

TEATRUL

REVISTĂ A CONSILIULUI CULTURII ȘI EDUCAȚIEI SOCIALISTE

15 ANI DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL P.C.R.

Afirmarea culturii naționale în climatul democrației socialiste

semnează : Dinu Săraru, D. Solomon, Eugen Mercus,
Kincses Elemér, Carol Isac și Gheorghe Stroia

TUDOR VLADIMIRESCU -
erou al istoriei și erou dramatic
de Mircea Mancaș

PREMIERE LA SFÎRSIT DE STAGIUNE
„Echipa de zgomote“ de Fănuș Neagu la
Teatrul Giulești (stinga) ; „Don Juan“ de
Molière la Teatrul de Comedie (sus) ;
„Dar nu e nimic serios“ de Pirandello
la Teatrul „Ion Vasilescu“ (jos).

Costandineștii

frescă dramatică în 22 de tablouri
de PAUL EVERAC

Revistă lunară editată
de Consiliul Culturii și
Educației Socialiste și de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă
România

Redactor-șef

RADU POPESCU

Redactori-șefi adjuncți

FLORIN TORNEA

THEODOR MĂNESCU

15 ANI DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL P.C.R.

- * * * Congresul democrației socialiste și al independenței naționale . . . . . p. 1
DINU SĂRARU : Un hotăr al marilor perspective și al încrederii în viitor . . . . . p. 3
DUMITRU SOLOMON : Răspuns la încredere . . . . . p. 4
EUGEN MERCUS : Un teatru al autenticității . . . . . p. 6
KINCSES ELEMÉR : Pasul înainte . . . . . p. 6
CAROL ISAC : Vocația programului cultural . . . . . p. 7

200 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI TUDOR VLADIMIRESCU

- MIRCEA MANCAȘ : Erou al istoriei și erou dramatic p. 8

FESTIVALUL NAȚIONAL „CÎNTAREA ROMÂNIEI“

- RADU BELIGAN : Omul unei noi renașteri . . . . . p. 10
STAN VLAD : Un nou teatru muncitoresc . . . . . p. 10

☆

- MARIUS ROBESCU vă recomandă . . . . . p. 12

IDEI LA RAMPĂ

- GHEORGHE STROIA : Secvențe din noua istorie a esteticii românești . . . . . p. 14

FESTIVALUL NAȚIONAL „CÎNTAREA ROMÂNIEI“

- Colocviul teatral al naționalităților conlocuitoare, Sfintu Gheorghe (II). Spectacolele : „Două surori“ (Teatrul German de Stat din Timișoara) ; „Manechinele“ și „Vrăjitoarea“ (Teatrul Maghiar de Stat din Sfintu Gheorghe) ; „Hughenoții“ (Teatrul de Nord din Satu Mare — secția maghiară) ; „Cain și Abel“ (Institutul de teatru „Szentgyörgyi Istvan“ din Tîrgu Mureș) ; „Un leagăn pe cer“ (Teatrul Maghiar de Stat din Timișoara) ; „Coroana e de aur“ (Teatrul de Stat din Oradea — secția maghiară) ; „Nu pot trăi fără lăutari“ (Teatrul Maghiar de Stat din Cluj-Napoca) ; „Dragoste și moarte“ (Teatrul de Stat din Sibiu — secția germană) ; „Forumbeii în ninsoare“ (Teatrul Popular din Odorheiu Secuiesc). *Semnează* : MIHAI CRIȘAN, CONSTANTIN CUBLEȘAN, VALERIA DUCEA și TEODOR SUGAR . . . . . p. 17

☆

- IONUȚ NICULESCU : O sărbătorită, Elena Deleanu p. 27

SEMNAL

- VIRGIL MUNTEANU : Exagerațiuni . . . . . p. 23
CRONICA DRAMATICĂ. *Primele concluzii*. „Concurs de frumusețe“ (Teatrul de Stat din Arad) ; „Jocul vieții și al morții în deșertul de cenușă“

15 ANI DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL P.C.R.

Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român a intrat în istorie ca marele Congres al democrației socialiste și al independenței naționale. Nu e o simplă figură de stil. Anii care au trecut — au trecut cincisprezece ani din iulie 1965 pînă acum — au demonstrat că toate faptele politice se înscriu în conul de lumină al acestui Congres, în care partidul a definit limpede direcțiile de dezvoltare a societății socialiste românești, astfel încît democrația și independența națională să devină realități incontestabile, oferind climatul de afirmare a personalității fiecărui cetățean, a personalității întregului popor.

Privind înlăuntrul acestui deceniu și jumătate, descoperim că el înseamnă, de fapt, epoca cea mai fertilă și mai semnificativă în reali-

Congresul democrației socialiste și al independenței naționale

zări, din viața națiunii noastre. Trecerea la etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, etapă creator definită de tovarășul Nicolae Ceaușescu, a marcat procesul unei creșteri fără precedent a forțelor de producție, modernizarea lor sub toate aspectele. În acești cincisprezece ani, am parcurs, cum s-a mai spus, un timp al programelor cutezătoare și al sintezelor atocuprinzătoare, calitate pe care nu o au în viața unui popor decît epocile de mare avînt istoric.

Raportul prezentat de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la cel de-al IX-lea Congres, și-a confirmat de la an la an caracterul vizionar și orientarea filozofică. În conștiința oamenilor de cultură au rămas înscrise acele cuvinte care călăuzesc gîndirea creatoare a societății noastre în drumul cutezător spre rîvnitul țarm al comunismului. „Artele și literaturii — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — le sînt proprii preocuparea pentru continua înnoire și perfecționare creatoare a mijloacelor de exprimare artistică, diversitatea de stiluri; trebuie înlăturată orice tendință de exclusivism sau rigiditate manifestată în acest domeniu. Esențial este ca fiecare artist, în stilul său propriu, păstrîndu-și individualitatea artistică, să manifeste o înaltă responsabilitate pentru conținutul operei sale, să urmărească ca ea să-și găsească drum larg spre mintea și inima poporului. Pentru dezvoltarea continuă a artei și culturii din patria noastră este necesară dezbaterea principală, liberă, la care să participe toți oamenii de artă, a problemelor de creație, de teoria și istoria artei, pe baza concepției noastre despre lume și societate“.

Eliberarea de dogmatism, adică revoluționarea gîndirii, înțelegerea marxismului ca o știință vie, nu ca un codex de precepte imuabile, ci ca o filozofie care are în vedere particularitatea, diferențierea, unitatea și lupta contrariilor, s-au produs și s-au accentuat în acest deceniu și jumătate, sub îndrumarea directă a tovarășului Nicolae Ceaușescu. În acest context, s-au evidențiat și maturitatea și sinceritatea cu care oamenii de cultură s-au angajat la entuziasta zidire a unui ideal atît de înălțător cum este cel definit în Programul de înfăptuire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de trecere spre comunism.

A fost firesc să ajungem la această încredere, la această sudură între partid și intelectualitate, la această nobilă și fecundă comuniune de conștiințe, într-un moment în care responsabilitatea pentru viitorul unui popor ca al nostru, greu încercat de-a lungul veacurilor, dar reînscăunat în drepturile sale fundamentale de vigurosul nostru partid comunist, preocupă adinc pe fiecare cetățean. Această responsabilitate, exprimată de participarea întregului popor la viața politică a țării, este legată strins de uneltele artei. Responsabilitatea pentru cuvânt, pentru culoare și pentru sunet, implică ideea de militantism, caracteristică progresului din toate timpurile, implică situarea în noul umanism, umanismul societății României de azi.

Festivalul național „Cântarea României“, aflat acum la cea de-a treia ediție, a pus în lumină o nouă spiritualitate a socialismului românesc; aceasta exprimă faptul că masele populare nu sînt simple beneficiare ale culturii, ci au devenit participante active la procesul de edificare a noului umanism. Producătorii de bunuri materiale sînt acum, în mod firesc, descoperiți și promovați în ipostază de producători de bunuri spirituale. Străvechi fapte culturale, perpetuate în cutumele poporului, sînt așezate azi alături de expresiile moderne ale artei culte. Folclorul însuși cunoaște structuri inedite, impunînd valori noi.

Cultura a devenit un factor esențial al conștiinței naționale. Ea este și trebuie să fie produsul unei unitare concepții revoluționare, dar căutînd diversificarea stilistică, atît de evidentă în toate teritoriile artei, conturîndu-se individualități și opere artistice autentice. Mai mult, conștiința națională presupune, în concepția partidului nostru, o gîndire politică și ideologică marxistă capabilă să se dezvolte dialectic, odată cu realitatea materială și spirituală a prezentului. În Cuvîntarea rostită cu prilejul recentei solemnități a înminării noilor carnete de partid, tovarășul Nicolae Ceaușescu a readus în atenție tocmai această problemă. „Trebuie să facem în așa fel încît să ridicăm nivelul conștiinței ideologice și politice cel puțin la nivelul realizărilor obținute în dezvoltarea bazei materiale a socialismului și comunismului. Să facem astfel încît, în viitor, nivelul conștiinței să devanseze cu ceva nivelul realizărilor dobîndite în dezvoltarea bazei materiale, tocmai pentru a înțelege mai bine evenimentele, cerințele dezvoltării sociale, ale noului și a acționa în deplină concordanță cu legitățile generale obiective în vederea înlăturării neabătute a politicii interne și externe a României socialiste, a partidului nostru comunist“.

Fiind una dintre formele principale ale conștiinței sociale, arta influențează, și este, la rîndul ei, influențată de această conștiință. În acest raport de interdependență, responsabilitatea artistului, a omului de cultură apare ca o permanență aptă să fecundeze o viață spirituală la înălțimea timpului pe care îl trăim.

Privind acești cincisprezece ani, avem, în fața ochilor, însăși istoria celor mai importante cuceriri revoluționare ale României moderne de azi. La baza tuturor acestor cuceriri stă gîndirea dinamică, realistă și clarvăzătoare a eroului nostru național, tovarășul Nicolae Ceaușescu, care a dat un impuls energic afirmării civilizației românești. Din această perspectivă, a socialismului românesc, a gîndirii revoluționare comuniste românești, responsabilitatea omului de cultură capătă o greutate sporită.

„T“

■ DINU SĂRARU

Un hotar al marilor perspective și al încrederii în viitor

Astfel mi se pare că se poate vorbi astăzi, la cincisprezece ani de la desfășurarea lucrărilor lui, despre Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, ca despre un hotar al marilor perspective deschise, cu tulburătoare, atunci, luciditate politică, dezvoltării României pe drumul socialismului. A fost Congresul încrederii în viitor și a mobilizat țara întreagă în jurul ideii de democratizare autentică și largă a vieții politice și sociale, de asumare conștientă a realității naționale, a suveranității și independenței, de respectare a adevărului istoric, de accentuare a „aportului intelectualilor la dezvoltarea economică, științifică și culturală a patriei”, de „dezvoltare multilaterală a personalității umane”.

În raportul Comitetului Central, prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, ales cu acest prilej secretar general al partidului, vom întâlni formulate, pentru prima dată, majoritatea tezelor teoretice și dezideratelor practice privind opera construcției socialiste în România, care, curînd, aveau să se constituie, recunoscute ca atare pe plan internațional, drept contribuțiile originale, creatoare, ale șefului partidului și statului nostru la dezvoltarea și îmbogățirea filozofiei materialist-dialectice și a practicii socialiste, a moralei comuniste, în sfîrșit, a conceptului despre noul umanism.

Important este, de asemenea, să subliniem — cu întreaga satisfacție pe care au produs-o și atunci în rîndul slujitorilor culturii, dar și cu conștiința că a depins numai de noi ca realitatea artistică și literară de atunci și pînă azi să exploateze inspirat cadrul oferit de ele — indicațiile cuprinse în analiza întreprinsă în Raportul tovarășului Nicolae Ceaușescu asupra domeniului ideologic, și cu precădere asupra spațiului literaturii și artei.

Să nu uităm că Raportul la Congresul al IX-lea al partidului comunist a venit să ozoneze revelator întreaga noastră viață ideologică și că, firește, literatura și arta și-au aflat, cu acel prilej și de atunci, o nouă perspectivă, larg democratică, și că procesul de creație a fost scos definitiv, cu același prilej, de sub prejudecățile unei estetici restrictiv primitive și vulgarizatoare.

Atunci s-a formulat cu atita decizie o propozițiune fundamentală pentru dezvoltarea liberă și responsabilă a domeniului literaturii și artei: „trebuie înlăturată orice tendință de exclusivism sau rigiditate manifestată în acest domeniu”. S-a vorbit atunci, rîspicat, despre „individualitatea artistică”, despre faptul că „este necesar să se creeze în diferite forme și stiluri”, despre „continua înnoire și perfecționare creatoare a mijloacelor de exprimare artistică”, despre sarcinile criticii și, în general, ale îndrumării de a analiza „principlial activitatea de creație fără pretenția de a da soluții obligatorii cu privire la forma și stilul lucrărilor artistice”.

Acestor rememorări, de cea mai mare importanță pentru sublinierea rolului de hotar pe care Congresul al IX-lea l-a jucat în istoria socialistă a României, li se adaugă cele privind un capitol demn, în continuare și din ce în ce mai mult, de o sporită atenție, și anume, capitolul privind „dezvoltarea largă a schimbului de valori spirituale între popoare”. „Este necesar, s-a spus atunci, să fie asigurate condiții pentru un contact permanent cu viața culturală contemporană, pentru manifestarea tot mai intensă a țării noastre în concertul culturii și artei universale”.

Sigur, nu-mi propun aici un bilanț al realizărilor pe care cultura românească le-a înregistrat de la acest Congres cu adevărat istoric, realizări care sînt de

domeniul evidenței pentru absolut toată lumea, după cum de domeniul evidenței este și influența exercitată de tezele teoretice ale Congresului al IX-lea asupra întregului nostru front cultural; cu atât mai mult cu cât, de-a lungul timpului, aceste teze au fost, la rîndul lor, dezvoltate și îmbogățite și nuanțate în mod remarcabil și absolut favorabil progresului culturii noastre socialiste.

În spațiul teatrului, ca și în acela al prozei, poeziei, criticii, s-au produs, de la acest Congres, valori incontestabile, și ele sînt cunoscute.

Progresul spiritualității românești în ultimii cincisprezece ani e un fapt tulburător. Important pentru noi, acum, este să privim cu aceeași luciditate realitatea și să medităm responsabil asupra uneia dintre cele mai importante teze teoretice, care determină, astăzi, întreaga noastră viață politică și socială, și anume teza cu privire la *noua calitate*. Iată imperativul actual și în literatură și artă și el presupune voința creatorilor de a realiza, cum se cerea și la Congresul al IX-lea, opere care să intre „în patrimoniul culturii naționale și universale” și care „să rămînă”. Acest „să rămînă” mi se pare un deziderat fundamental, pentru că el certifică obligația morală a literaturii și artei de a sluji poporul prin opere de incandescentă conștiință politică și artistică, ridicate deasupra conjuncturii, ancorate în realitate prin opțiuni de conștiință, capabile să fie recunoscute drept fidele expresii ale celor mai curate convingeri ale maselor largi de constructori ai socialismului, drept mărturii cinstite ale unei atitudini intransigent revoluționare, oglinzi de cristal ale adevărului social și moral, tribune ale opiniei publice, ale libertății de gândire și spirit, ale unei înalte răspunderi față de timpul trăit, ale unui raport de egalitate cu istoria și mesajul ei umanitar. Nimeni, în afara noastră, nu va putea justifica morală noastră artistică, scrisul nostru și civismul acestui scris, nimeni, în afara noastră, nu va putea să depună mărturia conștiinței noastre în fața timpului, și nu numai ca spectatori ai epocii, dar și ca participanți la destinele ei. Congresul al IX-lea a deschis culturii această fereastră a asumării, a răspunderii.

Sînt astfel, ca slujitor al culturii socialiste, convins că numai de noi depinde ca opera noastră să fie la înălțimea idealurilor revoluției socialiste, care, la rîndul ei, este opera noastră fundamentală.

■ DUMITRU
SOLOMON

Răspuns

Arta, se știe, nu se dezvoltă în întineric. Are nevoie — cum are nevoie planta de soare — de lumina spiritului, de un climat de civilizație a gândului. În mod absolut explicabil, întinericul fascist nu numai că n-a produs valori artistice, dar le-a împrăștiat în toate vînturile pe cele existente. Și totuși, în ciuda discontinuităților, a cezurilor de tot felul, harta istorică a artei nu are zone întinse de deșert și nici abisuri descurajante, fiindcă nu numai spiritul, dar nici ființa umană nu poate viețui fără acea neliniște și acea pace inegalabile pe care le dau contactul cu arta. Omul își reproduce imaginea cu aceeași înverșunare deterministă cu care își reproduce specia, astfel că arta reprezintă un factor nu numai de definire, dar și de supraviețuire a umanității.

Revoluția umanistă din țara noastră a produs, e adevărat, o discontinuitate în artă, dar o discontinuitate creatoare; pe fondul marilor valori ale trecutului, s-a constituit, nu fără greutate și nu fără erori, un *sens* artistic nou, în acord cu sensul revoluției sociale și politice. Trebuie să recunoaștem că în primele două decenii postbelice, învingînd nenumărate obstacole și capcane dogmatice, arta românească — am în vedere, firește, și nu în ultimul rînd, și arta dramaturgică — a creat valori autentice, serioase, citabile oricînd, tocmai fiindcă apăruse acel climat de civilizație spirituală, bun conducător de energie creatoare. Istoria literaturii dramatice naționale nu va putea ignora lucrările importante scrise în acei ani de Aurel Baranga, Lucia Demetrius, Mihail Davidoglu, Horia Lovinescu, Radu Stanca, Paul Everac, Dorel Dorian, așa cum va consemna, ca pe un fenomen de interferență fertilă, continuarea activității dramaturgice a lui Camil Petrescu, Lucian Blaga, G. Călinescu, Mircea Ștefănescu, Tudor Mușatescu. Ar fi neelegant, nedrept și neadevărat să diminuăm meritul dramaturgiei din acei ani de căutări și defrișări, rolul ei în *continuarea*, dar și în *instituirea* unei tradiții, fiind de neconceput profunzimea și diversitatea literaturii dramatice de azi fără acele piese ale primilor ani de revoluție (piese pe care unii le ocolesc discret, alții le disprețuiesc deschis), așa cum nu poate fi conceput Caragiale fără predecesorul său Alecsandri, sau ațiția alți dramaturgi, fără predecesorul lor, Caragiale.

la încredere

Dar personalitatea adultă a dramaturgiei noastre contemporane s-a definit, incontestabil, în ultimii cincisprezece ani. Congresul al IX-lea al partidului a oferit creatorilor de frumos un dar inestimabil, care se numește *încredere*. Încredere în oamenii care construiesc frumosul, încredere în destinul artei românești, în tradițiile ei, în talent, în maturitatea politică și în loialitatea artiștilor. O atmosferă de mefiență și suspiciune poate naște doar mici monștri inhibați, retracți, alunecoși, chiar dacă, din cînd în cînd, apar și exemplare fericite, care contrazic cursul general. Operele viroase și adevărate au nevoie de încredere, de certitudinea demnității. Dramaturgia din ultimii cincisprezece ani a beneficiat din plin de climatul de încredere instaurat de partid și de secretarul său general și s-a străduit din toate puterile să se sincronizeze cu marile ambiții umaniste ale programului comunist. Chiar dacă, într-un loc sau într-altul, s-a întîrziat omologarea valorilor, progresul scrisului dramatic s-a produs în chip substanțial și spectaculos. Astfel au apărut dramaturgi *unici*, care dau strălucire și originalitate teatrului românesc în țară și peste hotare. Cred în unicitatea dramaturgiei lui Sorescu, D. R. Popescu, Mazilu, așa cum cred în poziția solidă în literatură a unor dramaturgi ca Sütö András, Ion Băieșu, Alexandru Sever, I. D. Sîrbu, Iosif Naghiu, Al. Voitin, Leonida Teodorescu, Mircea Bradu, Mircea Radu Iacoban, Romulus Guga, Vasile Rebreanu, Radu F. Alexandru, Ovidiu Genaru, George Genoiu, Tudor Popescu, Theodor Mănescu, Mihnea Gheorghiu, Paul Anghel, Dan Tărchilă, Paul Ioachim, Gellu Naum, Doru Moțoc, Petru Vintilă, Corneliu Marcu, Titus Popovici, Ștefan Berciu, Fănuș Neagu, Nelu Ionescu, Gheorghe Vlad, Paul Cornel Chitic, Corneliu Leu, Alecu Popovici, M. N. Basarab, Eugen Lumezianu, Mircea Săndulescu, care, alături de Lovinescu, Everac, Baranga, au fost prezenți pe scene, în volume, în publicații, și care, într-o măsură mai mare sau mai mică, exprimă ampla

deschidere și remarcabila diversitate a literaturii teatrale din ultimii ani.

Profunzimea observației sociale, subtilitatea analizei psihologice, accentul moral, nota filosofică, fiorul poetic, exercițiul umorului absurd, distilarea simbolică a sensurilor, cît mai ales dezbateră politică directă și energică sînt cîteva dintre caracteristicile dramaturgiei noi, care, fie că se joacă, fie că nu se joacă, *există*. Niciodată ca acum, în epoca noului umanism, nu s-a înregistrat în teatrul românesc o atît de irezistibilă dezlănțuire de forță creatoare, niciodată nu s-a scris atît de mult și, mai ales, atît de *bine*. Sigur, a fost Caragiale, sigur, a fost Camil Petrescu, a fost Sebastian, a fost Blaga, și ne este greu să comparăm creații în plină dezvoltare cu opere constituite, dar e cert că avem acum, constituită, o *conștiință* dramaturgică, iar *media* calitativă a literaturii de teatru se află incomensurabil mai sus, chiar dacă știm — și nu vom uita vreodată — că între Caragiale și noi au lăsat urme distincte în acest domeniu al scrisului Delavrancea, Davila, Mușatescu, Kirițescu, Victor Ion Popa, G. M. Zamfirescu, Eftimiu, Iorga și atîția alții. Nu sîntem vanitoși, dar nu putem fi nici ipocriți: semnul sub care se dezvoltă dramaturgia românească este dintre cele mai fericite și nu e nevoie decît de un sporit efort organizatoric pentru ca ea să se impună în conștiința spectatorilor de aici și de aiurea, nu e nevoie decît de o barieră fermă în calea valorilor succesive de mediocritate care tind să polueze gustul publicului, fiindcă scenelor țării le trebuie idei adînci și nobile, adevăruri și pasiuni reale, imagini șocante, pe măsura talentelor autentice și devotate care le servesc.

Sînt false lamentările aceluia care pretind că nu există destule piese bune și de aceea, volens-nevolens — cum zice un personaj din Ilf și Petrov — trebuie jucate piese proaste. Dați-mi toate piesele bune și ne jucate (sau expediate în vreun teatru fără public sau fără vocație) ale lui D. R. Popescu, Sorescu, Chitic, Naghiu, Leonida Teodorescu, Sever, Sîrbu, Sütö, Anghel, Gellu Naum, Mihai Neagu Basarab (și cîte or mai fi) și, împreună cu acelea jucate ale lui Everac, Lovinescu, Titus Popovici și ale altora, fac un repertoriu de talie europeană. Nu avem dreptul, acum, cînd ni se pretinde valoare, cînd ni se cere calitate, să mai tolerăm proasta calitate, deșeurile. Nu avem dreptul să înșelăm opinia publică. Nu

(Continuare la p. 7)

■ EUGEN
MERCUS

Un teatru al autenticității

Pentru mine, acești 15 ani au însemnat revirimentul către teatrul autenticității, al adevărului vieții.

Îl cunoșteam pe D. R. Popescu ca pe un scriitor, un romancier original; la față nu-l știam cum arată. Mi-a căzut în mină piesa lui *Acești ingeri triști*; lucrăm pe atunci la Tîrgu Mureș, unde am și pus-o în scenă. Nu vreau să mă refer la succesul repurtat de spectacol, ci să subliniez că prin această piesă, care a făcut o carieră teatrală senzațională, s-a instaurat în teatrul nostru un nou climat, marcînd eliberarea de clișee, de prejudecăți, de dogmatism. Au urmat (la Brașov) *Pisica în noaptea Anului nou*, tot de D. R. Popescu, altă piesă dură, grea, despre adevăr și minciună, despre răspundere și impostură; apoi, piesele lui Paul Everac *Armistițiul cu diavolul* (sau *Cititorul de contor*), *Un fluture pe lampă*, *A cincea lebădă*. După cum se vede, o dramaturgie implicată în viața pe care o trăim.

În egală măsură, m-au pasionat piesele care încercau o reevaluare a faptului istoric, prin prisma experienței contemporane, piesele care judecau ființa și ființarea noastră potrivit gândirii și sensibilității de azi. Am lansat, ca regizor, un tînăr autor, Mircea Bradu; piesa sa, *Vlad Țepeș în ianuarie*, montată pe scena brașoveană, înfățișă într-un mod nou, consider eu, spiritul justițiar al lui Vlad Țepeș, supunîndu-i actele judecății unui tribunal al istoriei constituit de noi. Istoria privită cu ochii prezentului a fost și tema piesei *Muntele* de D. R. Popescu, montată, în această stagiune, la Brașov — text care m-a atras prin nervul polemic, prin refuzul clișeului patriotard, prin profunzimea sentimentului patriotic.

Aș spune că acești 15 ani au însemnat o etapă distinctă pentru dramaturgie și pentru arta spectacolului românesc, în cadrul căreia, cu modestie, mi-am spus cuvîntul. Cred că șansa teatrului românesc este dramaturgia originală; în consecință, programul meu, ca și al teatrului din Brașov, se înscrie pe coordonatele valorificării ei scenice superioare.

■ KINCSES
ELEMÉR

Pasul înainte

În acest ultim timp, arta, mișcarea teatrală din țara noastră au făcut un pas mare înainte. Acest pas, făcut cu multe eforturi și după ani întregi de căutări, frămîntări, uneori și nereușite, a determinat lumea să vorbească despre explozia teatrului românesc, despre marea valoare a acestei școli teatrale. Ce este (a fost) mare, în teatrul românesc, în acești ani? În primul rînd: actul teatral a avut (și încă are) la bază o cantitate enormă de talent. Am avut (și avem) regizori, actori, scenografi extrem de talentați.

Parcă nu întotdeauna am fost buni gospodari cu acest dar, numit talent; a fost numai vina noastră.

Tot în primul rînd, în acești ani ne-am bucurat de prezența unor personalități de gradul cel mai înalt: mă gîndesc la acest inegalabil Ciulei, la Harag, la Pintilie. În urma lor pășesc și alții: Micu, Visarion, Colpacci, Tocilescu, Manea, Vișa sau Scarlat (și încă trei-patru); pășesc nu într-un singur rînd și nu după o singură cadență — din fericire —, dar tot înainte.

A afla încotro trebuie făcut următorul pas, iată o întrebare importantă, care-și așteaptă răspunsul. Și acest răspuns trebuie să vină din partea tinerilor.

Teatrul din această țară a fost (și este) un teatru tînăr. Tînăr ca gînd, tînăr ca suflare.

A păstra tinerețea mișcării noastre teatrale: iată un gînd care ne preocupă. Cum poate fi păstrată tinerețea teatrului?

Prin a spune *nu* diletantismului, prostului-gust, a spune *nu* „modei“ teatrale, a spune *nu* lenei, comodității, a spune *nu* lașității artistice; prin a spune *da* teatrului adevărat. Numai teatrul adevărului este adevăratul teatru.

Vocația programului cultural

Teatrul din Bacău este concretizarea unui vechi vis al oamenilor de bine ce au trăit pe acest meleag. A trecut aproape un secol de la primele încercări îndrăznețe de a permanentiza aici un ansamblu și o scenă, pînă cînd visul s-a devinut realitate. Dar năzuința nu s-a stins nici o clipă. E o continuitate care obligă. Teatrul este preocupat de vocația sa culturală, de misiunea spirituală pe care și-a asumat-o, într-un centru al țării în care factorul uman e într-o permanentă evoluție calitativă.

În cei 15 ani de nouă și puternică înflorire a culturii, teatrul băcăuan, ca toate teatrele din țară, a trăit momente revelatorii pentru potențialul său de creație. Întemeierea, aici, a unei reviste de cultură, afirmarea la Bacău a unor forțe literare, a unui grup de plasticieni, permanentizarea unei activități publicistice remarcabile — toate acestea au stimulat forțele colectivului. Alcătuirea unui repertoriu axat pe creația dramatică originală avînd ca sursă de inspirație realitatea socială a atras în jurul instituției un cerc din ce în ce mai larg de dramaturgi, a stimulat interesul pentru teatru al unor poeți și prozatori de certă valoare — ceea ce a avut drept rezultat îmbogățirea repertoriului propriu și al întregii mișcări teatrale. Scena băcăuană a devenit un loc de lansare și o tribună de afirmare a scriitorilor din această zonă a Moldovei. Această colaborare s-a concretizat prin constituirea, în anul 1973, a cenaclului de dramaturgie, primul de acest fel din țară. De aici au pornit către notorietate o seamă de titluri și un mănunchi de autori.

Democratizarea întregii activități artistice s-a manifestat și în raporturile teatrului cu spectatorii. Întîlnirile cu publicul, în întreprinderi, instituții, lăcașuri de învățămînt și în mediul rural, spectacolele urmate de discuții și numeroase alte forme de contact nemijlocit cu spectatorii ne-au ajutat să cunoaștem mai profund elementele sociale, morale, psihice care determină receptarea spectacolului. Aceasta a permis orientarea activității către valorificarea acelor pagini de dramaturgie ce pot avea ecou în sensibilitatea și inteligența spectatorului nostru.

Ne-am propus să întemeiem contactul teatrului cu publicul pe elemente de inedit; dorim să-l familiarizăm cu cele mai actuale tendințe ale dramaturgiei și ale artei spectacolului, în acord, firește, cu elanul spre calitate al întregii societăți.

De mai mulți ani, viața teatrului nostru este impulsionată de existența unui studio. Conceput ca un mijloc de a prospecta zone noi în arta spectacolului, de a încuraja și răspîndi un teatru inteligent și sensibil, studioul a cucerit pas cu pas popularitate și lauri. În spiritul vocației politice a teatrului contemporan a fost gîndită și realizată cea mai recentă montare a sa, *Cuiul sau iepurii* de Dumitru Radu Popescu.

Studioul va obține în curînd, în subsolul clădirii teatrului, un spațiu propriu, adecvat comunicării directe cu publicul. Noile condiții vor spori, firesc, obligațiile pe care studioul și le-a asumat.

În fine, dar nu în ultimul rînd, situăm în același context al îndeplinirii unei vocații culturale angajate și publicația noastră trimestrială, „Caietele Teatrului Bacovia“, din care au apărut pînă în prezent 34 de numere. Personalități marcante ale teoriei și criticii teatrale, ale artei spectacolului, colaborează la acest Caiet, pe care și publicul și presa au avut ocazia să-l aprecieze.

Iată, prezentate destul de succint, citeva preocupări desprinse dintr-un program cultural de perspectivă. ■

(Continuare de la p. 5)

avem dreptul să-i lipsim pe spectatorii de azi (nu pe cei de mine, de poimîine sau din secolele viitoare, aceasta fiind treaba lor și numai a lor...) de piesele scrise pentru ei. E posibil ca dramaturgia actuală să nu fie la nivelul cerințelor epocii noastre, dar acest lucru poate fi constatat numai dacă și după ce vor fi cunoscute toate piesele bune scrise în acești ani și vor fi rărite făcăturile, prostițiile și bilbielile. Nu cred în a-

serțiunea comodă că valoarea se impune de la sine. Într-o societate pe care o construim conștient, într-o lume în care conștiința devine material de construcție, mijloc și scop, forță energetică și măsură a existenței, valoarea trebuie impusă.

Sîntem datori în fața partidului și în fața poporului să dăruim ceea ce avem mai bun, fiindcă nimic nu obligă mai mult decît încrederea.

200 de ani
de la nașterea
lui Tudor Vladimirescu

■ MIRCEA MANCAȘ

Erou al istoriei și erou dramatic

Există, în dezvoltarea istorică a unui popor, momente cruciale, în care cursul obișnuit al evenimentelor se modifică, îndreptându-se către un început de înnoire, către progres și libertate, prefigurând perspective luminoase. Un astfel de moment, semnificativ prin caracterul său revoluționar și important în afirmarea drepturilor naționale ale poporului român, a fost mișcarea condusă de Tudor Vladimirescu. Revolta organizată a maselor țărănimii din Oltenia și din întreaga Țară Românească împotriva exploataților, pe de o parte, lupta pentru eliberarea țării de stăpînirea otomană, pe de alta, o definesc ca un adevărat act revoluționar. Retrospectiv, conducătorul revoluției a dobîndit dimensiuni istorice, asemenea marilor voievozi predecesori. Incoruptibil, om al dreptății, organizator militar și administrativ, diplomat în relațiile cu puterile străine, „Domnul Tudor” — recunoscut ca atare chiar și de boierimea vrăjmașă și uneltitoare, nu numai de cei mulți, cărturari și oameni din popor — a realizat un moment al redeșteptării naționale, pregătind, prin energia lui acțiune, drumul pentru realizarea aspirațiilor de eliberare socială și națională: Unirea (1859), Independența (1877) și întregul curs al evenimentelor politice care au dus la structurarea României moderne. În Proclamația de la Padeș (23 ianuarie 1821), Tudor declara cu tărie că „patria este norodul, nu tagma jefuitorilor”, și, îndreptîndu-și „Chemarea” către „tot norodul omenesc... din București și din celelalte orașe și sate ale Țării Românești”, i se adresa cu patos, sincer și emoționant: „...Că ni ajunge, fraților, atîta vreme de cînd lacrimile de pe obrazele noastre nu s-au mai uscat”.

Aceste declarații, cu un evident caracter antifeudal, au răscolit sufletul maselor țărănești, mobilizîndu-le în jurul „Domnului”, și au sporit elanul popular provocat de țelul luptei pentru emanciparea de dominația străină. Diplomat înzestrat, Tudor a încercat să obțină sprijinul imperiilor creștine, dar, constatînd indiferența și pasivitatea lor, precum și degradarea treplată a Eteriei, nu s-a aventurat într-o acțiune directă împotriva otomanilor, fără nici o șansă de succes. Tragicul său sfîrșit, rămas încă de domeniul ipotezelor, a adăugat o aură aparte jertfei eroice a celui care a deschis calea acțiunilor revoluționare în istoria modernă a României.

Chipul lui Tudor Vladimirescu, erou și martir al luptei pentru libertate, a pătruns în folclor, inspirînd versuri și cîntece patriotice, devenind legendar. Mai puțin evocat în proză (amintim cîteva ecouri din pitoreasca scriere a lui Ion Ghica, atmosfera Zaverii din *Ciocoi vechi și noi* sau nuvela lui Gala Galaction *Lîngă apa Vodislavei*, romanul scriitoarei Bucura Dumbravă, *Pandurul*, apărut întîi în limba germană, și evocarea lui Nicolae Iorga, *Un apărător al săracilor*, *Domnul Tudor din Vladimiri*, poeziile lui V. Voiculescu și poemul lui Mihai Dragomir *Tudor din Vladimiri* etc.), el a reținut atenția unor dramaturgi cu preocupări pentru istorie, care au sesizat importanța mișcării lui Tudor Vladimirescu și puternica lui personalitate. Printre aceștia, îi amintim pe Nicolae Iorga și Mihnea Gheorghiu. Pînă atunci, ecourile revoluției din 1821 nu ajunseseră pe scena națională decît prin încercarea dramatică a lui M. Pascaly (*Zavera lui Tudor*, 1870—71), prin piesa lui Ion Peretz, *Bimbașa Sava*, sau cu prilejul sărbătoririi centenarului Teatrului Național din București.

Piesa lui Nicolae Iorga, purtînd numele eroului (*Tudor Vladimirescu*, dramă în cinci acte, „Ramuri”, 1922), anunță o idee a marelui istoric, ce avea să fie formulată într-o conferință din 1932, intitulată „Sensul teatrului”: „În acțiunea imaginii scenice transcende istoria spre mit și dimensiunile basmului folcloric”. Trebuie să recunoaștem că nici una dintre figurile excepționale de eroi ai istoriei nu rămîne în cadrul ficțiunii, ci — cu concursul imaginației — coboară pragul creației spre marele public, în conștiința căruia își duce mitica sa existență. Dramaturgia lui Nicolae Iorga a fost, pe drept cuvînt, considerată ca o „lecție de omenie și demnitate istorică”. Autor preocupat mai mult de sensul etic al creației literare, atingînd valoarea estetică numai în momentele în care se face simțit temperamentul său tumultuos, Iorga portretizează — în

cadrul tipologiei eroice, cu adînci semnificații patriotice, a pieselor sale — o veritabilă galerie de personalități deosebite între ele, inegale ca rol social (Brîncoveanu, Cantemir Bătrînul, Mihai Viteazul, Gheorghe Lazăr, Un domn pribeag, Doamna lui Ieremia), între care se înscrie și slugerul din ținutul Gorjului, Tudor Vladimirescu. Trăsătura esențială a acestor figuri este raportul lor cu istoria, ideea (întîlnită și în drama lui Lucian Blaga, *Avram Iancu*) predestinării, pe linia relației dintre destinul individual și cel al colectivității, din care se încheagă, prin luptă, destinul național.

Credința în rolul predestinat al omului de geniu — variantă modernă a „fatumului” din tragediile antice — se exprimă și în piesa de care ne ocupăm. Tudor se autodefiniște ca „om al norodului care suferă”. În dialogul lui cu boierii uneltitori — speriați și revoltați de îndrăzneala „răzvrătului”, tremurînd că se va ridica norodul asuprit —, el e intransigent față de orice concesie care ar periclita scopul mișcării. Cu N. Glogoveanu, ispravnic al stăpînirii, care-i admiră curajul, e „ca un frate”. Dar în vorbele lui străbate credința în predestinare: „Omul are vorbe care nu sînt ale lui! Fapte care nu sînt ale lui! Are un rost care trebuie să fie, orice s-ar întîmpla!” Aceasta va fi atitudinea constantă a lui Tudor, convingerea lui fermă pînă la sfîrșitul vieții.

Prudent față de propunerile unuia dintre exponenții Eteriei, macedo-românul Iordachi, „vlah de pe Olimp”, care îi cere frăția pentru „idee”, în contextul unei discuții abstracte despre libertate și umanism, Tudor recunoaște că „jertfa” stă la baza hotărîrii de a lupta. Conștiința necesității sacrificiului pentru o „cauză” dezvăluie sensul eroic al martirajului presimțit și acceptat.

Convins, în urma demersurilor la reprezentanții puterilor creștine întîlniți la Viena (contele Udrițki, baronul de Kirlian, Dr. Starzer), de nepăsarea imperiilor (austriac, rus) față de soarta poporului român, Tudor încearcă singur să instauraze o nouă ordine în țară, organizînd marșul pandurilor și intrarea în București, unde este aclamat și recunoscut „Domn”. Dar, curînd, trădat de boieri, retras la Găești cu pandurii săi, părăsit de mulți dintre aceștia din pricina aspririi și intransigenței lui exemplare, își așteaptă sfîrșitul tragic, pe care istoria încă nu l-a elucidat.

Piesă în care patriotismul eroului e pus cu claritate în evidență în scene și replici definitorii și în care relațiile dintre Gh. Lazăr, exponent al ideilor liberale, și Tudor, omul faptelor, par a sugera însuși idealul unității dintre provinciile românești, lucrarea lui Nicolae Iorga a îmbogățit dramaturgia originală, fixînd un moment istoric și o personalitate revoluționară de prim rang.

Evocarea lui Tudor Vladimirescu în *Tudor din Vladimiri* (1955) și mai ales în *Zodia Taurului*, reportaj dramatic în trei părți (1971), datorată scriitorului Mihnea Gheorghiu, conturează o acțiune mai cuprinzătoare, integrată momentului istoric revoluționar european. Personajele, ce ar putea fi grupate după afinități sau după relațiile lor sociale, se definesc prin atitudinea în raport cu evenimentele politice. Tudor, cu devotații săi: Girbea, Macedonski și Ioniță din Urdari, constituie nucleul organizator al acțiunii: Brîncoveanu și Samurcaș (parțial și Ilarion) reprezintă interesele clasei feudale; Ipsilante, cu acolitul său Iordache Olimpiotul, fruntași ai Eteriei, deruțați de insuccesul propriilor planuri, încearcă a-l forța pe Tudor să participe la acțiunea lor; în fine, Metternich și Capodistria, diplomați abili ai marilor puteri creștine, duc o politică oportunistă, neangajîndu-se la nici un act politic în favoarea popoarelor aflate sub suzeranitatea Imperiului Otoman.

Dialogurile alternează cu scene ce reconstituie împrejurările istorice; această permanentă schimbare de planuri e un procedeu al teatrului contemporan. Piesa e structurată ca un reportaj al corespondentului austriac la București, asupra evenimentelor. Dar, în acest reportaj dramatic, autorul dă faptelor o interpretare obiectivă, demonstrînd patriotismul eroului conștient de însemnătatea misiunii sale. Respectînd datele istorice, fără a exclude însă ecouri de legendă (a se vedea dialogul simbolic dintre Tudor și mama sa), drama confruntă fermitatea „Domnului” (spirit lucid și caracter voluntar, în măsură a surprinde și dejuca orice tentativă de compromis) cu abilitatea diplomaților străini. Predomină, în atitudinea eroului, rațiunea politică, ce justifică hotărîri în aparență nemotivate. Intransigența etică e trăsătura lui majoră — de la afirmarea țelului de eliberare socială și națională a țării, pînă la decizia de a aplica pedeapsa capitală celor care încalcă ordinea („Nu pentru jaf și hoție ne-am răscolit, ci pentru dreptate”). E, aci, și o explicație a izolării lui Tudor, care îl expune — în tragicul final sugerat — răzbunării „mavroforilor” lui Ipsilante.

Prin luminarea semnificațiilor faptului istoric și prin viziunea asupra epocii, piesa lui Mihnea Gheorghiu readuce pregnant în actualitate un erou modern al revoluției populare, precursor al epocii noastre de mari realizări. ■

Un nou teatru muncitoresc

În numerele trecute ale revistei noastre, am relatat pe larg despre înființarea și funcționarea primelor trei teatre muncitorești din Capitală. Ideea de a se crea teatre muncitorești pe marile platforme industriale, idee izvorită din indicațiile prețioase ale secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, din documentele programatice ale partidului, privind educația complexă a omului contemporan, se concretizează și în alte zone ale Capitalei.

Zilele culturii muncitorești, desfășurate la Întreprinderea de confecții și tricotate București (I.C.T.B.), au culminat cu inaugurarea celui de-al patrulea teatru muncitoresc. Printre numeroasele manifestări organizate cu acest prilej la Clubul I.C.T.B., se înscrie la loc de frunte și simpozionul „Cultura și știința în lumina documentelor celui de-al XII-lea Congres al P.C.R.” — simpozion* ce s-a bucurat de o participare prestigioasă: acad. Remus Răduleț, prof. univ. dr. Alexandru Balaci, prof. univ. dr. Ileana Berlogea. Au mai avut loc dezbateri publice fructuoase, vernisaje de expoziții, proiecții de filme și spectacole prezentate de actorii primei scene a țării — Naționalul bucureștean, în strînsă colaborare cu artiștii amatori din marea întreprindere industrială. „A fost — cum pe bună dreptate remarcă secretara Comitetului de partid al I.C.T.B., tovarășa Elena Burtea, — o sărbătoare a culturii și a muncii, în care creatorii de bunuri materiale au demonstrat dragostea lor pentru artă, în care apropierea, de fapt conlucrarea artei profesioniste cu mișcarea artistică de masă, a creat un cadru excelent pentru ridicarea nivelului calitativ al educației, al modelării oamenilor cu ajutorul actului de cultură“.

FESTIVALUL NAȚIONAL „CÎNTAREA ROMÂNIEI“

Începînd de astăzi, oricine poate veni la I.C.T.B. să urmărească un spectacol de teatru...

...Pe scenă nu mai evoluează nici muncitorul, nici funcționarul. Ci, pur și simplu, omul. Omul zilelor noastre. Acel om format multilateral, pe care Renașterea și-l dorea intruchipînd o simbioză perfectă între activitatea practică și cea spirituală, dar care nu s-a putut desăvirși decît în acest climat,

Omul unei noi renașteri

astăzi, cînd, odată cu noua structură economică modernă a țării, se edifică o viguroasă și rodnică mișcare artistică...

...De aceea, consider că înființarea unor ansambluri cum este acesta, al Teatrului muncitoresc de la I.C.T.B., obligă în foarte mare măsură trupele profesioniste. Se impune o colaborare strînsă, o colaborare care, cu siguranță, va putea scoate la iveală și vocații neașteptate. Iar aceste virtuale talente și vocații au nevoie de sprijinul, de îndrumarea noastră neprecupețită. Să nu obosim în a le-o acorda, pentru ca nici roadele să nu-și întirzie apariția...

Radu Beligan

Primul spectacol al Teatrului muncitoresc al I.C.T.B. a avut loc la începutul lunii aprilie 1980, cu piesa *Comedia zorilor* de Mircea Ștefănescu. La premieră au fost prezenți și au vorbit Mircea Ștefănescu — autorul piesei, Radu Beligan — directorul Teatrului Național, N. Al. Toscani — regizorul spectacolului. Dar, pină la premieră...

— Prima problemă a fost, desigur, aceea a constituirii colectivului de actori amatori — ne mărturisește Dan Bărbulescu, directorul Clubului I.C.T.B. Încă de la sfârșitul anului 1979, am pregătit selecționarea: am multiplicat texte, am făcut popularizare, am stabilit condiții asemănătoare celor care se cer îndeplinire de cei ce vor să între la I.A.T.C., la actorie. S-au prezentat peste 70 de tinere și tineri (datorită specificului întreprinderii noastre, femeile constituie o mare majoritate), în fața unei comisii constituite din profesioniști de la Teatrul Național (Emanoil Petruș, N. Al. Toscani, Liviu Dorneanu). Au fost selecționați, pentru colectivul teatrului muncitoresc, 25 de actrițe și actori amatori, în marea lor majoritate muncitoare și muncitori din secțiile productive.

Condiții pentru a juca teatru avem: o sală elegantă cu 600 de locuri, cu o scenă mare pe care poate prezenta spectacole orice teatru profesionist sau de amatori. Dealtfel, la noi, în fiecare săptămână, prezintă spectacole cite un teatru bucureștean, îndeosebi Naționalul, cu care avem vechi și trainice relații de colaborare: teatrul nostru muncitoresc este patronat de Teatrul Național, ceea ce constituie o mindrie pentru noi; este adevărat că aceasta ne creează îndatoriri mari, dar simțem pe deplin conștiința de ele. Primul spectacol, *Comedia zorilor*, a fost pus în scenă de N. Al. Toscani, în scenografia Dianei Ioan. Interpreți: Nicolae Arieșan, Liliana Enache, Eugen Nicolescu și Adrian Ciucă — oameni ai muncii din întreprinderea noastră, care au fost aplaudați și lăudați, pe bună dreptate, de tovarășii lor de muncă și de actorii profesioniști, pentru calitatea artistică a spectacolului prezentat.

Dorind să avem un teatru de sine-stătător, cu stagiune permanentă, deci cu activitate continuă, ne preocupăm și de pregătirea personalului tehnic de scenă, tot din rindul amatorilor. Dealtfel, chiar

la primul spectacol, luminile și sonorizarea au aparținut electricianului nostru Ion Raicu; vom pregăti și alți tineri la fel de pasionați.

Trupa a fost invitată, și a jucat pe scena Teatrului Național, ceea ce reprezintă un stimulent pentru tinărul nostru teatru muncitoresc. Conlucrarea cu profesioniștii se diversifică, ia amploare, demonstrând o dată în plus că, în climatul atât de generos oferit de marele Festival național „Cîntarea României”, arta amatoare dă măsura adevăratelor sale posibilități.

Pe scena Teatrului muncitoresc al I.C.T.B. repetițiile au loc cu regularitate. Sub îndrumarea regizoarei Lia Niculescu, de la Teatrul Național, se lucrează cu multă însuflețire; se pregătește cea de-a doua premieră, intitulată *Vinzări-cumpărări* — un spectacol-coupé de Dumitru Solomon; scenografia aparține lui Constantin Russu.

— Spectacolul are o problematică actuală — ne spune regizoara Lia Niculescu. Din grupul artiștilor amatori am reținut șapte interpreți pentru rolurile acestei montări: Ștefania Lala Calapod și Zoia Glteanu — muncitoare, Constanța Arbășan — economistă, Carmen Lala — funcționară, Adrian Ciucă, Mircea Romanescu și Nicolae Arieșan — economiști. Nicolae Arieșan, care a jucat și în *Comedia zorilor*, se arată a fi deosebit de talentat și de entuziast; de fapt, el este un adevărat animator al activității artistice din întreprindere. Cunoaște multe dintre secretele actoricești, avînd înclinații și spre regie, ceea ce mă determină să conlucrez activ cu el la realizarea spectacolului. Nu este exclus ca unele dintre viitoarele spectacole ale Teatrului muncitoresc al I.C.T.B. să fie puse în scenă de Nicolae Arieșan — un posibil regizor din rîndul amatorilor.

Spectacolul *Vinzări-cumpărări* îl pregătim pentru scenă, dar el este conceput în așa fel încît să poată fi jucat și în ateliere sau săli mai mici; tematica sa se pretează la o montare gen studio-reporter. Apreciez că genul este adecvat scopurilor teatrului muncitoresc.

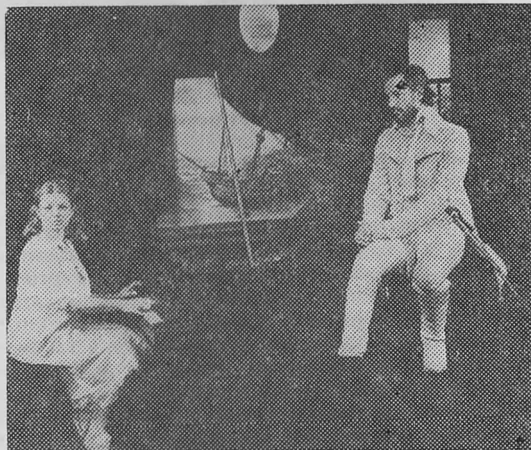
Stan Vlad

Din repertoriul stagiunii *MARIUS ROBESCU* vă recomandă:

„FURTUNA“ la Teatrul „Bulandra“

Corolar al preocupărilor în materie de Shakespeare ale lui Liviu Ciulea, spectacol de o simbolică, impresionantă concepție plastică, servit creator de interpreți străluciți, Furtuna rămâne una dintre realizările de frunte ale teatrului românesc din ultimii ani.

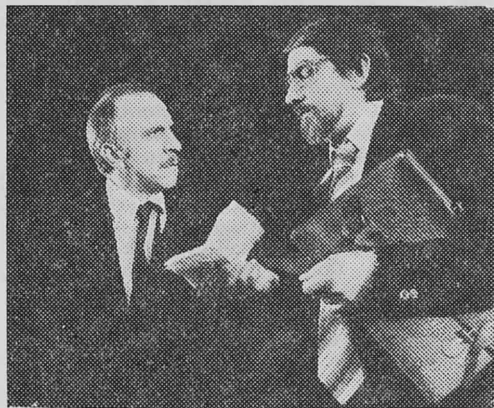

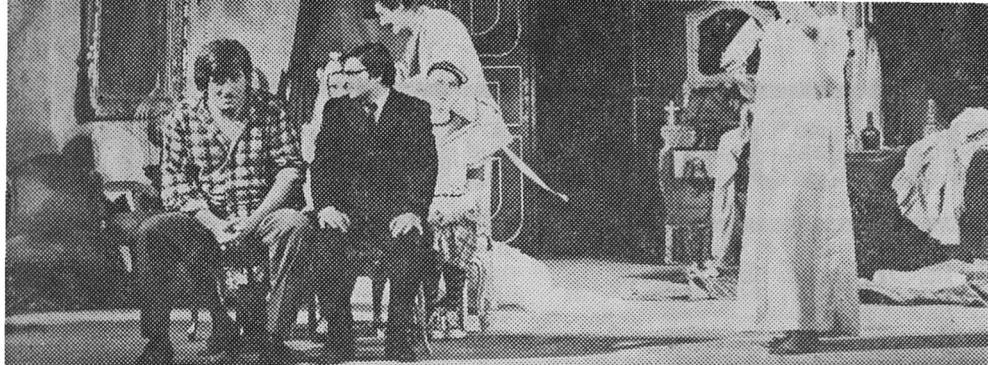
„HAINA CU DOUĂ FEȚE“ la Teatrul Giulești

Comedie contemporană, bogată în situații și replici semnificative, aparținând bulgarului Stanislav Stratiev. Cu al său original simț al umorului, care l-a consacrat, regizorul Alexandru Tocilescu creează o reprezentație de satiră complexă, culegând aplauzele publicului. De notat contribuția la succes a scenografului Constantin Russu.

„FANTEZIILE LUI FARIATIEV“ la Teatrul Național din București

Îmbibată de poezia concretă a vieții, străbătută de un subtil fior cehovian, lucrarea Allei Sekolova aduce în prim-plan viața și aspirațiile unor provinciali, oameni obișnuiți ai zilelor noastre. Banalitatea și dramatismul coexistă în chip indisolubil. Regizoarea Anca Ovanez dezvoltă un spectacol de finețe.

„TANGO“ la Teatrul de Stat din Oradea

Necruțătoarea satiră a lui Slavomir Mrožek, condusă cu mijloacele teatrului absurdului, a găsit în colectivul Teatrului de Stat din Oradea (secția maghiară) și în regizorul Al. Colpacci pilonii unui spectacol de profunzime și, deopotrivă, de atitudine clar exprimată. Siguranța montării o face demnă de orice selecție.

„MOBILĂ și DURERE“
la Teatrul „Bulandra“

După premiere succesive la Oradea la București, cea mai nouă comedie lui Teodor Mazilu se joacă acum și Cluj-Napoca. Ea impune stilul acut strălucit al unui lucid observator vieții. Caracterul original al personajului comic mazilian intrigă și în elăși timp binedispune spectatorul.

„INELE, CERCEI, BETEALĂ“
la Teatrul „Nottara“

Un spectacol Caragiale mai puțin obișnuit, pornind nu de la o operă anume, ci de la un scenariu care îmbină cu perfectă cunoaștere și salutară devoțiune laturi divergente ale creației marelui dramaturg. Regizorul George Rafael pune în lumină nuanțe proaspete, susținut excelent de actorii Horațiu Mălăele, Gilda Marinescu și Anda Caropol.

IDEI LA RAMPA

■ GHEORGHE STROIA

Secvențe din noua istorie a esteticii românești

Voci autorizate, tot mai numeroase și insistente, rezervă ultimului pătrar de veac rolul de făuror al unui grandios salt calitativ sintetizator, de moment revelator al „cosmicităților” culturale și de civilizație, menit a radicaliza viziunile globale, panoramice, integratoare asupra realității și a impulsiunea dezvoltarea științelor de frontieră. Impusă de stringente imperative socio-culturale, noua ipostază cognitivă obligă munca de cercetare la vaste desfășurări spațiale și temporale, la cuprinderi teoretice largi și aprofundate.

O atare somație ridică și în fața științei esteticii cerința reevaluării întregului domeniu abordat, a corelărilor și perspectivelor lui, văzute în sincronia și diacronia totalității, a ansamblului ordonator. Constatarea are valabilitate și pentru estetica românească, a cărei istorie, mai veche sau mai apropiată, solicită descifrări esențiale, sinteze edificatoare. În șirul făgăduințelor, însemnările de față zăbovesc o clipă asupra celei de-a doua părți a epocii deschise de restructurările sociale ce aveau să ne angajeze definitiv în procesul de zidire a lumii socialiste.

Alături de ceilalți factori de cunoaștere și de acțiune, estetica a contribuit substanțial la promovarea umanismului în sferile culturii, la propășirea valorilor artistice, la elevarea spirituală a oamenilor. Ea a contribuit la orientarea artei și a creatorilor spre adevăratele izvoare de inspirație, spre înfățișarea realității în neostoita ei prefacere, spre descoperirea semnificațiilor profunde ale universului sufletesc al poporului, la îndrumarea și susținerea consecventă a modalităților de exprimare adecvate idealurilor, sensibilității și puterii de înțelegere a maselor populare.

Cum s-a mai observat, perioada începuturilor este puternic marcată de prezența prestigioasă a unei pleiade de teoreticieni binecunoscuți anterior, care dau dovadă de o remarcabilă continuitate, finalizată în contribuții de înaltă valoare științifică. Mircea Florian publică studiul *Filosofie și artă* (vol. *Metafizică și artă*, 1945), în care se întreprinde la noi prima sinteză a istoriei esteticii europene, iar Mihai Ralea consacră, în lucrarea *Expli-*

careia omului (1946), un important capitol al artei înțelegând „ca plăcere a artificialității”. Realizări de mare interes științific sînt: *Logica frumosului* (1946) de Liviu Rusu, *Trilogia valorilor* (1946) de Lucian Blaga, *Kalokagathon* (1946) de Petru Comarnescu, *Domeniul esteticii* (1947) de Al. Dima, ca și cercetarea aplicată la specificul arhitecturii *Despre o estetică a reconstrucției* (1947) de G. M. Cantacuzino. O deosebită importanță au avut, pentru dezvoltarea și studierea esteticii, lucrările lui G. Călinescu: *Clasicism, romantism, baroc* (1944), *Istoria literară ca știință inefabilă și sinteză epică* (1947), *Domina bona* (1947), *Universul poeziei* (1945—1948), și ale lui Tudor Vianu: *Filosofia culturii* (1944), *Transformările ideii de om și alte studii de estetică și morală* (1946), *Fișuri și forme literare* (1946), precum și alte studii cuprinse în volumele sale antologice de mai târziu. Apreciabil este, de asemenea, aportul substanțial la conturarea noului peisaj estetic al unor personalități ale vieții noastre spirituale, cum sînt: Felix Aderca, Victor Iancu, Șt. Nenițescu, Al. Philippide, Eugeniu Speranția. D. D. Roșca, Petre Pandrea, Camil Petrescu, Șerban Cioculescu, D. Cuclin, D. I. Suchianu, Mircea Mancaș, N. Mărgineanu ș.a.

Paralel cu activitatea acestor continuatori și făuritori de cultură încep să se afirme tot mai pregnant noile generații de esteticieni și teoreticieni ai diferitelor ramuri ale artei. Eforturile lor laudabile se resimt însă de pe urma asimilării grăbite, sumare a concepției materialismului dialectic și istoric, astfel că rezultatele ideatice, cu incontestabile reușite, plătesc un vădit tribut prejudecăților, exceselor vulgarizațoare, fiind, în general, minate de tarele simplismului și ale spiritului dogmatic.

Pasul hotărîtor către înțelegerea nuanțată, adecvată specificului artei, spre interpretările creatoare, cu adevărat revoluționare, viabile în plan teoretic și eficiente în experiența practică, se produce în etapa următoare, etapă marcată de Congresul al IX-lea al P.C.R., care avea să inaugureze perioada superior fertilă, pe toate planurile, a societății românești.

Începînd cu deceniul şapte, se impune o generaţie nouă de cercetători, deosebit de receptivă la înnoirile survenite în climatul social-politic şi cultural-ştiinţific din ţara noastră, la modificările produse pe plan mondial, dovedindu-se pregătită să continue şi să dezvolte filonul autentic al gândirii estetice româneşti. Raportîndu-se la clasici, la valorile perene ale culturii noastre, deschişi spre universalitate, însuşindu-şi critic rezultatele teoretice dobîndite în diverse sectoare, tehnicile şi metodologiile moderne, acest numeros contingent de slujitori ai esteticii avea să impună lumii „şcoala românească de estetică”. Buni specialişti în diverse domenii ale artei şi esteticului extra-artistice, ei se apleacă cu ochi avizat şi totală dăruire asupra unor zone tematice ignorate sau eludate de cercetările anterioare, punînd în evidenţă aspecte importante, de mare actualitate şi interes pentru viaţă şi pentru trăirile estetice ale oamenilor. Revistele literar-artistice şi cultural-filosofice consacră spaţii tot mai ample dezbaterilor de estetică. În unităţi de cercetare, universităţi, la facultăţile de filosofie şi filologie, în institutele şi liceele de artă, disciplina esteticii devine obiect permanent de studiu. Estetica filosofică, înţeleasă ca estetică generală, care fusese cea mai vitregită din cauza îngustimilor şi schematismelor pontificale, îşi ocupă locul cuvenit, de generalizator al întregii experienţe estetice, de concepţie teoretică unitară asupra unui domeniu de infinită diversitate. Dintre autorii ce se remarcă de aici înainte amintim pe Ion Ianoşi (*Romanul monumental şi secolul XX*, 1963 ; *Dialectică şi estetică*, 1971 ; *Schiţă pentru o estetică posibilă*, 1975), Pavel Cîmpeanu (*Condiţionarea socială a artei în socialism*, 1964 ; *Oamenii şi teatrul*, 1970), Ion Pascadi (*Idealul şi valoarea estetică*, 1966 ; *Nivele estetice*, 1972 ; *Artă şi civilizaţie*, 1976), Grigore Smeu (*Sensuri ale frumosului în estetica românească*, 1969 ; *Previzibil şi imprevizibil în epică*, 1972 ; *Relaţia social-autonom în artă*, 1976), Radu Sommer (*Autonomie şi responsabilitate în artă*, 1969 ; *Despre luciditate în artă*, 1970), Dumitru Ghişe (*Contrapunct*, 1972 ; *Dimensiuni umane*, 1979), Gheorghe Achiţei (*Ce se va întimpla mîine ?*, 1972 ; *Artă şi speranţă*, 1974), Dumitru Matei (*Tradiţie şi inovaţie în artă*, 1971), Adrian Rădulescu (*Rîde Aristofan, plînge Horaţiu*, 1971), Ion Toboşaru (*Principii generale de estetică*, 1978), I. F. Bociort (*Teoria progresului literar-artistice*, 1975), Titu Popescu (*Necesitatea esteticii*, 1979), Ernest Stere (*Artă şi filosofie*, 1979), Al. Husar (*Ars longa*, 1980). Reapar acum, cu lucrări interesante şi utile, Marcel Breazu (*Convorbiri despre artă*, 1971 ; *Realism şi modernitate în artă*, 1973), Silvian Iosifescu (*Artă şi arte*,

1965 ; *Literatura de frontieră*, 1969), N. Tertulian (*Eseuri*, 1968 ; *Critică, estetică, filosofie*, 1972), Savin Bratu (*De la Saint-Beuve la noua critică*, 1974) ş.a.

La revirimentul mişcării noastre estetice, o contribuţie de maximă însemnătate au adus-o volumele colective structurate pe cele mai acute şi importante probleme ale cercetării şi practicii artistice. Este edificatoare, în acest sens, citarea doar a citorva titluri, care s-au impus — sporind faima unor foruri de editare —, cum sînt : *Tradiţie şi inovaţie, Naţional şi universal, Spiritul militant al literaturii române, Frumosul românesc, Estetică şi umanism, Artă şi comunicare, Esteticul în sfera culturii, Etic şi estetic, Artă viitorului, De gustibus disputandum, Artă şi ideologie, Estetica filosofică şi ştiinţele artei, Creaţie şi idee, Estetica vieţii cotidiene* etc. De incontestabil folos s-au dovedit, de asemenea : *Dicţionarul de estetică generală, Dicţionarul de idei literare* de Adrian Marino, diferitele cursuri estetice de nivel mediu şi universitar, ca şi publicarea lucrărilor celui de-al VII-lea Congres internaţional de estetică, ţinut la Bucureşti, în 1972. La toate aceste succese se adaugă, ca o latură deosebit de meritorie, activitatea de aleasă competenţă desfăşurată de numeroşi critici, istorici literari sau de artă, filosofi (C. Noica, Al. Tănase, H. Wald), eseişti, sociologi (Traian Herseni, Achim Mihu), creatori din diversele domenii artistice, care abordează, direct sau implicit, problemele de estetică.

Angrenată plenar în uriaşul proces de făurire a culturii socialiste, atenţia esteticii s-a îndreptat, nu către speculaţia sterilă, neutrală, abstractă, ci spre abordarea frontală, constructivă a problemelor ce privesc condiţionările social-istorice ale artei, substratul filosofic şi forţa ei de participare la viaţa colectivităţii, atribute cu adinci implicaţii etice şi estetice în formarea omului şi în construirea societăţii noi. Aspecte esenţiale ale creaţiei şi receptării artistice — interacţiunea artei cu celelalte forme ale conştiinţei, rolul ei cognitiv şi social-formativ, particularităţile valorii şi limbajelor artistice, raportul dialectic dintre naţional şi universal, relaţiile artei cu publicul, accesibilitatea şi răspîndirea ei etc. — au fost tot mai accentuat tratate sub diverse unghiuri de vedere, obţinîndu-se un substanţial spor de cunoaştere, o mai amplă pătrundere către intimitatea fenomenului artistic.

Cercetări adîncite, cu realizări concludente, s-au întreprins în direcţia precizării statutului propriu al ştiinţei esteticii, a stabilirii locului său în sfera mijloacelor de investigare a valorilor cultural-artistice. S-au adus contribuţii importante la înţelegerea obiectului, problematicii şi metodologiei esteticii, la de-

finirea sistemului său categorial, precum și la reliefarea specificului atitudinii, idealului și gustului estetic. Rezultate practice și teoretice notabile au fost obținute în vasta acțiune de asimilare fermă și evaluare nuanțată a cuceririlor istorice ale esteticii românești (Ion Iliescu, Z. Ornea, D. Matei, Titu Popescu), în preluarea critică a valorilor esteticii universale (Dumitru Isac, Alexandru Boboc, N. Tertulian, Nicolae Vanina), în promovarea curajoasă a unor metodologii precise de cercetare estetică și de investigație a esteticului extra-artistic, ca și în domeniul de mare responsabilitate socială al educației estetice (George Văideanu, N. Pârvu).

Caracteristice esteticii românești din această perioadă sînt eforturile susținute ce se întreprind, din multiple perspective, spre a se oferi o explicație valabilă, cuprinzătoare fenomenului cultural contemporan, care înglobează arta, calitatea estetică a produselor industriale, amenajarea spațiilor arhitecturale, vestimentația, formarea unei sensibilități estetice la masele de oameni ai muncii.

În această perioadă, asistăm la o mai profilată diversificare a studiilor estetice, în funcție de pregătirea și experiențele culturale ale diferiților autori. Pe lângă numele amintite, estetica *literară* s-a bucurat de contribuția lui Vladimir Streinu, Edgar Papu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Dumitru Micu, Paul Cornea, C. Ciopraga, Al. Piru, Marian Popa, N. Balotă, Romul Munteanu; în estetica *artelor plastice și designului* activează cu succese certe Ion Frunzetti, Vasile Drăguț, Dan Hăulică, Amelia Pavel, Octavian Barbosa, Dan Grigorescu, Radu Negru, Ionel Achim; în cea *teatrală* sînt prezenți Ion Toboșaru, Andrei Băleanu, V. Silvestru; în cea *muzicală*: Zeno Vancea, Wilhelm Berger, Pascal Ben-toiu, Vasile Tomescu, Ștefan Angy, iar în estetica *cinematografică* își amplifică strădanile D. I. Suchianu, Florian Potra, Grid Modorcea, Manuela Gheorghiu. Sub raportul metodologiilor de cercetare utilizate, ori al tipului de investigație la care se atasează, în cadrul studiilor recente publicate se disting mai multe direcții, toate situîndu-se însă pe platforma de convingeri a socialismului științific. Pe lângă direcția consecventă spiritului tradițional al esteticii filosofice, o altă orientare apelează cu precădere la metodele sociologice, după cum cercetătorii din generația mai tînără recurg din ce în ce mai des la formulele estetice de extracție structuralist-semiotică (V. E. Mașek: *Mărturia artei*, 1972; *Artă și matematică*, 1972; Mihai Nadin: *A trăi arta*, 1972; Gabriel Liiceanu: *Tragicul, o fenomenologie a limitei și depășirii*, 1975; Marcel Petrișor: *Vitralii*, 1978; Radu Cezar, Andrei Pleșu etc.). Există și un mare grup de esteticieni care, fără a ignora

caracterul filosofic al demersului estetic, practică „cercetarea combinată“, cu o instrumentație diversă. Astfel că, după estetica exclusiv normativistă, caracteristică primelor două decenii de după Eliberare, astăzi predomină spiritul analitic, concluziile obținute fiind subordonate materialului investigat și specificului disciplinei, ca atare. Demonstrații aprofundate au arătat că nevoile obiective care impun astăzi analiza de tip cantitativ, concretă, particulară, reclamă, în același timp, cu acuitate sporită, viziunea globală, unitară, de evaluare calitativă, contribuind la clarificarea raporturilor de interdependență dintre esteticile speciale, cu caracter aplicativ, și estetica generală, filosofică, întemeiată pe concepția materialismului dialectic și istoric.

În contextul culturii socialiste românești, estetica reprezintă una dintre disciplinele teoretice care cunosc o reală dezvoltare, datorită fidelității față de tradițiile autohtone și marii sale receptivități față de înnoirile reale, devenind tot mai eficientă în clarificările pe care e chemată să le aducă în legătură cu experiențele specifice noilor realități ale civilizației contemporane. Și, cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, îndatoririle ei actuale și de viitor sînt mereu mai mari, deoarece „estetica constituie, desigur, generalizarea experienței umane în creația artistică, dar în epoca modernă ea nu poate avea ca obiect numai opera individuală, ci în mod necesar își lărgeste tot mai mult sfera de cuprindere, aria de preocupări, în raport cu noile cerințe ale existenței sociale. Astăzi oamenii nu se mai pot limita doar la contemplarea frumosului în expoziții și săli de spectacole, la contactul cu opere de artă izolate. Pe măsura evoluției societății, omul aspiră să integreze tot mai mult frumosul în existența sa cotidiană, ca element indispensabil al ambianței sociale generale. Aceasta cere implicit și esteticii să abordeze tot mai direct problemele organizării ansamblului vieții oamenilor, ale cadrului în care ei muncesc și trăiesc, ale instituțiilor de utilitate publică, localităților urbane și rurale, ale locurilor de odihnă și agrement.

Estetica nu poate neglija, de asemenea, aspectele calității artistice a bunurilor de larg consum, care, imbinată cu utilitatea practică, asigură consumatorilor satisfacții cît mai depline. Contribuind în continuare la progresul creației oamenilor de artă, estetica va putea astfel să participe în măsură sporită la efortul de a face viața oamenilor cît mai frumoasă și mai plăcută*.

* „Mesaj la cel de-al 7-lea Congres internațional de estetică“, 1972; *Opere*, vol. 7, pp. 615—616.

Sfintu Gheorghe

Colocviul teatral al naționalităților conlocuitoare (II)

Spectacolele

TEATRUL GERMAN DE STAT
DIN TIMIȘOARA

DOUĂ SURORI

de Hans Kehr

Data premierei : 26 aprilie 1980.
Regia : HANS KEHRER. Decoruri
și costume : FERENC KOVÁCS.
Distribuția : HELGA SANDHOF
(Julianne Wirth) ; ADELE RADIN
(Theresia Steingasser) ; HERBERT
SCHMIDT (Bărbatul I) ; NORBERT
HAUSER (Bărbatul II).

Jocul sincer și impresionant al
protagonistelor...

Tulburătoare imagine a satului bănățean în vremea evenimentelor politice și sociale din anii 1940—1950, piesa *Două surori*, lung dialog patetic și liric, realizează performanța de a împleti strâns zbuciumata istorie a vieții celor două eroine cu zbuciumata istorie a colectivității de naționalitate germană din România. „Moment al adevărului“, dialogul evocă nefaste consecințe ale celui de-al doilea război mondial, atît în planul destinului individual, cît și în acela al colectivității.

Integrate astăzi activ în viața economică și spirituală a satului, model de dăruire pentru obștea în care trăiesc, bucurîndu-se de un trai îmbelșugat, cele două surori își trec în revistă viața, își descarcă în sfîrșit, după zeci de ani, suferințele, încercînd să extragă, din crîncenele încercări prin care au trecut, suportul spiritual de care existența lor are nevoie.

Marcate de tragedia războiului (amîndouă și-au pierdut bărbatii) și de mentalitatea burgheză a părinților, surorile fac efortul de a-și reconsidera trecutul, în raport cu problemele pe care le au de soluționat astăzi și cu noile imperative morale. Cea mai mare, Iuliana, a reușit, în ciuda nenorocirilor, să-și găsească împlinirea prin copii și nepoți, care lucrează sau studiază la oraș ; în schimb, mezină, Theresia, trăiește drama singurătății, e disperată că nici măcar nu are cui să lase tot ceea ce a agonisit cu sudoarea frunții : pentru sora ei și pentru nepoții de dragul cărora s-a sacrificat, zestrea, moștenirea, banii, casa sînt efemere, fără importanță. Opoziție de principiu, deci : între „valori vechi“ și „valori noi“, cărora istoria, revoluția și experiența socială le-au schimbat conținutul.

Mesajul etic limpede al scrierii lui Kehr a fost tradus scenic prin mijloace artistice sugestive și diverse, armonios integrate unei unități stilistice exemplare. Semnat regizoral de autorul piesei și de tinerii asistenți Michael Bleiziffer și Ida Jarcsek-Gaza, spectacolul, îmbinînd gravitatea dezbaterii și elanul poemului, a dat o surprinzătoare dimensiune tra-

gică faptului de viață, proiectându-l în zona trăirilor esențiale — dragoste și ură, credință și îndoială, deznădejde și fericire. Regia a reușit, printr-o judicioasă utilizare a simbolului și a metaforei teatrale, să vizualizeze și să dramatizeze discursul liric al autorului, reliefindu-i cu pregnanță expresivitatea ideile.

Cu ajutorul unor simple elemente de recuzită, proprii universului rural, care au dobândit în scenă funcții multiple, actorii, printr-un joc sobru și omogen, au transformat monoloagele retrospective, cam stufoase, în secvențe scenice tensionate. Impactul emoțional al spectacolului nu ar fi fost posibil, desigur, fără jocul sincer și impresionant al celor două excelente interprete, Helga Sandhof și Adele Radin.

Distinsă cu premiul pentru cel mai bun spectacol la Colocviul de la Sfântul Gheorghe, montarea *Două surori* marchează, la Teatrul German din Timișoara, un moment de învioreare artistică.

Valeria Ducea

TEATRUL MAGHIAR DE STAT
DIN SFÎNTU GHEORGHE

MANECHINELE

de Csiki László

Titlul original este *Bunicul ar vrea să vă vadă*: este replica leit-motiv a unui personaj cam ciudat, care apare la începutul fiecărui act, dar își dezvăluie identitatea abia în final. Pe afiș a fost înscrisă sub titlul *Manechinele*, mai sobru și, într-un fel, mai aproape de semnificația textului, pentru că eroii sînt marcați de automatisme în modul lor de a gândi și acționa. Piesa se dorește o radiografie a spiritului mic-burghez, caracterizat fie prin rapacitate, prin chiverniseală egoistă, fie prin resemnare, prin renunțare la luptă, la înalte aspirații. Autorul construiește o lume în care nu există milă, în care forța brutală se dezlănțuie fără motiv, în care suspiciunea otrăvește sufletele. Gustul său pentru spectaculos aduce în scenă (mai mult sau mai puțin justificat) inși ciudați, angrenați în acțiuni arbitrare, șocante, deși nonconformismul lor putea fi exprimat mai clar și mai simplu. Oricum, Csiki are meritul de a refuza șablonul și de a ne propune spre dezbateri o temă importantă, într-o formă mai puțin obișnuită.

Data premierei : 23 aprilie 1980.
Regia SEPRÖDI KISS ATTILA.
Scenografia : KEMÉNY ÁRPÁD.
Distribuția : VISKY ÁRPÁD (Bărbatul); MOLNÁR GIZELLA (Femeia); KUTI ISTVAN (Robert); VÁSÁRHELYI D. KATALIN (Eva); SZABÓ ZOLTÁN (Străinul); BOTKA LÁSZLÓ (Bunicul); GYÖRGY ANDRÁS (Primul om); KÖMIVES MIHÁLY (Al doilea om); SIMON ANDRÁS (Al treilea om).

De acest lucru au ținut seama și realizatorii spectacolului, care au înțeles caracterul aparte al textului, subliniindu-i ideile generoase și clarificînd — fără ostentație — pasajele mai dificile. Un cadru scenic ingenios, alcătuit din mari panouri de sticlă, sugerînd colivia din care „manechinele” nu pot să evadeze (decorul, Kemény Árpád), oferă acțiunii spațiul de desfășurare potrivit. Regizorul Seprödi Kiss Attila exploatează cu inteligență acest spațiu, cu planuri de joc diverse, variate. Dar cel mai important efort al regizorului se concentrează asupra personajelor — atent definite prin replică, prin relații, prin acțiuni fizice. Dintre interpreți se remarcă Molnár Gizella (Soția), prin subtilitatea cu care nuanțează un personaj deosebit de dificil; apoi, Visky Árpád (Soțul), care conturează cu destulă precizie unul dintre „manechine”, din păcate, cu unele rezolvări rutiniere; Kuti István (Robert)

Personaje atent definite prin replică, prin relații...

își concepe rolul unilateral, dar e completat de partenera sa, Vásárhelyi Katalin (Eva), foarte precisă în tot ceea ce întreprinde; Szabó Zoltán (Străinul) realizează o apariție stranie, ce stârnește reacții neașteptate. În sfârșit Botka László (Bunicul) are prilejul să-și etaleze experiența de scenă abia în final, dar cu bune rezultate.

Un spectacol cu reale virtuți, care valorifică un text interesant.

Mihai Crișan

TEATRUL DE NORD
DIN SATU MARE —
SECȚIA MAGHIARĂ

HUGHENOȚII

de Székely János

Data premierei: 14 decembrie 1979.

Regia: KOVÁCS FERENC. Scenografia: PAPP JUDIT.

Distribuția: KISFALUSSY BÁLINT (Gérard); DÁVID SÁNDOR (Albert); SZÉLYES FERENC (Jean); DENGYEL IVÁN ANDOR (Rochette); ACS ALAJOS (Rabaut); BOER FERENC (Charnay); TÖRÖK ISTVÁN (Temnicerul).

Reprezentînd *Hughenoții*, colectivul maghiar din Satu Mare și-a asumat misiunea de a monta în premieră absolută o piesă masivă — un fel de iceberg, din care spectacolul poate revela una sau mai multe părți semnificative, iar în caz de eșec, poate provoca o submersiune definitivă în adîncul uitării. Székely János își declară teatrul ca fiind unul „de lectură”; e un clasicizant, iubitor al formelor docte (teatru în versuri!), care a învățat să profite în mod creator de cunoașterea tehnicii dramaturgice. Clasicizant nu înseamnă însă vetust. Limba piesei este fluentă și modernă, scriitorul inovează în cadrele pe care și le impune, iar ideatica este frapant contemporană.

Piesa se petrece într-un loc și într-un moment istoric determinate: Toulouse, 1 ianuarie 1762, în toiul înfruntării dintre catolici și hughenoți, avînd în plan secund ascensiunea ideilor luminate ale enciclopediștilor (Rousseau, Diderot, d'Alembert). Două puteri acaparatoare se în-

Un spectacol amplu, lucrat cu migală și cu prudență...

fruntă pentru a lua în stăpînire spiritele unor oameni tineri, neezitînd să folosească mijloacele celei mai pernicioase negustorii — aceea care face din creiere o marfă, și din convingeri, monedă calpă. Strigarea mărții e o bătălie a elocinței, misiții au retorică și o înfricoșătoare lipsă de scrupule. În soluția de final propusă de montare, incidentul tragic (uciderea involuntară a corifeului iezuit) devine o consecință a blasfemiei; demnitatea umană e scoasă la mezat, iar marmorul spiritelor deplasează existențele din cadrele firescului, le dă un curs stupid; crima se înfățișează astfel ca un act negator, necesar. *Hughenoții* este o meditație asupra unei faze a istoriei civilizației, o pledoarie pentru respectul opțiunii libere, împotriva mercantilismului clerical. Obiectul disputei e omul-ființă rațională; a-l deposea de această însușire — susține Székely — este un păcat capital.

Spectacolul, asemenea textului, este stufos; regizorul Kovács Ferenc, conștient de dificultatea înscenării, a lucrat cu migală de caligraf, cu pondere, dar și cu prudență. Care prudență, spune zicala, este mama înțelepciunii; dar, teatrul cere și o anume îndrăzneală. În acest sens, conducătorul de joc se comportă inegal: cînd își permite inventivitate, cînd revine la canoane. Actorii, fără ex-

cepție, au abordat textul cu poftă de joc. În rolurile celor trei frați: Kisfalussy Bálint (Albert) — dirz, neînduplecat, cumpănind cu inteligență, de jucând manevrele inamicilor; Dávid Sándor (Gérard), la primul său rol important, e la înălțimea tensiunii instaurate; Szélyes Ferenc, tinăr la chip și în mijloace, îi dă mezinului Jean o turnură tragică, fără a cădea în excese. Dengyel Iván (Rochette) e confesorul-ambasador al părții hughenote; trăiește criza de conștiință a uneltei folosite în scopuri ignobile; prins în angrenaj, e golit de omenescul primar. Ács Alajos (Rabaut) și Bóer Ferenc (Charnay) sint cele două înalte fețe bisericesti angajate în dispută: doi șamani delatori, atenți la aparența antinomiei, suav și zelos, primul, rapace și diabolic de deștept, al doilea, împlinind, ambii, jocul pe muchie de cuțit al celor doi monștri, lihniți de pofta de a avea victime. Temnicerul, în interpretarea lui Török István — premiul pentru cel mai bun rol episodic la Sfintu Gheorghe — apare nu doar ca un individ care-și face meseria; el asistă, cu „sărăcia și nevoile sale“, comentînd în surdina și veghind ca atît el, cît și cei asupra cărora se abate prigoana să-și păstreze chipul de om, măcar.

Teodor Sugar

INSTITUTUL DE TEATRU
„SZENTGYÖRGYI ISTVÁN“
DIN TÎRGU MUREȘ

CAIN ȘI ABEL

de Sütö András

Abordarea scenică a dramelor lui Sütö András presupune o gîndire teatrală la înălțimea textului, viguroasă și profundă. Spectacolul se cuvine să fie decis, întrucît „jumătățile de măsură“, sub presiunea ideilor în conflict, pot deruta. În *Cain și Abel*, mitul devine obiect de po-

Regia : KOVÁCS LEVENTE. Scenografia : PAPP JUDIT.

Distribuția : PANEK KATI (Eva); TATAI SÁNDOR (Adam); KERESZTES SÁNDOR (Cain); MELEG VILMOS (Abel); ISTVAN MÁRTA (Arabella); SZENTMIKLÓSI JÓZSEF (Vocea Domnului) — clasa LOHINSZKY LORÁND.

lemică; autorul se pronunță împotriva supunerii abeliene și a dezabuzării lui Adam, izgonitul; Cain, eroul tragic, consacră răzvrătirea împotriva necunoscutului Stăpîn, ca unică atitudine generatoare de progres. Resemnarea Evei nu e doar un act de lășitate; muma își apără puii, aceasta e dintîia ei menire, se clarifică însă și consecințele degradante ale supunerii. Arabella — misionară a îngerilor, personaj inventat de Sütö — se umanizează, iluminată de pilda lui Cain.

Kovács Levente, regizorul spectacolului studentesc de la Tîrgu Mureș, interpretează această înfruntare de forțe în registru de oratoriu. E o propunere originală, justificată prin calitățile echipei. Tonalitatea de mister medieval nu contravine textului; ceea ce am văzut e un mit păgîn nu prin formă, ci prin conținut. Fîrește, fiecare epocă a rejudecat miturile (între ele, și pe cel al lui Cain) în raport cu propriul său nivel de maturitate filozofică. Din acest unghi, colectivul prezent pe scenă dă piesei o deslușire contemporană prin intermediul formulei scenice neobișnuite alese. Pedagog și încercat animator al mișcării de amatori, Kovács își cunoaște interpretii; el realizează aci un interesant transfer de experiență, cu un considerabil efect improspătător. Stilistic, spectacolul e un amalgam de imagini și soluții vehiculate în teatrul contemporan, retopite, reelaborate. O asemenea întreprindere e de obicei pîndită de primejdia lipsei de omogenitate; dar regizorul integrează mijloacele novatoare într-o structură specifică. E drept, altoiul a avut și unele excrescențe, dar în întregul său spectacolul e închegat. Cea mai valoroasă izbîndă este însă faptul că studenții exprimă artistic o gîndire adecvată personalității lor și se definesc, fără putință de tă-

Spectacol de echipă în care se definește personalitatea interpreților

gadă, ca viitori creatori, cu un program deslușit de slujire prin teatru a concepției noastre despre viață și lume. Profesional, cei cinci interpreți diferă în ce privește stăpînirea mijloacelor de expresie. István Márta (Arabella) este revelația spectacolului, prin dozajul exact al dimensiunii tragice, prin ardență. Panek Kati (Eva) lucrează rațional, manevrînd argumentele, comentîndu-și rolul. Keresztes Sándor e Cain; ca purtător de mesaj, el susține spectacolul; uneori îl lasă glasul, alteori îi scade energia, dar stacheta e așezată foarte sus. Meleg Vilmos (Abel): sinuos, răbdător, temător; bun, atunci cînd trimite la subtext, mai puțin convingător, cînd cade în patos. Inegal în participare, în calitate de antiteză vie a lui Cain, Adam e interpretat de Tatai Sándor cu un inedit accent de ironie tragică; situația, ca atare, e trăită detașat, fără ca abandonul tonului înalt să descompună echilibrul tabloului general.

Scenografia (Papp Judit) e conformă cu viziunea regizorului, subordonîndu-i-se întru totul.

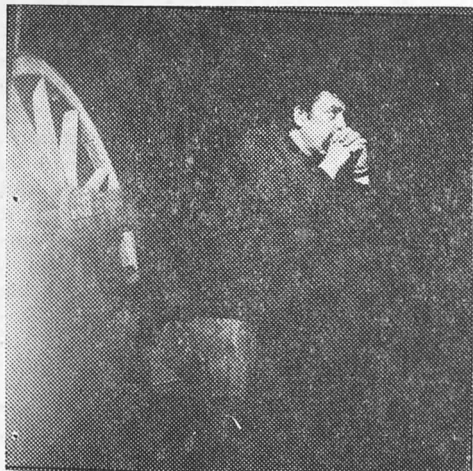
Teodor Sugar

TEATRUL MAGHIAR
DE STAT DIN TIMIȘOARA

UN LEAGĂN PE CER

de Sütő András

Cartea lui Sütő este un reportaj sentimental dedicat oamenilor și evenimentelor din satul natal. Deliberat subiectiv,

reportajul ne descoperă un scriitor care, cu ochi de gazetar, înregistrează, observă, filtrează aspectele vieții, căutîndu-le însă și explicații în conștiința sa și a celor din jur. Relațiile cu părinții, cu rudele și prietenii, cu foștii colegi de școală, cu vecini, ca și cu cei mai tineri, pe care îi cunoaște sau recunoaște acum, se desfășoară firesc; sub aparența calmului clocotesc sentimente puternice, revînie amintiri tulburătoare. O simplă discuție de familie, cu nevinovatele-i ticuri verbale și gesturi obișnuite, conține o lume de gânduri și fapte, iar vizita la cimitir, de „ziua morților“, aduce în memorie chipurile strămoșilor ce odihnese de multă vreme sub glie. Reporterul nu înfrumusețează, nu idealizează, el consta-

Data premierei: 15 decembrie 1978.

Regia: CSERESNYÉS GYULA.
Scenografia: WINTERFELD SÁNDOR. Adaptarea scenică de SZABÓ JÓZSEF.

Distribuția: SINKA KÁROLY (Scriitorul); **CZEGŐ TEREZ** (Mama); **JÁNÓ JÁNOS** (Tatăl); **NEMES PÉTER** (Joska); **PÉTERFFY LAJOS** (Gergely); **KÖFALVY ISTVÁN** (Ferenc); **SZÉKELY ROZSA** (Chiriana); **EBERGÉNYI TIBOR** (Janos); **PUHALA ERNŐ** (Bunicul); **MÁTRAY LÁSZLÓ** (Popa); **MAKRA LAJOS** (Dascălul); **BOGDÁN ISTVÁN** (Prezbiterul); **SZÉLYES IMRE** (Fütyü); **HIGYED IMRE** (Pop Gorica); **SZABÓ KÁROLY** (Președintele); **VÉRTES JÓZSEF** (Verci); **DUKÁSZ PÉTER** (Flăcăul I); **SIMON GÁBOR** (Flăcăul II); **FERENCZY ANNAMÁRIA** (Femeia care cîntă); **KILYÉN ILKA** (Rozsi Nagy); **BERTALAN MAGDA** (Femeia I); **PÉTER ÁGNES** (Femeia II); **SZÁSZ ENIKŐ** (Mama fetei); **KISS ERZSEBET** (Femeia tinăra); **SZEKERNYÉS GYÖNGYIKE** (Fetița); **SINKA ZOLTÁN** (Băiatul).

tă, înțelege și apoi dă dimensiuni de hiperbolă sentimentelor și gândurilor sale.

Tentativa de a dramatiza o asemenea carte singulară, în care reportajul și scrierea autobiografică nu sînt precis delimitate, apare ca deosebit de dificilă. E deci explicabil că textul — jucat mai întîi la Teatrul din Oradea și preluat de timișoreni — simplifică și sărăcește opera originală.

Sinka Karoly, în postură de
raisonneur

Pentru a realiza, cît de cît, o legătură între scenele dispartate, autorul devine un fel de raisonneur care comentează și interpretează evenimentele descrise. În viziunea regizorului Cseresnyés Gyula, unele momente sînt străbătute de reală emoție; cîteva personaje sînt schițate cu îndeminare, jocul actorilor e sincer, dar spectacolul, în întregul său, nu este ferit de monotonie. Poate că la această impresie de neîmplinire au contribuit și decorurile (scenografia: Winterfeld Sándor), uneori cam încărcate și nu prea consecvente în ceea ce privește stilul.

Dintr-o distribuție numeroasă, reținem pe Sinka Károly (Scritorul), pentru sobrietate și economie de mijloace, pe Czegő Terez (Mama), János (Tatăl), Ferenczy Annamária (Femeia care cîntă), Péterffy Lajos (Gergely, un înțelept al familiei), Szélyes Imre, Puhala Ernő, Mátray László etc.

Un recital colectiv, care se străduiește să împlinească scenic dramatizarea cărții unui mare autor.

Mihai Crișan

TEATRUL DE STAT
DIN ORADEA
SECȚIA MAGHIARĂ

COROANA E DE AUR

de Kocsis István

Data premierei: 20 aprilie 1980.

Regia: SZABÓ JÓZSEF. Scenografia: ELIZA POPESCU.

Distribuția: V. CSIKI IBOLYA (Maria Stuart); BALLA MIKLÓS (Moray); LAVOTTA KÁROLY (Maithland); MISKE LÁSZLÓ (Knox); ACS TIBOR (Chastelard); LACZÓ GUSZTAV (Bothwell); DARKÓ ISTVÁN (Melville); TÓTH GYÖRGY (Primul lord); HAJDU GÉZA (Al doilea lord); BORSOS BARNÁ (Al treilea lord); TOLNAI TANK LÁSZLÓ (Ofițer al gărzii).

Teatrul lui Kocsis István provoacă a-deziuni energice și refuzuri îndîrjite. Firesc, deoarece dramaturgul propune teme dificile și lansează idei ambițioase. Astfel, negînd „moartea tragediei“, scri-

itorul încearcă o revitalizare a genului, prospectînd, ca sursă posibilă a conflictului tragic, raporturile om-istorie, om-colectivitate, om-putere. În toate ipostazele, eroul său este un învingător tragic, datorită contrastului dintre dimensiunile sale morale și condițiile în care este obligat să-și afirme crezul. Eroul, profund credincios sieși, e prezentat autonom, oarecum în dauna acțiunii dramatice; de-aici, predominanța replicii, pe care doar un regizor capabil de invenție o poate orchestra teatral.

Piesa reprezentată de colectivul orădean, *Coroana e de aur* (Maria Stuart), a fost scrisă cu un deceniu în urmă. „recalibrată“ pentru montarea actuală. Comparînd-o cu lucrările sale mai recente, se observă că autorul a învățat mult din experiența spectacolului, din studiul tehnicii dramaturgice. Binecunoscutul personaj al Mariei Stuart e pus într-o lumină nouă: ea își proclamă dreptul la poezie și la dragoste. Omul-cap încoronat, dorind să-și păstreze sănătatea rațiunii și a firii, se zbate pentru a-și apăra libertatea de mișcare și gîndire. Oligarhia reacționară îi cenzurează fiecare gest, căci regina nu mai este un om, o femeie, ea este o instituție. Capul încoronat nu mai aparține propriului său trup, el este creștetul unui sistem, unealta lui. Atunci cînd sarcina îi este prea grea, capul se pierde. Drama este centripetă, structurată pe prezența Mariei, pe intervențiile searbe ale Poetului și pe repetatele atacuri ale Consiliului, realizate fără savoare și aplomb. Din punct de vedere spiritual, Maria nu-și are partener de rang egal în tabăra adversă.

Regia lui Szabó József a încercat să contureze o dramă vie, într-un context glacial; asistăm la un recitativ, împărțit în runde, cu vagi ecouri din teatrul lui Brecht și Dürrenmatt. Din inegalitățile textului izvorăște o caducitate supărătoare. În timp ce V. Csiki Ibolya, protagonista, practică un joc persiflant, cu intermezzo-uri patetice credibile, membrii consiliului de coroană sînt răii din teatrul cu grimase, aluri statuare și replici stentoriale. Aliații Mariei — puțini, cîți sînt — au aerul că sînt prea mici pentru un război atît de mare. Se ajunge la o disjuncție tautologică: progresul e înfățișat cu prospețime, iar acțiunea, cu mijloace învechite.

Teodor Sugar

TEATRUL MAGHIAR DE STAT
DIN SFÎNTU GHEORGHE

VRĂJITOAREA

de Sylvester Lajos
și Nemes Levente

după Móricz Zsigmond

Data premierei : 19 aprilie 1980.
Regia : VÖLGYESI ANDRÁS.
Scenografia : PLUGOR SÁNDOR.

Distribuția : NEMES LEVENTE
(Bethlen Gábor) ; KRIZSOVÁNSZKI
SZIDÓNIA (Károly Zsuzsanna) ;
LÁSZLÓ KÁROLY (Péchi Simon) ;
E. SZABÓ LAJOS (Kemény Bol-
dizsár) ; KIRÁLY JÓZSEF (Boron-
kai) ; ZSOLDOS ÁRPÁD (Bethlen
Farkas) ; ISTVÁN ISTVAN (Apro-
dul) ; NASZTA KATALIN (Benig-
na) ; BALÁZS EVA (Báthory Anna) ;
BÁLINT PÉTER (Horvath István) ;
CSERGÖFFY LÁSZLÓ (Jósika Zsig-
mond) ; MARTON ÁRPÁD (Loco-
tenentul) ; DARVAS LÁSZLÓ (Ka-
toná Gelei István) ; FÜLÖP KLÁRA
(Banya) ; VÁRADY MARIA (Fata
I) ; PIROSKA KLÁRA (Fata II) ;
BOKOR ILONA (Borbála) ; HOR-
VÁTH KÁROLY, MÁRKUS JÁNOS,
NEMES GYÖRGY (Muzicanții).

De mai bine de un deceniu, Teatrul din Sfântu Gheorghe include în repertoriul său, cu regularitate, piesa istorică. O asemenea piesă este și *Vrăjitoarea*; eroul ei este unul dintre cei mai importanți voievozi ai Transilvaniei, Bethlen Gábor.

Avea treizeci și trei de ani când membrii Dietei din Cluj „de frică — l-au ales liber pe Bethlen“, impus de Skender-Pașa și sprijinit de munteanul Radu Mihnea și de moldoveanul Ștefan Tomșa. Până la data alegerii ca principe, la 23 octombrie 1613, Bethlen luptase în Muntenia împotriva lui Sinan-Pașa și se ridicase, alături de Bocskay, împotriva Habsburgilor. Avea planuri mari, voia să ajungă rege al Ungariei și să elibereze provinciile ocupate de imperiali. A și purtat trei războaie cu Habsburgii catolici și autocrați, în contextul războiului european de 30 de ani, în care Transil-

vania a luptat pentru apărarea libertăților religioase și politice. Bethlen a fost un principe înțelept, care a încurajat meseriile și comerțul și a trăit în relații de bună vecinătate cu celelalte două țări românești.

Această viață zburciată și plină a inspirat pana unuia dintre cei mai mari scriitori maghiari, Moricz Zsigmond; trilogia sa (însușind peste o mie de pagini) a stat la baza dramatizării realizate de Sylvester Lajos și Nemes Levente, prin care Teatrul din Sfântu Gheorghe cinstește centenarul autorului clasic și împlinirea a patru veacuri de la nașterea eroului. Moricz însuși fusese ispitit să-și

Transpunerea scenică este lineară, mișcarea personajelor, rigidă

dramatizeze proza, dar și-a abandonat proiectul. Semnatarii adaptării au avut de înfruntat dificultăți în organizarea materialului epic conform rigorilor construcției dramatice; ceea ce se resimte în urmărirea acțiunii, lipsită de o idee centrală și de un conflict puternic. Actul I prezintă un voievod frământat de situația căreia trebuia să-i facă față, actul al II-lea, o intrigă de alcov — voievodul fiind prins în mrejele frumoasei „vrăjitoare“ Báthory Anna —, iar actul ultim e o monotonă dezbateră a dogmelor care animă luptele religioase din epocă. Asistăm deci la trei conflicte, pe rând abandonate; imaginea personalității complexe a eroului apare, astfel, fărâmițată.

Regia (Völgyesi András) nu reușește să suplinească prin mijloace teatrale reliefurile cam tocite ale textului. Transpunerea scenică este lineară, mișcarea personajelor

jelor se vrea hieratică și reușește să fie doar rigidă, verbul încearcă să fie solemn, dar răsună fals-patetic. Nemes Levente (Bethlen) apare stinjenit, prezentându-și unilateral personajul; Balázs Eva, deloc interiorizată, nu realizează pasiunea și ambițiile nemăsurate ale „vrăjitoarei”. Mai aproape de intențiile rolului ni s-a părut Krizsovanszky Szidonia (Zsuzsanna), care înfățișează sentimente contradictorii prin mijloace discrete. Au făcut eforturi pentru a servi o viziune regizorală desuetă László Károly, Szabó E. Lajos, Király József, Zsoldos Árpád, Naszta Katalin și mulți alții, dintr-o numeroasă distribuție; o mențiune pentru compoziția reușită a Klarei Fülöp (Banya).

Mihai Crișan

TEATRUL MAGHIAR
DE STAT DIN CLUJ-NAPOCA

NU POT TRĂI FĂRĂ LĂUTARI

de MórícZ Zsigmond

O „superproducție” realizează Harag György pe scena Teatrului Maghiar de Stat din Cluj-Napoca, montînd piesa scriitorului clasic maghiar MórícZ Zsigmond, *Nu pot trăi fără lăutari*. Comedia aceasta a mai văzut, de-a lungul anilor, de două ori luminile rampei pe aceeași scenă (în 1929 și în 1957), de fiecare dată într-o

Data premierei : 29 martie 1980.
Regia : HARAG GYÖRGY. Scenografia și costumele : KLÁRA RÁCZ MANEA.

Distribuția : HÉJJA SÁNDOR (Balázs); BORBÁTH JÚLIA (Polika); OROSZ LUJZA (Mătușa Pepi); BERCZKY JÚLIA (Mătușa Zsani); TÖRÖK KATALIN (Mătușa Mina); LÁSZLÓ GERŐ (Lajos); SIPOS MARGIT (Biri); SEBŐK KLÁRA (Veronika); VITÁLYOS ILDIKO (Málcsi); NAGY DEZSŐ (Viktor); KRASZNAI PAULA (Teréz); LÁZÁR ERZSÉBET (Prima femeie); KATONA ÉVA (A doua femeie); BÍRÓ LEVENTE (Primul domn); VADÁSZ ZOLTÁN (Al doilea domn); CZIKÉLI LÁSZLÓ (Al treilea domn); PÁSZTOR JÁNOS (Al patrulea domn); SZALAY ILONA (Borcsa); ILLE FERENC (Gergő); BARKÓ GYÖRGY (Peták); VADÁSZ EMESE (Sujnica); KÖLLŐ BÉLA, TODUCZ GYULA (Mircse); KAKUTS ÁGNES (Kisvicákné); LÁSZLÓ ZOLTÁN (Flăcăiandrul).

altă viziune regizorală, niciodată însă cu fastul și amplexarea de acum. În bogate scene de masă, într-un admirabil cadru scenografic semnat de Klara RácZ-Manea, ce înfățișează, într-o imagine secționată, interiorul unui vechi „castel”, iluminat sărbătorește, sub fulguirea abundentă a iernii și, dublat, într-un plan secund, de sugestia în penumbră a acareturilor cu trăsuri și landouri voluptuoase, — regizorul reinvie atmosfera romantică a petrecerilor de odinioară, din conacele boierești de pustă. De aici se revărsau rafale

Regia pune accent dramatic
unei comedii ușoare

delirante de veselie peste o viață amorfă și provincială, în care singurele evenimente ale lungilor seri (și zile) de iarnă erau aceste reuniuni pitorești, cu iz picant, ce se sfârșeau pentru a putea reîncepe din nou. Dealtfel, piesa lui Móríc Zsigmond pare, în sine, o glumă întimplată sub zodia unei asemenea ierni carnavalești: intriga este minoră iar conflictul, de operetă. Pólíka, tînăra soție a tînărului boiernaș Balázs, ajunsă la capătul răbdării, își alungă musafirii, curmînd șirul petrecerilor, întreținute cu mare patimă de năbădăiosul ei soț, și pleacă de acasă. Gestul este scandalos, dar Balázs, nepăsător, își ia lăutarii și continuă cheful la cîrciumă. Trezit apoi din orgie, Balázs se înființează în fața mătușii Zsani, pentru a-și recupera soția, dar, în fața refuzului, se instalează în hanul de peste drum, unde, cuprins de... tristețe, se lansează într-un nou chef interminabil. În cele din urmă, după o înscenare pusă, firește, la cale de el și căreia soția îi cade victimă, și după alte mici peripeții, urmează împăcarea conjugală. Evenimentul trebuie sărbătorit și Balázs deschide iarăși saloanele conacului pentru un nou și viforos chef, conform declarației sale: „Nu pot trăi fără lăutari“. Numai că noua dezlănțuire capătă acum o altă perspectivă, de coșmar, într-un final cu accente disperat tragice. Desigur, conflictul conjugal ar fi putut primi sensuri și accente mai grave într-un discurs polemic, dar pe Harag nu-l interesează atît subtilitățile de ordin psihologic, cît efectele spectaculare ale comediei de situație, în care excelează montarea, permutată ușor în registrul unui grotesc tragic. Galeria personajelor este pitorească și convingătoare, în prim-plan impunîndu-se Héjja Sándor, un Balázs strălucitor, Borbáth Júlia (Pólíka), nurlie și jignită, Orosz Lujza, Bereczky Júlia și Török Katalin, un trio de mătuși de un comic mucalit irezistibil.

Spectacolul realizat de Harag György pune accente dramatice unei comedii ușoare, de unde rezultă o încărcătură emoțională și o semnificație ideatică nouă, o amplificare de sensuri. Spaima unei vieți terorizate de lipsa preocupărilor majore, de absența unei activități superioare, devine obsedantă. Abandonul, într-o stare vegetativă de petreceri continue, semnifică, de fapt, disperare. Aceasta e starea de spirit ce fundamentează, în fond, spectacolul lui Harag György, copleșit de risipa unor energii spectaculare și spectaculoase.

Constantin Cubleşan

TEATRUL DE STAT
DIN SIBIU—SECȚIA GERMANĂ

DRAGOSTE ȘI MOARTE de Teodor Mazilu

Data premierei : 25 februarie 1980.
Regia : CHRISTIAN MAURER.
Scenografia : JUDIT FEKETE-KO-TAY.

Interpretează : WOLFGANG ERNST, SIGRID ZACHARIAS, KURT CONRADT, MARIETTE LISSAI.

Un extrem de scurt, dar elocvent spectacol cu două piese într-un act ale lui Teodor Mazilu: *Frumos e în septembrie la Veneția* și *Pălăria de pe noptieră*. Selecția ad-hoc face parte dintr-o montare mai amplă, care a fost reprezentată la Festivalul de teatru scurt de la Oradea. În cele două acte văzute la Sfîntul Gheorghe, actorul, poetul, dramaturgul Christian Maurer e, în calitate de regizor, sobru, înțelept și inventiv fără ostentație. Coupé-ul dovedește o precisă înțelegere a subtextului mazilian și o incontestabilă probitate profesională. Cu ferocă ironie e subliniată *adresa*. Cele două crochiuri demască lipsa de sens a existenței dedicate acumulării, alienarea insului angajat în cursa tristă și dezamăgitoare pentru bunuri, degradarea idealurilor, a sentimentelor autentice. Tonul fundamental e cel de caricatură sardonică; gesturi, mișcări, atitudini, cîntărite cu balanță de farmacie, trouvailles-uri risipite cu dărnicie, dar niciodată ieșind din logica demonstrației.

Actorii joacă cu poftă, savurînd situațiile și stimulîndu-se reciproc. Protagonist al ambelor piese este Wolfgang Ernst; un șagalic comentariu la intrarea și ieșirea din rolurile de sperietoare pe care le joacă nu-l împiedică să sublinieze ideile demonstrației. Întregul colectiv (mai ales acțițele, Sigrid Zacharias, Mariette Lissai) s-a știut feri admirabil de tezisme; a interpreta goliciunea cu atîta culoare înseamnă a contribui la relevarea primejdiei atitudinilor vizate.

Spectacolul, jucat într-un cadru scenografic simplu, dar sugestiv, are un mesaj limpede: a greși e omenesc, dar a acumula prostia și greșelile, a-ți face un scop al existenței din îndestulare și ego-latrie este lamentabil.

Teodor Sugar

TEATRUL POPULAR
DIN ODORHEIUL SECUIESC

PORUMBEI ÎN NINSOARE

de Salamon András

Data premierei : 15 octombrie
1979.

Regia : KOVÁCS LEVENTE. Asistent de regie : Dr. BALOGH JÓZSEF. Ilustrația muzicală : BÁLINT ÁRPÁD.

Distribuția : PÁL MIKLOS (Zoltáni Tamás); BALOGH JÓZSEF (Gáspár); ZICHLER GIZELLA (Margit); KONCZ ISTVÁN (Aron); JÓZSEF JENŐ (Domi); GERGELY VILMA (Dominé); ZAKARIAS MELINDA (Csajka); BARTHA LEVENTE (Omul în negru); BENCZÉDI KLÁRA (Eva); BOKOR FERENC (Țambalagiul); ILYES T. FABIÁN (Vencel); SZALAI BÉLA (Elek); BLÉNESSY ZOLTÁN (Poștașul); IMECS ZSUZSA (Fata I); ISTVÁNFI EVA (Fata II); KÖTELES KATALIN (Fata III); SZILVESZTER MAGDOLNA (Fata IV); MÁRTON IREN (Fata V); SZABÓ ISTVÁN (Băiatul I); SANDOR JÁNOS (Băiatul II); ZÖNGER PÁL (Băiatul III); AMBRUS ALADÁR (Băiatul IV).

Deși se numără printre cele mai tinere Teatre populare, colectivul din Odorheiul Secuiesc dovedește multă ambiție, perseverență și pasiune. Drept mărturie stă repertoriul acestei stagiuni: piese aparținând autorilor contemporani Paul Everac (*Dulapul*), Méhes György (*Solomon înțeleptul*), Huszár Sándor (*Baladă despre demnitatea omului*), Marton Lili (basmul *A fost odată ca niciodată*), textul clasicului Szigligeti Ede, *Lilioni* și un program de varietăți satirice, la care se adaugă zestrea stagiunii trecute — *Sentința pentru martori* de Viorel Cacoveanu, *Secretul voalului* de Vörösmarthy-Görgei și *Sizwe Bansi a murit* de Athol Fuggard. Teatrul a obținut un premiu la etapa republicană a Festivalului național „Cântarea României”, pentru spectacolul *A venit o fată* de Huszár Sándor, un spectacol tineresc, vioi.

La întâlnirea de la Sfintu Gheorghe, Teatrul popular din Odorheiul Secuiesc a adus o piesă scrisă anume pentru acest colectiv : *Porumbei în ninsoare* de Sala-

Interpreții joacă firesc, într-un spectacol unitar

mon András. Autorul, profesor într-o comună din împrejurimi, este preocupat de relațiile noi, socialiste, dintre oameni aparținând unor medii și unor generații diferite. Pretextul găzduirii bunicului de la țară, pe timpul iernii, aduce în scenă figuri pitorești, atât dintre consătenii care îl vizitează din cînd în cînd, cit și dintre prietenii pe care și-i cîștigă la oraș. Conflictul izbucnește între Aron și părinții săi : ambiția lor, dusă pînă la compromis, este de a-i făuri tînărului un viitor lipsit de griji, el, în schimb, dorește să se bizuiască doar pe propriile-i forțe. Intervin și o serie de acțiuni mai puțin motivate și personaje fără funcție dramatică ; ne aflăm însă în fața unui text sincer, direct, plăcut, iar autorul știe să construiască tipuri și caractere.

Același lucru se poate spune și despre spectacol ; interpreții se mișcă într-o lume pe care o cunosc, au de realizat personaje apropiate lor, astfel încît joacă autentic și firesc. S-au remarcat Balogh József (Gáspár-bunicul), prin minuția cu care cizelează amănuntul semnificativ, Koncz István (Aron), jucînd tinerește, fără artificii, Ilyes T. Fábíán (Vencel) — o compoziție îngrijită, Jenő József și Gergely Vilma (Domi și Dominé, cei doi țărani), precum și Pál Miklós, Zichler Gizella, Zakarias Melinda, Benczedi Klára, Szalai Béla și încă mulți alții, integrîndu-se, cu roluri mai mari sau mai mici, unui spectacol unitar, în care și au locul și muzica, versurile, o mișcare scenică tinerească.

Se cuvine să subliniem importanța sprinjinului acordat de profesorul Kovács Levente de la Institutul de Teatrul din Tîrgu Mureș, secondat de Balogh József, animator statornic al acestui colectiv.

Mihai Crișan

O sărbătorită —

ELENA DELEANU

La sfârșitul lunii mai, oamenii de teatru au sărbătorit pe unul dintre cei mai prețuiți membri ai breslei — Elena Deleanu. Dublă aniversare: directoarea Teatrului Giulești a implinit 60 de ani, dintre care 30 consacrați teatrului. Momentul a fost marcat la Comitetul de cultură și educație socialistă al Municipiului București, în prezența conducerii Consiliului popular municipal ca și la Asociația oamenilor de artă din instituțiile teatrale și muzicale.

Felicitînd-o, la rîndul nostru, am rugat-o să acorde reportajului tradiționalele „5 minute“. Dar Elenei Deleanu nu-i plac interviurile festive și evită, cu o modestie vecină cu timiditatea, prim-planul. Discret, dar hotărît, ea călăuzește convorbirea către problemele teatrului pe care-l conduce și de care și-a legat fiecare zi de muncă, de-a lungul atîtor ani. Întrebăm, deci:

— Care este trăsătura distinctivă a colectivului Teatrului Giulești? Ce calități v-ați străduit să cultivați, ce credeți că n-ar trebui cu nici un chip să se piardă?

— Cred că avem o echipă, o formație actricească omogenă, însuflețită de același ideal. Vibrăm la unison pentru fiecare reprezentare, ne socotim implicați în fiecare act artistic al teatrului. Această calitate, iscată din seriozitate profesională, aș vrea să dăinuie în Teatrul Giulești.

— Cum s-a format spectatorul giuleștean?

— Ne-am format reciproc. Dacă se va scrie istoria acestui teatru, se va scrie în primul rînd despre cei care l-au înălțat — giuleștenii. Dintre cei care au pus cărămidă peste cărămidă, unii, deși oameni în vîrstă, s-au interesat, cînd am terminat reparațiile clădirii, de temeinicia lor. Teatrul s-a născut din dragostea oamenilor de aici pentru artă. N-am uitat niciodată asta. Cu ani în urmă, pe cînd erau copii, veneau la **Cenușăreasa**. Acum, vin, cu copiii lor de mină, la **Cocoșelul neascultător**.

— Giuleștiul a fost și a rămas un teatru „de cartier“?

— Toate teatrele sînt „de cartier“, în sens geografic. Esențialul trebuie căutat în forța colectivului artistic. Nu greșim decît dacă uităm pentru cine facem spectacolul, dacă uităm de public. Sub aparența eclecticismului, noi avem un reper-toriu complex, de la piesa pentru copii, la Shakespeare. Am preluat și sala „Majestic“. Care-i sala „de cartier“ și care, sala „de centru“?

— Echipa a nutrit o ambiție artistică anume?

— Am dorit să contribuim la progresul dramaturgiei românești. Probabil că am și greșit, uneori, în alegere, dar, cînd punem în scenă o piesă, credem în ea. Ne mîndrim cu debutul bucureștean al lui D. R. Popescu, Mircea Radu Iacoban, Iosif Naghiu. Un statonnic prieten ne este Paul Everac. Am revalorificat, printre primii, dramaturgia interbelică: Eftimiu, Mușatescu...

— Sînteți o directoare fericită, Elena Deleanu?

— Am o natură fericită, mă bucur cînd alții au succes; sînt un bun spectator de teatru. Cred că a fi director de teatru nu este o funcție, ci o **profesie**, care se învață pornind de la iubirea pentru teatru. Am avut în viață marea șansă de a lucra într-un domeniu care pretinde și naște devoțiune — teatrul. Cred că am înțeles rostul și importanța lui în viața oamenilor. Noi, veteranii — Traian Dănceanu, Costel Gheorghiu, Simion Negrilă, Stelian Cărbunaru — lucrăm într-o trupă care trăiește, pînă la incandescență, pasiunea meseriei. Preocuparea noastră este de a perpetua această dăruire, asigurînd schimbul. Cînd mă așez într-un fotoliu la „Cassandra“, resimt, de fiecare dată, emoția celui care asistă, poate, la afirmarea unui artist de mîine. În teatrul nostru, de la maestrul Șahighian la Alexa Visarion (nu i-am uitat pe Horea Popescu și pe Cernescu!), regizori excepționali au semnat spectacole antologice.

Istoria Giuleștiului se scrie în continuare. De la mașinist la director, gongul fiecărei seri trezește emoția debutului. Sentimentul nostru, al tuturor, este că munca noastră e utilă, necesară; de aceea, muncim cu plăcere.

— Vă mulțumesc.

Ionuț Niculescu

S-a întâmplat mai demult, nu știu câți ani să fi trecut de atunci. Tot ce-mi amintesc e că pe vremea aceea nu purtam barbă. S-a întâmplat ca unui teatru să-i vină ideea să inițieze o manifestare de larg interes, după pilda altor teatre, din alte județe. Inițiativa a prins, a găsit sprijin moral și material, mai ales că promitea să scoată teatrul, pe această cale, din anonimat. Inițiatorii ar fi vrut să facă din manifestarea lor un festival. Li s-a sugerat că e prea pretențios, să vedem cum iese prima ediție, avem tot timpul... Decadă? E prea mult,

leafă, el nu mai vine cu mașina la gară să care juriul.

Juriul, iată către cine se îndreaptă toate atențiile inclusiv fondul de reprezentare. Juriul trebuia să se simtă bine, mai ales că erau puse în joc diplome și prețioase trofee, la care teatrul rivnea. În sfârșit, a sosit ziua dintii a „Zilelor...” Cind trenul a oprit și din vagonul-restaurant au început să coboare juriul și alți invitați, toți membrii colectivului, în frunte cu directorul, se aflau pe peron, îmbrăcați de sărbătoare, cu fețele strălucind de bucurie. Băieții au tăbărit

a adus surprize decît tirziu. După spectacol, oaspeții au fost invitați într-o încăpere special destinată lor, unde, pe două mese de biliard alăturate, acoperite cu damasc scrobit, se aflau vinat rece, brînzeturi fine, delicioase murături și un merlot prietenos, toate, la discreție. Discuțiile, pe teme profesionale, desigur, s-au încins repede. E drept, cițiva oaspeți mai tineri priveau din cînd în cînd cu justificat interes. către sala clubului, unde se bea bere și fetele dansau două cite două, dar nimeni nu a părăsit colochiul spontan decît tirziu și cu părere de rău.

A doua zi, toți s-au regăsit cu bucurie, conform programului, în afara unui oaspete mai vîrstnic, care acuza dureri de cap și căruia i s-au adus în cameră, țin bine minte, șaptesprezece sticle cu chefir. Spre seară s-a petrecut un mic incident: oaspeții au fost grupați doi cite doi în camere — sosise un grup de turiști norvegieni. Seara, la colochiul spontan, s-au servit cîrnăciori fierbinți cu muștar, brînză albă și același merlot prietenos. De această dată, cițiva oaspeți mai tineri au dispărut din încăperea invitaților, să mai schimbe o vorbă cu cei din club.

Un alt mic incident a întunecat zorii celeri de-a treia zile: invitații bărbați au fost mutați, cu scuzele de rigoare, la un hotel mai modest. Incepea în localitate un turneu internațional de popice și sosiseră participanți din trei țări. Seara, încăperea destinată oaspeților era mai puțin populată. Unii dintre membrii juriului, obosiți după atîtea spectacole, printre care și cel al gazdelor, mult mai puțin eclatant decît le fusese promis, au plecat să-și sistematizeze notițele, să-și (Continuare la p. 50)

S e m n a l

VIRGIL MUNTEANU

Exagerațiuni

zece zile, cu ce le umpleți?... Pînă la urmă, după numeroase telefoane interurbane, i-au spus „Zilele teatrului nocturn”, pe profil de teatru scurt, combinat cu teatru de studio, conferință experimentală și café-teatru. Pregătirile au început cu aproximativ un an înainte, răstimp în care directorul a fost schimbat, secretarul literar a chelit complet, iar două actrițe au slăbit voluntar cite opt kilograme fiecare.

Printre alte inițiative valoroase, s-a hotărît constituirea unui fond de reprezentare la care au contribuit aproape toți membrii colectivului, cu excepția unei actrițe mai vîrstnice, care a spus că ea pune dulcelețurile și murăturile la bătaie, și a unui actor, care a declarat că dacă i se opresc bani din

pe sacoșele oaspeților, fetele au împărțit pupături și lălele de seră.

La hotel, oaspeții au citit cu satisfacție o pancartă pe care pictorul executant scrisese cu mult elan, pe fond bleu, „Bine ați venit!” Simplu, cald, din inimă.

Fiecare invitat a primit cheia camerei, diferența de un pat urmînd să fie suportată de teatru din fondul de reprezentare. În camere, oaspeții au avut surpriza să găsească mici atenții: bărbații, ulcioare pline cu apă vie „de pe la noi”, femeile, farfurii smălțuite, încercate cu mere parmen-auriu. În vazele hotelului, frumoase, cu chipul lui Ciprian Porumbescu încrustat, tronau lălele de seră. Totul promitea să fie cum și-au dorit gazdele: peste așteptări! Seara inaugurală nu

CRONICA DRAMATICA

PRIMELE CONCLUZII

Sint ultimele zile ale stagiunii teatrale 1979—1980. Feste puțin, teatrele vor intra în vacanță, iar noi vom vorbi despre actuala stagiune la timpul trecut. Deocamdată, ne aflăm la ora primelor concluzii. Cea dintii dintre ele : acum, în luna iunie, s-ar fi convenit ca acest capitol, al cronicii dramatice, să fie substanțial redus. Ar fi fost normal, necesar, ca cele din urmă premiere să aibă loc cel mai târziu la începutul lunii mai. Un spectacol este airdoma unei ființe. Nu e destul să se nască, el trebuie să-și ducă existența firesc, seară de seară, un șir de seri, un cit mai lung și de seri. Un spectacol care se naște și care intră imediat în adormire nu are o existență normală. Orice om de teatru, orice om de bună-credință știe că o reluare păstrează tot ceea ce a dobândit spectacolul de-a lungul repetițiilor, numai dacă premierei i-a urmat un număr de spectacole care fixează, limpezesc, adăncesc și unifică toate componentele expresiei sale scenice.

Iată de ce stăruim cu atita perseverență, în ideea noastră : că premierele unei stagiuni trebuie să aibă loc în momentele de interes sporit al publicului pentru teatru.

Critica de teatru însoțește fenomenul teatral cu mandat din partea spectatorilor, din partea acelor milioane de spectatori care ignoră, pe bună dreptate, scuzele sau justificările. Din unghiul de vedere al publicului, criticii de teatru îi este indiferent faptul că directorul unui teatru oarecare va fi sancționat pentru că nu și-a respectat angajamentele privind planul de premiere. Iată de ce, încă din prima jumătate a stagiunii care e pe sfârșite, atunci cind interesul publicului pentru teatru atingea punctul maxim, deplingeam sărăcia afișului teatral, reclamam intensificarea ritmului premierelor și ceream insistent, la această rubrică sau la alte rubrici ale revistei noastre, să se prevină situația în care ne-am găsit în luna mai.

Sigur, rindurile noastre nu mai pot repara nimic, dar noi sintem datori să privim în perspectivă și să propunem perspective stagiunii care va să vină. Noi sintem datori să consemnăm faptul că, în cele mai fericite momente ale stagiunii trecute, vreme de șase luni de zile, Teatrul de Comedie nu a oferit publicului său nici o premieră. Noi sintem datori să constatăm deschis, fără menajamente, că, excepție făcînd Teatrul Giulești și Teatrul Mic, nici celelalte teatre din Capitală nu ne-au oferit ceea ce, cunoscîndu-le forțele artistice, așteptăm de la ele.

Noi sintem datori să spunem, cu riscul de a ne repeta, că repertoriile s-au întocmit, în multe cazuri, la întimplare, fără investigații largi, fără inițiative curajoase, fără opțiuni responsabile. Noi sintem datori să consemnăm realitatea — așa cum rezultă și din alcătuirea paginilor care urmează ! — că stagiunea care a trecut nu a oferit publicului decit foarte puține mari spectacole, cu piese importante, din literatura dramatică națională și universală.

În sfîrșit, sintem datori să ne exprimăm rîspicat regretul de a nu fi văzut în această stagiune izbîndi regizorale, creații actoricești pe măsura prestigiului, talentului artiștilor noștri, pe măsura așteptărilor. Cu excepții, desigur. Cu unele excepții, care au fost consemnate și comentate pe larg de cite ori a fost cazul.

Dar, nu excepțiile fac o stagiune teatrală. Nu prin excepții vom satisface nevoia de frumos, setea de cunoaștere a milioanele de spectatori !

Virulența satirică a fost atenuată, regizorul accentuând comicul de situație

TEATRUL DE STAT DIN ARAD

CONCURS DE FRUMUSEȚE

de Tudor Popescu

Data premierei: 10 aprilie 1980.
Regia: MIHAI RAICU. Scenografia: ONISIM COLTA.

Distribuția: LIVIU MARTINUS (Anatol); VIRGINIA DOBROVICI (Mariana); FLORIN DOBROVICI (George); EUGEN TĂNASE (Urechel); MARIA BARBONI-PETRACHE (Didy); NICOLAE NICOLAE (Macarie); VASILE GRĂDINARU (Panait); GEORGE SOFEI (Dr. Blindu); MIȘU DRĂGOI (Tudor); DOREL NICA (Bărbatul).

Judecînd după puținătatea producțiilor de gen, nu s-ar putea spune că satira se află într-o zodie fastă; *Concurs de frumusețe, Cuibul de Tudor Popescu, Mobilă și dureri* de Teodor Mazilu sînt comedii satirice valoroase apărute în ultima vreme, înrudite și prin ținta satirei: tendințele de căpătuială, abandonarea spiritului revoluționar în favoarea relațiilor de culise, abuzul de funcție. Concursul de frumusețe pentru ciini dintr-un oraș oarecare, pare anume organizat pentru a

aduce casei tovarășului Anatol, unul dintre mai marii urbei, încă un titlu de glorie, încununîndu-i patrupedul aferent, iar „mamițichii“, tovarăsa Didy, „obo-seala“ unui voiaj în străinătate, cîștigătorul competiției urmînd să se supună rigorilor unui concurs internațional! Logica acestor fapte le apare celor din casă (cu excepția tînărului George, „oia neagră“, care lansează teorii despre adevăr, etică și corectitudine) drept o lege a firii, meritele ciinelui apărînd în raport direct proporțional cu poziția socială a stăpînului. Apariția unui concurent canin potențial atrage represalii împotriva proprietarului, acuzat de toate relele, amenințat, implorat, măgulit (în momentul în care se crede că n-ar fi chiar atît de neajutorat), iarăși amenințat și lovit... Verva satirică vine din două filoaane. Pe de o parte, din furia cu care familia Anatol își urmărește ambițiile meschine, într-o comică disproporție dintre energia cheltuită și scopul urmărit, cu folosirea tuturor mijloacelor abuzive, pe de altă parte, din desenarea — cu incisivitate — a reacțiilor unor subalterni slugarnici: zelul lui Urechel în a „aranja“ totul, pentru ca nici o umbră să nu treacă pe deasupra șefului și a familiei sale, cameleonismul membrilor juriului, a căror decizie depinde de un apartament visat sau de un post rîvnit, se înscriu, ca binecunoscute comportări, în tradiția satirei de moravuri. Accentul cel mai important al comediei se pune, totuși, pe deturarea sensului existenței soților Anton, oameni care au pornit în viață cu gîndul de a schimba soarta omenirii, care și-au sacrificat tinerețea pentru o cauză nobilă, iar acum sînt gata să sacrifice un om

unui scop derizoriu. Aici, în procesul intentat degradării etice, găsim simbul valoros al satirei lui Tudor Popescu, pe care spectacolul realizat de Mihai Raicu l-a cam ocolit, pare-se cu bună-știință. Reprezentația lasă impresia că evită zonele mai grave ale piesei, preferînd în-tîmplările „minore” sau periferice, în raport cu nucleul conflictului: de exemplu, reacția tînărului George față de ambițiile deșarte ale familiei sale, sau inocentele destăinuri ale bătrînului profesor de muzică, proprietarul „concurrentului”, elemente ce capătă o pondere prea mare în economia montării. Or, tocmai aici găsim și punctele nevralgice ale piesei lui Tudor Popescu: George este un personaj cam schematic, un *raisonneur* abstract, iar profesorul e construit cu prea mult sentimentalism, pentru a fi cu eficacitate opus brutalității persecutorilor săi. Virulența satirică a piesei a fost, așadar, atenuată, regizorul scontînd, cu profesionalitatea-i binecunoscută, pe notele de farsă și pe comicul de situație; cum nici distribuția nu a prea forat în adîncimea textului, rezultă că spectaco-

lul arădean n-a valorificat, decît parțial, resursele ce i se ofereau. Eugen Tănase, prin suplețea cu care l-a realizat pe Urechel, maestrul combinațiilor tenebroase, ce vrea să transforme o arhivă de dosare într-o „armă de distrugere în masă”, știind cum „se lucrează la dosar”, Nicolae Nicolae, realizînd cu haz „curajul” unui pensionar imun la amenințările superiorilor săi, și Vasile Grădinaru, în cîteva bune scene comice, cînd personajul caută un punct de reper pentru a-și întemeia o atitudine, sînt interpreții care aduc contribuția cea mai substanțială în spectacol, fără ca jocul lor să fie totuși scutit de un iz rutinier. Liviu Mărtinuş a ezitat să-l situeze pe tărîm comic pe insul ce crede că pămîntul se mișcă după aprobările și ordinele sale; ceilalți interpreți s-au păstrat în limitele unei corectitudini anoste, demonstrînd doar parțial un talent dovedit cu alte ocazii. Teatrul din Arad lasă, de la o vreme încoace, impresia că se complăce într-o stare de comoditate, din care nu poate ieși decît printr-un act de voință colectivă.

Dumitru Chiriță

PIESA ROMÂNEASCĂ ÎN NOI VERSIUNI SCENICE

TEATRUL NAȚIONAL
„VASILE ALECSANDRI” DIN IAȘI

JOCUL VIEȚII ȘI AL MORTII ÎN DEȘERTUL DE CENUȘĂ

de Horia Lovinescu

Data premierei: 30 martie 1980.
Regia: NICOLETA TOIA. Decor:
NICOLAE MUNTEANU. Costume:
ANDREEA IOVĂNESCU.

Distribuția: TEOFIL VĂLCU (Tatăl); MIRCEA DASCALIUC (Abel); MIRELA GOREA (Ana); EMIL COȘERU (Cain).

Mircea Dascaluic (Abel) și Emil Coșeru (Cain)

Scrisă în 1968, transpusă scenic în vremea din urmă, *Jocul vieții și al morții în deșertul de cenușă* este o piesă de o mare bogăție a sensurilor și simbolurilor, propunînd o meditație, profundă și respon-

sabilă, asupra destinului însuși al umanității. E o piesă ce marchează un moment fast, un moment de virf în cariera lui Horia Lovinescu. Impecabil construită, fără nici o „cădere de tensiune“, alter-nând tragicul cu grotescul, sublimul cu abjectul, *Jocul vieții și al morții în deșertul de cenușă* constituie, așa cum fericit a definit-o Nicolae Manolescu, o „apocalipsă bufonă“. Eroii sînt ultimii supra-viețuitori ai unei lumi care s-a distrus pe ea însăși, provocînd un cataclism atomic; familia aceasta, izolată într-un peisaj dezolat, înconjurat de deșertul de cenușă care înainteașă implacabil, devine unica șansă de regenerare a omenirii. Chestiunea care se pune este dacă această șansă merită să fie fructificată; pentru că ultimii oameni oferă, vai!; o imagine mai curînd lamentabilă. Tatăl e un bătrîn caraghios, cabotîn, agitîndu-se fără încetare și fără rost; Cain e un îns rudimentar, abrutizat, înrăit, un ucigaș cu simbrie și un suflet în derivă; Ana își pierde curînd puritatea și adoptă o comportare de o agresivă vulgaritate; Abel, singur, își păstrează candoarea, dar modul său de a vedea lucrurile îl singularizează în așa măsură încît sinuciderea (fie ea și mascată) devine singura soluție de a încheia conturile cu lumea și cu sine. Finalul piesei aduce însă o schimbare de perspectivă; celelalte personaje își dezvăluie — tîrziu, poate, totuși, nu prea tîrziu — resursele, rezervele lor de omenie. Este, în orice caz, o trezire brutală la realitate, o asumare a propriei condiții ce implică eliminarea oricărei ambiguități și oricărei duplicități. Chiar și în deșertul de cenușă, pare să spună dramaturgul, viața este mai puternică decît moartea.

Este vorba, așadar, de o piesă cu ade-vărat modernă și actuală, prin deschide-rile ei simbolice, prin forța parabolii, prin ingeniozitatea transformării și interpre-tării miturilor, și — nu în ultimul rînd — prin excepționalele ei calități literare: replicile sînt de o coerență, de o cursivitate, de o, mai ales, naturalețe — care nu exclude, ci implică profun-zimea — exemplare (justificînd o apropiere, la acest nivel, al scriiturii drama-tice, de capodopera beckettiană *Aștep-tîndu-l pe Godot*, și mai puțin — așa cum s-a spus — de teatrul lui Dürren-matt). Iar regia Nicoletei Toia se află, să o spunem din capul locului, pe acee-ași lungime de undă cu textul. Regia a tîns — și bine a făcut — către esen-țializare, către maxima economie de mij-loace; dar cită putere de sugestie pot avea cîteva (simple?) efecte sonore și de lumină! Aceeași sobrietate expresivă ca-racterizează și decorurile concepute de arh. Nicolae Munteanu: cele cîteva obi-ecte din prim-planul scenei, resturi deri-zorii ale civilizației, par gata să fie înghi-

țite de „valorile“ de cenușă, tot mai ame-nințătoare, din fundal. Fericit caz, așa-dar, de întîlnire între un text dramatic și o regie capabilă să-i pună în valoare, să-i sublinieze — pertinent — și să-i poten-țeze — inteligent — semnificațiile.

Întîlnire la care o contribuție substan-țială își aduce și echipa de interpreți. În rolul Tatălui, Teofil Vălcu are o parti-tură de zile mari, pe care actorul o „aco-peră“ în toată varietatea și complexitatea ei; îi reușesc lui Teofil Vălcu și „alîn-tarea“ unsuroasă, și bufonada deplorabilă, și accentele de patetism tragic. Reputatul actor al scenei ieșene realizează, în piesa lui Horia Lovinescu, una dintre crea-țiile sale de referință. Mai puțin „specta-culoase“, celelalte roluri își găsesc, fie-care, interpretul potrivit: Emil Coșeru (egal pe tot parcursul spectacolului) e un Cain dur și antipatic, Mircea Dascaluc (mai ezitant în prima parte) e un Abél hieratic și fragil, iar Mirela Gorea (ușor crispată la început) redă nuanțat evo-luția Anei, pină la izbucnirea răscolitoare din final.

Recenta premieră a Naționalului ieșean aduce pe scenă, într-un spectacol în toate memorabil, una dintre cele mai valoroase opere ale dramaturgiei românești con-temporane. Este o opțiune repertorială pe care o aplaudăm din toată inima.

Al. Călinescu

TEATRUL „NOTTARA“

SFÎNTUL MITICĂ BLAJINUL

de Aurel Baranga

Data premierei: 26 aprilie 1980.

Regia: ANCA OVANEZ-DOROȘENCO. Scenografia: GEORGE DOROȘENCO.

Distribuția: ȘTEFAN RADOF (Mitică Blajinul); VIOREL COMA-NICI (Gică Balaban); CONSTAN-TIN GURIȚĂ (Gheorghe Mitrofan); EMILIA DOBRIN-BESOIU (Geta Tudorică); RUXANDRA SIRE-TEANU (Adela Cosimbescu); CRI-STINA TACOI (Frosa); ION PU-NEA (Ionescu P. Anton); MIRCEA ANGHELESCU (Adrian Mateescu); VICTOR ȘTRENGARU (Vasile Va-sile); IOANA MANOLESCU (Doina Boboc); DORIN VARGA (Ion Cristea); PETRICĂ POPA (Florin Colibaș).

Între satirile lui Aurel Baranga, *Sfin-tul Mitică Blajinul* este cu precădere piesa de referință critică, deoarece această operă, tipică pentru universul de idei și forme al lui Baranga, rămâne expresia cea mai clară a atitudinii sale ironic-satirice, tocmai prin identificarea de ordin etic a autorului cu personajul cel mai apropiat sufletește de sine, Mitică Blajinul. Micul funcționar onest, care și-a dedicat viața arhivei unei întreprinderi, identificându-se cu acest zăcămint de memorie a muncii colective (parte a mării vieți economice a țării), este opus vinătorilor de funcții, reprezentanți nu ai unei politici social-economice, ci ai unui sistem de relații personale.

Ne bucurăm să revedem piesa pe scena Teatrului „Nottara”, într-un spectacol compus cu inteligență de Anca Ovanez-Doroșenco. Este acolo, în scenă, o lume de hirtie incopciată în dosare, prinse, la rindu-le, în bibliorafturi. Un haos în care se agită niște oameni, preluând hîrțile de undeva de sus, prelucrîndu-le și ordonîndu-le în rafturi și dulapuri. E un sub-sol, înțelegem, în care hîrțile (borderouri, note și adrese) coboară, mai mult cad, sub-sol obscur, în care trăiesc, în toată lumina adevărului lor sufleteș, oamenii, sub blînda conducere a lui Mitică. De afară, vor năvăli, asupra-le, forțe întunecate personificînd servilitatea și liche-lismul.

Regizoarea și-a propus și a reușit să convertească comedia în dramă. Pentru aceasta a utilizat o distribuție adecvată; situațiile comice au fost redade, după caz, în tonalități triste sau în modalitățile grotescului. E adevărat că acel sentiment ludic sub care înregistrăm comediile lui Baranga s-a pierdut; iar farsa jucată de Mitică, personajelor ridiculi-

zate de autor devine, astfel, pusă în registru dramatic, incredibilă, în ciuda cunoscutei motivații tip rechizitoriu formulate de protagonist: „Mă întreb, însă, ce neliniște vă roade, ce spaimă vă chinuie, ce strigoi vă urmăresc, de ați fost în stare să credeți într-o asemenea parascovenie?... Dar poate că e ceva mult mai simplu: sînteți în asemenea hal obsedați de scaunul vostru, că a început fundul să vă întunece capul...”.

Actorii au urmat indicațiile regizorale cu înțelegere pentru ansamblu, așa că nu ne-a apărut vreo stridență datorată vreunei creații concepute individualist. Să remarcăm, așadar, spiritul de echipă; și să-l distingem, aici, pe Ștefan Radof, în Mitică Blajinul, care a realizat cu sobrietate personajul, relevîndu-i, mai ales, blînda comprehensiune pentru oameni, umorul trist, dar și țaria de caracter; după cum se vede, fizionimia sa morală. Dorin Varga, în Directorul Cristea, e o siluetă suplă, elegantă, cu gesturi protectoare și cu o labilitate sufletească de perfect oportunist, pe rînd — nu în același timp, ci din același motiv — sincer indignat și entuziast, pentru-contra; această contopire de sentimente și judecăți contradictorii redă esența cameleonului său personaj. Victor Ștengaru, în Vasile Vasile, face personajul din contraste: siluetă greoaie, plină de sine, cu precipitate atitudini servile; natură caragialescă, continuu agitată, preocupată, și care transpiră mult.

Creații notabile au realizat și ceilalți actori deși personajele lor nu sînt pregnante. Dar, în general, spectacolul, apelînd cu precădere la judecata morală a spectatorului, place.

Constantin Radu-Maria

telex-., teatrul“ • telex-., teatrul“ • telex-., teatrul“

Se apropie vacanța teatrelor și FAIMA simte cum se rărește ritmul știrilor. Ce va fi peste vară, în ceea ce numim stagiune estivală, nu știm prea sigur. Să mai așteptăm. Deocamdată, prin ușa încă întredeschisă a stagiunii, se strecoară ultimele premiere. Pe multe dintre ele le vom mai număra o dată la toamnă, după un vechi nărav. ● La Teatrul Mic a avut loc „Balul florilor”, veselă întâlnire nocturnă a membrilor colectivului și a prietenilor. A fost și tombolă. ● Teatrul „Maria

Filotti” din Brăila va re-entra în sala proprie, complet renovată, odată cu începutul stagiunii viitoare. Acum, brăilenii repetă Bădăranii de Goldoni, în regia lui Marius Popescu și scenografia lui Radu Corciova. Recent, aici a avut loc premiera cu Patima roșie de Mihail Sorbul, în regia lui Bogdan Ulmu și scenografia lui Radu Corciova. Unii glumesc binevoitor pe seama spectacolului, numindu-l Patima de sub ulmi. ● Citi-toarea Ada Aladin din Pi-tești ne scrie că Teatrul

de păpuși „Așchiuță” din localitate se mîndrește cu unele spectacole longevi-ve: Umbra lui Ștefan Vodă de Aurel Mircea Anchidin — 120 de reprezentații și Așchiuță și fetița, de același autor — 316. Bravo autoru-lui, bravo teatrului! ● Teatrul Maghiar de Stat din Timișoara pregătește piesa Am văzut farfuria zburătoare de Traian Zecheru, în regia artistului emerit Gheorghe Leahu și scenografia lui Virgil Mi-loia. ● (Continuare la p. 35)

CLASICII PE SCENĂ

TEATRUL NAȚIONAL
DIN CRAIOVA

AZILUL DE NOAPTE

de Maxim Gorki

Data premierei: 16 aprilie 1980.
Regia: DAN ALECSANDRESCU.
Scenografia: VIOREL PENIȘOARĂ-
STEGARU. Versiunea românească:
EMMA BENIUC.

Distribuția MIRCEA HADÎRCA
(Kostiliov); LENI PINȚEA-HO-
MEAG (Vasilisa); SMARAGDA
OLTEANU (Natașa); VLADIMIR
JURAVLE (Medvedev); PETRE
GHEORGHIU-DOLJ (Vaska Pepel);
REMUS MĂRGINEANU (Kleșci);
MARINA BAȘTA (Anna); VIO-
RICA POPESCU-MIHAIL (Nastia);
RODICA RADU (Kvașnia); ILIE
GHEORGHE (Bubnov); TUDOR
GHEORGHE (Baronul); VASILE
COSMA (Satin); VALER DELLA-
KEZA (Actorul); NAE GH. MA-
ZILU (Luka); VALENTIN MIHALI
(Alioșka); ION COLAN (Git-sucit);
PETRE ILIESCU-ANATIN (Tă-
tarul).

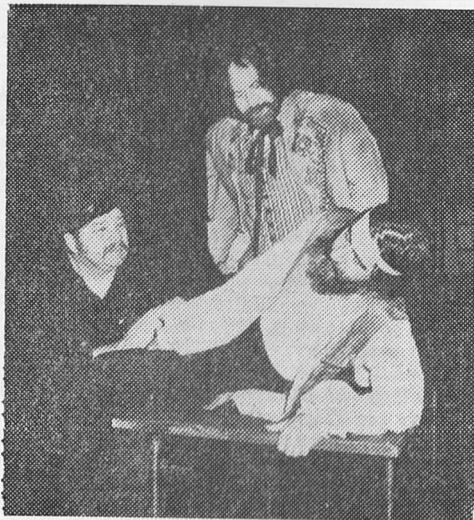
Ceea ce a impresionat, mai întâi de toate, la această nouă exegeză a *Azilului de noapte*, este faptul că Dan Alecsandrescu a intuit, în textul lui Gorki, sensuri și idei noi, care — lucru mai rar în tentativele regizorale de azi — nu-l contrazic pe marele scriitor rus.

Cum, dealtfel, mărturisește în caietul-program al spectacolului, Dan Alecsandrescu a fugit de tentațiile pitorescului, ale actualizării, sau ale viziunii „istorist-reconstitutive“. Înfățișându-ne azilul ca pe un loc al reziduuului, un fel de crematoriu în care, latent, își vor sfârși viața cei ajunși aici din diferite motive, Dan Alecsandrescu ne sugerează că spațiul „chiriașilor“ certați cu legile sociale este, de fapt, o grotă, un spațiu în care umanul devine reversibil în plan filogenetic, în sensul că decăderea are loc în direcția instinctelor primare (agresiune-apărare, foame, libido). Locuința lui Pepel este un birlog din care acest personaj iese aproape în patru labe (și nu este, oare, firesc așa, din moment ce îi cere Baronului să meargă în patru labe și să

latre?). În birlog se ascunde Pepel cu Vasilisa, în birlog încearcă s-o țirască Pepel și pe Natașa. Ideea că, odată ajuns în azil, în cavernă, am spune noi, orice tentativă de evadare, de reintegrare în social, era zadarnică, este mai bine subliniată prin rămânerea în cadrul strict al acestui prim tablou al piesei. Kleșci, care aduce elogiul muncii, renunță la principiile eticii și demnității, integrându-se „colectivului“ de ocnași și hoți de buzunar. Procesul convertirii la legile azilului, repetarea situațiilor, sînt ingenios puse în lumină de finalul spectacolului, în care Kleșci și Tătarul (ce respecta atît de strict legile Coranului) s-au alăturat cu toată nădejdea grupului majoritar de alcoolici iremediabili, în timp ce Baronul, rîzînd (pe eterna lui replică-leit motiv: „mai departe?“), anunță sinuciderea Actorului și se așază apoi în fotoliul acestuia, intristîndu-se brusc, de parcă el ar fi următorul candidat la recuperare, prin moarte. Așadar, Kleșci se convertește la „ideologia“ Azilului, și Baronul — la criza sufletească a actorului, iar Kvașnia se integrează perfect în ipostaza Vasilisei (confectionîndu-și urgent și un amant ca și cum ar fi rememorat, în felul acesta, acea „formulă chimică“ în care un component era Pepel). Azilul-cavernă-crematoriu își va continua viața ca o moleculă care, izbită o clipă, se dezagregă, dar își reface imediat structura.

Solicită oare, regizorul, în cazul unei asemenea viziuni interesante, și *atitudinea*

Stilul de decupare a personajelor aparține grotescului...

publicului? Incontestabil, da. Pentru că stilul de decupare a personajelor aparține grotescului. Actorilor li s-a cerut un joc apt nu să înduioșeze, ci să declanșeze în spectator o stare de luciditate. De aici, explicația risului din stal, ori de câte ori umilințele de pe scenă capătă accente grotești. Este, într-adevăr, un ris cu gust de simbur de migdală, tragicul plutește în scenă numai ca un fel de parfum desuet.

Renunțând și la unele replici, în favoarea lecturii propuse, Dan Alesandrescu a reușit, în bună măsură, pe parcursul celor patru acte, să ilustreze „dinlăuntru” comedia umană gorkiană, oferind cu generozitate unui mare număr de actori posibilitatea să inchipuie, cu forță convingătoare, din unghiuri ce vizează ineditul, personajele acestei piese, în curind octogeneră.

Inedit, ne-a apărut Baronul interpretat de Tudor Gheorghe. Risul acestuia (care face parte dintr-un adevărat sistem de risete și rinjețe „construit” anume de „internații” azilului, sistem care e menit parcă să materializeze definiția grotescului dată de Jan Kott) — dată expresie degradării ajunse, concomitent, cu toate nuanțele, la „zenitul” și „nadirul” ei. Se știe că, într-o primă variantă a *Azilului de noapte*, (care, în traducere aproximativ fidelă titlului, se numea *La fund*), Gorki nu descoperise încă personajul Baronul. Acesta era numai un lacheu cu livrea și fireturi. Optînd pentru Baron, Gorki a avut în vedere nu numai o clasă socială, ci și, așa cum încearcă să ne convingă Dan Alesandrescu, posibilitatea unui individ de a acumula cît mai multe vicii. Tudor Gheorghe s-a „vîrît” în atitudinea libidinoasă și cu un fel de sacralitate murdară a Baronului, rostind, mereu cu altă tonalitate, leit-motivul său „mai departe?” (care vrea să însemne că nu se poate ajunge nicăieri, fiindcă nu există nici *aproape*, nici *departe*, ci, eventual, numai o încremenire în putrefacție), fără să scape din vedere nici un moment concepția despre acest personaj a regizorului.

După rolul lui Vlad Dracul, din *A treia țeară* de Marin Sorescu, Tudor Gheorghe ne-a dăruit, îndubitabil, încă una dintre distinctele sale creații.

Un „Actor” de reală tensiune dramatică ne-a prezentat Valer Dellakeza. Rolul Actorului a cunoscut bineînțelese felurite viziuni, dar fără excepție, el a fost oferit numai actorilor de primă mărime din teatru. Dan Alesandrescu a avut ambiția să ne demonstreze că, la Naționalul craiovean, sînt mulți actori de prima mărime. Distribuția ne-a convins că lucrurile stau chiar așa. Petre Gheorghiu-Dolj a impus în spectacol un Vaska Pepel imbibat de energie distructivă, supus sexului pe măsura musculaturii și inteligenței de țîlhar a personajului. Ilie Gheorghe pare molipsit de-a binelea de suferințele lui Bubnov, substituindu-se personajului, mitocan bolovănos și filozof din lada cu gunoi, cu o dibăcie excepțională. Remus Mărgineanu ne-a arătat un Kleși desenat cu mult talent, convertirea lui de la religia muncii la religia ocașilor refugiați în Azil se manifestă logic și totodată lipsit de stridență. Smaragda Olteanu, în rolul Natașei, deși tributară pitorescului etnic al personajului, a fost, de asemenea, la înălțimea atinsă de colectiv.

Nae Gh. Mazilu, fidel lecturii regizorale, ne-a dat un Luka mult laicizat, și bine dedat la pungășiile de zi cu zi, un Luka jinduind la vremea cînd mai avea vlagă. Marina Bașta a știut să evoce exact agonia muribundeii Ana.

Ceilalți actori, pe care îi citează distribuția caietului de sală, au fost, din păcate, mediocri. Interpretările lor au punctat tot atîtea minusuri ale spectacolului.

Imaginea scenografică a Azilului, semnată de Viorel Penișoară-Stegar, oferă un suport concret conceptului modern de grotesc tragic, propulsînd îndubitabil ideile regizorale.

Paul Tutungiu

telex-,,teatrul“●telex-,,teatrul“●telex-,,teatrul“

(Continuare de la p. 33)

Tot aici se repetă ○ singură viață de Ionel Hristea. Regia ○ semnează Sinka Károlyi, iar scenografia, Molnár Zoltán. ● După ce, ani de zile, Teatrul „Ion Vasilescu” și-a popularizat activitatea prin foște zgrîbulite, în care nici măcar ortografia nu era ireproșabilă, recent a apărut primul caiet-pro-

gram bine pus la punct.

Bravo, Doina Uricariu! ●

● În județul Caraș-Severin, mai precis în localitățile Bucova, Băuțari, Marga și Zăvoi, precum și la Oțelu Roșu, s-a desfășurat Festivalul interjudețean al teatrului folcloric și nescris „Povestea vorbeii”. La această interesantă manifestare au participat artiști amatori țărani. ● „Săptă-

mîna” iar ne joacă feste: redactorul care se ocupă de rubrica spectacolelor teatrale ne-a trimis să vedem, miercuri 4 iunie și duminică 8 iunie, la Teatrul „Ion Vasilescu”, spectacolul Dulcea pasăre a tineretii. Am fost și am văzut... Dulcea ipocrizie a bărbatului matur. ●

(Continuare la p. 41)

ANDROMACA

de Racine

Data premierei : 8 februarie 1980.

Regia : GHEORGHE JORA. Scenografia : MIHAI TOFAN. Traducerea : NICOLAE IONESCU.

Distribuția : ILEANA PLOSCARU (Andromaca) ; VIRGIL ANDRIESCU (Pyrrhus) ; VASILE COJOCARU (Oreste) ; ELENA GURGULESCU (Hermiona) ; LUCIAN IANCU (Py-lade) ; DIANA CHEREGI, RODICA MUREȘAN (Cleona) ; VALENTINA ȘAMBRA (Cephisa) ; VIOREL POPESCU (Phoenix) ; NADIA IANCU (Astianax).

Atît de rar întîlnim pe afișele teatrelor titlurile repertoriului clasic universal, încît montarea tragediei lui Racine *Andromaca*, pe scena constănțeană, se cuvine salutată ca un eveniment, prezența clasicului (din a cărui operă au fost jucate, în ultimii ani, *Britannicus* și *Fedra*), avînd semnificația unui act de cultură necesar publicului și, deopotrivă, actorilor. Confruntarea cu dimensiunea tragică, cu amploarea și nesfîrșita diversitate a lumii de patimi, a ciocnirii de rațiuni și impulsuri primare, din teatrul racinian și, nu în ultimul rînd, cu eleganța și strălucirea versurilor sale, este o șansă dar și un examen aspru pentru teatre.

Trebuie precizat, chiar de la început, că montarea teatrului constănțean se aproprie doar uneori de înălțimea sarcinii asumate. Înainte de a fi bun sau prost, interesant sau fad, spectacolul, semnat de regizorul Gh. Jora, și văzut de noi în turneu la București, este derutant, cu totul neclar ca intenții; ne e greu să descifrăm gîndul regizorului, atitudinea față de text, cheia aleasă pentru interpretarea scenică. Bănuim o încercare de lectură contemporană, o distanțare analitică față de piesă, pentru ca, imediat, tonul utilizat să fie al unei trăiri cald-emoționale; se revine apoi la o încercare de exprimare prin „semne“, pentru ca, iarăși, scena următoare să ne propună o interpretare de tip clasic. Cu totul

neinspirat, ni s-a părut, de pildă, unul dintre aceste „semne“ : un proiector ce aruncă spre sală o lumină orbitoare, ca de interogatoriu, pe fundalul unor asurzitoare semnale sonore. Ghicim, aici, intenția de a chema publicul la o privire lucidă, invitația la *atitudine*. Trebuie să mărturisim că o atitudine a spectatorilor există, dar nici pe departe cea dorită, în sală rîzindu-se cu încintare la fiecare aprindere a „farului conștiinței“. Inegal și contradictoriu, spectacolul alternează momente rezolvate expresiv, cu simplitate, cu altele, ce eșuează în prețiozitate. Prea puțin afectată de numeroasele meandre ale concepției regizorale, Ileana Ploscaru realizează, în *Andromaca*, un rol important, un rol bine construit, ce marchează și o etapă semnificativă în evoluția ei profesională, un moment de împlinire firesc. Interpretarea ei creează o zonă de echilibru și pondere în ansamblul montării, tragedia *Andromacai* își află dimensiunile și vibrația cerute de text, versul racinian dobîndește o adevărată transparență și înălțime. Un portret scenic expresiv, adeseori, dar sărăcit printr-o oarecare monotonie, realizează Virgil Andriescu, în *Pyrrhus*. Eronată, marcată de o supărătoare stridentă e interpretarea Elenei Gurgulescu. Patima distrugătoare a Hermionei lui Racine, suferința ei, devin pe scenă o caragealească „chestiune de traducere“ și de „ambiț“; demnitatea ultragiată se manifestă prin țîfnă, zbuciumul interior se concretizează într-o permanentă gesticulație, ne așteptăm ca în mina „persoanei“ să apară, de la un moment la altul, tradiționala sticlucă cu „vitriion“. Toate acestea devin cu atît mai vizibile cu cît, în rolul confidentei, Diana Cheregi se impune prin armonia mișcărilor, prin eleganța gestului și rostirea îngrijită. În *Oreste*, Vasile Cojocaru construiește un rol bine gîndit, dar nefinisat, intențiile rămîn schițate. În rolul prietenului lui *Oreste*, Lucian Iancu dovedește știința de a conferi pregnanță unui rol de plan secund, arta de a valorifica pe deplin și, totuși, cu discreție, fiecare apariție. Două prezențe scenice notabile, — chiar dacă fără un relief deosebit —, Valentina Șambra și Viorel Popescu. În încheiere, nu putem să nu remarcăm „fidelitatea“ teatrului constănțean, față de „bunul obicei“ de a nu preciza în caietul-program numele actorului care joacă un anumit rol, pentru care distribuția oferă două variante.

Cristina Dumitrescu

DAR NU E NIMIC SERIOS

de Pirandello

Data premierei : 26 aprilie 1980.

Regia : SORANA COROAMĂ-STANCA. Scenografia : CONSTANTIN RUSSU. Traducerea : ARISTIA BENCHE, revizuită de SORANA COROAMĂ-STANCA.

Distribuția : ADINA POPESCU (Gasparina Torretta) ; SORIN POSTELNICU (Memmo Speranza) ; DIMITRIE DUNEA (Barranco) ; HAMDİ CERCHEZ (Virgadamo) ; ION LEMNARU, CONSTANTIN RĂȘCHITOR (Grizzoffi) ; MARIA CHIRA (Domnișoara Terrasi) ; MARIUS MARINESCU (Magnasco) ; DANIEL TOMESCU (Vico Lamanina) ; MARIANA CERCEL (Loletta Festa) ; LAVINIA JEMNA (Fanny Martinez) ; IRINA BIRLADEANU (Rosa) ; MIRCEA MIELUȘ (Cestino).

O pensiune de familie, cu o clientelă clasic de eteroclită și de ternă, o tinărară institutoare adică, un profesor pensionar, un tinărar ciufut și agresiv, un domn mai bătrîn care se sufocă de indignare cînd un alt vecin aduce după sine două fete

vesele și nurlii pe care le oprește la masă, iată cadrul în care vor evolua cei doi protagoniști ai acțiunii : Memmo Speranza, un tinărar bogat, frumos, duelgiu și zurbagiu, care, spre a se mîntui de ultima lui aventură erotică, se căsătorește cu proprietara pensiunii, Gasparina (sau Gasparotta, *id est* Gheată ruptă), cel mai tern personaj dintre toate, în ciuda vîrstei ei fragede. E vorba, deci, de o căsătorie rezultată dintr-un fel de capriciu, un fel de rămășag, un fel de pregidian act gratuit, așa cum o vor face, mai tîrziu, Pavel Anicet din *Huliganii* lui Eliade sau frumoșii protagoniști ai unor filme, ca acela — de mare succes în anii războiului — *La prima donna che passa* (Amedeo Nazzari și Alida Valli, dacă bine mi-aduc aminte), sau ca minunatul *Marele manevre*, unde rolul oarecum omolog al lui Memmo era jucat de neuitatul Gérard Philippe. În piesa noastră, rezultatul e unul fericit, căci, pînă la urmă, superficialul mire al acestui mariaj neconsumat *in facto* și deci anulabil *in iure* chiar și în drastica legislație matrimonială italiană — așa cum îi demonstrează Barranco, tomnaticul aspirant la mîna aceleiași Gasparine — fluturaticul mire, deci, se îndrăgostește de-a binelea de candida și virginală-i mireasă, căreia abia acum, cînd citeva luni de viață liniștită, la țară, i-au pus în valoare avantajele fizice, îi apreciază adevăratele calități. Numărîndu-se printre primele în lungul sir de lucrări dramatice ale lui Pirandello, *Dar nu e nimic serios* a fost scrisă după, firește, categorice limpeziri teoretice ale autorului, după articolele *Arta și conștiința* sau *Umorismul*, dar cu mult înainte și foarte departe de capodoperele sale, *Șase personaje...*, *Henric al IV-lea* sau *Astă-seară se improvizează*. Antiteza dintre viață și formă, personajul ca o unitate multiplă și contradictorie, care,

Un spectacol de o rară fidelitate față de text...

odată dislocată, nu se mai poate recom-pune, toate acestea nu sînt încă nici mă-car enunțate, decît doar dacă ne-am stră-duit cu tot dinadinsul să privim ca atare evoluția antinomică a caracterelor celor două personaje principale — evoluție, alt-minteri, mai mult decît frecventă în dramaturgia epocii.

Dacă Teatrul „Ion Vasilescu“ a ambi-ționat să-și înscrie în repertoriu presti-giosul nume al dramaturgului italian, ale-gerea acestui titlu a fost cu înțelepciune făcută, și rămîne un merit al Soranei Coroamă-Stanca acela de a nu fi încer-cat să-i atribuie piesei tîlcuri, subtilități sau „subtexte“ străine și inexistente. Sesi-zînd imensa tristețe ce se degajă din toată lucrarea, cu tot facticele ei happy-end, și punînd în valoare ceea ce este, efectiv, singura valoare tipologică a pie-sei — anume, atotbiruitoarea, aproape mișkiniana candoare și puritate a Gaspa-rinei —, regizoarea ne-a oferit, parcă dîndu-i dinadins cu tifla însuși profeso-rului Hinkfuss, un spectacol de o rară, astăzi, fidelitate față de text, un specta-col cu trei acte și două pauze, cu cor-tină, cu „côté cour“ și „côté jardin“ și cu „ilustrația muzicală“ strict redusă la indicațiile autorului. Este, în felul lui, un „spectacol-lecție“, în care n-am tînjit de-cît după o leacă de ritm, după un tempo

ceva mai susținut, care să facă mai puțin fastidioase ceasurile ce s-au scurs între prima și ultima replică a piesei. În rolul Gasparinei, Adina Popescu a „lucrat“ parcă mai mult prima parte, cînd s-a vrut neapetisantă și nefeminină, mișcin-du-se deznodată și împleticit într-o vesti-mentație lipsită de orice cochetărie, decît partea a doua, unde, poate, legitima, alt-cum, preocupare de a nu face loc nici unei nuanțe de frivolitate a împuținat încîntarea ce ne-o datora, în final, meta-morfozată eroină. Lui Sorin Postelnicu (Memmo), corect și conștiincios, i-au lip-sit, din păcate, cele două calități care, singure (și, dacă am amintit de cei doi actori de cinema, de ce n-am aminti și de superbul Mihai Popescu, cîndva Mem-mo Speranza pe scenele noastre ?) îi dau personajului dreptul la viață : brianta și farmecul personal. Cu un riguros simț al măsurii, chiar și în locurile unde îi pînea grotescul, Dimitrie Dunea (Barranco) și Hamdi Cerchez (Virgadamo). Agreabile apariții revuistice, Mariana Cercel și La-vinia Jemna (Loletta Festa și Fanny Martinez). Congruent înghesuită sau, respectiv, aerisită, scenografia lui Con-stantin Russu.

Radu Albala

ALTE PREMIERE

TEATRUL NAȚIONAL
DIN CLUJ-NAPOCA

LABIRINTUL

de Fernando Arrabal

Data premierei : 15 aprilie 1980.
Regia : MIHAI MĂNIUȚIU. Sce-nografia : OCTAVIAN COSMAN.
Distribuția : MARCEL IUREȘ
(Etienne) ; MELANIA URSU (Mi-caela) ; TUDOREL FILIMON (Ju-stin) ; VICTOR NICOLAE (Bruno) ;
PETRE BĂCIOIU (Judecătorul).

După aproape un sfert de secol de la apariție, iată *Labirintul* lui Arrabal, în premieră românească. Sarcina acestei ope-rațiuni de recuperare, de sincronizare și, nu mai puțin, de împrăștiere (pentru că *Labirintul*, ca și alte texte ale avan-gardei '50—'60, pare astăzi ușor desuet

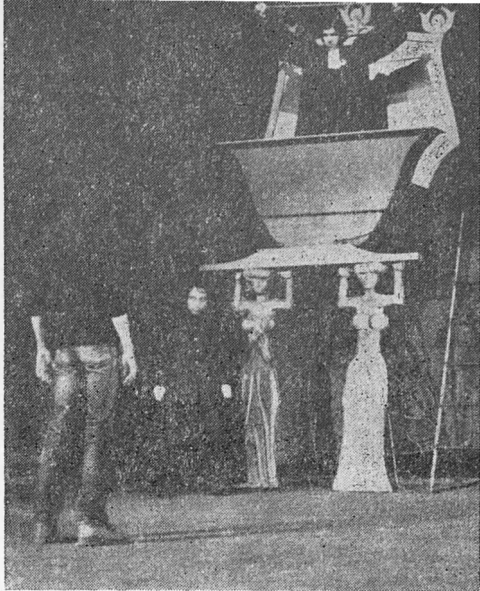
și manierist), și-a asumat-o tînărul re-gizor Mihai Măniuțiu, care confirmă — după *Emigranții* de Mrozek, *Perșii* de Eschil, *Afară în fața ușii* de Borchert —, preocuparea sa constantă pentru texte dramatice inconfortabile, severe, prin pro-blematică. Ni se pare important să pre-cizăm acest lucru, fiindcă Măniuțiu, aflat în căutarea unor formule novatoare, nu acționează asupra operei dramatice răsucindu-i sensul consacrat prin speculații exterioare, ci își concentrează cercetă-rile pentru descoperirea sau asimilarea unor mijloace de expresie specific tea-trale, care să potențeze înțelesurile origi-nare ale operei în spectacol. Piesa lui Arrabal este o parabolă, cu trimiteri fi-lozofice și sociale foarte libere, rezultate din simbolul cuprinzător al *labirintului*. Este vorba, în fond, de o metaforă esen-țială a captivității individului. Nu numai o captivitate spirituală, în raport cu ac-cepția malrusiană a condiției umane, ci, deopotrivă, o captivitate socială, pentru că acest teatru pornește din insurgență, din ceea ce s-a numit „teatrul panicii“ al lui Arrabal. Etienne și Bruno sînt, așadar, victimele propriei lor rătăcirii în-

tr-un hățiș existențial, și, în egală măsură, ale unei agresiuni dinafară, reprezentată de Justin, un fel de terorist maniac și despot. Dealtfel, în monologul „geneza labirintului“, sînt frecvente trimiteri la sisteme social-economice de natură capitalistă. Simbolistica derizoriului pe care o folosește Arrabal, în desenarea simbolului de bază — lumea e un labirint de pățuri murdare, oamenii se tîrăsc încătușați într-o așa-numită „cameră a latrinelor“ etc. — acuză decăderea individului pe scara condiției umane, și transcrie, în același timp, o atitudine ironică față de sistemele sociale opresive. *Labirintul* este o mostră de teatru absurd, în varianta de „teatru al deriziunii“. Situația propusă e cumplită, aproape macabră, dar dialogul dintre călăi și victime se derulează firesc, ca între niște oameni de lume, aflați la o serată. Protestul este disimulat în ironia limbajului de conveniență.

Măniuțiu n-a acceptat însă acest tipic *dialog absurd de conveniență*, și a refăcut sensul protestului, reorganizînd relațiile dintre personaje. Replicile piesei sînt curățate de teribilismul „politetei absurde“, sînt tratate cu toată energia, și sînt rostite cu toată disperarea, cu toată „panica“ situației. Ca urmare, spectacolul, realizat în studioul Naționalului clujean, nu apare cîtuși de puțin absurd, ci devine un strigăt de protest realist al acestor ființe cu psihologii desfigurare, ce se zbat să se mîntuie de blestemul „labirintului“. Etienne este personajul căruia regizorul i-a atribuit cea mai mare parte dintre sensurile spectacolului său. El devine un psihopat al libertății, buimăcit în fața unor psihopați ai teroarei, (Justin), sau ai feminității devoratoare (Micaela). Prin repetarea obsesivă a unor fraze sau fragmente de fraze, prin supravegherea severă a vocilor actorilor și prin gradarea lor, de la șoapta la strigăt, prin introducerea pantomimei, a euritmiei și prin exacerbarea mișcării scenice, bine servit de o bandă sonoră (realizată de Mircea Octavian), regizorul compune o lume halucinantă și exasperată, în care simbolul labirintului se transmite senzorial.

Este certă ambiția lui Mihai Măniuțiu, de a se situa pe terenul unui teatru de avangardă, un teatru care să-și descopere soluțiile de înnoire în sine, în istoria formelor de spectacol, dar mai cu seamă în elementul fundamental, care este actorul. Teatrul de avangardă, pe care îl caută Măniuțiu, este un teatru al actorilor de avangardă. Frapează, în această reprezentație, neobișnuita utilizare a actorilor, aflați cu toții într-o frenezie a redescoperirii și a afirmării independenței artei lor, fie că este vorba

Regizorul compune o lume halucinantă și exasperată...

de Marcel Iureș (Etienne), de Melania Ursu (Micaela), de Tudorel Filimon (Justin), sau de oricare dintre ceilalți. Desigur, regizorul a avut nevoie — și, din fericire, a și găsit — de actori de un anume tip, ca profesionalism și ca mentalitate. Marcel Iureș, a cărui interpretare valoroasă se situează la confluența dintre pantomimă și euritmie, ridică tensiunea pînă aproape de insuportabil în scene ca aceea a autoflagelării; o semnalăm ca moment-cheie al spectacolului, și fiindcă demonstrează posibilități de expresie actoricească prea puțin explorate, care traduc semnificații ideologice. Dincolo de performanțele dinamice și vocale, Melania Ursu are capacitatea de adaptare la un stil de joc insolit, și compune, în consecință, o apariție stranie și dinamică, instrument și victimă ale acestui labirint al teroarei, imaginat de Arrabal. Într-un rol atent elaborat regizoral, un fel de divinitate extraterestră, ce ține sub amenințarea ei această lume, transformîndu-se „pe pămînt“ într-un prestidigitator malefic, Tudorel Filimon se impune ca un actor cu însușiri remarcabile, pe terenul comicului straniu și grotesc. Strîns între indicațiile regizorale, Filimon își compune rolul dintr-o succesiune de măști imobile, de rictusuri etalate cu răceală, pentru a portretiza un maniac, plin de candori ipocrite și de vicii agresive, o ființă cu misterioase funcții represive. Nu ni s-a părut rezolvată prezența Judecătorului (Petre Băcioiu), situat de asemenea în registrul jocului straniu, dar lipsit de nuanțele și precizările necesare. Spectacolul nu este lipsit, totuși, de in-

coerențe, și o explicație s-ar putea găsi și în faptul că Mihai Măniuțiu n-a definitivat colaborarea cu Octavian Cosman. Costumele au semnificație, dar decorul e inexpressiv; în căutarea austerității, Octavian Cosman a sacrificat bogăția de sensuri a imaginii scenice propuse în text, lipsind montarea de o funcție vizuală importantă.

Mircea Ghițulescu

TEATRUL „ION CREANGĂ”

VREMEA DRAGOSTEI

de V. Kataev

Data premierei : 4 aprilie 1980.
Regia : CORNEL TODEA. Scenografia : ELENA SIMIRAD-MUNTEANU. Versiunea românească : MIRCEA ȘEPTILICI și ADA PĂTRAȘCU.

Distribuția : NATALIA LEFESCU (Saronova) ; GABRIEL IENCEC (Saronov) ; ANCA ZAMFIRESCU (Sasa Soboliov) ; ANDRA TEODORESCU-ION (Ingrid Stued) ; SIBYLLA OARCEA (Ogorodnikova) ; FLORINA LUICAN (Alla-Sereda) ; MARIUS TOMA (Vasea) ; GHEORGHE VRÎNCEANU (Soboliov) ; MONICA ROMAN (Soboliov) ; VICTOR RADOVICI (Ikonnikov) ; RĂZVAN ȘTEFĂNESCU (Pedro) ; TATIANA TEREBLECEA (O fată) ; ALEXANDRINA HALIC (Altă fată) ; DUMITRU ANGHEL (Bidineaeu).

Apărută cu vreo 16 ani în urmă pe afișul brașovean, dispărută fără urmă, *Vremea dragostei* a fost relansată, recent, în premieră bucureșteană, de colectivul Teatrului „Creangă”. Prezentarea acestei comedii, minore în opera lui Kataev, e parcă dinadins destinată să ne semnaleze, încă odată, că orientarea unor teatre bucureștene în materie de repertoriu, inclusiv a Teatrului „Creangă”, e înrobită prejudecăților, comodității și rutinei. Din nenumăratele piese bune, profunde, interesante, create în ultima vreme pentru tineret, în U.R.S.S. ca și în lumea întreagă de altminteri, din zestrea substanțială lăsată de Kataev însuși, și în care figurează excelente comedii satirice (cităm, la întâmplare, două, jucate cu un mare succes de casă și de prestigiu : *Roata în patru colțuri* și *O zi de odihnă*), pe afișul Teatrului „Creangă” nu a răzbit decît acest naiv și modest

exercițiu dramatic. Versiunea românească, vioaie, fidelă în general textului, datorată lui Mircea Șeptilici și Adei Pătrașcu, în care ne întîlnim cu un final prelucrat conform intențiilor și ideilor preconizate de autor, reprezintă o glumă scenică agreabilă, dar inconsistentă. Eterna temă a dragostei, pusă în pagină la modul lirico-moralizator, sună azi desuet ; o soție, spune piesa, nu se poate cîștiga prin tragere la sorți, pentru a dobîndi prin ea un pașaport și o plecare în Africa. O căsnicie se întemeiază pe dragoste adevărată și reciprocă și nu pe meschine interese de ordin material. Iată teza spre care ne invită Kataev, și Teatrul „Creangă”, pe undele sprințare ale comedioarei sale.

Spectacolul, conceput de Cornel Todea în spiritul vesel al textului, e gustat cu bunăvoință de cei dornici de destindere. Realmente inventivă, cu bun-gust și poante expresive, cu un personaj comic inventat de regizor („tovarășul Bidineaeu”, cel care lipește afișe nostime pe un paravan încărcat cu reclame amuzante), montarea se distinge prin jocul dezinvolt al actorilor. Cu o vioiciune condimentată de fantezie, interpretării, buni în majoritatea lor, supun criticii pe cei ce trafichează sentimente. Am reținut, în mod deosebit, evoluția comică excelentă a lui Gabriel Iencec, în rolul unui tînăr chirurg, și compoziția admirabilă a Florinei Luican în Alla-Sereda. Prin mimică și atitudine, prin cîteva interjecții pline de haz, Florina Luican a conferit acestui personaj episodic, o expresivitate seducătoare, autenticitate. Sibylla Oarcea cuce-rește sala prin aplomb și naturalețe. Anca Zamfirescu își impune eroina prin sinceritate și candoare. Apariții comice, colorate, convingătoare au realizat : Marius Toma, Andra Teodorescu, Răzvan Ștefănescu, Victor Radovici, Gheorghe Vrînceanu. A avut haz și pitoreasca compoziție-pantomimă a lui Dumitru Anghel, fiind, la dorința regizorului, de efect. Investind-o pe bunica Saronova cu autoritatea desuet-comică a tuturor bunicilor din lume, Natalia Lefescu a subliniat parcă mai apăsător filonul minor liric al piesei.

Observînd calitatea jocului actoricesc și efortul de autodepășire al interpreților, ne-am zis că această echipă ar merita un destin repertorial mai fericit. O mai aplicată curiozitate intelectuală pentru scrieri contemporane despre și pentru tineret, opțiuni mai substanțiale legate de preocupările majore, politice, sociale, morale ale momentului actual, într-un cuvînt, sporirea valorică a afișului. Ceea ce ar oferi șanse mai mari de afirmare acestui colectiv, prea mult cantonat în mediocritate.

Valeria Ducea

TEATRUL NAȚIONAL
DIN TÎRGU MUREȘ

■ SCENE DIN VIAȚA UNUI BĂDĂRAN

de D. Solomon

Data premierei : 16 decembrie 1979.

Regia : DAN ALECSANDRESCU.

**Scenografia : CARMEN RASOV-
SZKY și GHEORGE RASOVSKY.**

**Distribuția : ION FISCUTEANU
(Al) ; AUREL ȘTEFĂNESCU (Filip) ;
ȘTEFAN MOISESCU (Osman) ; DO-
RINA PĂUNESCU (Cela) ; MARI-
NELA POPESCU (Ema).**

Destul de des jucată și comentată, piesa lui Dumitru Solomon (nu una dintre cele mai bune din dramaturgia sa) conține — dincolo de realitatea importantă a dezbaterii etice — o ușoară doză de badinerie, un ton de conversație destinsă, care acoperă uneori linia mai gravă a problematicii din text. Probabil că tocmai acest aer intim — nu intimist ! — pe care-l are pe alocuri discuția l-a determinat pe regizorul Dan Alecsandrescu să aleagă, pentru montarea sa, sala mică, de „studio“, a Teatrului Național din Tîrgu Mureș, sală — e drept — ideală

pentru un spectacol „de cameră“ (dar nu numai pentru astfel de spectacole, căci — să nu uităm — „studio“ înseamnă cu mult mai mult). În consecință, *Scenele...* sale au cîștigat în dezvoltare, au devenit „agreabile“, comunicarea cu publicul a fost caldă și apropiată (literalmente), învecinată însă, de data aceasta, de un mod mai mult „intimist“, decît intim. S-a pierdut astfel ceva din ponderea disputei morale, s-a tocit agresivitatea replicii, s-a înmuiat asprimea, cu valoare exemplară, pe care o implică filozofia de viață a „bădăranului“ (descins, cum s-a mai observat, din „mizantropul“ lui Molière). Așa s-a ajuns la un spectacol alert și plăcut — datorat, în primul rînd, jocului actorilor și umorului scenografic (Carmen și Gheorghe Rasovszky) —, dar ilustrativ, fără miză, o simplă relatare a pățaniei unui critic dramatic, persecutat de un director din alimentația publică. Mai exactă în înțelegerea spiritului textului a fost Marinela Popescu, în interpretarea căreia puritatea, inocența Emei nu excludeau deloc — ba chiar dimpotrivă — fermitatea caracterologică. Ion Fiscuteanu (Al), deși în rolul principal, a „secondat-o“ doar, pîrînd că și-a uitat creațiile „furioase“ de altădată. Masiv și important, Ștefan Moiescu (Osman) profesa un comic bine dozat în economia montării, dar poate prea mult de caricatură. După o primă parte oarecare, în care mai mult „afecta“ decît „trăia“ afectarea discutabilă a eroinei sale, Dorina Păunescu (Cela) s-a revanșat în final cu o ieșire din scenă memorabilă, în care nuanța în tăcere, inteligenți și emoționant, deruta, nostalgia, împotrivirea și tristețea personajului său. Mi s-a părut stîngaci și nedefinit psihologic, Aurel Ștefănescu, în Filip.

telex-„,teatrul“•telex-„,teatrul“•telex-„,teatrul“

(Continuare de la p.35)

Teatrul „Nottara“ a înscris în repertoriul său piesa *Echinox* de Leonida Teodorescu. Regia o va semna Olimpia Arghir, iar scenografia, Tudor Ghi-meș. ● La secția de critică a A.T.M. au fost organizate dezbateri pe marginea spectacolelor prezentate în Capitală de Tea-

trul Național din Tîrgu Mureș și de Teatrul „Mihai Eminescu“ din Botoșani. ● Revista „Ramuri“ din 15 mai 1980 publică, printre altele, interesante opinii ale regizorului Alexa Visarion, consemnate de Florica Ichim. În același număr, citim cu plăcere versuri de Adrian Dohotaru, freneticul reporter, blindul

cronicar dramatic al revistei „Flacăra“, căruia revista noastră i-a publicat în numărul trecut o piesă. ● Dacă treceți, în această vară, prin pitoreasca stațiune Mamaia, nu ezitați să consumați, la restaurantele de aici, delicioasa fasole bătută cu usturoi „Rapsodia“. Serios ! ● (Continuare la p. 44).

Un univers de relații, în care personajele sînt angrenate într-un mecanism inexorabil...

■ REGELE LEAR

de Shakespeare

Data premierei : 16 ianuarie 1980.
Regia : KINCSES ELEMÉR. Scenografia : KEMÉNY ÁRPÁD.

Distribuția : LOHINSZKY LORÁND (Lear); FARKAS IBOLYA (Goneril); BÁLINT MARIA (Regan); ZAKARIAS KLÁRA (Cordelia); GYARMATI ISTVÁN (Gloucester); TARR LÁSZLÓ (Bufonul); TÓTH TAMÁS (Kent); HUNYADI LÁSZLÓ (Edgar); GYÖRFFY ANDRÁS (Edmund); MAGYARI GERGELY (Albany); KÁRP GYÖRGY (Cornwall); TÖRÖK ANDRÁS (Oswald); BODÓ ZOLTÁN (Regele Franței); MAROSI PÉTER (Ducele Burgundiei); NAGY JÓZSEF (Curan); ZONGOR ISTVÁN (Un slujitor); BEDŐ FERENC (Un bătrîn); ANDER ZOLTÁN (Un curtean).

Într-o lumină cețoasă, de început de lume, traversată haotic de siluete indistincte, o coroană uriașă, cu reflexe argintii, domină scena. Este cadrul plastic din care pornește tragedia „bunului rege Lear“, în versiunea tirgumureșană (secția maghiară) semnată de Kincses Elemér. Este și însemnul pe care regizorul și l-a ales pentru descifrarea uneia dintre cele mai importante opere shakespeareene, „cheia“ ce deschide drumul spre înțelegerea sensurilor montării sale. Sîntem avertizați deci, de la bun început, că vom asista la unul dintre spectacolele „luptei pentru putere“ (atît de des, poate prea des, invocată de exegeții lui Shake-

speare, de la Jan Kott încoace). Propunerea lui Kincses — fără să fie neapărat nouă — este tentantă. Într-adevăr, toate evenimentele din *Regele Lear* se consumă în jurul acestei curse contra cronometru între protagoniști, pentru cîștigarea atributului decisiv — puterea supremă —, care poate însemna (în principiu, aproape automat) fericire, dragoste, legitimitate, bogăție — pe scurt spus, totul.

Consecvent cu acest gînd regizoral îndreptățit, spectacolul demarează prin figurarea foarte corect gîndită a unui univers de relații, în care influențele reciproce se conjugă subtil, în care personajele sînt angrenate într-un mecanism inexorabil, format spre desăvîrșirea puterii. Numai că, pe parcurs, ceea ce este dincolo de profund în geniul lui Shakespeare, ceea ce tinde să întrecă abstracția cerebrală printr-o întoarcere paraconștientă spre pasiune, spre primar, spre instinct mereu fundamental, începe să răzbată — ca fapta nedorită a „ucenicului vrăjitor“ — peste și dincolo de intențiile inițiale și programatice ale regiei. Și așa se face că *Regele Lear* al lui Kincses (o lectură altfel absolut cultă și nuanțată a textului) trece încetul cu încetul din starea de interpretare subiectivă în cea de fidelitate obiectivă față de structura de bază. N-aș ști să zic dacă această devenire lentă, aproape insesizabilă, este o pierdere sau un cîștig, considerînd întregul spectacolului. În orice caz, ea marchează o discontinuitate în gîndirea regizorală, sau — și mai bine spus — o labilitate conceptuală și formală care s-ar fi cerut a fi evitată.

Și scenografia (Kémény Árpád) este marcată de aceeași fluctuație în limbajul adoptat. Există la început un anume cod al culorilor — aplicat în special clanurilor Albany și Cornwall — ușor de urmărit. Dominantele lui încep să se inter-

Un text generos, o inscenare lipsită de o idee călăuzitoare

fereze, după abandonul voluntar al lui Lear — logic —, căci chiar mentalitățile celor două tabere se amestecă, însuși Lear se situează sub semnul derutei și al confuziei. Mai departe însă, „codul“ nu mai este urmat cu claritate, simbolistica scapă coerenței curente, pare — deși, mai departe, de bun-gust — întâmplătoare, „lupta pentru putere“, propusă și de sistemul de referințe strict vizual, se degradează într-o interpretare convențională, tradițională — e adevărat, și funcțională — a costumelor, a decorului. Un epilog mut, de mare expresivitate, reamintește promisiunile inceputului: coroana majestuoasă, aproape malefică în frumusețea ei, coboară la nivelul scenei, unde va fi obturată de ziduri opace ce închid între ele misterul istoriei, al umanității...

Lohinszky Loránd, actor excepțional al trupei din Tirgu Mureș, a avut în acest spectacol șansa de a-l întâlni pe regele Lear. O merita, fără îndoială, dar poate că și lui — ca și, altădată, lui George Constantin — i s-a oferit într-un moment nepotrivit. Lohinszky a fost tot timpul un receptacol foarte atent și sensibil la modificările de umoare ale lumii din jurul lui, mai puțin ale lumii dinăuntrul acestui erou torturat. El a jucat mai mult iluzia decît deziluzia, mai mult supărarea decît înfrustarea. S-a apropiat mai mult de drama reală a personajului decît de cea existențială. Aceste reproșuri (sînt, oare, reproșuri?) nu au nimic de-a face cu interpretarea rolului, ci cu înțelegerea rolului. Vor mai trebui să intervină cîteva dezamăgiri, în „viața“ lui Lohinszky, pentru ca „jocul“ lui Lohinszky să ajungă la adevărata durere a „bunului rege Lear“.

Excelentă, echipa de actori care a urmat cortegiul detronatului Lear. În primul rînd, „surorile rele“ (Goneril-Farkas Ibolya și Regan-Balint Marta) și „supusul rău devotat“ (Kent-Tóth Tamás); apoi, „supusul devotat“ pur și simplu (Gloucester — admirabil înțeles, pe alocuri, în orbirea sa, de Gyarmati István); trist, Bufonul (Bodó Zoltán), frumosi și intempestivi, „pretendenții la coroană“ (Edmund-Györffy András și Edgar-Hunyadi László), cărora li se adaugă, ciudat, un Oswald veleitar și concurent (Török András).

Dincolo de toate aceste rezerve (dubii?) trebuie să recunosc că *Regele Lear* este un spectacol impunător: prin înținută artistică, prin seriozitate profesională, pînă și prin intențiile neduse pînă la capăt. Regizorul Kincses, Teatrul Național din Tirgu Mureș, au mizat pe un atu cîștigător. Și, așa cum li se întîmplă de obicei profesioniștilor, au cîștigat. În ciuda rezervelor subsemnatului.

■ SINUCIGAȘUL de Nikolai Erdman

Data premierei: 28 februarie 1980.

Regia: CONSTANTIN ANATOL.
Scenografia: CONSTANTIN RUSSU.
Versiunea românească: ZENO FODOR. Muzica de scenă: JÓZSEF HENTZ.

Distribuția: VASILE VASILIU (Poțielkanikov); MARINELA POPESCU (Poțielkanikova); IOLANDA DAIN (Serafima Ilinicina); MIHAI GINGULESCU (Kalabușkin); EMIL GHEORGHE (Peresvetova); CONSTANTIN SĂSĂREANU (Goloșciapov); CRISTIAN IOAN (Egor Timofeevici); ALEXANDRU MORARIU (Viktor); ALEXANDRU FĂGARĂȘAN (Pugaciov); ȘTEFAN MOISESCU (Părintele Elpidi); VALENTINA IANCU (Kleopatra); LIVIA DOLJAN (Raissa); NICULAE URS (Oleg); GINA CAZAN (O bătrînă); DORINA PĂUNESCU (Sinka Pas D'Espagne); SMARA MARCU (Grunia); LIDIA ROȘCA MARINESCU — LIVIA GINGULESCU (Două localnice); DOINA PREDĂ (M-lle Henriette); TRAIAN COSTEA (Vagabondul); CONSTANTIN DOLJAN, ADRIAN MAZARACHE, AUREL ȘTEFĂNESCU (Treii ciocli); GEORGE CUSTURA (Băiatul cu coroanele); ERZSÉBET TÓTH (Solista corului de țigani).

O „premieră pe țară“ este întotdeauna — prin ea însăși — incitantă. Cu atît mai mult, cînd e vorba de piesa unui dramaturg necunoscut la noi (sîntem lăsați să înțelegem de cîtze Zeno Fodor, autorul traducerii, că și un alt text al

aceluiași scriitor, *Mandatul*, este demn de cel mai mare interes), un dramaturg din generația — fascinantă prin operă și mai ales prin destin — primilor scriitori ai Revoluției sovietice, generație din care — în sfera satirei — au strălucit nume ca Maiakovski, Bulgakov, Ilf și Petrov. Erdman are și el, neîndoios, aerul „de familie” al celor invocați mai sus. Gustul grotescului, cultivarea absurdului (ca sistem de demonstrație strict logic; „reducerea la...”), predilecția pentru pitoresc în tipologie, oroarea de ierarhii, optimismul necenzurat, toate sînt, într-un fel, „locuri comune” în scrisul și problematica acestor spirite dilematice ale revoluției. Numai că Erdman — prin *Sinuci-gașul*, cel puțin — nu ajunge decît rareori la incandescența rudelor sale spirituale. Există, la ceilalți, o violență a acuzației, o încrîncenare în demontarea, pînă la ultima lor consecință, a fetișurilor, a șabloanelor, a arhitecturilor fragile din cărți de joc, o vocație manifestă a rîsului sardonice, batjocoritor; la Erdman, ele există doar „în spe”, sînt numai tușe stilistice, nu și împliniri artistice, și se consumă la temperatura modestă a focului de paie. S-ar putea să greșesc; dar — la lectură — am avut impresia că *Sinuci-gașul* este doar o transcriere în registru minor a unei teme majore. Cam cum s-ar putea face, la revistă, un scheci pe motivul din *Othello*.

Intriga piesei e simplă: din pricini mai mult domestice (nu-și poate mînca, în deplină liniște morală, caltaboșul), Poțiel-

kanikov decide să se sinucidă, lăsînd în acest scop posterității un document autograf. Document ce ajunge repede, grație indiscreției benevole a vecinilor, de notorietate publică, încă înainte de a se fi consumat actul izbăvitor. De aici, începe delirul; tot felul de persoane particulare (o romantică, altă romantică, un măcelar etc.), ca și reprezentanți ai unor dubioase tagme („intelighenția” rusă, curierii, poezia nouă ș.a.) încearcă să-l determine pe Poțielkanikov să rescrie documentul (destinat unei largi difuzări publice) în favoarea lor (adică: „m-am sinucis din cauza domnișoarei X...”). E o lume de șperțari, de demagoi, de refu-lați, de învinși care mai speră — ridicol — că mai pot capta interesul (și bunăvoința) opiniei publice, prin sacrificiul gratuit al lui Poțielkanikov. Evident, lupta între „partide” este acerbă; evident, se încheie pacturi, alianțe (cu nonsalanță, încălcate), se constituie fronturi de acțiune comune. Și, tot evident, toate eforturile se vor dovedi inutile, căci „eroul”, unanim dorit și ales, după o strașnică beție (pe banii contribuabililor), va renunța la sinucidere (căci, „viața-i frumoasă, e-hei!”). După cum se vede, schema conflictului este destul de comună, și nu numai în literatura epocii. Scriitura propriu-zisă nu adaugă multe carate, în plus, acestui desen sumar. Doar diatriba finală a lui Poțielkanikov, un pamflet virulent la adresa filistinismului, dar și o deconcertantă autodenunțare, ating zonele superioare ale satirei.

telex-,,teatrul“●telex-,,teatrul“●telex-,,teatrul“

(Continuare de la p. 41)

Pentru iubitorii cărții de teatru, semnalăm două noi apariții: „Dialoguri despre teatru” de Paul Tutungiu și „Teatrul de toate zilele” de George Genoiu. Acest din urmă volum se citește, obligatoriu, cu „Teatrul nostru cel de toate serile” de Mira Iosif, alături. ● În „Scînteia” din 28 mai 1980, Valeriu Răpeanu face publice, sub titlul „Spectacolul, critica teatrală și publicul — trei componente ale aceiași calități spirituale”, unele opinii personale privind activitatea teatrelor și prezența criticii teatrale în viața spirituală. Dacă distinsul critic ar fi fost prezent, cit de cit, la cele mai importante acțiuni ale lumii teatrale (să zicem, la Colocviul critici-

lor de la Bacău, la Festivalul de teatru contemporan de la Brașov, la Colocviul regizorilor de la Bîrlad) sau dacă ar răsfoi măcar revista „Teatrul”, sîntem convinși că și-ar fi formulat mai puțin sentințioase opinii, care nu sînt nici noi, nici nu-i aparțin în exclusivitate. ● Secția română a Teatrului de Stat din Oradea pregătește Dulcea ipocrizie a bărbatului matur de Tudor Popescu, în regia lui Mihai Lungeanu și scenografia Tatiane Manolescu-Uleu. ● Harag György repetă, la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj-Napoca, ajutat de scenografa Edith Schranz-Kunovitz, piesa O după amiază cenușie de dramaturgul local Bajor Andor. ● „România liberă” din 28 mai 1980 pu-

blică o cronică teatrală de N. Barbu la spectacolul Copiii soarelui de Maxim Gorki, prezentat de Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Iași. Cronică începe așa: „Un Gorki este, totuși, un Gorki, indiferent de piesă și chiar indiferent de preferințe”. Mai departe, n-am putut citi. ● Teatrul German de Stat din Timișoara a prezentat recent premiera piesei Leonce și Lena de Georg Büchner, în regia lui Peter Forster din R.D. Germană. ● Se preconizează, pentru luna octombrie, o mare expoziție canină, cu participarea patruzeștilor aparținînd oame-nilor de teatru. La cererea generală, expoziția este deschisă și corciturilor. În-scrierile se fac la

Fai ma

Chiar și așa însă, *Sinucigașul* rămîne un text generos, în primul rînd, prin deschiderea sa spre invenție, prin disponibilitatea sa față de fantezie și umor. Dar, din nou din păcate, această calitate a piesei nu a fost speculată (în sensul bun al cuvîntului) decît de scenografie. Autorul ei (Constantin Russu) a făcut o adevărată risipă de imaginație, elaborînd nenumărate costume de un pitoresc acuzat și cu adresă satirică explicită, construind un decor derizoriu tocmai prin inutila lui complicație, decor care realcătuia, el singur, o „lume“ populată de fanteze și himere.

Normal ar fi fost ca — pornind de la aceste premise promițătoare (pre-textul și scenografia) —, regizorul Constantin Anatol să fi potențat, la maximum, virtualitățile comice ale *Sinucigașului*, fie în direcția satirei vitriolante, rele, fie în cea a gagului debordant, succedat în serie, minuțios orchestrat. Nu s-a întîmplat așa, și rezultatul a fost cu totul dezamăgitor; un spectacol amorf, limitat la simpla „punere în scenă“ a piesei, de multe ori agasant prin repetițiile sale (nu s-a intervenit deloc în text, deși existau destule pasaje redundante), neguvernât de nici o idee directoare precisă, un spectacol fără haz și trenant, peste poate...

De plîns sînt, în acest caz straniu, actorii. Căci ei au muncit mult, s-au străduit — fiecare, e drept, cam „în legea lui“ — să-și re-creeze personajele, să-și invente bucățica lor de umor, să-și merite aplauzele. Recordmanul lor (dar cît de relativ e bucuria unui record neomologabil...) a fost, în rolul titular, Vasile Vasiliu. Bănuiesc că, în alt context, efortul lui ar fi fost memorabil în ordinea valorii artistice; așa, a fost, doar, în cea a efortului (considerabil și vizibil). Alături de el, interpretat bine cu totul altele game Marinela Popescu, Mihai Giugulescu, Alexandru Morariu, Constantin Săsăreanu, Ștefan Moisescu, Valentina Iancu.

...*Sinucigașul* spune totul despre un eșec exemplar, caracteristic (și — vai! — obișnuit) în orice Teatru Național: text posibil, actori mai mult decît posibili, mijloace materiale (distribuție, scenografie) ce legitimează termenul de „gigantism“, în puține cuvinte, deci, „mare fast, mare montare“, dar și lipsa unei idei călăuzitoare, lipsa unui dirijor (sau măcar a unui Puck) în spatele desfășurărilor de forțe. Un Austerlitz care se pierde prin absența lui Napoleon...

Dinu Kivu

P. S.

Un grup de cronicari dramatici și publiciști din întreaga țară a urmărit la Teatrul Național din Tîrgu Mureș, într-o „microstagionă“ concentrată (6 spectacole

în trei zile*), ultimele producții ale celor două secții (română și maghiară), discutîndu-le apoi într-un „colocvii“ neprotocolar.

S-au comentat mai întîi montările, în cronologia vizionării lor. La *Scene din viața unui bádăran* de Dumitru Solomon, s-a pus sub semnul întrebării opțiunea regizorului (Dan Alecsandrescu) pentru scena de „studio“ a teatrului, spectacolul fiind lipsit de atribute experimentale. (Victor Ernest Mașek, Antoaneta Iordache).

Unii au susținut că această formulă permitea totuși o mai bună implicare a publicului în dezbaterea etică a piesei (Margareta Bărbuță), dar s-a considerat că textului i s-a aplicat o cheie neadevătată, ce l-a mutat într-un registru minor (Magdalena Boiangiu și Mariana Ioan). În consens, montarea *Regelui Lear* de către Kincses Elemér a fost apreciată ca un act cultural de reală valoare artistică, de moralitate profesională, care cultivă convenția teatrală de bun-gust, într-o concepție clară, o remarcabilă unitate artistică. De aceeași unanimitate în aprecieri s-a bucurat și *Frații Karamazov*, spectacol pus în scenă de Constantin Codrescu, rezervele exprimate față de tendința de degradare în timp a spectacolului, față de precaritatea dramatizării alese — sau existența unor goluri de ritm — (Magdalena Boiangiu, Dinu Kivu, Margareta Bărbuță) vizînd mai mult amănunte accidentale, ce nu au împietat asupra calității generale a acestei reprezentării de înaltă ținută artistică (Victor Ernest Mașek). La *Postalionul roșu* de Krúdy Gyula, (regia, Kincses Elemér), s-a remarcat cultivarea expresiei teatrale, fluența concepției regizorale, rafinamentul plastic, nota elegiacă, accentuat nostalgic a montării (Antoaneta Iordache, Mariana Ioan, Dinu Kivu, Magdalena Boiangiu). Spectacolul cu piesa *Ușa nu e încuiată*, de Kocsis István, a demonstrat că un Teatru Național poate cultiva, cu succes, și montarea „economică“, cu puțini actori și decor sumar, spectacolul regizat de Hunyadi András fiind important prin atitudinea moralizatoare pe care o propune și interesant prin faptul că „anchetatorul devine anchetat“ (Margareta Bărbuță, Dinu Kivu, Magdalena Boiangiu, Mariana Ioan). Din nou în consens, dar la alt pol al aprecierilor, s-a deplîns absența unui gînd regizoral clar, unitar, în *Sinucigașul*, de N. Erdman, în ciuda unor eforturi actoricești meritorii (Victor Ernest Mașek, Margareta Bărbuță, Antoaneta Iordache).

S-a discutat în amănunt și problema repertoriului teatrului, prezentat de se-

* Pentru cronicile la celelalte montări vezi Teatrul, numerele 10/1979, 1/1980, 3/1980.

cretarul literar al secției române, Zeno Fodor. Afișul promite să se completeze armonios cu titluri certe, intrate în faza repetițiilor (*Ciocirlia* de Anouilh, *Vara celei de a 17-a păpuși* de Roy Lawler, *33 de scrisori de dragoste* de Mehes György, la secția română, *Femeia mării* de Ibsen, la secția maghiară), dar lasă încă prea mult loc unor incertitudini. O altă problemă importantă pentru ținuta de ansamblu a acestui Teatru Național, și nu numai a acestuia, conservarea calității spectacolelor, în perspectiva constituirii unui repertoriu permanent, a fost aprins dezbătută de Constantin Codrescu, Margareta Bărbuță, Hunyiady András, Dinu Kivu. S-a insistat pe ideea păstrării nealterate a condiției actricești, temă la ordinea zilei, și pe agenda cursurilor de reciclare interpretativă.

Concluziile acestui colocviu, de fapt, un schimb deschis de opinii (despre utilitatea căruia au vorbit Nicolae Pojan, directorul teatrului, regizorii Kincses Ele-

mér și Hunyiady András, actorii Constantin Doljan și Constantin Săsăreanu), au încercat să situeze cu obiectivitate momentul actual al evoluției Teatrului Național din Tîrgu Mureș. S-a constatat că instituția se află într-o etapă normală, pozitivă a dezvoltării sale, care pretinde însă și un necesar efort de autodepășire. Stagiunea, deocamdată, nu a atins valorile scenice afirmate altădată prin *A murit Tarelkin!*, *Floriile unui geambaș*, *Bocet vesel pentru un fir de praf rătăcitor*. Montări solide, de mare profesionalism (*Frații Karamazov*, *Regele Lear*), formalizează axele valorice principale ale acestui sezon, iar atu-ul pe deplin cîștigat și care se cere prezervat cu maximă atenție (ceea ce implică și o sporită exigență la toate nivelurile), este publicul, calificat de toți cei prezenți drept excelent.

D. K

O precizare

Primum la redacție, din partea tovarășului Pamfil Matei, directorul Teatrului de Stat din Sibiu, o scrisoare care contestă temeiul unor observații critice formulate în revista noastră, în Prefața la „Cronica dramatică” din nr. 12/1979 și 3/1980; observații vizînd „viața mediocră, cu ritmuri molcome și comode” ce persistă în unele teatre, printre care și cel sibian. După opinia semnatarului scrisorii, aceste calificative vin în contradicție atît cu unele aprecieri elogioase din nr. 1 și 2 ale revistei (cronica spectacolului *Răceala*, articolul despre turneul la București etc.), cît și cu eforturile depuse de colectivul pe care-l conduce. Cităm din scrisoare:

„...Firesc, ne întrebăm și noi dacă realizarea a 18 premiere numai în perioada februarie 1979—martie 1980 înseamnă «ritm molcom și comod», dacă nu este meritoriu că nouă

au fost premiere absolute sau premiere pe țară, iar cel puțin patru sînt spectacole importante (*Răceala*, *Neînțelegerea*, *Insula*, *Peter Squentz*), ce au stîrnit interesante discuții în rîndul publicului și al specialiștilor și au obținut opt distincții la festivalurile de la Oradea, Brașov, Craiova. În această situație, se mai poate afirma fără nici o nuanțare că la Sibiu «persistă o viață mediocră?» [...]

Vă informăm, stimate tovarășe redactor-șef, că întregul colectiv sibian se află angajat într-un efort de îmbunătățire calitativă a activității sale, pentru readucerea teatrului nostru în atenția publicului și a criticii de specialitate...”

Îl asigurăm pe tovarășul Pamfil Matei că urmărim acest efort și-i acordăm cuvenita prețuire. Critica formulată de noi nu se referă nici la selecția repertorială, interesantă, nici la calitatea unor spectacole, nici la alte meritorii realizări ale instituției teatrale din Sibiu, ci exclusiv la *ritmicitatea pre-*

mierelor, și anume nu global, pe anul calendaristic, ci concret, în prima parte a stagiunii 1979—1980 (după cum se vede, intervale de timp diferite), perioadă în care, așa cum rezulta din *însușirea și compararea* informațiilor primite — la data cînd dădeam la tipar respectivele articole —, din toate teatrele din țară, Teatrul din Sibiu nu se situa în rîndul întii și nici nu dăduse întreaga măsură a posibilităților sale. Aceasta nu este însă o *informație*, a cărei exactitate poate fi acceptată sau negată, ci un *punct de vedere*, pe care redacția, potrivit criteriilor și exigenței profesionale firești, se consideră îndreptățită să-l formuleze, tocmai pe temeiul preocupării de a sprijini bunul mers al mișcării teatrale, în ansamblu și în fiecare dintre colectivele ce o compun.

Cît privește reflectarea în revistă a conținutului activității Teatrului din Sibiu, analiza producțiilor sale artistice, așteptăm, ca și pînă acum, cu cel mai viu interes, să fim invitați la premiere.

La moartea lui MARIN PREDA

Nu, omul nu este etern, și nici o glorie omenească nu este eternă. Și totuși, singurul cuvânt din tot dicționarul lumii al cărui rost se justifică numai și numai cu existența universului, singurul cuvânt care nu e pe măsura omului, un om l-a născocit și un glas omenesc l-a bilbiit de prima cară sub cer. De va fi fost născocit ca să dea încă un nume tăcerii, misterului și deșertăciunii, apoi, cu siguranță, i s-a dat glas ca să amintească că moartea este o realitate. Căci, lucru de necrezut, cu toate că ne tragem din morți, că trăim lângă ei, că ne sprijinim adesea pe oasele lor, că-i invocăm cind se clatină ființa din noi, avem o nesfîrșită dispoziție de a uita că sîntem muritori. Surghiunită de uitucia noastră ipocrită într-un spațiu nedefinit al eului, ideea de moarte nu reintră în cimpul conștiinței noastre decit chemată de meditația specializată, sau prilejuită de boală, de năpastă, de bătrînețe și de presimțiri. Ce presimțiri vor fi vorbit prin gura lui Preda mai acum citva timp, cind spunea într-un interviu că a lăsat deoparte orice altă preocupare pentru a mintui „Cel mai iubit dintre pămînteni“? Sînt scrieri — spunea el, și nu știu dacă citez exact pentru că nu am răbdare să caut — sînt scrieri pe care simți că dacă nu le așterni imediat, nu le mai așterni niciodată. Și, el s-a grăbit să-și mintuie lucrarea. S-o mintuie ca să lase un semn mai mult pe lume. Căci așa ni-e dat să trăim: infruntind neantul. Și, atît cit ni-e dat să-l infruntăm, nu ne putem altfel mintui de uitare decit jalonind timpul cu semne.

A înălțat un monument care se va vedea pină foarte departe în timp. Și a cheltuit în această strădanie un ocean de sudoare. Se cade să vedem în porțiile și în calitatea acestui monument semnul unui geniu. Și iată că am spus cuvîntul pe care îl tot căutam și mă sfiim să-l găsesc. De ce ne vom fi sfiind alți să spunem cuvîntul acesta? De ce îl refuzăm oare, zgîrciți, celuia căruia i se cuvine încă din viață? De ce așteptăm moartea ca să scriem, inutil, cuvîntul, pe lespeda unui mort etern indiferent? Pesemne pentru că ne temem, meschini, că i-am datora prea mult și că nu sîntem niciodată destul de bogați ca să-i putem da tot ce i se cuvine. Mai generos decit noi, Preda ne-a lăsat moștenire tot geniu lui. E o generozitate de țaran deprins de cind lumea să are, să semene și să culeagă, ca să mai astimpere cîte ceva din foamea nesfîrșită a omului. Era un țaran genial. Cu nervi subțiri, infinit vibratili.

Niciodată nu pare moartea mai neverosimilă ca atunci cind moare un copil, sau un geniu. Pesemne pentru că în moartea unui geniu, ca și în moartea unui copil, ne este contrazis, în chipul cel mai brutal, și cu mai multă putere ca în orice altă împrejurare, sentimentul continuității. Pipăim cu un deget sfios monu-

mentul pe care îl avem sub ochi și amețim la ideea a tot ce s-a sustras de sub puterea creatoare a cuvintului, de a rămas, nerostit, sub zodia eternă a tăcerii. De vom voi totuși să-l regăsim pe Marin Preda, nu vom putea face nimic altceva decât să ne întorcem la ceea ce ne-a lăsat. Nu la fotografiile lui, care seamănă de pe acum cu un vis, nu la amintirile noastre, mai mult sau mai puțin șovăitoare, nici măcar la mormintul lui, care va sfîrși prin a închide doar o mină de pământ. De vom voi cu adevărt să-l regăsim, va trebui să-l căutăm acolo unde continuă să trăiască: în operă. Adică în acel spațiu în care putem regăsi sentimentul continuității și în care timpul prezent seamănă, oricît de iluzorii, cu timpul eternității.

Nu l-am cunoscut destul de bine pe Preda; nu sint, între el și mine, decât câteva amintiri firave; o ciudată conspirație a împrejurărilor mi-a hărăzit să fiu unul dintre primii cititori ai „Moromeților”; n-am însemnat nimic pentru el, el înseamnă mult pentru mine. Nu o oarecare datorie de recunoștință mă cheamă azi la căpătușii lui, ci sentimentul că mă leagă de el ceva profund, poate o taină necunoscută, și tot necazul meu, în clipa asta în care tocul îmi șovăie în mină, e că nu știu — încă nu știu — ce nume să dau acestei taine. Flori nu m-am priceput niciodată să pun, nici în mina femeilor, nici pe lespedeza morților. Cred că așa vrea să plîng. Și uite că plîng. Și nu mi-e rușine.

Alexandru Sever

Rămășagul cu durata

Cînd am aflat că Marin Preda a pierit, am exclamat revoltat „nu se poate!”, pentru ca apoi să mă ascund într-o tăcere uluită. Moartea lui ne tulbură pe toți, fiindcă ne pune iarăși în fața inacceptabilului. Nedreptatea mi se pare cu atît mai brutală cu cît lovește un om în plină putere creatoare, iar acest om constituie una dintre cele mai profunde și mai originale surse de energie ale literaturii românești de astăzi. Mai mult decât atît, Marin Preda înseamnă pentru noi veghea conștiinței artistice, refuzul compromisului, garanția demnității, care împacă și consolează.

O valoare literară și morală se afirmă de-a lungul unei existențe și nu poate fi niciodată suplinită. Disparația ei dintre cei vii dilată ireparabilul și sporește absența, întrucît ea e unică, irepetabilă și nu cunoaște succesiuni. Celor mai buni le urmează alții, dar nici unul nu va fi întocmai celui ce s-a retras. El rămîne pentru totdeauna de neînlocuit. E un adevăr al cărui dureros conținut îl măsurăm în fața mormintului lui Marin Preda. Privind în adîncurile lui, o mulțime de străvechi întrebări ne împresoară: de ce tocmai harul de a dărui viață, necesitatea de a o înțelege, forța de a cunoaște de-

vin neliniște, iar ceea ce nutrește și înalță e totodată ceea ce macerează și chinuie? Cum e posibil, să fii atît de iubit și, în același timp atît de singur? De ce este un privilegiu și o damnare să părăsești o nemulțumire pentru altă nemulțumire, împlinindu-te în această sfișietoare încăierare de fiecare zi cu exigența? De ce, pentru oamenii adevărați, destinul e conștiința de sine înțeleasă ca o permanentă adversitate?

Ultima oară l-am văzut pe Marin Preda în martie 1980. Asista la spectacolul *Așteptîndu-l pe Godot*. Eram în cabina orgii de lumini și-l vedeam cum urmărește reprezentația, într-o concentrare mereu crescîndă, cu ochii luminați de expresia emoției, iar o umbră de zîmbet trist îi flutura pe față. Părea că se luptă cu fluidul unei tulburări nedesluite.

Din primăvara lui 1979 și pînă în primăvara lui 1980, Marin Preda fusese în mai multe rînduri oaspetele Naționalului. În această perioadă am avut cîteva convorbiri. Cea dintîi a avut loc la 9 februarie 1979, la distanță de numai o săptămînă după ce-i fusese înmînat textul dramatizării romanului *Moromeții* (volumul I), dramatizare realizată de Liviu Dorneanu. Cum are prilej (ca și în următoarele noastre întrevederi), Marin Preda a arătat că prețuiește dramatizarea. Ulterior, discuția s-a purtat asupra viitorului spectacol. Cine-l va regiza? Cum vor arăta decorurile și mai ales costumele? Cine-l va interpreta pe protagonistul piesei? Și-a exprimat dorința ca reprezentația să evite pitorescul și să dobîndească acuitatea unei dezbateri în jurul problemelor de totdeauna ale omului. La capătul acestei întîlniri, mi-a mărturisit că în anii din urmă n-a prea frecventat teatrele, că-i absorbit de romanul la care

scrie, roman aproape încheiat, dar căruia nu-i găsește încă un final satisfăcător. Două luni mai târziu, în aprilie 1979, ne-am revăzut în cabina mea, după un spectacol cu *Romulus cel Mare*. Țin minte că, după ce am vorbit despre ce e realism și ce e parabolă în teatrul lui Dürrenmatt, despre amestecul de tragic și grotesc din piesă, discuția a revenit asupra celui ce va regiza spectacolul *Morometeii*. În mai 1979, ne-am întâlnit din nou. Am convenit ca direcția de scenă să fie asigurată de Anca Ovanez, iar pe Ilie Moromete să-l joace Gh. Dinică. Mai târziu, în septembrie, când piesa trebuia să intre în repetiții, Marin Preda a avut o ezitare: „Prea adesea, în teatru, a spus el, un text bun își pierde din calitate pe scenă, iar altul slab se îmbogățește. Încă nu sînt hotărît. Mi-e frică de cum o să arate spectacolul. Să mă mai gîndesc. Să vedem la primăvară...”.

În primăvara lui 1980, imediat ce terminase corecturile romanului *Cel mai iubit dintre pămînteni*, s-a întors spre teatru, scriind *Tineretea lui Moromete* (după

volumul II al celebrului său roman). În zilele cînd revizuiam piesa, se consultase cu Anca Ovanez. Marți 20 mai, urma să vină la mine și să-mi aducă manuscrisul. Așteptam cu febrilitate întîlnirea, animat de o secretă bucurie: colaborarea noastră dădea roade, fapta își făcuse drum printre Scylla și Charybda indeciziilor sale, scena cîștigase un mare scriitor.

Am în față ultimele pagini scrise de Marin Preda. Mă las captivat de ele. Vreau să uit că el nu mai este, că nu va mai fi niciodată. Simt impulsul de a-i vorbi. Bunăoară, despre eroii literari care-ți îmbogățesc existența și intră în socoteala propriilor tale experiențe de viață. Despre privirea lucidă, scrutaătoare a artistului care-și asumă îndoiala de sine și nu țințește să facă doar o zgomotoasă figurație în actualitate. Despre cărțile sale, care provoacă rămășagul cu durată.

Radu Beligan

Preda — știut și nu

Așadar, capitolul literar cu care se încheie — atît de brusc — opera lui Marin Preda, a fost să fie o scriere dramatică! Neașteptată revelație, profund tulburătoare, îndeosebi pentru cine sesizează faptul, pe cît de evident, pe atît de abscons, că orice lucrare artistică reprezintă, în fond, un fragment din marele Teatru al lumii. Revelație amplificată, aș zice, de mărturiile citorva inițiați în geneza *Tineretii lui Moromete*; astfel se intitulează această *ultima verba*, acest epilog postum al unei existențe aparte, zidite total și deliberat în grandiosul edificiu prin care va colinda pururi umbra marelui singuratic.

L-am întîlnit acum trei decenii; mi s-a părut, din capul locului, fascinant prin dificultatea comunicării, prin acea răsucire în sine, observată adesea, care ascundea — sau vădea, dacă știi să vezi — o extraordinară tensiune emoțională. Insul aparent sec, rece, rezervat era capabil de elanuri enorme, de vaste aurore spirituale, reflectate subtil, în planuri multiple, de pagina îndelung șlefuită. Țin minte, între altele, o seară intimă, acum cîțiva ani, cînd i-am vorbit despre variante mai puțin cercetate ale „Lucea-

fărului“. L-am văzut, cu surprindere, totuși, vibrînd într-un fel aparte la aceea care pornește astfel: „*Dacă iubești fără să sperii / De-a fi iubit vreo dată / Se-ntunică de lungi păreri / De rău viața toată...*“ Pentru a conchide „*O, nu mai crede în minuni / Pe cînd te-alungă soarta / Spre cele trei deșertăciuni / Pustiul, marea, moartea*“. A ținut să-și transcrie; a repetat de cîteva ori, privind în gol prin ochelarii cu sticle supra-dimensionate: „*Pustiul, marea, moartea...*“ Și, într-un târziu, așa, parcă automat, fără legătură cu vorbirea precedentă: „*Dacă iubești fără să sperii...*“

Mi-a reinviat întreaga împrejurare, pînă la detalii, în clipa cînd am dat cu ochii de „*Cel mai iubit dintre pămînteni*“.

Precum se știe, această temă a temelor, dragostea fără de care nimic nu există, revine obsesiv, mai ales sub specie dilematică, în majoritatea scrierilor lui Preda. Era firesc ca *Tineretea lui Moromete*, despre care am aflat cîte ceva prin bunăvoința distinsei regizoare Anca Ovanez, să confirme cunoscuta propensiune a autorului.

Iată — îmi zic — o piesă pe care trebuie s-o văd, trebuie s-o vedem! Mă bucur de pe acum, cu o înfiorare ușor copilărească, gîndindu-mă cum va arăta scena aceea, cu ploaia ca „personaj“ principal, sau scena întoarcerii cocorilor, în vis sau aievea, la marginea lanului lîngă care Moromete visează, sau trăiește, o clipă de amor din tinerețe...

Și mă întreb, cu o uriașă amărăciune, câte piese ne-ar mai fi dăruit Marin Preda, din ce în ce mai interesat, după propria-i confesiune, de genul dramatic („Ce greu, să scrii teatru!” — exclamase, cu puține zile înainte de tragicul ●eznodămint) — câte comori de subtilitate, forță; poezie s-au scufundat în neant, odată cu stingerea strălucitei planete,

ivită acum 57 de ani într-un sat sărman din marginea Bărăganului...

Îl regret, îl voi regreta întotdeauna, cu un fel de melancolică deznădejde — mai mult, poate, decît regret, dispariția Atlanticidei.

Dan Deșliu

Dacă dragoste nu e,

nimic nu e...

Cum aș putea să scriu despre moartea unui om pe care l-am iubit ca pe una dintre marile, și desigur nemeritatele, bucurii pe care mi le-a oferit pînă acum viața?

Cum aș putea să scriu despre moartea unui om care, pe parcursul a mai bine de doi ani, mi-a oferit una dintre cele mai copleșitoare lecții de înțelepciune, de demnitate, de generozitate, de frumusețe sufletească?

Cum aș putea să scriu despre moartea unui om a cărui dispariție o consider ca pe cea mai cumplită nedreptate suferită de oamenii acestui pămînt, după cutremurul din martie '77?

Cum aș putea să scriu despre moartea lui Marin Preda? !...

...Într-un singur fel. Rostind un adevăr care trebuie cunoscut și respectat întru cinstirea memoriei „Celui mai iubit dintre pămînteni”: Marin Preda a murit de boala numită iubire. Este o maladie frecventă la anii copilăriei — cei mai frumoși și mai puțini ani ai sufletului nostru — și care, odată depășită vîrsta, nu mai prezintă nici un pericol. Există, din nefericire, rare, extrem de rare excepții. Pentru unele dintre ele — dintre excepții! — boala este fatală...

Acesta este conținutul exact al convorbirii mele telefonice cu Marin Preda, ultima!, din seara zilei de 15 mai 1980.

Radu F. Alexandru

(Continuare de la p. 28)
scrie articolele, să se odihnească. S-a mîncat pește oceanic, cașcaval cu piper, s-a băut bere poloneză. Practic, colocviul spontan s-a mutat în sala clubului, temele fiind altele. Ziua următoare a debutat cu trei vești proaste: directorul teatrului plecase la București, la un examen, sau la un botez; secretarul literar, care regizase și spectacolul aflat în competiție, alunecase de cu seară pe o coajă de portocală și, de supărare, făcuse o întindere de ligament; iar la hotel se sistase apa caldă și bucatăria intrase în deratizare.

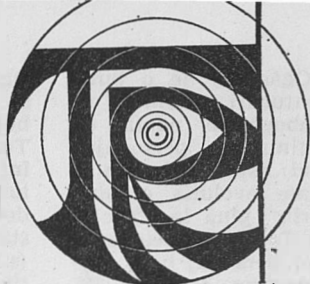
Juriul s-a întrunit în ședința decisivă imediat după

ultima cădere de cortină. Dezbaterile au ținut pînă spre zorii zilei, cel mai controversat punct fiind dacă să se atribuie sau nu, sub o formă sau alta, vreo distincție teatrului-gazdă. Nu s-a acordat. Cina s-a desfășurat într-o atmosferă glacială. S-au servit crenvurști reci, fără muștar și apă gazoasă, pe postavlul meselor de biliard. Fețele de masă de damasc fuseseră încuiate de secretară, care lipsea de două zile, avînd recuperări. Se luminase bine cînd juriul a plecat să se odihnească. Oaspeții s-au strîns în hol destul de devreme, camerele fiind achitate pînă la orele douăsprezece. Pînă la trenul de seară mai era vreme berechet, pe care

oaspeții au irosit-o în hol, printre sacose, așteptîndu-l pe delegatul teatrului, cu biletele de întoarcere. Delegatul a apărut tîrziu, ciupit bine și cu numai jumătate dintre bilete pentru vagonul de dormit. Membrii fostului juriu au aflat că teatrul a plecat în deplasare, așa că autobuzul care urma să-i transporte la gară avea să absenteze. În amurg, au străbătut în șir indian străzile orașului, au băut cite un pepsi în gară și au urcat în tren nedumeriți și triști. Trenul a plecat de la peronul aproape pustiit și numai o batistă flutura, fără speranță, după nici azi nu se știe care membru al juriului...

VISUL UNEI NOPTI DE VARĂ

CE NAȘTE DIN PISICĂ

Piesa lui Tudor Mușatescu e scrisă în registrul unui umor sentimental, frizând melodramaticul în tonalitatea sa minoră, și, din acest punct de vedere, ea ține de estetica curentului intimist, abundent pe la începutul secolului. Subiectul este și el minor: o obscură vânzătoare, îndrăgostită de un scriitor de notorietate, forțază împrejurările pentru a ajunge în casa acestuia, în ajunul Anului nou. Scriitorul, care suferise o deziluzie sentimentală, o primește la început cu condescendență, apoi cu interes amuzat, în fine, cu o totală comprehensiune, atras fiind de sincerul entuziasm naiv al admiratoarei.

Farsa și lovitura de teatru cad în sarcina celorlalte personaje — fosta logodnică, o mondenă imorală din superficialitate, și prietenul cuplului în descompunere, cu un caracter asemănător. Ei sint exponenți ai propendendei, ai „lumi-bune”, de care scriitorul se simte plictisit. Aproximarea lui de vânzătoare e motivată așadar de un ethos mai profund, cu rădăcini sociale.

Mai apar în scenă părinții fetei, îngri-jorați de lipsa ei de acasă, și un logodnic extras din galeria Miticilor lui Caragiale. Fanfaronada lui nu e lipsită de facondă, cînd pretinde că numai el l-a făcut celebru pe scriitor, așezîndu-i în mod pre-dilect cărțile în vitrina librăriei.

În spectacol se simte o anume liber-tate a actorului de a-și face rolul așa cum crede el de cuviință. Experimentați, actorii nu au stricat însă ansamblul jo-cului, reușind să păstreze între ei relații firește, așa că regizorul Dan Necșulea nu i-au rămas prea multe de făcut.

Actorii Florin Piersic (scriitorul Alexan-dru Manea) și Rodica Mandache (vîn-zătoarea) fac un cuplu plin de farmec, ferindu-se să ape-se pe sentimentalismul propriu replicilor. Jocul Adelei Mărcu-lescu în Elvira, logodnica mondenă, are o tentă aprigă, actrița subliniind vanita-tea rînită a femeii posesive. Ștefan Ra-doff e jovial și bonom în rolul tatălui, iar Grigore Gonța face din tînărul librar un demonstrativ ridicol. De roluri mai puțin importante s-au achitat onorabil Margareta Pogonat (mama), Matei Ale-xandru (valetul) și Bogdan Mușatescu (amicul).

Constantin Radu-Maria

În seria inițiativelor de amplă semnificație culturală, menite a valorifica operele esențiale ale literaturii noastre, emisiunea de teatru radiofonic a progra-mat recent o dramatizare după cel din-tii roman românesc — *Ciocoi vechi și noi* de Nicolae Filimon. Reținînd ca titlu prescurtarea celei de-a doua versiuni pro-puse de autor — *Ce naște din pisică* — adaptarea semnată de Anda Boldur e concepută ca un serial alcătuit din șase episoade. Asemenea unei opere de restau-rare întreprinse cu pricepere și deose-bită grijă, cu respect pentru valoarea isto-rică, dar și cu un gînd pentru receptarea sa actuală, dramatizarea are afit meritul fidelității față de original, cît și pe acela al unei priviri contemporane asupra text-ului. Nu este vorba, desigur, despre o re-scriere în termeni moderni a romanu-lui, ci despre o re-citare avizată, expresivă a unei pagini importante din istoria lite-raturii române. Modificările față de proza lui Filimon sint minime și oportune. Cu un remarcabil efort de concentrare, de esențializare, dramatizarea Andei Boldur reușește să contureze limpede drumul parcurs de Dinu Păturică „în deosebitele faze prin care el a trecut în secolul nostru, de la ciocoiul cu anteriu și cu călimări la brîu, al timpilor fanariotici, pînă la ciocoiul cu frac și cu mînuși albe, din zilele noastre”, după cum își propunea Nicolae Filimon în prologul roma-nului. Versiunea radiofonică reține luxu-rianța de culoare și mișcare a lumii fan-ariote, violenta înlăuire de patimi și interese, de cruzime și slăbiciune, de du-ritate și naivități a epocii, permanenta pendulare între dramă și farsă grotescă. Simțim parfumul exotic, puternic și adesea otrăvitor, dar textul evită cu grijă păcatul ilustrativismului, al unui pitoresc de carton și vopsele.

Montarea semnată de Titel Constanti-nescu urmărește cu corectitudine, dar cu insuficientă suplețe, direcțiile propuse de textul dramatic. Nu se produc modifi-cări sau eludări de sensuri, dar este evi-dentă o simplificare a acestora, o sărăcire a substanței. Tentația pitorescului, a „cu-lorii locale” este, de asemenea, ușor de observat, zgomotele de fond fiind folo-site cu o generozitate nu întotdeauna fa-vorabilă urmăririi atente și nuanțate a ideilor.

Perfectibil sub aspectul detaliilor, rolul lui Dinu Păturică beneficiază, în inter-

pretarea lui Virgil Ogășanu, de o bună construcție, cu contururi ferme, ce se împlinesc, se îmbogățesc odată cu devenirea și definirea personajului. Meritul principal este acela de a marca cu expresivitate evoluția eroului, de la „călimări la briu“ pînă la „frac și mănuși albe“. Rodica Tapalagă creionează cu nerv, cu talent, un personaj bine realizat, dar care nu aparține, ca structură, ca intonație, romanului lui Filimon, ci, mai degrabă, poate, lumii lui Caragiale.

Dintr-o distribuție destul de numeroasă, se cuvin reținute, de asemenea, contribuțiile lui Ștefan Mihăilescu-Brăila (un Tuzluc veros, detestabil și atunci cînd este înfrînt), Ion Marinescu (imaginea boierului pămîntean ce supraviețuiește prin demnitate și tărie oricărui vremelnice stăpîniri venetice), Rodica Suciu Stroescu (siluetă luminoasă, cu o fragilitate ce ține de grație și nu de lipsa forței).

Cristina Dumitrescu

Nicușor Constantinescu

În ziua de 29 mai, prietenii, într-o sobră tăcere, s-au despărțit de cel care, pînă cu trei zile înainte, fusese Nicușor Constantinescu... Despărțirea era dictată, organizată în detaliu, în scris, ca un ordonat caiet de regie, de către cel care, în decursul vieții sale, dictase, organizase și regizase, timp de peste 50 de ani, spectacolele și însăși viața revistei, operei și musicalului românesc.

Maestrul marilor montări, încărcate de paiete, strass-uri, și lucitoare mătăsuri, la despărțire, a preferat sobrietatea, rigoarea; cel care inveselese, o viață întreagă, Bucureștiul și țara, cu ritmul sprintar al cîntecului românesc, interzicea categoric, prin ultimă voință, muzica; autorul sketch-urilor, ruga să nu se țină discursuri funebre, după cum regizorul care, nu o dată în cariera sa, îmbrăcase întreaga scenă în splendoarea florilor, își ruga prietenii, în scris, să vină cu o singură floare — semn al despărțirii.

În acea zi de mai înghețat, soarele, pe care îl aștepta de mult, ca pe o izbăvire a înrobirilor sănătății sale, și-a făcut, în sfîrșit, apariția... Prea tîrziu! Cel care îl așteptase era în neființă. O carieră impresionantă, o carieră diversă, în care Nicușor Constantinescu strălucise ca gazetar teatral și polemist, ca revuist, ca animator de trupe teatrale, o carieră în care, în genul, considerat ușor, muncise din greu, creînd vedete, compozitori, dirijori, cuplete, splendide cuvinte la cîntecele pe care le cîntă și azi neamul românesc, piese de teatru — dintre care, una jucată chiar pe scena Teatrului Național —, cît și fastuoase puneri în scenă, a luat sfîrșit.

În anii '30, copil încă, i-am văzut pentru prima oară un spectacol de revistă, pe scena Teatrului „comunal“ din Brăila mea natală; acum un an, l-am aplaudat la sala „Savoy“, la sfîrșitul ultimului său spectacol, cu Revista de aur, spectacol cu care atît de devotații săi actori ai trupei „Fantasio“ din Constanța cîștigaseră premiul I în Festivalul „Cîntarea României“.

În strălucitoarea meserie pe care Nicușor Constantinescu a practicat-o cu atîta nepuizabilă fantezie, cel de care ne despărțim atît de greu a fost, dintotdeauna, „un premiul I“.

Fie ca amintirea să nu i se prefacă în fum, așa cum i s-a prefăcut ființa fizică.

Mihai Berechet

PAUL EVERAC

Costandineștii

frescă dramatică în 22 de tablouri

În ordinea intrării în scenă

PERSONAJE:

Bărbați

MOȘ COSTACHE
DINICĂ DURDU
COSTAN CĂLTUN
GRIGORE BÎRLOI
VASILE URSEA
DEDU BÎRLOI
VLAICU ALDEA
COSTICĂ ȚIGANUL
MITU DRĂGAN
POPA IORGU
GHEORGHE DURDU
COSTANDIN DURDU
VODĂ BRÎNCOVEANU
STOLNICUL CANTACUZINO
PREDA PÎRȘCOVEANU
TILICĂ BÎRLOI
AGA BĂLĂCEANU
ȘERBAN GRECEANU
AMBASADORUL SPANIEI
NUNȚIUL PAPAL
COSTEA
DONAT HEISSLER
CORNEA BRĂILOIU
COSTIN CĂPITANUL
NAE OCHI
PÎRVU CRUȚESCU
MATEI DURDU
BERTODI
CLUCERUL ȘTIRBEI
MIKLOS
LAJOS
JANOS
ZOLTAN
SCARLAT MAVROCORDAT

Femei

TINCA DURDU
RADA BÎRLOI
SAFTA DURDU

DOAMNA DE BURY
LOUISE-GABRIELLE DE CHOISEUL
MAREȘALA DE ROCHEFORT
DOMNIȘOARA CHOIN
DOAMNA DE SAINT-VALÉRY
DOAMNA DE LILLEBONNE
BÉATRIX DE LILLEBONNE
CHARLOTTE DE HANOVRA

REPLICANȚI :

Bărbați

COSTANDIN BEIZADEA
EPISCOPUL ILARION
MIHUL CĂMĂRAȘUL
IORDACHE CANTACUZINO
ȘAMBELANUL
CAROL DE LORENA
ELECTORUL DE BAVARIA
CĂLĂTORUL
PAICUL
MEHMET PAȘA
ȚĂRANII DE LA ZĂRNEȘTI
CONSTANTIN CANTEMIR
VELICICO VISTIERUL
CIOHODARUL 1
CIOHODARUL 2

CIOHODARUL 3
DREGĂTORUL MOLDAV
TITI COPILUL

Femei

DOAMNA MARICA
CONTEȘA LOBKOVITZ
NEAGA CĂLTUN
MARGUERITE DE TELLIER
BENEDICTE HENRIETTE DE HANOVRA
VOICA DURDU

FIGURANȚI :

SUITA LUI HEISSLER
DĂRĂBANI LUI COSTIN
LOBONȚII IMPERIALI
AGHIOTANTUL DE LA DRĂGĂNEȘTI
SUITA LUI MEHMET PAȘA
PRIZONIERII DE LA ZĂRNEȘTI
CONSTANTIN DUCA
CIOHODARUL 3
CIOHODARUL 4
CIOHODARUL 5
NEVASTA LUI VASILE
BOCITOARELE
VICLENII
BĂRBIERUL etc.

Croitul oalelor

1 | Moș Costache are ani mulți, ochi senini și o roată de olar la care face, fără grabă, oale. Moș Costache nu se grăbește defel, nici cînd afară se aud tropote de cai. Așa lucrează el cumpănit, din lut adevărat, cînd, hirjonit de alți copii sau fugărit de o spaimă (căci nimeni nu știe dacă e joacă ori e urgie), dă peste el și peste oalele lui, spărgînd citeva, Dinică, băiatul de zece-unsprezece ani al lui Costandin Durdu. Moș Costache nu zice nimic, iar Dinică se așază spăsit pe un butuc.

DINICĂ : N-am vrut...

(Moș Costache nu se sinchisește, l-a iertat din ochi, o ia de la început.)

MOȘ COSTACHE (într-un tîrziu, cam cu zîmbet) : Împielîțatule...

DINICĂ (prinînd inimă) : Moș Costache, dă ce faci atîtea oale ?

MOȘ COSTACHE : Ca să se mire proștii.

(Roata sfirîie mereu.)

DINICĂ (inocent) : 'tale te miri ?

MOȘ COSTACHE : Nu mă mai mir... Dă mult... (Pauză.)

DINICĂ : Dă și mie să fac, îmi dai ?

MOȘ COSTACHE : Nu-ți dau. C-abia te făcură pe tine, nu vezi ?

DINICĂ : Păi doar nu din pămînt m-au făcut ! ?

MOȘ COSTACHE : Păi din ce, mă Dinică ?

DINICĂ : Păi dar ce, toate-s făcute din pămînt ?

MOȘ COSTACHE : Păi cum !

DINICĂ : Și vitele și oamenii... ?

MOȘ COSTACHE : Și.

DINICĂ (neîncrezător) : Nu-i adevărat...

MOȘ COSTACHE : Păi spune tu atunci cum te făcură, na ! dacă ești mai dăștept !

(Dinică tace incurcat.)

DINICĂ : Și m-au sfirîit așa, cu roata ?

MOȘ COSTACHE (hîtru) : Or fi sfirîit...

DINICĂ : Și m-au dat la cuptor ?

MOȘ COSTACHE : Păi Dumnezeu cum crezi că face ? Ia cite-o mină de pămîntel d-ăsta, că are dăstul, și-l sfirîie nițel, și-i dă ochi, nas, gură, bojoc — și îl bagă la cuptor. Și pă unu' îl arde mai tare, p-altu', dacă i se termină gâtejele, îl lasă mai fleșcăit, ori îl zvîrle dracu', și-l mai face o

dată, când are vreme... (*Copilul ascultă fascinat.*) Și pă care-i mai tare îl ia de-l căleşte, ori îi dă cu șmalț, să prinză luciu, să nu crape. Pă altu' îl scapă jos, și vine vreun inger de-l calcă, cum călcași tu adineaora, în străchini...

DINICĂ (*luptându-se să descifreze ade-vărul*): Nu cred... Pă mine zicea că m-a făcut mama.

MOȘ COSTACHE: Păi da... dacă o luăm pă ce se vede. Dar altminteri pă mă-ta și pă tac-tu și pă mehenghiu' dă moș-tu care muri, de-mi era văr, cine crezi că-i făcu? Și pă mine, cine, și p-ai mei? Uite așa ne băgă în cuptor de ne scoase chiupuri și oale...

DINICĂ: Și pă popa Iorgu?

MOȘ COSTACHE: Păi și pă el. Și pă Vlădica. Și pă Vodă, și pă toți. Îi băgă în cuptor cu toptanu', suflă nițel și zise: bă, pă voi vă fac d-ai lu' Neacșu, pă voi d-ai lui Udrea, pă voi d-ai lu' Costandin... p-ăștia îi făcu acú mai din belșug...

DINICĂ: Dă ce?

MOȘ COSTACHE: Păi eu știu!? Așa s-a brodit. Când îi scoase le zise: bă, pă tine, Costandine, te fac hoț, și pă tine — cum ar fi tac-tu — te fac crișmar. Și pă tine, Costandine, te fac căpitan, și pă tine te fac stolnic mare și frate dă domn. Și pă tine, Costandine, te fac ginere dă domn, și-ți dau și moșia asta, Zăcătura, pă care ședem noi ăștilaltii, s-o aduni cu Bălăceanca ta, și cu altele ce le-ai agonisit de la mila stăpînirii. Iar pă tine, Costandine, te fac pâlmaș și te pui să umbli cu picerile goale prin țárnă, bombânind. Așa i-a suflat Dumnezeu pă toți, și pă Costică țiganu', la care i-a făcut și o diblă, să cînte.

(*La fiecare din cei pomeniți se aprinde un spot pe medalionul chipului.*)

DINICĂ: Tot din același pămînt?

MOȘ COSTACHE: Tot. Pă urmă, uite acú: luă pă nepotul Domnului care se pristăvi, suflă nițel și zise: bă, pă tine, Costandine, te pui domn dă domnie nouă să împărățești peste ăilaltii Costandinești, să văz eu dacă ești mai pricipsit. (*Se aprinde un spot pe Brîncoveanu.*) Și-am să dau și la Moldova tot un Costandin, p-al lui Cantemir (*idem*), să văz cum răzbiți unu' dă altu'...

DINICĂ: Da' mulți Costandinești făcu într-un cuptor...

MOȘ COSTACHE: Făcu. Lu' Vodă nu-i dete o beizadea, tot Costandin (*spot*), să-i ducă numele!? Și mai presără și prin divan vreo cițiva, să nu li se stingă semînția, cînd o veni vremea

dă spart oale și ulcele. Mai dădu și un vel-clucer, tot Costandin, sin Știrbei (*spot*), să ne ia paralele și bucatele dă la gură la ăștilaltii Costandinești, care mai dăm și la boier Costandin Bălăceanu, stăpinul moșiei. Așa le-a potrivit Dumnezeu din lut și din foc. Și la urmă, cînd să plece, și-ăduse aminte că i-a mai rămas niscai glod pă mină și pă mustață. Și-l luă dă pă mustață și făcu un firfirc mic și prost, și-i zise Dinică — tot Costandin adică...

DINICĂ (*amuzat*): Hă! Și cu ce avú pe mîini?

MOȘ COSTACHE: Cu ce avú pe mîini făcu o ulcică șuie și strîmbă și zise: bă Costache, sarmănache, tu să mă îngini pă mine bre, că ești scamă dă pă mîinile mele. Fă și tu ulcele, că e nevoie. Că lutul se cere lucrat și împodobit pînă vine vremea să se întoarcă în lut. Și iar se scoală, și iar se coace, și iar se întoarce. Că asta e viața pe care v-am dat-o, și vouă, și boierilor voștri, și la alții mai mari. Că cei care trăiesc, — mor — ca să trăiască alții. Iar tu Costache, olăra-che, nici ai să trăiești, dar nici n-ai să mori vreodată. Că ești din mîinile mele cu care am toot prefăcut lutul.

DINICĂ (*după o pauză, impresionat*): Moș Costache, da' pă mine m-o fi șmalțuit să nu crăp? Ori a uitat?

MOȘ COSTACHE (*bagă mîna în culoare și-l mînjește pe față*): Na, mă! (*Ride.*) Dacă o fi uitat Dumnezeu, eu ce păzesc aci?

DINICĂ (*vopsit cu roșu pe față, pare însingerat. Întreabă, schimonosit brusca de spaimă, trădîndu-și în sfîrșit secretul*): Moș Costache, da' tata poat' să crape? Că-l văzui mai adineaori întins pă jos și țeapăn, cu sînge pă falcă... Mă goni mama d-acolo, spuse să plec dăparte, să nu stau acolo... m-a bușit... Veneau oamenii să vază... S-o fi spart d-a binelea? (*Moș Costache se posomorăște. Nu răspunde. Ia lutul răvășit pe jos, îl stringe, îl pune din nou la roată, îndirjit, lucrează înainte. Tăcere sinistră. Dinică se apropie cu ochii plîși, cu vocea tremurînd.*) L-o mai fi făcînd o dată Dumnezeu pă tata, dacă s-a spart? (*Împlorea un răspuns, se agață de surtucul lui Moș Costache.*) L-o fi făcînd vreodată?!?...

MOȘ COSTACHE (*îi șterge cu palma lată ochii și fața, apoi, dîndu-i un boț de lut, îi spune ursuz*): Na, mă, și te joacă și tu acilea... Lasă că...

(*Intuneric.*)

Jocul de-a moartea

O circumă-bordei, săpată în pământ, cu intrare pe sus. Mese și bănci cam vraște, stelajul în neorinduială. Alături se înțelege că e o hrubă săpată unde stau butoaiele cu vinuri, iar în dreptul ei zace pe jos un om acoperit cu un giulgiu, cu o luminare la cap. Nevastă-sa, Tinca, îl bocește, cu dezolarea mecanică a unui vechi ritual. Cîțiva țărani stau și ascultă, cu capetele descoperite, și-și aruncă uneori cite-o vorbă, în șoaptă. Sint flegmatici în fața morții, au văzut multe. Undeva, afară, se aude, ca totdeauna, mai departe ori mai aproape, tropot de cai.

2 |

TINCA :

Aoleo, Dine,
cui m-ai lăsat tu pă mine
cu copiii mititei
ca bobul de mei, aoleo,
cum nu-ți fu milă dă noi dă toți
dă te duci și nu te-ntorci, Dine,
și cum ți-a fost urit dă toate
de băuși pahar dă moarte, aoleo.
Soțul meu și dragul meu, aoleo
ia dășchide gurița
dă ne mai spune ceva
și dășchide buzele
să vorbești cu rudele...

COSTAN CĂLTUN (în șoaptă) : Ce să
mai vorbească — aliluia...

GRIGORE BÎRLOI : Vorbi el multe, să-
racu'...

COSTAN : Acú ia Gheorghe, frat-su,
crîșma. Ori crezi c-o lasă lu' Tinca ?

GRIGORE : Eu știu ce-nvoială avură ?
Un an, îmi pare, fiecare.

TINCA :

Nu ți-a fost soațe păcat
dă pă mine m-ai lăsat
că cit am trăit cu tine
am trăit și rău și bine, aoleo,
da' acuma-i rău fără tine...

COSTAN : Vine și alde soru-sa Safta
la-mpărteală ?

VASILE URSEA : Ei îi dete schimb pă-
mîntul Tincăi, care-l avu de la boier
Scordoc, ăl de-o lăsă borțoasă cu Flo-
rica, fata dintii.

GRIGORE : N-o lăsă el, vezi-ți dă
treabă...

VASILE : Așa vorbește lumea...

TINCA :

Mă lăsași și plecași, Dine
pustie ca vai de mine
și fără nădejde-n lume, aoleo,
și cu copiii de mină, Dine,
(rostit, mai la obiect)
că Dinică-i mic, nu-i mare
și Voica abia stă pă picioare
și mai am unu-n cingătoare, aoleo.
Și nu spuseși că pleci.

Lăsași casa ce-o făcum
să te muți pe alt țărîm, Dine.

COSTAN : Casa îmi pare c-o ține, cu
orîndul crîșmii, de la boier Preda

Pîrșcoveanul, care-l rămase pă Scor-
doc la divan, dă veni el.

VASILE : Așa-i. I-o dete boierul lui Safta,
după o vorbă a lui Tilică.

GRIGORE : Nepotu-meu ?

VASILE : Păi cum !

TINCA (continuă mereu, bocetul se supra-
pune vocilor celorlalți) :

Care eu ți-am slujit, Dine, și te-am
îngrijit

și te-am lăut Dine, și te-am ascultat
și din cuvînt nu ți-am ieșit, Dine.

Și ți-am fost cu credință dă cînd
ne-am luat, Dine.

C-o aveam pă Florica în burtă, da' eu
n-am vrut, Dine,

m-a silit boierul

a tăbărit pă mine care am fost

neștiutoare...

VASILE : Uite că spune acú...

TINCA :

Da' tu trebuie să mă ierți, Dine, în
toate ceasurile,

că ți-am fost cu credință d-atunci

dă cînd te-am luat.

Și-ți detei și pămîntul care-l avui
dă la boieri, să-l dai lui soru-ta Safta,
să ne dea dreptul la crîșma asta, Dine,
și ai plecat fără să fii împăcat, Dine,
și sufletul mi l-ai întristat, aoleo.

VASILE : Da' Safta se dete-n fapt cu
Pîrșcoveanul ?

COSTAN : Ei, Safta-i cățea, n-o știi ?
Tinca, baremi e nevinovată, o supuse
boier Scordoc cu sila. Da' p-aia i-o
duse Tilică boierului Preda, vorba aia,
încercată gata. Îi luase credința, ca la
vin...

DEDU (un tinăr pur) : N-a făcut fra-
te-miu asta !

COSTAN : Ba bine că n-a făcut ! Că să
băgase sub pielea lui Pîrșcoveanul,
și-i făcea toate slujbele, pînă-l sili
Vodă Șerban, pe Pîrșcoveanul, să-și
vîndă moșia, lui aga Bălăceanu, gi-
neri-său, cînd își mărîtă fata.

VASILE : Așa e, bre.

TINCA (fără încetare) :

Cînd ne luarăm amîndoi

eram doi copii săraci

și pînă le-am făcut toate

te-au găsit sudori dă moarte

spune, ce nu ți-o plăcut,
de te-ai întors spre pământ, aoaleo,
Dine.

COSTAN : Bă, miroase a vin aci...

GRIGORE : Fugi bă.

VASILE : Păi cum să nu miroasă, că-s
butiile coala ! ?...

VLAICU ALDEA (*apropiindu-se*) : Să duse
și Costandin...

TINCA :

Supusă ți-am fost, Dine, și m-ai lăsat
izbită.
Altele poate nu ți-au dat ce ți-am dat
eu ție,
dar totuși tu pe mine m-ai prigonit,
Dine,
și la ele te uitai mai cu drag, Dine,
și de-o veni vremea vreodată, aoaleo,
la vreo zi dă judecată, aoaleo...

(*Intră Costică țiganul.*)

COSTICĂ (*speriat, impresionat*) : Ce
făcu ? Doamne ! Când s-a-ntîmplat ?

MITU DRĂGAN (*intră*) : Trecură, fir-ar
ai dracului cu potera lor ! (*Vede.*)
Ce, a murit Costandin ? Vă prădară ?
(*Grigore face semn că nu. Drăgan se
închină.*)

COSTICĂ (*plîngînd, urlă o dată*) : Nene
Dine ! Cine-mi mai dă mie să beau
pă veresie ? Cine îmi mai dă mie dă
pomană, haoleo ? Cine mă mai pupă
și-mi zice : te bag în mă-ta, cioară,
haoleo, că mi-ai strepezit sufletul cu
scîrțiala ta ! ?

TINCA (*supralicitînd*) :

Scoală, Dine, scoală,
cu ochii privește
cum mi te jelește
și nu-ți pare rău
dă tot neamul tău,
dă mumă, dă tată,
dă lume, dă toată,
dă frați, dă surori,
dă grădini cu flori,
dă izvoare reci,
dă hucaeguri verzi...

(*Mai intră două femei și încep și ele
să urle bocete ; odată cu ele apare și
Popa Iorgu.*)

POPA IORGU : Doamne-Dumnezeule !
Cum să făcu, țapo ! ? Cum să făcu ?

(*Face cruci mari.*)

COSTAN (*lui Costică*) : Dă, mă, și tu cu
dibla. (*Țiganul începe să scîncească
din vioară.*) Dă pomană.

POPA (*venînd spre țărani*) : Au spart și
p-aci ? că miroase. Era un steag d-a
lui Vodă ăsta noul, trecea spre Ar-
deal, cu niscai turci. Mai luară cîțiva
d-ai noștri, cu poruncă : pă Tilică a
lui Birloi, pă Stan Ochi... (*Se în-*

toarce spre mort.) Iartă-l Doamne !
pă robul tău acesta, și-i dă lui...
(*Murmură o molitvă, apropiindu-se de
mort. Se aude mereu, revenînd, „robul
tău Costandin“.*)

TINCA (*bocînd suprapus*) :

Tot m-am gîndit că e glumă
dar acu lumea s-adună
și vine părințelu',
să te ducă cu totu', Dine,
și nu vine să ne-aducă,
ci vine ca să te ducă
și nu vine să ne dea,
ci vine ca să te ia.

POPA (*tare*) : Dumnezeu să-l ierte !

TOȚI : Dumnezeu să-l ierte !

VASILE (*înlăcrimat*) : Să-l ierte pă finu'...

COSTAN (*încet*) : Că cam boteza vinu'...

GRIGORE (*tot așa*) : Eh, deh, ce erea să
facă, sâracu' ?

(*Scripca cîntă, femeile jelesc.*)

TINCA :

Și vine să te petreacă
dintr-o țară în altă țară
din țara cu dor
în țara fără dă dor
din țara cu milă
în țara fără dă milă...

(*În prag s-a ivit fratele mortului,
Gheorghe.*)

GHEORGHE (*cu glas mare, sinistru, dar
nu suficient de trist*) : Costandin ! Ce
făcuși mă ? Te prăpădiși ? (*Toți tac,
Gheorghe se apropie de mort.*) Ai mă ?

COSTANDIN (*ieșînd boit de sub giulgiu*) :
Ba nu mă prăpădii, neică Gheorghe.
Nu-ți făcui cheful. Că nu mă lăsară
ăștia să-nchiz ochii, cu bocelile lor.
(*Se scoală în picioare, revoltat.*) Care
fu bă timpitu' care scoase că vin
turcii ? Păi, ce, mă bag eu pentru zece
turci să mă sufoc sub țol ! Și-și strică
creștina asta (*arată pe Tinca*) glasul,
să-mi scoată toate ponoasele, bre ?

(*A fost un moment de spaimă.*)

COSTAN (*cu asprime veselă*) : Fir-ai al
dracu' să fii, păi dar noi ce sintem aci,
bre, momii ?

DRĂGAN : Baremi să mai fi stat nițel,
pînă te zvîrleam în groapă.

GRIGORE : Bă, juram că e singe ăla,
auzi ?

VASILE : Stricași bunătate dă pomană,
fir-ai afurisit dă coțcar !

COSTANDIN : Tinco, ce mai stai fă ? Dă
câni la oameni ! Dacă nu fu nici dă-
bilaru', nici potera, încai mai trăim
și noi cîteva zilișoare !

POPA IORGU (*cu ison gros*) : Domnul
este mîntuirea noastră ! și nădejdea
noastră !

DRĂGAN: Auzi, părinte, mi-e că-ți ia Costandin slujba: botează mai dihai ca tălică.

POFA IORGU: Păi eu prefac vinu-n sînge, dar el da-ndoaselea, nu vezi?

COSTANDIN (*lui Costică*): Te bag în mă-ta, cioară, că mi-ai strepezit sufletu' cu scîrțîiala ta. Ia zi-i bre una — că nu știm cît mai trăim... Hai Tinco, mișcare! Ce e, fă?

TINCA (*încă plînsă*): Mi-adusei aminte... dă cînd muri feciorul nostru ăl mare, Simion...

COSTANDIN: Ei, lasă-l acuma... Vezi că le e sete la oameni!...

(*Se trece ușor de la înmormîntare la chef în lege, chiar cu puțină disperare.*)

(*Întunerice.*)

Lecția

O încăpere în palatul domnesc.

3 | Costandin Vodă Brîncoveanu, incins, își ceartă fiul, pe Beizadea Costandin, de față cu Marica Doamna, Stolnicul Cantacuzino, Episcopul Ilarion și cămărașul Mihul.

De-afară se aude, slab, mișcare de cai.

BRÎNCOVEANU: Da, te mustru și te cert! Și-am să te mustru mai virtos, cu certare mare, de-mi ieși din cuviință, Costandine! Împotriva Feții sfințite n-ai să pui cuvînt. Căci credința e piatra de temelie ce ne ferește de surpare. Ci mai bine să te umilești și să-ți frîngi trufia, căci Cel de Sus a orînduit pe cine să-L slujească, și noi toți, după pricepere, sintem slujitori poruncii Lui. Înțelesu-m-ai?

BEIZADEA (*cu capul plecat*): Da, Măria-ta.

BRÎNCOVEANU: Poți să te duci.

(*Beizadea Costandin iese, cu însoțitorul lui, cămăraș Mihul.*)

EPISCOPUL ILARION: Măria-ta, prea rău ți-ai urgisit coconul!... pentru hîrjoană de nimica...

BRÎNCOVEANU: Nu, Preasfințite Părinte, ci pentru priceperea rostului pe care stă așezămîntul sfîntei noastre biserici, și celelalte așezăminte. Îndoiala n-are pas să-și facă culcuș în cuibarul sufletului său. Și-i datoria noastră s-o gonim la timp.

(*Îi dă mina, Episcopul pleacă.*)

STOLNICUL: L-ai întărit pe Episcop.

BRÎNCOVEANU: El era de fapt îndoit dînspre mine, nu dînspre fiul meu. Am vrut să-l păstrez în credința mea, nu într-a bisericii, unchiule.

STOLNICUL: Ai făcut bine, nepoate. Cine surpă un așezămînt, le pune apoi în primejdie și pe celelalte.

BRÎNCOVEANU (*modest*): Așa m-am gîndit, întocmai.

(*Stolnicul iese mulțumit.*)

MARICA DOAMNA (*mîhnită*): Totuși, Costandine, acest fecior al nostru...

BRÎNCOVEANU (*o întrerupe, rectificînd*): Așa m-am gîndit, Marico, că s-a gîndit dumnealui, Stolnicul și unchiul. Și-i

bine să-i facem pe voie. (*Mișcare la Doamna.*) Pentru că e un bărbat înțelept. Să nu clătînăm ce ne ține. Trimite-l pe Mihul cămărașul. (*Doamna iese. Brîncoveanu e singur.*) Femeia nu trebuie să știe că bărbatul ei e purtat de alții, ci că-i poartă el, după mîntea lui, chitînd departe. (*Vine Mihul.*) Ce face Beizadea Costandin?

MIHUL: Plînge, Măria-ta. De rușinea ocării.

BRÎNCOVEANU: Bine. Așa se cade. Fă-i o zi frumoasă, Mihule. Du-l la herghelii și, dacă îi place un cal, spune-i că i l-a dat Vodă. Pentru cît de bine... călărește. (*Mihul iese. Brîncoveanu e iar singur, se închină.*) Doamne, te-am apărât astăzi. Dar tu pe mine?

(*Reintră pe neașteptate Stolnicul.*)

STOLNICUL: Am înțeles, Costandine, că ai vrut să înveți la nouă supunere nu atît pe Costandin-Beizadea, cît pe doamna Marica.

BRÎNCOVEANU (*zîmbînd*): Așa e, unchiule...

STOLNICUL (*privindu-l fix*): Și mai virtos să mă întărești pe mine în credința că îți vei plini rosturile, oricît ți-ai frînge inima.

BRÎNCOVEANU (*sincer admirativ*): Luminață minte ai, unchiule.

STOLNICUL: I-am făcut dar lui Beizadea un cal din hergheliile mele. Te superi? (*Apoi, la tresărîrea lui Brîncoveanu, pornește, liniștit, cu Vodă lîngă el și-i spune, într-o doară.*) Schimbă-l pe Mihul-cămăraș. (*Privire echivocă.*) S-ar putea duce într-o zi să-i spună Turcului cu ce îndîrjire aperi legea ghiaură!...

BRÎNCOVEANU: Pasă, părinte al meu; Turcului i-am înfățișat, de dimineață, celălalt obraz. Cum prea bine m-ai învățat... (*Ies.*)

(*Întunerice.*)

Schimbarea domnilor

4

Un han pe lingă Bratislava. Se aud zgomote de cai și de care abia oprite; porunci de descălicare și de diverse slujbe vin răzleț în scenă, unde se arată Preda Pîrșcoveanu, și în urma lui, ca un fel de ordonanță, Tilică Birloi, care-l ajută pe boier la ferchezuală, ștergîndu-i botforii și blana de praful drumului.

PREDA: S-au colbăit toate... Pînă pofteste vătăful pe domnealor boierii să se împreune cu noi, cată de mi le lustruiește de sîrg... Apoi nu părăsi rădvanul și fii cu ochii în patru la lăzi... aici la Pojon sint iscoade...

TILICĂ (aplecat să curețe încălțămîntea):

Da, boierule... Da' bine cî-i ajunserăm. O mai fi mult pin' la Beci?

PREDA: O zi. Să fi zăbovit, erau buni duși. Ai mai umblat prin străini, Tilică?

TILICĂ: Nu, boierule... Dă cînd plecărăți din Zăcătura, d-atunci, n-am prea mai avut trai. Mă puseră cam la rînd cu prostimea ailaltă! 'ceau că dacă m-am învrednicit dă slujbă la domnia-ta, n-am ce căta la stăpînul ăl nou. Fie, că bine erea să fi rămas domnia-ta, să nu fi vîndut... Că erea pămînt bun...

PREDA: Erea... Dă și pe blană nițel...!

TILICĂ: Poate că așa v-au menit, deh!...

Cine are putere, multe are... Vezi că și neamul cantacuzinesc se-ntinde... Au nevoie, deh...

PREDA (mușcîndu-și mustața): Au, sigur...

TILICĂ: Noi, dacă sîntem mici, nu ne-treabă... Pe boier Bălăceanu, mai că nu-l văzurăm, dă cînd luă în primire... Domnia-ta stătea printre noi, toți te iubeau... „Und-te-ci Safto, sau Leanțo, sau Stane? La boier Preda, să-i dau agiutor, că mă chemă pă nume...” Pe toți îi știați... se bucurau oamenii.

PREDA: Ce face Safta?

TILICĂ: Bine face... Tot ce știe...

PREDA: Ea nu trecu la boierimea de amû?

TILICĂ: Nici n-o cunoaște boier Bălăceanu, dînsul are alte socoteli, nu stă-n taifas cu poporul... nici n-a intrat în crîșmă la Costandin, care i-ai dat-o Măria-ta Saftei, de-o ține numai el...

PREDA: Da' de ce?

TILICĂ: Păi dă ce!? Că-i om al dracu'. L-a-nvățat pă frat-su Gheorghe să facă cu rîndul, cite un an, da' eu crez că nu le mai vine la alții rîndu', la nici unii... Rău ai făcut, Măria-ta, că i-ai lăsat orînd... gîndesc să fi greșit și eu cu povața... Da' bun e Dumnezeu, poate s-or mai îndrepta ele la loc...

PREDA: Frichinește nițel și sabia...! Cum zici că să se-ndrepte?

TILICĂ: Păi, poate te aduce Dumnezeu înapoi pe domnia-ta... of, că bine-ar fi,

măiculiță!... C-ai mai scoate dă la răi, și ai întări pă buni... Că Safta, deh, nu fu prea dă ispravă... Cum rise dă cite s-au urmat cu Măria-ta... Care dacă-i om fără suflet și sămîntă dă curvă... ce să zică... vorbe proaste... că te-au împins cu d-a sila... Da' acû... dacă vii în slujba lui Vodă cel nou... poate, știu eu... Că noi toți stăm pentru domnia-ta... Mă-ngrijesc eu... Afară dă cițiva cîni, care numai cît aud numele dă boier Preda zburlesc... Cum e alde Costandin Durdu, la care i-ai făcut atîta bine... și l-ai făcut om... din neom... Și, uite, noi, aștilalți, tot sāraci am rămas... și trebuie s-o țin și pă Rada, soră-mea, pînă s-o mări-ta, și pă frate-miu Dedu... care și ei s-ar veseli peste puțină să te învîrtoșezi Măria-ta...

PREDA: Cum e Rada?

TILICĂ: Se făcu frumoasă, Măria-ta, ai avea plăcere s-o vezi acû.

PREDA: Și cu cine o măriți?

TILICĂ: Păi așa, fără o stare, fără un gâlbior, fără o slujbuliță pă la curtea boierului, ori barem un arac dă vie colea, ori o vîtișoară... Eu d-aș avea o miime din gâlbiorii care-s în rădvan, la mine-n pază...

PREDA: Uite-i că vin. Du-te. Și stai străjer cu al lui Ochi și cu Bălănică. Mai vorbim noi... (Intră Costandin Bălăceanu și spătarul Iordache Cantacuzino.) Bun găsit, boieri dumneavoastră. Slavă Tatălui că v-am prins din urmă.

BĂLĂCEANU: Ce veste ne aduci, boier Pîrșcoveanule? Văz că vii cu alai mare și nu cu puțină grabă. Ce poruncește Vodă Șerban?

IORDACHE: De ce-ai tăcut? Sîntem ascultători.

(Intră comisarul Șerban Vlădescu.)

VLĂDESCU: Bun venit, boier Preda. Soțul nostru, dumnealui Șerban Căpitănu, și-a cerșut un bob zăbavă, căci a fost aseară cu vinașurile prea aprig. Cum se află Măria-ta Vodă?

PREDA: Se află bine Măria-ta Vodă cel nou, pentru care sîrguiesc la domniile voastre. Căci cel vechi, Șerban Vodă, războlindu-se, s-au petrecut din viață.

(Consternare.)

BĂLĂCEANU: Cînd?

PREDA: L'am astrucat de trei săptămîni, boier Bălăcene.

BĂLĂCEANU : Atunci, cată să ne-ntoar-
cem !

IORDACHE : De bună seamă.

VLĂDESCU : Dă ce ?

BĂLĂCEANU : Pentru că Domnul cel
nou, Gheorghită, e mititel, iar Doamna
Maria, mumă-sa și soacră-meă, are
nevoie de ocrotirea noastră. Și nu
i-om precupeți-o !

PREDA : Nu e domn feciorul lui Șerban
Vodă. Altfel s-a hotărît.

VLĂDESCU : Știu cum : Diata lui Vodă
Șarban, care am auzit-o nu o dată,
din gura lui, hotăra chiar pe unul
dintre noi, cei d-aici (*mişcare la Bă-
lăceanu*) : pe frăține-său, Spătarul
Iordache. (*Ingenunchează.*) Să ne tră-
iești întru mulți ani, Doamne !

PREDA : Nu-i hărăzit nici dumnealui,
Spătarul. Ci Divanul și obștea pe al-
tul l-au arătat.

BĂLĂCEANU : Pe cine ?

PREDA : Pe stăpînul nostru, Vodă Cos-
tandin Basarab.

IORDACHE : Pe Brîncoveanu, logofătul ?

BĂLĂCEANU : Nu se poate !

IORDACHE : Asta-i mîna Stolnicului.

BĂLĂCEANU : E potrivnic rînduiei.
Doar Domnul avea coborîtor de sînge.
Numai dacă... (*se abține.*)

PREDA : Domnia e așezată. Domnul vă
poruncește să urmați călătoria, și cu
voie-bună și înțelepciune să mijlociți
pentru dînsul la curtea Împăratului, ca
unii ce-i sînteți aproape și-i veți fi
cu mare priință la întoarcere. Incre-
dintat e Vodă că pentru dragostea de
el și de ticăitul norod nu veți cruța
pricepere și minte. Și de nu vor fi
îndestulătoare daruri, vă mai trimite,
iată, prin mine, altele, să vă spo-
rească greutatea cuvîntului. Birloi !

TILICĂ (*apărînd*) : Poruncă, boier Preda !

PREDA : Lăzile care le ai rămîn la îndă-
mîna veliți-boierilor acestora, și ei să
facă cum vor socoti mai bine.

(*La un gest, Tilică iese.*)

IORDACHE : Adică, tot ce am pornit să
facem, vom urma. Să chezășim Îm-
păratului supunere și închinare. Dar
nu dinspre Șarban, ci dinspre Costandin
Vodă, urmașul său.

PREDA : Închinare, arhon Spătare, și nu
de tot, căci Turcul nu-i mort, dăcît
amorțit. Și Vodă vă învață să țineți
lucrurile tot în amorțire, cît de înde-
lung, pînă se aleg bobii mai deslușit.

BĂLĂCEANU : Schimbă Costandin Vodă
ce a întemeiat socrul meu Șarban,
care cu nu puțină chibzuială s-au ho-
tărît de mulți boieri, să ne sculăm cu
totul împotriva păgînului, acum cînd e
ceasul cel bun ? iar noi să-l risipim ?
Aceasta nu mi se pare înțelept. Acum,

cînd putem să ne legăm de Evropa
fără întoarcere !?

PREDA : Nu putem, boier Bălăcene, fără
primejdie de moarte a țării. Că ne
rupe Turcul în puține zile, pînă a ne
veni ajutor împărătesc. Iar ajutorul tot
supunere înseamnă, și străinătate nem-
tească, și alte dări, și podvezi și rîn-
duieli pe biet capul nostru, și necur-
mat război pe moșiile noastre. Incaltea
Turcul nu ne-a luat moșiile, și care
le-am pierdut tot din noi le-am pierdut.
(*Îl privește tintă.*)

VLĂDESCU : Nici legea nu ne-au luat-o,
e adevărat, cum umblă Neamțul s-o ia.

IORDACHE : Frate-meu Șarban gîndea să
împărătească în Bizanț, cu ajutorul
creștinătății. Și-acu împărătește peste
viermii cei neadormiți. Mare întristare-
ne-ai adus, boier Preda ; îngăduie să
mergem să ne cainăm și să ne cernim.
Poftește și domnia-ta, cu soții, la gaz-
dele noastre. (*Iese împreună cu Vlă-
descu.*)

BĂLĂCEANU : Boier Pîrșcoveanu, ți-am
luat moșia Zăcătura, pe mai nemic ;
dar n-a fost voia mea, ci amestecătură
cantacuzină, care nici eu totdeauna n-o
pricep. Cum nici acum. Nu-mi fi ne-
prieten în cugetul tău. Știu că ești
văr cu Vodă, dar și eu sînt cumnat
celui ce ar fi urmat la tron, după pra-
vilă. Ajută-mă să deslușesc ceea ce
nu ușor se pricepe : de ce a murit
năpristan Șarban Vodă, zdravăn, citov,
taman cînd se pregătea, prin noi, să
se alătore cu totul împărăției crești-
nești ? Care creștinesc Dumnezeu l-a
împiedicat, boier Predo ? (*Îl privește
fix.*)

PREDA : Nu știu ce să-ți spun, arhon
agă Costandine, nu m-a întemeiat Vo-
dă, care a plins lacrimi amare la moar-
tea unchiu-său ; nici Stolnicul, care
așijderea s-a tulburat, să înțeleg voia
Celui de Sus. Du-te cu credință, și is-
prăvește cele poruncite, căci Vodă nu
va lipsi să te răsplătească, dîndu-ți
poate și alte moșii decît cele pe care
le-ai luat prin legea înaintașului său.
(*Iese.*)

BĂLĂCEANU (*un moment singur*) : Dar
tu, cînd l-ai rămas pe Scordoc, a fost
cu voia legii ? (*Strigă.*) Măi băiete !
(*Se prezintă Tilică.*) Cîte lăzi ai acolo
și la cine ești în seamă ?

TILICĂ : La căpitanul Costin, Măria-ta.
Și avem nouă lăzi, în trei chervane.

BĂLĂCEANU : De-acum ai să ascuți de
mine, cu chervan cu tot, și unde mă
mişc eu, te apropii și tu.

TILICĂ : Îmi pare bine, Măria-ta. Căci
eu sînt chiar de pe moșia domniei-
tale, Zăcătura, și te am de stăpîn iu-
bit. Măria-ta nu m-ai cunoscut.

BĂLĂCEANU : Cum îți zice ?

TILICĂ : Tilică Birloi, nepot lui Costache Birloi. Tată-meu, Ștefan, muri la trecerea Dunării, când băga zaharea la Dii, și mumă-mea, dintr-o facere. Așa că ea mai avu pînă atunci doi copii cu altul, iar noi ceilalți am rămas cu soră-mea, Rada, și cu al mai mic, Dedu... Și-mi pare bine că a potrivit Dumnezeu să stăpînești peste noi Măria-ta, care așteptăm multă milă, căci

noi n-avem de nici unele, cum au alții, vii, ori orînd crișmăresc, care au fost oamenii lui boier Preda și plîng și-acu după el, cînd noi căutam minuire și îndreptare de la Măria-ta...

BĂLĂCEANU : Te ții strins de mine... și o să vedem... !

TILICĂ : Pînă la moarte, boier Costandine !

(Întuneric.)

Fustă și sutană

5

Pe o sală a palatului imperial din Viena, în dreptul unei uși poleite, lingă un geam înalt, așteaptă, abia ascunzîndu-și nerăbdarea în pași mărunți și cuvinte galante, Ambasadorul spaniol și Nunțiul papal.

AMBASADORUL : Eminența-voastră e prea bună cu mine. Aș vrea, dacă nu împovărez excesiv, să asigurați, la întoarcere, pe Sanctitatea-sa, de întreaga mea devoțiune, cum și de admirația mea pentru modul inspirat în care și-a ales trimisul la Curtea Imperială. (Reverență.)

NUNȚIUL : Regele Spaniei n-a procedat cu mai puțină grijă alegîndu-vă pe Excelența-voastră, într-un moment în care Înălțimea-sa Împăratul Leopold are mare nevoie de sfetnici eminenti. (Compliment.)

AMBASADORUL : Sint fericit s-o aflu. (Reverență.) Dacă la modestele mele sfaturi s-ar adăuga și marea putere de convingere a Eminenței-voastre, am încredințarea că această Curte vieneză ar alege drumul cel mai necesar și, încheind grabnic o pace pe care Turcul, adînc lovit, abia o așteaptă, ar putea, în fine, să se îndrepte cu miinile libere spre dușmanul cel mai redutabil, care rămîne regele Ludovic al Franței, și care o amenință de moarte, o dată în plus.

NUNȚIUL : Aici sint în neplăcuta situație de a mă despărți de Excelența-voastră, deși nici pentru noi purtarea Freacreștinului rege al Franței nu este cu totul liniștitoare ; dar Dumnezeu a vrut, în înțelepciunea Lui, să dea, acum și nu altă dată, pe Turc în mina Înălțimii-sale Împăratul, și a nu duce, pînă la capăt, un război atît de bine început înseamnă a dezamăgi iubirea lui Dumnezeu, ceea ce Înălțimea-sa Leopold, după cite știm, nu va consimți niciodată.

AMBASADORUL : Eminența-voastră îmi va permite să remarc că drumul spre Constantinopol e încă lung și nesigur ; în timp ce armele Francezului

zornăie, vai ! prea sigur la porțile Imperiului.

NUNȚIUL : N-ar fi lipsit de folos să concedeți că, odată Constantinopolul creștin eliberat de urgia păgînă, gloria dobîndită de Împărat va ține mai ușor piept oricărei amenințări franceze...

AMBASADORUL : Mă tem că nu dați prețul cuvenit acestei amenințări, pe care noi, spaniolii, o cunoaștem mult prea bine. Cine ar vrea să dea Împăratului un sfat bun, nu i-ar ascunde că o Franță dezlănțuită, departe de a se opri de la cotopirea Spaniei, a Italiei, a Flandrei și a Țărilor de Jos, va mușca din nou adînc în trupul Imperiului, sfidînd Viena — și chiar Roma, care vă trimite. Mă mir că acest lucru, atît de clar, scapă clarviziunii Eminenței-voastre.

NUNȚIUL : Prietene, misiunea noastră supremă — și Împărații nu sint decît unealta ei — e să scăpăm Europa creștină de toate rădăcinile necredinței, să instaurăm, pe cenușa cotopitorului păgîn, un veac de liniște și întreprindere, iar pe eretici și rătăciți să-i aducem, prin persuasiune, la sinul Credinței celei drepte. Nici o altă pămîntească misiune nu poate s-o întrecă pe aceasta. Și Împăratul unui Imperiu Sfînt, și al unei Alianțe Sfînte, El însuși trimis de harul divin, e cel dintîi dator să și-o recunoască. Iar noi să i-o reamintim cu toată ardoarea. Nu uitați, Excelență, că sin-teți înșivă catolic. (Șambelanul iese de după ușa poleită și privește sever la cei ce fac zgomot.) Putem avea pas la binevoitoarea ascultare a Înălțimii-sale Împăratul Leopold ?

ȘAMBELANUL : Înălțimea-sa comuniază în capela sa și nu sint sigur că va avea răgaz pentru o singură audien-

ță. Dar Excelența-sa cancelarul Kinsky va fi diligent să vă transmită doleanțele.

NUNȚIUL : Aș stăruii ca Împăratul să le cunoască direct. Sanctitatea-sa, care m-a investit, nu cred că e îndreptățită la un refuz.

AMBASADORUL : Vă cer scuze, Monseniore, dar mă aflu de mai multă vreme în fața acestei uși, călcînd cu neplăcere o etichetă ce-mi este scumpă, doar din cauza urgenței mesajului meu.

NUNȚIUL : Aș vrea să nu stăruieți. Dumnezeu trece înainte, și chiar dacă Hristos, în marea Sa iubire, s-a umilit, armata Sa are să-i proclame gloria și supremația.

AMBASADORUL : Sinteți, ca mine, purtător de mesaj pămîntean, nu ceresc, animat de griji pe care și Majestatea-sa spaniolă, sensibilă la viitor, își arogă dreptul să stăruie să ajungă la urechea binevoitoare a Împăratului !

ȘAMBELANUL : Domnilor, Împăratul comuniiază în capela sa.

NUNȚIUL (*încăpățînat*) : Voi rămîne să aștept !

(*Șambelanul închide ușa.*)

AMBASADORUL (*congestionat și el*) : Confundați, Eminență, regret că trebuie s-o observ, oficiul divin cu cel diplomatic. De primul se ocupă conferesorul imperial.

NUNȚIUL : Dumneavoastră, în schimb, substituiți Rațiunii divine o îndoielnică rațiune de stat.

AMBASADORUL : Aduceți Împăratului o coroană de spini, în timp ce eu îi aduc o coroană spaniolă.

NUNȚIUL : Cînd armatele imperiale vor intra, cu Prințul Carol de Lorena, în Constantinopol, vor găsi acolo o coroană mult mai veche și mai glorioasă.

AMBASADORUL (*punînd mina pe sabie*) : Dacă ați purta spadă în această clipă... (*Trece grăbit Prințul de Lorena, Ambasadorul bagă sabia în teacă.*) Iată-l pe Prințul de Lorena ! (*Prințul se îndreaptă spre ușa poleită.*)

NUNȚIUL : Împăratul e în capelă, se roagă. (*Prințul îl privește o clipă, renunță.*) Prințe, vorbeam tocmai Ambasadorului Spaniei (*cei doi se înclină*) de ziua fericită cînd veți intra în Constantinopol cu armata Împăratului și cu binecuvîntarea Sanctității-sale Papa.

AMBASADORUL : Sint foarte sigur că Prințul va fi și mai fericit dacă Împăratul îi va îngădui să se războne pe asupritorul lui dintotdeauna, regele Ludovic al Franței, și să-și redobîndească Lotharingia jefuită de Curtea franceză.

NUNȚIUL : În marea sa înțelepciune, Împăratul va ști să-l cruțe pe Prinț de jena de a combate împotriva propriului său singe...

AMBASADORUL : Vreți să spuneți, Eminență, că Împăratul nu va avea destulă încredere într-un francez luptînd împotriva Franței ? (*Nunțul vrea să protesteze, dar Ambasadorul nu-i dă loc.*) Înseamnă să ofenșați un erou pe care valoarea și lealitatea l-au pus de mult deasupra oricărei bănuielei.

CAROL DE LORENA : Domnilor, vă rog !

NUNȚIUL : Încrederea și părerea bună a Împăratului o împărtășim cu toții (*insinuant*), deși, după cît se spune, Prințul ar urma să împartă de aci înainte oboselile și, bineînțeles, gloria comenzii supreme, cu Principele elector de Bavaria, ginerele înălțimii-sale. E adevărat, Prințe ? Cunoașteți ceva ?

CAROL DE LORENA (*demn*) : Nu, domnilor. (*Deși vexat, se reține, ca un cavalier.*)

AMBASADORUL : O asemenea nedreptate ar fi un motiv în plus să dorească strămutarea pe frontul apusean și să zdrobească, odată cu amenințarea franceză, intrigile ce se urzesc aici împotriva-i.

CAROL DE LORENA (*nerăbdător*) : Nu cunosc asemenea intrigi, domnilor. Și în nici un caz ele nu pot avea, la nobilul meu stăpîn, drept temei, originea mea franceză.

NUNȚIUL : Dacă Prințul s-ar întoarce spre Apus, lumea întreagă, care-l admiră astăzi pentru înaltul său dezinteres, l-ar socoti minat de ambiții omeneste și familiale, vrednice de alți prințesori, dar nu de un mare erou al Creștinătății.

ANBASADORUL : Eminența-voastră greșește, Monseniore, și nu e întia oară : dezinteresarea unui om care combate amenințarea păgînă e prea firească ; cu atît mai glorioasă e a aceuia ce, trecînd peste legături de singe și de limbă, combate amenințarea propriului său frate, instigator al Păgînului. Împăratul va prețui îndoii această noblețe, sint ferm încredințat, și voi folosi primul prilej ce va binevoi să mi-l acorde peste cîteva minute... (*Se întrepruce, căci de-afară se aud tropote de cai și goarne.*)

NUNȚIUL (*privînd pe geam*) : O deputăție... Dinspre țările turcești... Din Bosnia... Nu, din Banat...

CAROL DE LORENA (*privînd și el*) : Sint valahi.

NUNȚIUL : Au venit să se supună.

AMBASADORUL (*în deriziune*) : Supunere valahă ! ? !... (*O călugăriță trece pe sală. Nunțul se dă puțin deoparte, îi face semn și îi spune ceva la ureche. Călugărița se închină și pleacă. Amba-*

sadorul profită de ocazie și stăruie pe lângă prinț.) Nu, Prințe, locul vostru, nedisputat de nimeni, e dincolo, între Cavaleri! Stăruieți să se încheie pacea cu turcii! (*Ușa poleită se deschide și iese, spre surprinderea generală, electorul de Bavaria.*)

NUNȚIUL (*cu un zimbet fin, de confirmare a bănuielilor*): Prințul elector al Bavariei. (*Mai încet, ironic.*) A „comuniat” cu împăratul...

ELECTORUL (*Prințului de Lorena*): Prințe, am noutăți importante... (*Cei doi prinți pleacă împreună.*)

NUNȚIUL: Nu se poate!... (*E foarte nervos, dar se stăpânește. Se pîndesc reciproc, un lung moment, fiecare așteptînd să fie chemat el întîiul. După o lungă și încordată tăcere, trece o*

foarte frumoasă contesă, urmată de călugăriță. Cei doi o salută.)

CONTESA LOBKOVITZ (*Ambasadorului spaniol*): Domnule, prezența dumneavoastră e de bun augur. Sint sigură că Eminența-sa nu-mi va lua în nume de rău dacă, smulgîndu-vă deliciilor conversației, vă voi ruga să mă acompaniați cîteva pași.

AMBASADORUL (*flatat*): Nu cunosc, Contesă, altă cinste mai mare decît de a vă fi agreabil, nici altă libertate mai de rivnit decît de a fi servul vostru... (*Pleacă. Ea ride cochet. Nunțitul zîmbește de stratagemă pe care a folosit-o împotriva rivalului său și, precaut, intră pe ușa poleită.*)

(*Intuneric.*)

Ascunzișuri

6 | Un loc ferit, pe lângă un puț. Un tropot de cal venind și oprindu-se. Apare Costea și îndată iese din umbră și Costandin Durdu.

COSTANDIN: Veniși, Costeo?

COSTEA (*privind precaut în jur*): Mai ești cu cineva?

COSTANDIN: Nu. Ce este?

COSTEA: Ce să fie? Sănătate. Vruî să-ți spui că nu mai poci să-ți dau butia cu trei orți, Dine.

COSTANDIN: Păi dă ce, neică?

COSTEA: Că să-ncurcară drumurile și alișverșurile, d-ai-a. Chervane trec mai puținele, putere, mai multe. Mai ia și isprăvnicia... Deunăzi ne gâbjiră.

COSTANDIN: Și?

COSTEA: Păi, ușor nu fú. Le-am dat și noi nițel dă furcă. Culcarăm fo cinci... Așa că, dacă schimbăm vadu', pă Olt și pă Amaradia, ne vine mai greu, deh!

COSTANDIN: Păi, Costeo, eu zic că am fost om și pină acú: plătii peșin, la vreme!...

COSTEA: Puțintel, Dine... Că vorba aia, ne cunoaștem dă mult... și am mai trecut dă la mine... Da' acú, dacă împușcară și d-ai mei fo trei, băieți buni, lotri vechi, ne tragem mai la fereală, să nu ne dibuie. Așa că asta vruî să-ți spui.

COSTANDIN: Și dacă dau patru orți, Costeo?

COSTEA: Cinci, Dine, că-i drum lung și cu primejdie...

COSTANDIN: Da' nu socotești, Costeo, că și eu ți-am fost de credință și te-meî, și ți-am știricit toată mișcarea puterii, și ți-am dosit oameni și odoare?...

COSTEA: Nu dăgeaba, Dine! Că și eu, dacă te cruțai, nu fu dă dragul boierului, că boierii n-au scuteală la d'alde mine... Știi ce prinsei dîn oameni, Dine? Că rămasă Bălăceanu la curtea Neamțului și o să-i ia Vodă moșiile și acareturile.

COSTANDIN (*șocat*): Poa' să le ia, ce! COSTEA: Păi dacă le ia, își pune oamenii lui, și-atunci tu...

COSTANDIN: N-o să mai ai gazdă, Costeo!...

COSTEA: Ba eu gazdă mai gălesc, că am cu ce, Dine... Mai rău cu orîndu' tâu!...

COSTANDIN: Să-l ia dracu' de orînd! Cînd veni Bălăceanu, tot așa, că pierz orîndul... Da' uite că se duse Safta și drese busuiocu'.

COSTEA: Păi acú und' să se mai ducă, la Vodă?

COSTANDIN: Ei, la Vodă! La vreunul mai mic și mai clonțos.

COSTEA: Păi a mai îmbătrînit și ea, dă-o-ncolo. Cin' se mai uită la ea?

COSTANDIN (*după o tăcere, privindu-l în ochi*): Păi nu mai e ca cînd îi stricași fetia, Costeo... (*Pauză.*) Eu îți pui în puț patru orți, Costeo, și rămînem prieteni.

COSTEA (*a încuviințat*): Da' vreo doi gălbiori n-ai la tine, aci-ia? Că s-a brodit să nu viu cu mina goală... (*Dă la iveală o saculceată și din ea scoate o mină tăiată, cu cîteva inele în degete.*) E călduță, na! Nici n-avui timp să le dăsfac. Poate îți face fo tre-

- buintă, acū, la schimbarea stăpînirii. (*Costandin ezită.*) Văz că ți-ai mai muia pipota, bre... (*Trage virtos inelele de pe degete, mîna o aruncă neglijent în puț.*) Na, mă, Dine.
- COSTANDIN** : Cite parale ?
- COSTEA** : Păi dă și tu cit crezi...
- COSTANDIN** (*care a auzit ceva, îi dă repede o pungă. Costea a scos pistolul. Costandin îl liniștește.*) Nu, nu e... îmi pare rău să crezi, neică ! (*E jignit de bănuială.*) E... altceva. Auzi, Costeo ? Dă-te nițel mai încoala și, cum simți că vine vrurul, mă fluieri... Te rog eu, bădie !... Ca-ntr-o bărbăți te rog ! (*Costea consimte, iese ; intră cu cofa de apă, Rada. Costandin e fermecat de cum o vede.*) Rado !
- RADA** : Dumneata ești, neică Dine ? Parcă mai erai cu cineva.
- COSTANDIN** : Rado, ce vrei să faci tu din mine ? Nu ți-i milă dă mine, Rado ?
- RADA** : Nea Dine ! Nu vorbi așa, zău !...
- COSTANDIN** (*cu patimă sinceră*) : Dă ce nu vrei tu să te iubești cu mine, fă ? Dă ce mă perpești ? Nu simți cum tremură carnea pă mine cînd te văz ? Și sufletul ?
- RADA** : Ești om înșurat, nea Dine... și-i păcat să vorbești așa.
- COSTANDIN** : Și dacă n-aș fi, m-ai iubi, tu ?
- RADA** : Nu știu, nea Dine... la ce să-ți spui... Da' dacă ești...
- COSTANDIN** : Fă Rado... eu sînt, că așa s-a brodit... nici eu n-am vrut... Eram tinerel și... dacă văzui că Tinca... rămase grea...
- RADA** : Rămase cu altu'... cu boieru' !...
- COSTANDIN** : Păi dar !... Eream prăpădit, dă sărăcie... ei i-a dat boier Scordoc o postață, s-o aibă... N-am vrut să mor sărac, Rado, înțelegi ?... Mi-a fost urită... și acū, mai cu seamă...
- RADA** : Ai copii cu ea...
- COSTANDIN** : Păi, copii cum să n-ai ?... că stai cu ea în culcuș, ce !... Așa vine treaba... Dă silă, omu', dă obidă, să pornește pă... și p-ormă, cînd te trezești, ți s-a umplut bordeiu'... N-am știut ce-i aia dragoste... D'abia acū știu... cînd mă uit la tine !... Nu vrei să mă iubești și tu nițeluș, Rado ?... nițeluș, atîta... cit să-mi îndulcești viața ?...
- RADA** : Păi viața 'tale e mai îmbelșugată, nea Dine... Că ai dă toate...
- COSTANDIN** : Pă dracu' am. Că la boier plătesc, vinărici, goștină plătesc, dau la dăbilar pentru Vodă, dau pentru egumen, auz că s-ar pune rumpță, ba o să dăm și-un ort dă vacă și dă oaie...
- RADA** : Cin' ți-a spus ?
- COSTANDIN** : Oamenii... Păi în crîșmă vin tot felu'...
- RADA** : Păi vin, și lasă gologani, nea Dine... nu beau dăgeaba...
- COSTANDIN** : Lasă firfirici... Și orîndul crîșmii mă costă, și cetlulul buților, și cînte la unii mai mari fac mereu...
- RADA** : Da' cislă nu... scăpași. Ei, nea Dine, 'tale duci alt trai !...
- COSTANDIN** : Trai dă primejdii, Rado... Fugărit, ca căpăul, și cu izbeliști pin toate părțile... Că nu știi care cu ce gînd vine, și din a cui îndemn... Că uite așa se pitrocesc domniile... ca vinul !...
- RADA** (*rizînd*) : Îmi spuse mie Tilică, frate-miu, că cam pitrocești vinu'... dă nu-i dă ispravă...
- COSTANDIN** (*grav*) : Rado ! Nu vorbi cu păcat ! N-am mare lucru... Un bordeiaș, colea... Abia acū îmi fac o cios-virtă dă casă, la lumina soarelui... Că-mi cresc aia micii... Să vază și ei mereu lumina soarelui... care eu n-am văzut-o cînd eram mititel... Că ședeam ca guzganu'... Și acū, dacă am dă unele, nu-mi ajunge, înțelegi ? Nu-mi ajunge, Rado. Că lumina soarelui pentru mine ești tu !... Rădițo !...
- RADA** : Lasă, nea Dine... Că 'tale ai ieșit la... un capăt...
- COSTANDIN** : Și ce, dacă am ieșit ? ! *dacă n-am parte dă ce mi-e mai drag !...* unde ești, să te ții în brațe, să te ții lingă mine, să mă-nfrupt din tine toată, Rado ! ? Of ! Și cînd mă trezesc, sînt uscat, dă parcă m-ai ars pă dinlăuntru. Nu vrei să mă iubești nițel, tu ?
- RADA** : E greu, nea Dine... Mi-e că n-am să poci...
- COSTANDIN** : Dă ce, fă Rado, dă ce ? Ce vrei să fac ? Să dau foc la bordei, să-mi împrăști copiii, s-o bat pă Tinca ? O bat de-o smintesc, fă ! Într-o zi cred c-o s-o omor.
- RADA** : Păi are plod în burtă...
- COSTANDIN** : Cu plod cu tot ! Că trebuia s-o omor d-atunci, dă cînd veni zgăibărită și spurcată, s-o iau dă nevastă... Am vrut să ies și eu la un rost, Rado... (*Rada vrea să scoată apă din puț.*) Nu scoate, lasă !...
- RADA** : Da' dă ce ?
- COSTANDIN** : Lasă... Nu întreba... Dă-mi crezămînt. (*Vine la ea, o apucă de brațe, i se uită în ochi.*) Rado ! Tu nu mă crezi pe mine ? Tu nu vezi pîrjolul care e-n mine, nu-l vezi ? Nu crezi că pot să-ți dau ce n-ai gîndit și n-ai simțit dă cînd ești ?
- RADA** : Lasă-mă, nea Dine !... Poa' să vie cineva...
- COSTANDIN** (*dramatic*) : Tu crezi că eu glumesc, Rado ?
- RADA** : Mai știi ! ?...
- COSTANDIN** (*o trage la piept*) : Tu crezi că glumesc ? ?
- RADA** (*reținîndu-l, încordată*) : Păi nu știu nici eu cînd glumești. C-acū două luni te crezură mort, te plînsese și

frate-miu Dedu, și pe urmă te scu-
lași și riseși. Așa că...

COSTANDIN : M-am sculat că m-am
gîndit că tu rămii aci... Și te iubești
cu altu'... (*A lăsat-o. Scoate un inel
din buzunar.*) Da' dacă-ți dau p-ăsta,
mă crezi ?

RADA : Dă unde-l ai ? (*Examinează cu-
rioasă inelul. În timpul ăsta, Costan-
din o sărută pe gît și pe brațe. Se
aude un foc de armă, altul. Fata o
rupe la fugă, lăsînd inelul și pe Costan-
din, în timp ce un cal pleacă în galop.*)

(Întuneric.)

Două politici

7

Trap de cai, zgomot de descălicare.

**Generalul Donat Heissler, cu o mică suită, din care fac parte
Bălăceanu și Pîrșcoveanu, stă față în față cu doi boieri valahi, Cornea
Brăiloiu și Șerban Greceanu.**

BRĂILOIU : Din nou rugăm pe Excelența-
voastră să creadă că țara e săracă,
sleită, mursicată de corvezi, zahareaua
ne-a istovit, și cumplite urgii și ne-
voi își fac neconținut adăpost în pu-
ținătatea noastră. Credeți, mărite ghe-
neral, și învățați și pe Înălțimea-sa glo-
rioasă Prințipul de Baden, să aibă
milă de nevolnicia noastră, să nu ne
obișduiască, căci nu poate nici Dumne-
zeu să ne ceară a răbda mai mult !

GRECEANU : Mai ales de la creștini, ca
și noi, unde ar trebui să aflăm aju-
tor, nu urgie.

BRĂILOIU : Principele Costandin Voie-
vod vă face, prin gura noastră, mare
rugare, și, ca semn că e ascultător
simțămintelor creștinești, vă trimite o
cruce bătută-n briliante (*prezintă o
cutie*), asemenea și o paftă (*o pre-
zintă*), și un cal muntenesc înzăuat în
smaragde (*il indică undeva*), pentru a
mulțami luminățiilor-voastre de bogata
milosirdie ce ne arătați și de scuteala
nevoilor.

(*Heissler nu se mișcă, nu primește.*)

BĂLĂCEANU : De care nevoi vorbești,
arhon vel-agă Brăiloiule ? Și de care
istov ? Au nu este Poarta cea care
istovește de sute de ani țara, și căreia
toți se-ntrec a-i trimite din rodul bie-
tului pămînt, ca să fie miluiți și ți-
nuți în dregătorii ? Și acum, cînd vine
ceasul să ajutăm pe cel ce va să ne
mîntuie, alt nu gășiți a-i spune, decît
să vă jeluți scîrbavnicele deprinderi
de jaf și mituire ?

BRĂILOIU : Știi bine, boier Bălăcene, că
dăm pentru a trăi și nu de voia
noastră.

BĂLĂCEANU : A trăi în umilința Pă-
gînului, ca necine, și a-i bucura poftele
și poruncile, nu înseamnă trai, frați-
lor. Și a ține țara numai ca să poată
îndura și plăti nu este politicie de-
stoinică.

GRECEANU : Și a plăti în două părți
este, boieri dumneavoastră ? A adăuga
o urgie la alta, și a beli pe cel despu-
iat ?

BĂLĂCEANU : Au nu înțelegeți c-a ve-
nit vremea să ne izbăvim de Turc,
și să scoatem din cămările noastre tot
ce poate ajuta această creștină oaste,
nu să ne ținem în nehotărîre și să-
mbătăm azul cu vorbe mieroase ! ?
Au n-au pus Costandin Vodă, și alți
Cantacuzini, mina pe moșiile noastre
și p-ale răposatului Domn Șerban-
Vodă, și p-ale multor pribegi și ma-
zili ? Au n-au ei, veliți-boierii, de unde
să răspundă ? Nu mai căinați aci pră-
zile de care v-ați umplut, că țara-i
ca un izvor umplător de multe heleş-
taie, și Vodă nu-și cuprinde bogă-
țiile cu care s-a îndestulat ca să facă
slujbă Porții.

BRĂILOIU : Nici domnia-ta n-ai fost
lipsit, venind în dregătorie și în gi-
nerie, de îmbelșugate înzestrări, și nu
puțin ți-a fost poftă și de altele, boier
Bălăcene. Încă și moșia Pîrșcoveanu-
lui ai luat-o, și-acuma văz că-ți stă
alături, defăimător de truda țării, deși
Domnul l-a miluit cu încrederea sa,
ca pe un văr bun ce-i este.

BĂLĂCEANU : Truda țării o scurgeți
voi, prin degetele voastre, în buzu-
narul Turcului, ca să vă rabde alte
lăcomii.

BRĂILOIU : Cine are spadă în mină e
lacom, așa cum se vede. Iar cine
n-are, trebuie să-și ia bucătura de la
gură și să dea. Credeți-ne, mărite ghe-
neral Heissler, cetăți n-avem clădite,
iar oastea-i puțină, și venind la noi
cu izbitură, turcii și tătarii încă vor
izbi, și țara se va risipi în băjenie,
și nu veți mai găsi nimic de hrana
oamenilor și a cailor, căci nu va sta
nimeni în oborul său...

BĂLĂCEANU : Nu-l credeți, mărite ghe-
neral ! Țara poate hrăni oaste întreită
ca a Principelui de Baden și se va lipi

- toată de steagul izbăvitor, încă și Di-
vanul, căruia murmurele mi-au ajuns
la urechi; iar haznalele și sipetele
Brincoveanului vor sluji, luindu-le, la
un sfârșit mai bun decît zăticnirea
oricărei împotriviți la Turc.
- BRĂILOIU : Dar Domnul nu este liber,
nu înțelegeți ? și nu poate fi, în de
sine !
- BĂLĂCEANU : Dar Domnul a făgăduit
supunere înălțimii-sale Împăratul și a
pecetluit-o !
- GRECEANU : Ai pecetluit-o domnia-ta,
Bălăcene, care acum ești trăitor în
afara legilor țării !
- BĂLĂCEANU : Nu sufăr robie, ca alții
boieri, nici am poftă de pricopseală,
ca ei !
- BRĂILOIU : Dacă n-ai avea, n-ai sta la
cine poate să-ți dea mai mult. Și unde
cerșești zi și noapte tronul Valachiei !
Vinzătorule !
- HEISSLER (*face un semn energic să ince-
teze*) : Intilnirea s-a terminat. (*Cei doi
boieri români se retrag. Se retrag și
nemții. Rămîne Bălăceanu cu Pîrșco-
veanu.*)
- PÎRȘCOVEANU : Adevărat că țara e isto-
vită și săracă... Chiar dacă Vodă e
bogat.
- BĂLĂCEANU : Așa e. Dar trebuie să-i
silim să se tragă în sfârșit de partea
Europei, unde e mîntuirea. Brînco-
veanu e șovăielnic.
- PÎRȘCOVEANU : Nu sînt sigur că nemții
vor ține țara în legea ei.
- BĂLĂCEANU : Nici eu. Dar ce lege e
asta, a umilinței și împilării ?
- PÎRȘCOVEANU : Și dacă-i vor da o lege
nouă, nu va fi un alt fel de împilare,
mai iscusită și, poate, mai grea ?
- BĂLĂCEANU : Va fi altfel de țară.
Neamțul nu s-a atins de daruri, nu
vezi ? Turcul ar mai fi cerut.
- PÎRȘCOVEANU : Dar Turcul pleca îndă-
răt și-și vedea de ale lui.
- BĂLĂCEANU : Ale lui erau și ale noa-
stre. El își făcea mendrele mari, noi
plăteam de ne uscăm pe-ale mici. În
Europa, sau cu Europa, alt cuvînt am
putea avea. Așa gîndea și socru-meu
Șerban Vodă, pînă a nu-l otrăvi unii.
Unii din cei care acum fac pe să-
racii... Pîrșcoveni ! Trebuie să șchim-
băm rînduiala acestei țări, oricît sînge
ar curge și oricît ar lihni burțile... În
Valachia nu moare omul de foame, se
sleiește de neorînduială și neîncredere
în ziua de mîine, în rostul temeinic...
Asta avem noi de schimbat ! Vîno !
(*les amîndoi. Peste o clipă, Pîrșco-
veanu reintră, se duce la cutia pe care
a oferit-o Brăiloiu lui Heissler, o ri-
dică, o sărută pe furiș, cu nostalgie
a țării.*)
- PÎRȘCOVEANU (*murmură*) : Mult mai
risipește și Vodă... Pentru ce ?... (*Des-
chide, cu respect, cutia, să ia crucea.
Cutia e goală, semn că au luat-o alții
înainte, români sau nemți. Rămîne
gînditor.*)

(*Intuneric.*)

Lobonții

8 | Circiuma lui Costandin, sub seară, la opaite, e plină ochi. La
cele vreo patru mese stau : într-o parte, nea Grigore, cu Costan,
Vasile și Neaga, nevasta lui Costan; la alta, s-au nimerit Drăgan cu
Dedu, un Călător necunoscut, și un Bărbos mai mult întors cu spa-
tele; apoi iar un paic și doi dărăbani șed cu Safta, femeie nureșă, la
vreo 40 de ani; și mai la față, dăbilarul Pirvu, cu căpitanul Costin
și popa Iorgu. Dar pe parcurs se mai schimbă, se mai alipesc unii
de alții, după întîmplare. Costandin și Tinca îi servesc, ajutați de
Dinică. Costică zice ușurel din diblă la masa Saftei.

- GRIGORE (*continuînd o poveste eternă*) :
...Mă duc tiptil cu sapa, zic — acu-i
dau în cap, cînd i-o fi culcușu' mai
moale, grijania lui, aoleo să nu m-auză
părințelul... C-aveam pică mare pă el,
din primăvară. L-apucasem odată dă
unghii, da' nu-ș' cum se răsuci, al
dracului...
- NEAGA : 'Tale dă unghii, Grigore, da'
p-a-lu' Trancă il suci dă nas, umblă
cu el rețezat. Că vru să fugă, să se
tragă-n deal, da-l opri zapciul...
- COSTAN : Vru să scape dă fumărit și
scăpă dă nas. (*Rid.*)
- VASILE : La Stroești auzii că traseră doi
în funii, că n-au împlinit goștina !...
- NEAGA : Păi dă und' să le-implinești pă
toate, păcatele mele ! ? Și zi, a rămas
fără nas...
- GRIGORE (*continuîndu-și povestea*) : Mă
duc eu binișor-binișor, m-apropii...
- COSTIN : Ce zic oamenii, părinte ?
- POPA IORGU : Păi dar... eu știu ce mai
zic ? Să dăm Chezarului p-ale lui,
alta ce ?

- COSTIN : Păi Sfinția-ta mai spovedești, mai auzi...
- PÎRVU : Vodă are și el de răspuns la alt Chezar, mai mare.
- POPA IORGU : La prea mulți are. Da' scutire tot văz că face la mănăstire, dă s-au îmbrăcat egumenii dă fruct, și duhnesc chinoviile, ca crișma...
- PÎRVU : Bă, Costandine, de unde aduseși tu vinu' ăsta, băiatule ?
- COSTANDIN : Păi dă la Stăpînire, dă und' să-l așuc, din viile bălăce... ăăă, brîncovenești.
- PÎRVU : Nu-i vin d-aci, ăsta, lasă, bă, că-l cunosc...
- COSTANDIN : Să mor dacă vă minț !
- DRĂGAN : Păi dă murit tot mori, asta poți să n-ai grijă.
- SAFTA (*cîntînd cu lăutarul*) :
Aoleo, avere-aș parte
dă dragoste, nu dă moarte ;
cînd o fi să mă dăspoaie
să-mi stea neica plăpumoae,
cînd o fi să mă înhațe
să mă ție neica-n brațe, aoleo !
- VASILE : Aoleo, Safto, da' bine te mai, lauzi ; văz că te-ai scuturat d'ăștia copticeii, ai dat-o pă tinerei.
- SAFTA :
Păi lelea-i albă, fusta-i albă,
trînti-m-aș cu lelea-n nalbă,
nalba varsă năsturei,
lelea iubește junei,
junei fragezi, făr-mustață,
cum sint buni dă strîns în brațe, aoleo !
(*Neagăi, care dă semne de rușine.*)
Lasă, țapo, c-ai face și 'tale, da' nu-ți
dă mîna... (*Bărbații rid.*)
- NEAGA (*rizînd*) : Ptiu, bată-te !...
- SAFTA : Păi ce-avem frate, dacă n-avem coraj, deh !?... Or' te pomenești c-o să stau să șterg blide, c-alde cumnată-mea, toată ziucla, și tot să-mi umble bărbatu' botos...
- VASILE : Da, da' uite că-i făcu casă, tu !
- SAFTA : Eh, făcu ! Făcu și el din ce-a mai gușterit dă pă la noi !... Cîte case putui să am, să nu mă-ntrebi, dacă stam să-i spăl unuia picerele. Da' nu-mi plăcură, că erau cam uscățele. Și-avea și-un clont știrb, dă mă morfolea cu el... „Păi lelea-i albă peste tot / Și-are-o pricină-ntr-un loc...”
- DRĂGAN : Taci fă, că-s oameni dă la Stăpînire.
- SAFTA : Și ce dacă ! Păi dar, Stăpînirea nu-i tot cu poporul !? Păi dacă nici cu dragostea nu ne-om mai lua... că dabile și biruri și podvezi și pocloane și dăjdii curg gîrlă, bātu-le-ar !... Că-mi scoaseră sufletu' cu gîrdurăritu' acū, auzi ! La mine intră care cum vine, vraisește, și cică să plătesc gîrdurăritu' !...
- PÎRVU : Baremi fumăritu' ar fi să-l dai îndoit, Safto, că ai foc mare acolo, dă arzoaie ce ești...
- SAFTA : Eu mă mir că n-au ieșit dări și p-alte fapte omenești, cocoane. Să mai dăm a doua oară și pă ce-mbucăm și pă ce scoatem din... gură, ca cînd nu le-am face tot noi pă toate...
- COSTANDIN : Taci fă, Safto !
- SAFTA : Scoase Vodă Costandin văcăritu' ăsta noul, păi acū poți să te-aștepti la toate, că n-are cin' să-l mai oprească... (*Țăranii murmură.*) Și care nu-i volnic, îl căznește de-l ia gaia. Șade omu' spînzurat, cu dor după ce-a lăsat. Și să uită cam mirat, dă ce i-au venit dă hac.
- COSTAN : Așa e, bre !
- VASILE : Te-mbățași, fă Safto !
- SAFTA : Mă-mbătai, na, pă gologani dă-răbănești și arnăuțești, că frate-miu nu-mi dă să beau dă pomană ; măcar că din pomenile mele se rostui, si-reacu' !... Ai, bă, Dinică, fă măcar tu cinste lu' tățică-ta c-o stacană, ce stai holbat așa ?
- COSTANDIN : Safto, eu zic să te-astîmperi, Safto.
- SAFTA : Păi ne-astîmpără vremea pă toți, Dine, n-aibi grijă. Iar *dacă o veni Bălăceanu înapoi*, să-și ia moșia, cum zic unii, s-or răsturna multe dă sus la vale și din jos în deal. Și mi-e c-o să dai mai multe cepuri la un butoi.
- DRĂGAN : Cine-ți spuse 'tale că vine ?
- SAFTA : S-aude, neică, s-aude, toate s-aud. Parcă de 'tale nu s-aude că vrei s-o iei pe Rada Bîrloiului ? (*Costandin tresare.*) Ia-o sănătos, Drăgane, că urită nu-i, dar să ai grijă dă ea, că-ncurcă mințile la mulți, așa oită cum o vezi.
- VASILE : Fugi, bă, că nu-l ia pă el, că ea-l așteaptă p-âl de plecă acū șase ani, cînd bătură turcii Beciul nemțesc, pă Gavriilă al Baicului...
- NEAGA : Păi ce să-l mai aștepte p-ăla !? Să-i dea părintele acatist, dă putrezirea ciolanelor.
- COSTAN : Nu mai vine ăla, bre, la Rada ; cum nici pă Tilică, frat-sor Radei, nu-l mai vezi, decît dacă, doamne iartă-mă, să schimbă iar domnia... că-i dus și el cu pribegii...
- DEDU (*protestînd*) : A plecat dă silă bădia, nu dă voia lui ! L-a dus căruțaș, c-avea dă-mplinit biru' găleții. Da' el n-a vrut. El iubește pe Vodă !
- VASILE : Păi te bagi la greu, Drăgane, dacă-i așa.
- DRĂGAN : Ce-are-a face ?
- COSTANDIN : Dar ea te vrea, țî-a spus ?
- DRĂGAN : Păi altfel cum, dacă nu mă vrea ? !
- SAFTA (*reia cîntecul*) : „Păi lelea-i albă peste tot...”
- (*Intră Aldea și Nae.*)
- ALDEA : Ai cui sint, bă, caii d-afară ?
- COSTANDIN : Ai Stăpînirii, Aldeo.

ALDEA : Păi așa mulți ? Fugi, mă !
COSTANDIN : Mai lăasă un negustor
cîțiva, că-i duce mîine la vale.
NAE : Vezi, bă, să nu fie ai *hoțului ăluia*
mare, că iar se găsira luna-ailaltă doi
spîrcuiți în posadă la Glodeni.
NEAGA : Aoleo !
SAFTA : „Ș-are-o pricină-ntr-un loc...”
NEAGA : Cum zici că i-a găsit, Nae ?
NAE : Păi unu' era-nțepat, la ailaltă îi
tăiaše mîna și urechile, d-avea păsămne
cercei. I-a găsit un cioban în zăvoi, că
puteau...

NEAGA : Doamne ferește !

(*Țăranii se string să li se povestească
amănunte.*)

SAFTA : „Dă mi-ar da pricina mie...”

CĂLĂTORUL (*lui Drăgan*) : Nene, cu
cine-aș putea vorbi de însoțire de
pază, că merg mîine spre Pingărați
cu nevestă-mea, care e acū sus și
doarme în casă la crișmaru'...

BĂRBOSUL : Păi și eu tot pîn Pingă-
rați merg, cu trei flăcăi călări... așa
că... dacă-i vrea...

CĂLĂTORUL : Cîte parale ?

BĂRBOSUL (*care nu e altul decît
Costea*) : Ei las' că ne înțelegem... (*Cu
umor.*) Nu ți-om lua capu'...

SAFTA : „N-ar mai fi nici o minie...”
Of. of !

COSTANDIN (*a auzit convorbirea dintre
Bărbos și celălalt. Ar vrea să-l pre-
vină pe Călător, dar privirea lui
Costea nu-l lasă. Ar putea să-l de-
nunțe pe Costea la Costin căpitanul,
dar nu îndrăznește. Totuși, șuşotește
ceva la urechea căpitanului, arătînd
spre masa unde stau Costea, Drăgan,
Dedu și Călătorul. Popa îl privește
întii fix, apoi aprobă. Căpitanul face
un semn celor doi dărăbani, care se
apropie. Paicul fugе afară. Safta a ve-
nit și s-a așezat în brațe la Pîrvu.
Căpitanul face un semn către masa
celor patru, chemînd pe unul dintre
ei, nu se știe care. Costea e gata să
sară. Căpitanul precizează : pe Dedu.
Acesta se apropie tremurînd.*)

COSTIN : Flăcăias... (*Bănuitor.*) Știi să
slovenești ?

DEDU : Mă-nvăță părintele...

COSTIN : Ahă. Îți plac straietele și odoa-
rele boierești ?

DEDU : Păi...

COSTIN (*scurt*) : Te duci cu ei. (*Dără-
banii îl încadrează și-l poartă spre ușă.
Dedu e speriat, zăpăcit. Căpitanul se
întoarce sever spre țărani.*) Voi ăia
care vorbirăți dă biruri...

(*Un cal nechează afară, apoi alții.*)

DRĂGAN (*alăturîndu-se țăranilor*) : Păi
noi crezurăm, căpitanе Costine, că
dacă sîntem d-acū ai lui Vodă o s-avem
scuteală, nu răfuială... și adaos !...

COSTIN : Păi dar, sînteți voi ai lui
Vodă ? Din tot sufletul ?

ȚĂRANII : Păi ai cui ? Cine-i stăpînul
nostru dă care ne-am bucurat ? Dă
la cine așteptăm noi tot binele ?

COSTAN : Care bine, bre ?

PAICUL (*năvălind*) : Vin nemții !

SAFTA (*beată*) : Pupa-m-ar și ăștia !...

NEAGA : Aoleo, oameni buni !

(*Toti, speriați, ascultă trapul egal al
cailor. Căpitanul fugе afară.*)

CĂLĂTORUL (*vrea să fugă, țipă*) : Ne-
vastă-mea !

COSTEA (*i-o ia înainte, împingîndu-l din
drum și spunîndu-i printre dinți*) :
Avuși noroc, dă data asta...

(*Nemții au intrat, l-au oprit. Costea
sloboade pistoalele ; nemții, surprinși,
răspund ; se face vacarm, opaițele se
stîng, țărani gem, oalele se sparg.*)

COSTANDIN (*strigînd peste toti*) : Stați,
oameni buni ! Au venit alți mușterii !
Sîntem datori să-i servim !... Că d-ai-a-i
crișmă... (*Aprinde o luminare.*)

COSTAN : Mai dă-i dracului ! Ce muș-
terii ?

POPA IORGU (*printre dinți*) : Sînt pa-
pistași !...

COSTANDIN : Tot creștini, părinte...
Tîncu, ce mai stai ! ? (*Nemților, fă-
cîndu-le semn să se așeze.*) Bitte !

SAFTA (*apropiîndu-se de nemți, provo-
cator*) : Bitte !

DRĂGAN (*încet*) : Ne-mbucă și-ăștia ago-
niseala, bătu-i-ar Dumnezeu !

COSTANDIN (*trecînd pe lîngă Pîrvu, îi
spune*) : Vedem noi mai pă urmă...
(*Țăranilor.*) Hai, oameni buni, inchi-
nați. Că n-au venit dăgeaba... Tot cu
poruncă au venit... (*Țăranii nu se
mișcă. Safta se întoarce și-l privește
parșiv.*) Hai, nea Grigore, povestește-le
și lor cum umblii să prinzi sobolu' cu
sapa...

GRIGORE : Păi dar, ce-nțeleg ei ?...
(*Totuși, se duce la neamț și-l ia de-un
ciucur. Neamțul îl împinge. Nea Grigore
revine și-l împinge și el, prietenește ;
neamțul, iar. Și din acele mișcări, cei
opt nemți se găsesc în curînd legănîndu-se
de braț, cu Grigore și Safta între ei, cu
oalele de vin în mînă și cîntînd un marș,
acompaniați de Costică.*)

NAE (*celorlalți*) : 'ceau că ne scapă dă
turci ; da' să vezi cînd s-or înfige
ăștia !...

COSTAN : Păi cine-i lasă ! ?... Așa, ju-
carăm cu mulți, da' pîn' la urmă... tot
pă picerele noastre rămăserăm, ...și-n
pasul nostru... !

GRIGORE (*jucînd chinuit cu nemții*) :
Ce ești, mă vere, așa bășos ? Nu vezi
că mă calci pă bătătură ?

(*Întuneric.*)

Cui pe cui

O încăpere dintr-o casă din Drăgănești. Ca totdeauna, afară se aud cai.

9

La o masă stau față în față : de-o parte, Vodă Costandin Brincoveanu, cu Stolnicul și cu un om de încredere, de partea cealaltă, generalul Heissler cu un aghiotant.

HEISSLER (sec) : Vă mulțumesc pentru cuvintele frumoase. Aș fi însă nerăbdător să aflu de la Alteța-voastră când veți crede că a venit momentul să vă respectați angajamentele convenite față de Înălțimea-sa Sacratissimă Împăratul Leopold și față de armatele Sale.

BRINCOVEANU : Vom fi prea fericiți s-o facem în ziua în care aceste armate ne vor asigura liniștea și viața împotriva suzeranilor noștri.

HEISSLER : Ca să vi le asigure, trebuie să le sprijiniți, respectându-vă cuvântul dat.

BRINCOVEANU : Cine ne cere credință, câtă să ne dea și puțința de a fi credincioși. Dar Excelența-voastră știe bine, fără să i-o reamintesc, că armatele imperiale nu ne pot pune, încă, la adăpost de lovitură nimicitoare din partea turcilor.

HEISSLER : Dar atunci închinarea către Împărat, trebuie s-o observ, n-are pentru voi nici o consecință.

BRINCOVEANU (mai dîrz) : Eu socoteam că n-are pentru Excelențele-voastre care ați spart cu putere în țară, neascultînd rugămintile ce v-am făcut, aducînd cu voi dimpreună un zăvistitor viclean, nărăvit la domnie, răpînd văduva și coconul răposatului Domn, nepunînd friu stricăciunilor și urgiilor, nici atunci cînd v-am slobozit, cu mare primejdie a ființelor noastre, proviantul trebuitor.

STOLNICUL (mai sfătos) : Cu acest proviant și cu osebite tainuri ce vom porunci pentru mai marii oștii, noi nu socotim gătite slujbele noastre către Împărăție, ci, ca pînă acum, și mai virtos, veghea noastră asupra perindărilor ordiilor păgîne, cit și asupra gîndurilor de pașale și seraschieri, și de alte ascunse minți ale dregătorilor Porții, nu va rămîne fără folos Excelențelor-voastre. Căci silința noastră a tuturor, cu Domnul în frunte, e să apropiem ceasul izbăvirii.

BRINCOVEANU : Împilați sîntem, Excelență, și nu mai dorim altă împilare, ci proteguire și înțelegere. Dați la mîna noastră pe acel hain care v-a mințit că țara-i bogată și împărțită, căci bine vedeți că toată Curtea și suflarea stă împrejurul nostru, cu mare grijă și nevoie.

HEISSLER : Prințe, v-am luat, prin marșul prost al trupelor, ce n-ați vrut să dați prin luminat cuvînt împărătesc. Și n-am spart decît cămările ce le-ați închis dinaintea celor veniți să vă elibereze.

STOLNICUL : Mai mult și îmbelșugat bine veți afla în cămările noastre ferindu-ne de năpăști, și numai Vodă Costandin acesta e volnic să vă-ntregească ce așteptați de la țară, căci numai cuvîntul lui poate deschide zăvoare și tainiți. Cale mai bună, Excelență, nu-i.

HEISSLER : Noi o cunoaștem și pe cea a tunurilor.

BRINCOVEANU : Nu faceți rău unor urgisiți ! Căci și din ei iese mînie, care nu vă e trebuitoare !

STOLNICUL : Să cuprinză Înălțimea-sa Sacratissimă toate cetățile Dunării și-l vom primi cu nădejde și bucurie.

HEISSLER : Cînd Înălțimea-sa Sacratissimă va fi la Dunăre și la Bosfor, Altețele-voastre veți avea mai puțin loc pentru zăbavă și chibzuială.

STOLNICUL : Nici acum n-avem destulă, căci tătarii, văzînd nevoița voastră de a ne da crezămînt, sînt aproape de Brăila.

(Heissler tresare.)

HEISSLER : Cine i-a chemat ?

STOLNICUL : Nevoia, Alteță. Căci sîntem atîrnători. Și nu putem căpătui o pagubă, decît cu alta mai mare. Turcul nu doarme.

HEISSLER : Și dacă l-ați sculat chiar voi ?

BRINCOVEANU : Asta ar fi fost datoria noastră, neavînd nici tunuri, nici har să vă-nduplicăm. Dar noi, iată, am ieșit cu rugăciuni și cu supunere. Căci sîntem voritori de bine și celor ce n-au venit cu voință de bine ; și întîmpinăm cu zaharea pe cei ce ne aduc fierea gilcevitorilor și hainilor de țară, dacă sînt dușmani dușmanilor noștri.

(Heissler, după ce stă în cumpănă, se scoală să plece.)

STOLNICUL : Nu uitați, mărite ghegeneral Heissler, că ce am spus rămîne nesmintit : Împăratul Sacratissim fie sigur că nu-i vom sta netrebuințioși,

nici nu vom uita marea pricină a războiului ce-l duce și căruia toți îi sintem, după puteri și îngăduința vremii, slujitori. Așa cum stă scris și în cartea aceasta (*ia de la omul de încredere un pergament*) dată de Voda. (1-o dă. Heissler salută și pleacă cu aghiotantul, condus de pisarul vlah. Costandin rămîne singur cu Stolnicul.)

BRÎNCOVEANU (*dezolat de ce a auzit*): Sint tătarii la Brăila? (*Stolnicul își pleacă coama, încuviințind*.) O să surpe țara.

STOLNICUL: N-o s-o surpe, cît e Domnia la locul său. Or s-o răvășească, dar n-or s-o surpe.

BRÎNCOVEANU (*indoit*): N-ar fi fost mai priincios, unchiule, să ne fi-nchinat de-a dreptul Împărăției, cum sfătuiau mai toții boierii, în loc să fi dat iar pas hoardelor pustiitoare ale păgînului împotriva creștinătății?

STOLNICUL: Fiule, păgînatate ori creștinătate, țara-i asemenea cuprinsă și nevoită, iar stăpînirea acestora nu ne-ar feri nici de lăcomie, nici de silă... Tătarii vin și trec, și-n urmăle se ridică iarba călcată... Mici sintem, și ca să trăim azi sub soare trebuie să lăsăm pe toți să treacă, nicidecum să rămîie... să nu s-așeze, numai să treacă... Alta nu-i cu puțință, căci de oprit, astăzi, n-avem cu ce, decît cu

* vorbe și plocoane... Cu juruinți și dosădeli... Altminteri ne-nghit.

BRÎNCOVEANU: Dar așa ne sleiesc. Și cheag în veci nu s-adună.

STOLNICUL: Cîștiul nostru e că trăim... Din treceri de oameni, de vite, de știri... Din ce ne rămîne, căci pămîntul e imbelșugat.

BRÎNCOVEANU (*ciudos*): Pentru puțin lucru îmbuibăm pe alții!

STOLNICUL: Pentru legea noastră rămânească, dată din veac. Ne-am izvodit de la Rîm, am stat față sorții atîtea grele văleături, nu se cade să pierim acum, dintr-o greșeală...

BRÎNCOVEANU: Dar nici multa plecăciune nu ne îndreaptă, unchiule.

STOLNICUL: Cată să pricepi, fiule... N-avem trebuință de stăpînirea altora, ci de chibzuită răzbire... Frate-miu Șarban nu era om prost, nici nevolnic, dar n-a priceput... (*Insinuant*.) Și uite că Dumnezeu, în marea Sa înțelepciune, l-a strîns... să nu cășune țării vreo sminteală... fără liman... Că Dumnezeu ajută pe cel ce îi ține legea.

BRÎNCOVEANU: Dreapta credință!?

STOLNICUL (*cu un înțeles mai adînc, privind-l țintă*): Nu, fiule. Legea. Legea acestui pămînt. (*Apoi*.) Neamțul va pleca... Acu du-te să-l oprești pe Tătar.

(*Intuneric*.)

Tătarii

Zgomot de cai năvălind în galop, urlete ascuțite, carnaj, devastare, spargere, chiuituri și iar galop.

Cîrciuma lui Costandin după devastare, cu strachinile căzute pe jos, cu butoaiele răvășite și vin scurs. După un timp, în care se mai aud nechezături și copite, intră, desfigurată, ruptă, neagră și însingurată, Tina sprijinită de Rada.

10

TINCA (*gemînd*): Aoleo! Aoleo! Bătu-i-ar Dumnezeu... și nu i-ar mai răbda pămîntul! Of! M-au nenorocit, mișei!... Nu mai poci!... Mai bine să mor, să nu mai văz nimic, să nu mai știu nimic!...

RADA: Lasă, țapo, că s-au dus...

TINCA: Aoleo, ce mi-au făcut!... Îmi pierz mințile... Încalte tu scăpași, Rado...

RADA: Mă-ngropai în coceni... avui noroc... Să te fi dus și 'tale în zăvoi, cînd i-auziși...

TINCA: Aoleo... Mă'ceam... da' nu vruî să las ici... Costandin erea plecat. Nu știam dincotro vin... Luai pă Voichița... Cînd să trec șleaul... i-auz duruind... la fată-mea dintii... la Florica. Fugi, Voico, fugi, zic... Fugi!... Nu vrea...

I-am cîrpit două... M-am dus fuga... Intrau... Florica să pitise... M-au luat pă mine... Ziceau că-i bordeii meu, aoleo!... Ah! Of! (*Se apucă să strîngă cioburile, vede ceva, un cadavru, urlă*.) Dine! L-au omorît!

RADA (*apropiindu-se speriată*): Nu-inea Dinu... (*Recunoaște mortul*.) E nea Vasile.

TINCA (*sleită, oarecum bucuroasă*): Vasile... (*Își amintește*.) Spunea dăunazi că vine să ne ceară ceva... Aoleo, Vasile...! (*Plînge, dar mai mult de jalea ei*.)

RADA: Te doare rău!?

TINCA: Nu mai poci... Mă rupseră... (*Intră Voico, o fetiță de vreo opt ani, se repede la maică-sa și începe să se smiorcăie*.) Voico, pleacă d-aici!...

N-azi, tu !? Du-te, dacă-ți spui ! Hai !
Fugi dă vezi unde-i tac'tu... (*Abia vorbește, gîfîie.*) Și treci și pă la țața Dobra a lu' Vasile... dac-o mai fi trăind... (*Fata nu vrea, se ține de poala ei. Ea o brutalizează, ca s-o convingă.*) Păi du-te odată, fă, lovi-te-ar și pe tine boalele!... vezi că iau făcălețu' acù !... (*Fata iese de frică, plîngînd mereu. Tinca se moaie iar.*) Aoleo, mă-njunghie-n burtă... parcă m-ar tăia cu cosoru'...

RADA : O să lepezi... Steteai ca moartă cînd te-am găsit...

TINCA : Dinică pe unde-o fi ?

RADA : Erea dus la moș Costache, la taica bătrînu'... P-acolo nu răzbiră... lasă.

(*Se aud iar copite în galop.*)

TINCA (*ciulește speriată, lasă robotitul mecanic pe care-l începuse.*) Aoleo !
Vin iar ! Rado, fugi !

RADA (*speriată și ea*) : Und' să mai fug ?

TINCA : Fugi și tu unde vezi... Pă mine, acù, poa' să mă și omoare... Stai ! Vir-te aici, la mine. (*Îi indică un cotlon unde se intră într-o ocniță, un soi de „cameră”. Îi incredințează secretul cel mare.*) Vezi că-i un girlici sub pat, ș-o groapă unde ținem...

RADA (*cu sufletul la gură*) : Și' tale ?...

TINCA : Lasă-mă pă mine... Tu ești tinără... Nespurcată... (*Tropotul s-a apropiat, Tinca o împinge cu sila, Rada dispăre. Pe ușă năvălește Costandin. E desfigurată, ca beat, ud, cu o îndîrjire rea, de moarte.*) Dine ! Scăpași, mă !? (*Inchide ochii, e mulțumită.*)

COSTANDIN ' Ce-ai fi vrut, să crăp, ai ? Să nu te văz în ochi ! Nenorocito ! Ce-ai făcut ? (*Se uită împrejur.*) Ce-i p-aci ? M-au pustiit ! M-au lăsat gol !... (*Îi vine s-o bată.*)

TINCA (*arătînd cadavrul*) : Muri Vasile.

COSTANDIN (*rece*) : Dumnezeu să-l ierte. Da' tu unde umblași, căteaua dracului ? Te-ai dus la ăia să-ți dea, ce ? Acù te stropșiră... bine ți-au făcut, așa-ți trebuie !...

TINCA (*uluită, gemînd*) : Eu m-am dus, cu Voica să...

COSTANDIN : Te-ai dus la fie-ta ailaltă, ce, nu știi eu ?... p-ăștia-i lăsași, care-i ai cu mine, te-ai dus la a boierească... Să te fi sluțit mai rău !... Ce căutași acolo, grijania ta dă putoare ?!

TINCA (*făcîndu-și cruce*) : Taci, Dine !... (*Izbucnește în hohot.*) Nu mă urgisi și tu... că-s bătută eu dă Dumnezeu dăstul... că numai chin am avut dă cînd trăiesc.

COSTANDIN (*coclit de paguba ce-o vede*) : Te-ai dus, smintito, să te calce ăia, să te lase-n șanț !... Păi crezi că mai am eu ochi să mă uit la ce-au

spurcat ei ?... să-mi mai faci și plod !?
Te duci învîrtindu-de, fă, unde vezi cu ochii te duci, fire-ai a... !

TINCA : Dine !

COSTANDIN : Te duci, că-ți crăp capu', uite-acù, lovi-te-ar moartea să te lovească !

TINCA (*hohotînd mereu*) : M-am băgat s-o scap și pă ea... că-i tot copilul meu... să n-o pață ea... !

COSTANDIN : Copilul tău, ai ? Șerpoai-co ! Tu crezi că nu știi ce gîndești și cum te-nchini doar o veni boier Scordoc înapoi, să ieși d-asupra mea, să mă ții tu pă mine în chingă, ai ?

TINCA (*uluită*) : Dine, să n-am parte...

COSTANDIN (*o întrepruce*) : Nu vine fă, și dacă vine, te găsește slută, dăbălă-zată, vai dă capu' tău ! Că el luă mierea, iar eu trăii cu pocitania și-mpuțiciunea. Și-mi fu milă, fă, dă tine, ca d-o zgaibă, și-acù mi-i silă, auzi ? Să pleci d-aci, pînă mă ții !

TINCA (*ulcerată, grav*) : Aoleo, Dine, îmi iau zilele...

COSTANDIN : Măcar să ți le iei ! Crăpare-ai, să te văz ca ăsta ! (*Arată pe Vasile.*) Da' nu crăpi, fă, și să treacă trei herghelii tătărăști peste tine. Numai cînd oi băga eu cuțitu-n tine, a-tunci o să crăpi. (*Urlă.*) Pleacă, Tinco ! Că-s otrăvit, dă nu mai știi ce fac ! (*Tinca se tirăște ca moartă pînă la ușă și pleacă. Costandin, rămas neclintit la masă, lasă capul în pumn.*) Of !! Nenorocito ! (*Apoi țuguie buzele și, cu o delicatețe neobișnuită pentru un om beat, invocă un nume scump.*) Rado !... Unde ești tu, Rado ? Acù să fii cu mine acilea !... Acù, că nu mai am dă nici unele... Și cînd aveam dă toate... tot la tine îmi sta gîndu'... (*E ca un plînsut subțire de vioară.*) Aoleo, Costică, acù să-mi cînți tu dă ce-i la mine-n suflut... Că-s prăpădit fără ea... Și secat ca piatra... Și s-o văz, și s-o simț... m-aș lumina... (*Rada apare încert din ocniță, Costandin nu se miră, crede că e o iluzie.*) Rado... dac-ai fi d-a-binele... te-aș legăna la mine-n brațe... Ți-aș săruta țîțîșoarele... m-aș topi tot în făptura ta... M-aș dumica în fărîmițe și m-aș topi cu tine. Rado, dă ce nu vrei tu să fii a mea ?

RADA : Nu să poate, Dine.

COSTANDIN : Să poate, Rado... Ți le-aș da ție pă toate, numai să te ating... (*S-a sculat să stingă iluzia, dar atinge concretul. Atunci, puțin speriat, o apucă cu amîndouă mîinile de obraji.*) Tu ! (*Nu-i vine să creadă.*) Ești tu aci !? (*Ca și cum ar vreo s-o trezească din hipnoză.*) Rado ! Vino-ți în fire ! S-au dus, toți. Nu mai e nimeni. Numai noi doi sintem. Noi doi, Rado, care ne-am născut pă lume ca să ne-nîlînim aci-ia !... Și să ne iubim aci-ia !
Haide, vino !

RADA (cu privirea fixă, traumatizată de ultimele întimplări) : Nu pot, bădiță.

COSTANDIN : Ba da, Rado. Cine a fost să moară, muri. Iar noi doi a fost să ne găsim și să ne facem una...

RADA : Nu... 'tate ai să adunat p-aci, să făcut iar la loc... Ai griji... Cîte se perindară...

COSTANDIN : Rado, stai ici cu mine !... Stai ici la masă... să petrecem... (*Rada se așază la masă, impersonal.*) O grijă am eu, Rado... ș-o avui mereu... mama ei dă grijă !... să mă scot din gloată... din rumânie... să mă simț nițeluș mai slobod ca alții... asta fu grija mea... 'ți-o spun ca la o soră... Că dacă avem numai o viață.. n-om sta tot înglodați... Și-uite că mă-nglodai... (*Pare sincer, trist, neajutorat, chemînd compătimirea.*)

RADA : 'Ți le chivernisești la loc, bădiță...

COSTANDIN (*gînditor*) : Mă-nglodai... dă slobozenie, ce-am vrut !... Că ce avui, tot nu fû al meu... fû al lui ăla ș-a lui ăla... după cum să ridicară în domnie și să sumețiră... că fiecare s-ar sumeții... și n-avui nimic al meu... Și dacă avură milă dă mine, avură ca să-i îndop... tot pã ei !... Că toți cer... Și cată să le răspunzi... Și vrui să stau și eu dăgeaba să mă uit... cu ulcica-n mină... Să-mi cînte și mie țiganu' dă plăcerea mea... anafura ei dă viață !... Că eu nu mă bag în sootelile lor mari... eu jinduiesc să stau într-un colțisor, cu ulcica mea... s-am parte dă nițică slobozenie... și dă nițică îngăduință, Rado... și dă nițică dragoste... că-i dă la Dumnezeu, Rado... și n-o avui. (*Scoase un suspin profund.*) Nimic n-avui... dacă n-o avui p-asta. (*Plînge.*)

RADA : Nea Dine !

COSTANDIN : Nimic n-a fost al meu... Crișma-i a Stăpînirii... Munca, a Stăpînirii. Pă nevastă-mea, tot Stăpînirea o tăvăli... și-atunci la început, și-acu... că cine aduse tătarii, să vie peste nemți ? și pã nemți peste turci ? și pã toți aci, peste mine-n bordei, și d-ai noștri și dușmani, că nu mai știi dă ei, care vin. Și eu cînd mai trăiesc, Rado, că iote nici dă tine n-am parte, care dacă te-aș avea, le-aș uita p-alelalte toate ?! (*Oțărît.*) Că dacă fac bani, mulți, mă răscompăr, Rado, și te răscompăr și pã tine, și pornim în lume... pã doi cai murgii... și ne ținem cu dragostele pîn zăvoaie ! Că tu ai rămas singură, și eu nu te las... Și nici cu Drăgan să nu te iei, că nu-i vrednic, n-are sămînță dă om așezat. Ori aștepți pã altu' ?

RADA (*evaziv*) : Poate...

COSTANDIN (*congestionat*) : D-acu nu mai aștepți pã nime !... (*Tot mai incins.*) A ce miroș eu, Rado ?

RADA (*blind, dar la pîndă*) : A vin, nea Dine...

COSTANDIN : A vin, Rado... Că mi-l turnai, tot, în cap... Să nu mi-l ia... Erea vinul meu dă taină... Al mai bun... Dă la masa lui Vodă... Și mi-l turnai în cap... Că nu-l putui bea... Încalte, să-l simț... Să-l simț cum se risipește pã mine. (*Exaltarea a crescut.*) Și cu tine tot așa am să fac, Rado, dacă nu vrei să te am eu !... O să te risipeșc... !

RADA : Nu, nene...

COSTANDIN (*fișnește în picioare*) : Nu-i a bună, Rado, nu-i bine întocmit... (*Violent.*) Că dă ce să poată Tătaru' lu' Vodă să-mi spurce muiera, și eu să nu poci să-ți apuc trupu' tînăr, cînd mi-i dor dă el dă mor !? Eu dă ce ?

RADA : Că ești tot rumân ca mine... și om !...

COSTANDIN : Nu mai sint, Rado ! sint ciine ! și-mi cei și eu dreptu' meu la viață !... (*Senzual.*) Că acu s-au spart toate și s-au vărsat. Și nu mai e nici o lege nicăieri.

RADA (*neutru, de parcă ar ceda*) : Nu se cuvine... O să vorbească satul.

COSTANDIN (*montîndu-se*) : Mai știm noi dă cuviință, Rado ? Numai bietul Vasile dacă mai știe dă cuviință... și cu cei spîrcuiți ca el !...

(*Se aude un cal venînd.*)

RADA : Las' să ținem calea dreaptă, nea Dine... Că dacă piere cuviință, se duc toate, cîte-s întocmite... Și-atunci ce lume mai e, și cum mai stăm noi în fața oamenilor, și-a lui' Dumnezeu ?

COSTANDIN : Aoleo, Rado, și dacă te călcam cu calu' și-ți rupeam țoala dă pã tine !?... (*O rupe, o dezgolește, dar aude că cineva descalecă și se apropie. Într-adevăr, intră Costin căpitanul.*)

COSTIN : Ce-i p-aci ? (*O vede pe Rada ruptă.*) Te stricară ?

RADA : Nu... (*Se acoperă.*)

COSTIN : Du-te, fato. C-avem de vorbit cu Costandin. (*Îi pune mîna pe umărul gol.*) Aoleo, Rado, că tare mai frigi !...

RADA (*cochet*) : Așa frig eu...

COSTIN : Aoleo, pãi te răcoresc eu, cînd mi-o veni bine, dă nu-ți mai trebuie alta ! (*Constandin îngălbenește, Rada pleacă zîmbînd.*)

COSTANDIN (*răgușit*) : Muri Vasile... Îl găsi aci.

COSTIN : Știu. Muri și a' lu' Boață, și Gherghina lu' Pandelică, ș-a' lu' Stan-ciu toți, că erau fugiți cu căruța și i-a' prins din urmă și i-a tăiat. Lu' Fătu i-au stricat bordeiul și coșarele. Că el și cu ai lui Duicu și Istrate

- se puseră împotriva, amărății. Cum auzii, că se puse și alde Costan de-a spîrcuit doi buzați, lingă podișcă.
- COSTANDIN :** Cum făcu ?
- COSTIN :** Să tucilă, al dracu', sub podișcă și cind descălică mirzalca, țîst! în spinare la el, p-ormă pe cal și buși în ălălaltu' ! Acu' poate iese poruncă să-l cercetăm. Caii îi luarăm. Costandine !
- COSTANDIN (cu gîndul dus) :** Ce e ?
- COSTIN :** Veni vremea de indoială, și indoiala nu-i bună — decît la nemernici. Bălăceanu se trase la Brașov și stă la pîndă, spre neliniștea țării și-a lui Vodă. Tu făceai alișverişuri bune cînd erea el aici... Parcă și birul l-avuși mai mic, și angaralele. N-aveai ajutor prost... Te-ajungeai... (*Privindu-l iscoditor.*) Oi fi ajuns și-acuma... cu d-alde ei.
- COSTANDIN :** Ce vrei să zici, căpitane Costine ?
- COSTIN :** Dacă ești miluitul lui Bălăceanu...
- COSTANDIN :** Păi nu sint al lui, cum o să fii ! ?...
- COSTIN :** Deh, Costandine... Așa vorbesc unii. Și-ar fi în fire să lingi mîna care-ți dete să-mbuci. Cin-te miluie, te și năimește...
- COSTANDIN (nesigur, neștiind de partea cui e Costin) :** Martor mi-e Dumnezeu...
- COSTIN :** Dacă ai vreun prepus împotriva-mi...
- COSTIN (cu un soi de reproș insinuant) :** Bălăceanu, om prost nu-i, și nici tu, precum ca să te lapezi dă el, cînd năpristan ar putea s-apece Domnia.
- COSTANDIN (precaut) :** Cum s-o apuce ! ?...
- COSTIN :** Păi dă ce să nu poată ? Că oastea nemțească, pă und' să duse, poa' să și vie. Să judecăm gospodărește.
- COSTANDIN :** Costine, nu-și cin' te-a trimis, cu ce-nvățătură, da' eu țin de domn pă Vodă, cum îl țin toți.
- COSTIN (incercîndu-l) :** Și dacă ți-aș spune că-ți trimite răspuns Bălăceanu și zice : du-te la omul meu, la Costandin sin Durdu, și spune-i c-am poruncit eu să se gătească... (*Îl privește țîntă.*) Ai ? Ce-ai zice ?
- COSTANDIN :** N-are cuvînt.
- COSTIN :** Și dacă ți-ar fi trimis răspunsul tocmai pîn călătorul care se brodiase într-o seară, de stătea ici (*arată locul Călătorului*) și cerea să-i înlesnești drum la Pîngărați... !? cînd au izbit nemții ? ai ? ce-ai zice ?
- COSTANDIN :** Mă jur pă Dumnezeu și pă copiii mei... (*Face o cruce mare.*)
- COSTIN :** Constandine, ești ciine de uși multe, dar veni vremea să-ți arăți fapta... Vodă nu stă dă juruințe, lui îi trebuie om voinic, și cai, și căruță, să-și tocmească oaste, să meargă asupra hainului, să-l răpuie.
- COSTANDIN :** Păi eu, dacă am în seamă negustorie, tot la Vodă își află temeiul, și tot cu dobînda lui e.
- COSTIN :** Temeiul e să te oștești, cînd o suna ceasu', și să mergi să apuci pă vrăjmașu' lui Vodă dă grumaz, ca o slugă bună. Iar slujba care o faci aci s-o întregesti mai bine, să n-o lași schi-loadă.
- COSTANDIN :** Căpitane Costine, eu totdeauna ți-am fost cu prietenie, ți-am dat cit ai vrut și ți-oi mai da, dacă oi avea dă unde. Dă ce mă bîntui, taman pă mine ?
- COSTIN :** Slujba ta e domnească, Dine, și toate ce se petrec aci, și se spun aci, sint ale lui Vodă, nu numai ce se bea. Orîndul în bani l-ai plinit, dar faptele mișeilor' nu le-ai dat în vileag pînă acū, măcar că mulți ră-tăcesc cu vorba la pahar. Măria-sa Vodă ar putea izvodi să așeze aci un om mai statornic și mai ascultător, care să-i împlinească gîndurile, să ispitească pe olăcari, să facă voie vegheată Domniei. Și ce-i voi spune eu dumnealui zapciului, cînd mă va-ntreba pă cin' să puie, dă nădejde ?
- COSTANDIN (după o lungă pauză) :** Căpitane Costine, eu-s al dumitale, dar să fii al meu. Și să nu mă lași. Mai am ceva pus d-oparte pentru 'tale...
- COSTIN (mormăit) :** Da' dă oaste, în primăvară, nu te poci seăpa... Vii și tu cu căruța ta, că știi potecile... (*Iar îl privește țîntă.*) Dă la Costea-hoțu'...
- COSTANDIN :** Vin... Da' să-l iei și pă Gheorghie, pă frate-miu... și pă fi-su Matei, că-i voinic. (*Cum celălalt tace.*) Mai dau ceva...
- COSTIN (îl privește lung, acceptă) :** Bine... Și-acū să-mi spui ce mai băgași dă seamă dă cînd se stîrni zurba cu Neamțu'. Care clevetiră, mai avan, dă stăpînire ?
- COSTANDIN :** Păi... mai mulți. (*Dă din colț în colț.*) Unu'... fu Vasile... amărîtu'...
- COSTIN :** Lasă-l pă Vasile acū... că și-a luat plata. (*Se aud de afară apropiindu-se nevasta lui Vasile, urlînd, cu alte bocitoare, ca în tabloul 2.*) Da' din ai de trăiesc. E unu' mai aprig, așa ?...
- COSTANDIN (în timp ce vacarmul crește) :** Păi... știu eu cine !?... Așa, e unu' care vorbește în dodii... și are boală mare pă 'tale...
- COSTIN :** Care ? (*Îl pironeste cu privirea.*)
- COSTANDIN :** Alde Drăgan... (*Incercînd.*) Te pizmuește, dă la Rada pesemne... Cică ai fi abraș în căpitanie... acū te dai cu Vodă Brîncoveanu, că așa veni vremea... da' înainte alt gînd aveai... și alt plan. Iar cînd ți-o veni bine... Așa scoate el vorbe... Și pă Vodă-l injură, dă la văcărit... că are trei vaci... (*Bocitoarele s-au apropiat, sint la ușă.*) Și dă Rada...

COSTIN (nerăbdător): Ce-i cu ea ?
Dă-o-n pasca ei ! Mai vorbim noi.
(Femeile intră jelind. Cei doi s-au
așezat lângă mort și-și fac cruci.)
Doamne, odihnește-l și iartă-i păca-
tele !..

COSTANDIN (tot așa): Dumnezeu să-l
odihnească, iar pe noi să ne ierte..
(Vaier amar.)

(Întuneric.)

Veșnica răspîntie

11

Cancelaria domnească. Costandin Stolnicul dictează, Dedu Birloi,
fratele Radei, scrie. E un tînăr inocent, plin de bunăvoință.

STOLNICUL : „Cerul să vă ferească și
să vă aibe în sfîntă pază. De la Dom-
nul Costandin bunăvoie, iar de la
noi, nevrednicul, cuvînt de îmbărbă-
tare și prietenie, și să urmați cum
v-am povățuit.“ Acù pune și sigiliu.
(Dedu vrea să pună sigiliul Domniei.)
P-al meu, fecioraș. Și ia zi-i cum te
afli tu p-aci și cum îți spune ție.

DEDU : Dedu Birloi.

STOLNICUL : Îți place la Curte ?

DEDU (emoționat) : Îmi place, Lumină-
ția-voastră... Gîndesc că... Nici nu știu
cum...

STOLNICUL : Ai avut bună soartă...
Căci sorțile sînt scrise în catastihul
firii. Acù ești pisăr, și-ai să te faci
diac, dacă ești cu stăruință. Și, mai
încolo, grămatic și logofețel. Ai în
seamă prea minunată faptă, căci ai
să-ntorci din alte limbi în a noastră,
rumânească. Pe ea se cade s-o în-
stăpînim aci, căci vine mai de depar-
te ca a altora. Îți place să scrii ?

DEDU : Îmi place, Luminăția-voastră !
Fărădecit, tot mi-i teamă dă greș.

STOLNICUL : Apoi să ai urechile țin-
tite la ce-ți spun, și la ce spune Vodă,
și boierii, și să-nsemni întocmai. Că
slova luminează mîntea, și învățătura
îți dă ca un fel de soare, care-i d-
asupra vremelniceii. Împărățiile și dom-
niile se petrec, iar soarele minții nu
se stinge de-a pururi, fecioraș. Și cu
el desfaci lumile și le pui la loc. Și
gîndul carii nu-l rod, nici furii nu-l
fură, nici turcii ori tătarii nu-l pra-
dă, nici alte semînții. Unde erai cînd
au lovit tătarii ?

DEDU : La Sfînta Monastire a Bradului,
Luminăția-voastră, cu Doamna Marica
și coconii domnești — copil dă casă
am fost dintii.

STOLNICUL : Și te-ai lipit la sufletul și
rinduiala lor ?

DEDU : Doamne ! Ce minune ! Oamenii
n-am mai văzut ca ei, îmbrăcați și
cumînți, cu blîndețe... Și Vodă, cînd
l-am văzut, începui să tremur. Că bă-

tea în roș și în nestemate și avea ochii
țintă la mine...

STOLNICUL : Și ce vorbeau coconii, fe-
cioraș, cu Doamna muma lor, și dom-
nițele, știi să-mi spui ?

DEDU : Păi... multe, că se tot perindară
boieri, unii după alții.

STOLNICUL (stăruind) : Care mai ales
ți-a părut mai falnic ? și mai rostuit
la cuvînt ? (Dedu vrea să răspundă,
dar apariția lui Vodă îi taie respi-
rația. La un semn al Stolnicului, iese,
nădușindu-se.)

BRÎNCOVEANU : Ai avut dreptate, un-
chiule. Austriecii au slăbit mult pu-
terea spre turci, dă cînd i-a întors
Regele Franței într-acolo.

STOLNICUL : I-a întors, să nu ajungă
Leopold mai presus de el și să-i apu-
ce tronul Spaniei. Bate cetățile spa-
niolate din Flandra și-o să izbească iar
în Țara de Jos, să-și scoată întietatea
mării. Dar acù e în putere acolo
Wilhelm de Orania, care, venind și pe
tronul Engliterei, o să-i dea nițel de
furcă.

BRÎNCOVEANU : Deocamdată, turcii au
îndeminare și-au poruncit (arată de-
peșa cu care a intrat) să ieșim de
sîrg în Transilvania, cu ei, și cu tă-
tarii și curuții, să punem pe Grof
Tuculi principe. Ce zici ?

STOLNICUL (chîtînd) : Tu ce zici ?

BRÎNCOVEANU : Dacă izbim în Transil-
vania, Împăratul n-o să ne ierte ; a-
vînd cărți de la noi la mînă, le va
da în vileag. Iar de se întoarce izbin-
da, vom fi netrebniți în fața lui, și
Bălăceanu se va sui Domn, iar Heissler
va conduce cu sabia. Să stăm împotri-
va Porții iarăși nu se poate, acum
cînd Turcul e liber de Duca de Lore-
na, ce s-a mutat în Apus. Cine să-l
oprească pe Turc ? Muscalul, la Azac,
îi dă bătaie cu puțin spor, Sobiesky-
polacul nu-l poate răzbi, fiind el însuși
hărțuit de șvezi, pe care-i întărită
contra muscalilor și care astfel fac
jocul turcilor. Dacă ar izbîndi Sobiesky,

încă ar fi de cumpănă, căci s-ar întinde să cuprindă Moldova și Țara Românească înaintea Împăratului, cu care au mai slăbit prieteșugul. Iscoadele lui leșești, cum știi, trec să cerce și Transilvania, cu incuviințarea Franțuzului, căci Doamna lui e frațuzcă și Ludovic întărește pe cine poate slăbi pe Leopold. Să merg alături de Tukul, care, ajuns cu trimișii francezi, mă sapă mereu la Poartă, ca să ia tronul țării acesteia? și eu să merg cu el? după ce irosesc zeci de pungi să mă spal de ponegrelile lui și să cumpăr fețele și dragomanii?

STOLNICUL : Poate s-ar îndestula cu Transilvania și ai putea răsufla.

BRÎNCOVEANU : Dar dacă nu se îndestulează — căci e lacom mare? Și-apoi, Transilvania stă și-n mina lui Teleki-grof, care a hulit pe Împăratul, s-a și bătut cu el, iar acum l-au năimtit cu bani și cu titluri, de l-au întors.

STOLNICUL (*insinuant*) : Cum și pe tine vroiau, Costandine...

BRÎNCOVEANU (*dându-și seama că a fost bună politica Stolnicului*) : Bine m-ai povățuit atunci, taică. Povățuiește-mă și acum, cind e hotărîre nedată, fără întoarcere.

STOLNICUL : Nimic nu-i fără întoarcere, în cele omenești, fiule. Numai moartea. Porunca mare e să nu ne moară

țara, năboită și năpădită.

BRÎNCOVEANU : Nu le pot despica toate, unchiule. Dacă Franția află împotrivire la chiar țările ce i-au fost prietene, — cum șvezii, ori pruşii, ori englezii —, și acum cu grăbire s-au întors, căci *se tem de ea* — Turcul pierde din speranță și lasă slobodă mina Împăratului. Dar dacă fostul rigă Iacob II, gonit din Englitera și cocolit de Ludovic, bate pe Wilhelm de Orania, și atunci Franția, cu Englitera alături, string în clește Imperiul lui Leopold și întărită iar puhoiul turcesc? Dacă Muscalul, bătînd pe Șved și rămînînd cu miini slobode să apuce Turcul de grumaz, își face drum spre Stambul, peste trupurile noastre? Nu știi cum e mai bine, e cumpănă grea. Ce povață îmi dai, la atîta vâl-mășag, să nu pierim?

STOLNICUL (*după o clipă de gîndire*) : Apoi... Să scrii Împăratului ce oști vin asupra lui și pe unde, și că-i ești prietin; să chemi, smerit, luarea-aminte și ajutorul Țarului; și să mergi cu Turcul. Altă cale n-ai.

BRÎNCOVEANU : Și dacă vom plăti?

STOLNICUL : Pregătit să fii, Costandine, să plătești mereu, și izbînzi și ponoase; iar toată politichia ta e să ai dă unde.

(*Întuneric.*)

Ocna

Zgomot de cai și căruțe — un convoi care trece, pe undeva pe sus, pe lângă gura de puț a ocnei, în care se zbate, atîrnat de fringhii și condamnat să piară, Drăgan.

12 |

Pe un palier mediu se găsesc : acelu paic din tabloul 8 — executorul sentinței —, tinărul Dedu, îmbrăcat în contăș de curte — cititorul sentinței —, și Popa Iorgu — în chip de duhovnic. Gîdea nu se vede.

DRĂGAN (*zbătîndu-se amarnic*) : Văleu! Văleu oameni buni, terțați-mă! îndurare!

DEDU (*citește*) : „...așa fiind, se va da gîdelui spre aspră și pilduitoare pedepsire, și va fi căznit și atîrnat în ocna, pînă la istovirea trupului și izbăvirea sufletului său de răutate. Drept care întărim cu logofețească pecete, din porunca iubitorului de Cristos Io Costandin Voevod“.

DRĂGAN : Aoleo! Iertare! Iertare, nenorocitul dă mine! N-am greșit lui Vodă, mă jur că nu i-am greșit, nici cu gîndul, nici cu fapta — văleu, mă doare, oameni buni, fie-vă milă!...

POPA IORGU : Fiule, Dumnezeu, care pătrunde în taințele sufletului, îți știe

tot gîndul viclean, și, de l-ai da pă față, ți-ar fi mai ușure și în lumea asta, și-n cealaltă.

DRĂGAN (*zbătîndu-se în funii*) : Părinte, nu mă știi greșit!... Văleu!

POPA IORGU : Greșeală tot omul are.

DRĂGAN : Nu mă omoriți, fraților!... N-am hulit!... N-am cîrtit!

DEDU (*blînd și justițiar*) : Ai cîrtit, Drăgane.

DRĂGAN : Of! M-am sfădit cu Costin căpitanu'... care a vrut să puie mîna pã Rada...

DEDU : Căpitanul e brațul lui Vodă, și porunca lui Vodă vine de la Dumnezeu, care l-a înălțat spre lauda sa.

DRĂGAN : Văleu! Mor! Nu mă muncîți!

DEDU : Toate cite le face Vodă, Dumnezeu le poruncește.

DRĂGAN (*urlă o dată tare*) : Dați-mi drumu' ! Nu știu să fi făcut nimic ! Am împlinit voia Domniei !... Eram cit tine, Dedule, când m-a dus tata... la Camenița... cu slujba zaharelei, și m-au prins podgheazuri leșești... și m-au crestat... Cu cazne... și-am fugit la *Domnul meu...* aoleo !... și-am venit... și-am trudit... dă cind mă știu... și-am... și-am... (*se înecă*) îndurare, fraților !... părinte !... pentru legea lui Hristos !...

POPA IORGU : Drăgane, n-ai mult timp. Spune-ți păcatele, iar bunul și dreptul Dumnezeu, în mare mila lui...

DRĂGAN (*mai slab*) : Părinte, nu știu să... Oi fi jurat strîmb... oh !... la leși... și-am fugit... Am ascuns... bucate... s-am dă-mbucat... iarna... să nu piei !... Am topit ceară... dă la boier... N-am obijduit... n-am huzurit... în curvie... dă-njurat... puțint... (*revoltîndu-se*) da' am să-njur acū p-âl care m-a vindut... ș-am să-l blestem... să i se usuce... luminițele ochilor cu care vede...!

POPA IORGU (*cu milă*) : Drăgane, nu-i bună trufia, nu-i place Celui de Sus... nici oamenilor. Smerește-te !...

(*Sus în gura puțului s-au ivit citeva capete de țărani, trecători cu chervane.*)

ALDEA (*de sus*) : Ce faci, bre Drăgane ? Ce pățiși ?

DRĂGAN (*zbătîndu-se*) : Alei, Aldeo, scăpați-mă, că mă omoară !... Fraților, nu treceți ! Unde vă duceți ?

ALDEA : Cu podvada, la Rucăr și la Bran. Și tu, ce stai acolo ?

DRĂGAN (*abia îngăimînd*) : Mă puse... dă m-am certat... i-am spus lui Costin căpitanu'... aoleo !... că-i slugă, năimită... la mai mulți... c-a fost înainte...

ALDEA : Păi cin-te puse ?

DRĂGAN : Păcatele mele... Și Costandinu Durdului mă puse... ! și cu Necuratu'...

ALDEA : I-aci-n urmă... Costandin... Noi ne cam ducem... Că mai avem dă mers... oho !

DRĂGAN : El m-a învățat... Costandin ; fraților, nu plecați d-aci !... Blestemați să fiți !... Și tu, Dine !... Să vă ajungă moartea !... dîn urmă !

POPA IORGU : Drăgane ! Nu muri cu pizmă !... Hristos a iertat dă 70 dă ori cite 7. Dacă ai pizmaș, iartă-l... Dăzleagă-te dă răutate, ca să te poci dezlega și eu...

DRĂGAN : Nu, Părinte... risipi-i-s-ar oasele la tot neamul lui... și cenușa lor... a Costandineștilor...

POPA IORGU (*hipnotic*) : Iartă-i, Drăgane !...

DRĂGAN (*abia mai respirînd*) : Nu poci, Părinte...

POPA IORGU : Iartă-l, Drăgane ! Iartă-l pă Costandin, *că-i tot dîn sămînța tătine-tu...* Că tu ai fost dîn flori, dă la tat-su, după ce-o lăsă pe mă-sa, Gherghina, și s-a-mpreunat cu maică-ta... care taină mi-a spus-o ea, la grîjitură, sub peceți... și-ți vine ca frate... și să-i ierți dă-ți greși... creștinește...

(*Drăgan a tăcut, nu mai poate zice nimic, fața lui exprimă o imensă stupoare.*)

DEDU (*văzînd că nu mai reacționează*) : 'Aidem, părinte...

(*Popa bolborosește o scurtă rugăciune, îi stropește cu sfiștocul. Paicul face un semn și frînghiile mai coboară puțin. Cei trei ies.*)

DRĂGAN (*numai spaimă că rămîne singur, mai articulează*) : Nu ! !. nu !. nu... (*Acum corpul începe să se convulsioneze și să se biție în frînghi.* După puțin timp se aude de afară o vioară care se apropie, voci, risete și nelipsitul scîrțit de căruțe. La gura puțului se ivește un grup de capete : Costandin, Costan, Costică țiganul și Dinică. Primii trei sint băuți.)

COSTAN : Ce-o fi aci, Dine ? Adînc o fi ?

COSTANDIN : Ia să cerci și 'tale, ai ? Te țin eu dă betele dă la nădragi.

COSTAN : Ia uite ! Zici că biție Scara-oțchi. (*Ride. Scui-pă în puț. Ascultă. De jos vine un geamăt. Costan își face cruce.*) Fțiu ! Bătu-l-ar !...

COSTICĂ : Haoleo, parcă-i Drăgan...

COSTAN (*trezîndu-se*) : Fugi d-aci ! (*Pleacă îngrijorat. I se mai aude vocea, de afară.*) Aoleo, da ușor ne mai ia pieile !...

COSTANDIN : Ce faci, bă Drăgane, petreci, mă ? Ia zi-i, bă Costică, și lui, să joace. Că parcă tot ar vrea să petreacă... Zi-i, mă, dacă-ți spun ! (*Costică începe să zică.*) E bine, mă, la saramură acolo ? Bă, da' fudul ești, frățioare ! (*Frînghia se mișcă.*) Uite, bă, că-i vine să rîză !

COSTICĂ : Păi dacă mă văzu pe mine ! ?

COSTANDIN : Zi-i mă și dîn gură, să plece omu-mpăcat.

COSTICĂ (*cîntă*) :

Apăi, joacă bine
măi Martine,
că-ți dau piine cu măsline,
dihai, dihai, mor !

COSTANDIN (*reia*) :

Joacă tare
măi Drăgane,
că-ți dau slatina dă sare,
dihai, dihai, mor.

Îți place, mă ? Da' ce te miști așa, te gîdili ? Uite, bă, că se gîdilă !... Veni cucoana aia frumoasă să te gîdile, Dră-

gane... Nu Rada, ailaltă. A ciolănoasă. Dă Rada om îngrijii noi acū, că sintem miloși...

(*Fringhia cu Drăgan începe să coboare.*)

COSTICĂ : Io nu mai poci, îmi vine rău. Mi se-ntorc mațele pã dos.

COSTANDIN : Hai, bã, cã-i place. Ce zici, Dinicã ? (*Explicã.*) L-am luat sã-nvețe p-ale lumii, poate-l ochește și pã el vrun boier dã-l face paic. Învățãși, mã, ceva ?

DINICĂ : Sã ne ducem, tatã. (*E cutremurat.*)

COSTANDIN (*cu altã voce, de trezie*) : Nu te mai duci, te-ntorci acasã, auzi ? Și te-așezi, cu mã-ta, și-mi purtați negoțul crișmii. Și-mi faceți parale din

piatrã seacã, auzi ? Cã *altfel*, n-ai parte dã nimic, pã lume... Și te trezești într-o zi în ștreang, pã negîndite, și nu-ți dã nime ascultare... (*Cam emoționat.*) Și dacã n-oi mai veni, sã-ți cînte și ție Costicã, cum îmi cîntã și mie... (*Își îmbrãțișează fiul, apoi.*) Ai, bã, cioara dracului, acū te gãsi boritul ? Ia scrișii-o p-aia cu „frunzã verde foi dã dud, eu mã duc, puicã, mã duc...” (*Scirșuit, vioarã și cãruțe reincep. Ceilalți doi dispar. Costandin se întoarce la puș și aruncã doi-trei bãnuiți de aur, spunînd cald, frãtește.*) Na, bã, Drãgane, s-ai și tu mãcar pã lumea ailaltã, sã nu stai la vamã... Cã și-acolo se plãtește, mã...

(*Întuneric.*)

Bãtãlia

13

Bot de deal tufos la Zãrnești — Tohani.

Costandin cu Gheorghe și cu Matei șed și se uitã in zare la oastea dușmanã.

GHEORGHE : Mã, da' mulți mai sint !...
COSTANDIN : Mulți.

GHEORGHE : Și chipeși ! Ia uite-i, ia, cum mai sticlesc. Au chivãrele ca argintu'.

COSTANDIN : Pãi dacã n-or avea ei, cin' sã aibã ?

GHEORGHE : Mã, pãi p-ăștia nu-i rãz-bim noi... Mi-e cã... Bã Matei, du-te mã mai încoale dã vezi ce fac ai noștri.

MATEI : Pãi ce sã facã ! ? Stau și ei dã sã uitã.

GHEORGHE (*rãstit*) : Du-te mã, dacã-ți spui ! Și sã vezi și dã Costin cãpitanu' pã unde e.

MATEI : Și ce sã-i spui ?

GHEORGHE : Nimic sã nu-i spui. Las' cã ne spune el, d-o avea ce. (*Matei iese.*) Mã Dine, prea sint mulți și cu rost, mã. Aștia i-au pus în spaimã pã turci, le-a dat goanã pã unde i-a vãzut.

COSTANDIN : Pãi dacã au, vorba aia, bani cu zimți !... Cã oameni gãsești, sã-i trimiți sã se spintece. La unii le și place sã-și cate moarte pîn toate pãrțile. Asta i-a învățat : cit trãiesc sã ia cu japița, cã pîn'la urmã tot îndestuleazã pãmîntu' cu hoitu'.

GHEORGHE : Bã, și dacã îi ia la goanã și-acū p-ai noștri ?... cã uite, ia, ce de sint... și vin peste noi, și ne taie ?

COSTANDIN (*fãcînd pe calmul, dar spionîndu-l pe frate-sãu*) : Pãi, nea Ghicã, eu de und' sã știu ? Cã nu-mi spuse Dumnezeu mie cum potrivi sorșii.

GHEORGHE : Pãi cînd ne-o vedea Bãlãceanu p-aci, care ne-a fost, vorba aia, stãpin, pune de ne belește pieile și le spînzurã-n uluci.

COSTANDIN : Deh !... Și dumneata ce zici sã facem ? (*E numai încordare sub aerul sãu liniștit.*)

GHEORGHE : Pãi... eu știu ! ? (*Se pri-vesc.*) Cã nici sã ne lãsãm sã ne cãsã-peascã, ca pe oi... Și dã ce ? Eu știu care-i mai bun la Dumnezeu ?

COSTANDIN : Și la 'tale... care e ?

GHEORGHE : Mie, ce mi-i ãla, ce mi-i ãla ? Tot Costandin sã cheamã. ãla vine cu o putere asupra mea, și ãlãlaltu' tot cu o putere ; iar pã mine tot lipsit mã lasã. Cã puse și Vodã mîna pã averi, cum 'puse și ãlãlaltu', și dacã bate, sã mai întinde, și dacã nu, fuge cu ce are. Și tot pã la ei sã duce. Cã dacã ai bani, te duci unde poftești și toți îți sint prieteni. Da' eu n-am dãcit pielea mea, și p-a lu' fii-meu. Încalte s-o scoț pã ea dã la urgie.

COSTANDIN : Și ce te gîndești, nea Gheorghe ? Sã-mi spui și mie, care nu știu...

GHEORGHE : Gîndesc cã p-ăștia nu-i bate neam. Și poate ne-ar polei și pã noi, de ne-am duce sã le dãm ziua bunã.

COSTANDIN : La Bãlãceanu ! ?

GHEORGHE : Pãi, nu i-am mai dat ? Cã el, dacã vrea sã vie înapoi, dã marea cu sarea. Da' Brîncoveanu ce dete ? Biruri. Și ne-a pus sã cãrãm piatrã. Și ne luã. lemnu' sã facã pod

la turci. Tu ce zici, că văz că taci popîndău ?

COSTANDIN (*nehotărit*) : Păi, nea Ghică, mi-e că nu-i bine să te las singur... că ești mai mare ca mine... și știi mai multe.

GHEORGHE : Păi... s-așteptăm să vie Matei, ș-o luăm p-ici pînă desîș... Ne facem că ne ducem și noi mai încoale... pentru nevoiți... Poate nevoim dă ne scăpăm viața... Și dăm năvală la urmă, dac-o fi, cu care e mai împiciorogat. Tu, dacă vrei să stai cu Vodă, Dine, eu nu te țiu legat. (*Franc.*) Dar dacă viu, p-ormă, cu lobonțu', apuc crișma pă veci, să știi. C-așa-i drept !

COSTANDIN : Știu și eu, nea Ghică !?... Da' dacă bate Vodă Costandin, imi lași și partea 'tale !

GHEORGHE : Păi dă ce să țiu-o las, eu nu venii tot cu Vodă ? Mă-ntorc cum am venit. Parcă cine o să știe ce-am vorbit noi acū ? Pă tine n-or să te crează, că ești cu pricină. Și mai stă și Safta la mijloc, pentru mine. Care, vorba aia, i-ai tras și ei dă sub nas.

COSTANDIN (*s-a hotărit*) : Hai să mergem, atunci. (*Se aude un foșnet în tufe.*) Matei, tu ești bă ? (*Nici un răspuns. Cei doi pun mîna pe topoare.*)

TILICĂ (*din tufe*) : Nea Dine ! Nu dați ! (*Apare.*) Eu sînt, bre.

GHEORGHE : Ce-i, bă Tilică ? Dă unde vîi tu ?

TILICĂ : Păi dă colo viu. Dă la ei.

GHEORGHE : Păi ce rost ai tu ?

TILICĂ : Ce rost să am ? M-am săturat dă ei, dă-i dracu'...

GHEORGHE : Păi dă ce ?

TILICĂ : Sînt tari dă cap. Nu-s oameni...

GHEORGHE : Păi ce-ți făcură ?

TILICĂ : Nimic nu-mi făcură. Da-s clonțoși așa, nu-ngăduie. Toate le put. Eu viu ici la ai mei, unde am necăjit și pînă acū, la Vodă ăsta al meu... Că-i mai bun.

COSTANDIN : Erei în desîș cînd vorbirăm noi acū ?

TILICĂ : Îmi trăsei sufletu' nițel, c-am venit fuga, vai dă mama mea și dă picioarele mele.

GHEORGHE : Și cum scăpași tu d-atîta vreme pînă toate ?

TILICĂ : M-ajută Sfînta Cruce, nea Gheorghită și nea Dine.

COSTANDIN : Mă Tilică, tu n-ai gînd curat.

TILICĂ : Să-mi putrezească limba și mădularele dacă am altă dorință decît să ispășesc la picioarele lui Vodă. C-am văzut multe și, dacă m-o asculta, rău n-o să-i paie, gîndesc. Și-i pot spune dă toți.

COSTANDIN : Și dacă eu nu te crez și te pui jos acū !?... Săi, nea Ghică, că ăsta ne vinde ! (*Stă amenințător asupra lui Tilică, dar apare Costin căpitanu' cu Matei.*)

COSTIN : Ce-i bă, ce-aveți ? Ce-i cu tine, mă Birloi ?

COSTANDIN (*însfăcîndu-l în brațe pe Tilică*) : S-a băgat între noi aci să ne spurce sufletul ! Proclētu' și ticălosu' !

COSTIN : Fiți gata să dați năvală ! În-cepe iureșul ! (*Pune mîna în ceafa lui Tilică.*) Iar tu, vîi cu mine ! (*Îl cară afară. Din cămașa lui Tilică a scăpat o cutie. Costandin o vede, o ridică.*)

GHEORGHE : Ce-i acolo ? (*Scot, cu de-stulă teamă, la iveală o cruce, din care briliantele ș-au rărit.*) Ia uite, bă, minune ! Și-astea or fi dă preț ?

COSTANDIN : Păi cum ! Iau eu una, și tu una... Ălelalte le luă el. D-ai zise că-l apăără Sfînta Cruce...

GHEORGHE (*se invoiește*) : Și lui Matei ce-i dăm ?

COSTANDIN : Crucea...

(*În acea clipă încep trompeții, apoi urlete, și armîile se mișcă la bătaie. Se aud vocea lui Costin și ale altor căpitani : „Înainte ! Ucide ! Haideti ! La năvală ! Ura !” Cei trei se însuflețesc, strigă și ei „Ura !” și aleargă înainte. Se aud tropote de cavalerie, tunuri, bătălie, gemete. Apoi zgomotul se potolește, lumina se schimbă. După un timp, în locul respectiv apare Vodă Brîncoveanu cu cîțiva boieri valahi, însoțit de Mehmet-Pașa și de cîțiva Curuși împintenați, între care și Bertodî, secretarul lui Tököli. Meterhaneaua cîntă a victoriei, tabulhaneaua acompaniază. De departe vin un soi de urale și nelipsitul zgomot de cai.*)

MEHMET : Din voința Preaputernicului Allah, Stăpîn a toate zările, am supus cu fruntea în țărînă pe necredincioși și ghiauri. V-ați purtat bine, Gospodare, serascherul va fi multumit și-i va spune Marelui Vizir de sirgînța Voastră.

BERTODI : Măria-sa Grof Tököli va vrea să vă vadă, Principe, și să vă mulțumească pentru ajutorul ce i l-ați dat. Cînd va fi liber, va veni, cu inimă deschisă, să vă întîlniți.

(*Brîncoveanu dă din cap cu reținere.*)

MEHMET : Rivalul vostru, aga Bălăceanu, a pierit în cîmp, din voia lui Allah, ca și Grof Teleki, rivalul preafericitului Tököli-grof. Îl vom descăpătina, și aveți slobozenie, Gospodare, să-i luați capul (*Brîncoveanu se înclină*), ca un dar de prietenie a serascherului Funduc-Pașa, cel ocrotit de Profet. Iată și ciinii de prinși...

(*Sînt purtați sub escortă prizonierii : Magnî, Doria, Donat Heissler. Privirea lor e cavalească și sfidătoare.*)

BRÎNCOVEANU (*ținându-l pe Heissler, spune cu un fel de politețe melancolică*): Iată-te rob, ghenerale.

HEISSLER (*cu mare dispreț*): Eu sînt rob de astăzi, dar tu ești de cînd te-ai născut. (*Consternare. Brîncoveanu, atîns, vrea să-l zdrobească cu sceptrul.*)

BRÎNCOVEANU: Cutezi?

BERTODI (*încet*): Rețineți-vă, Prințe, e baron al Imperiului.

MEHMET: Luați cîinele de aici! (*Heissler e luat.*) Aur greu va pune acesta în balanța răscumpărării.

BERTODI: Au luat și ei cîțiva prinși. Îi vor schimba. Grof Tököli își va obține în sfîrșit iubita soție.

MEHMET: Să mergem.

(*Turcii și ungerii ies. Într-un timp s-au adunat, dinspre desigurii, țărani români. Ei încep să murmure, apoi să strige: „Trăiască Vodă Costandin! Trăiască Stăpînul nostru! Dumnezeu să-l ferească mulți ani! Brîncoveanu e însă amuțit de scena care a avut loc, de umilințele la care a fost supus. Țăranii se apropie, încep să chiuie, să dea semne de însuflețire, să facă mari demonstrații de fidelitate.*)

CLUCERUL ȘTIRBEI (*văzînd că Vodă tace*): Oameni buni, Vodă e mulțumit de voi. Veți avea adaos la tain, și-o să vă dăm băutură din buțile austriece. (*Urale, chiote, strigăte de „Trăiască Vodă Costandin! Trăiască boieru' Costandin Știrbei, vel clucer! Trăiască boieru' Cernica Isvoranu, vel armaș!”*) Vom merge tot înainte cu Domnul nostru, pînă la supunerea dușmanului! (*Entuziasmul se răcește, cîțiva mai strigă: „mergem!” și „Trăiască Vodă Brîncoveanu!”; dar cei mai mulți tac sau murmure.*) Ce-i, oameni buni? (*Tăcere.*) Vorbiți!

ALDEA (*după codeli*): Păi... noi gîndeam că acu... dacă făcărăm ispravă...

O VOCE DE ȚĂRAN: Avem gospodăria, Măria-ta!... Rămîn de izbeliște...

ALTĂ VOCE: Vine cositu' d-al doilea... la otavă!... (*Mulți întăresc: da, asta e!*)

ALTĂ VOCE: Să meargă lefegiii dumnealui vel-armaș, cazacii călărași și siimenii!...

ALTĂ VOCE: Așa e! Că au leafă.

ALTE VOCE: Noi avem nițel fin... Și rămîn vitișoarele lihnite... și p-ormă cu ce mai plătim birul haraciului, și p-alelalte?...

COSTAN: Ba hai să mergem, fraților. Barem să facem isprava toată. Dacă tot ne-am pornit!...

ALDEA: Cînd or veni ceambulurile tătarești îndărăpt, ne spîrcuie muierile și copiii, Măria-ta!...

O VOCE: Mai avem dă săpat la vie...

ALTĂ VOCE: Ce să cătăm la liftă și la papistaș?

COSTAN: Păi să le-arătăm și noi oleacă dă petrecanie ălorlalți. Că n-om fi nici noi dă izbeliște. Hai, mă.

ALTĂ VOCE: Eu n-am nevoie dă co-roana lui Crai, măi frate-miu, că-mi mor vitișoarele în oboroace... Du-te tu!

ALTĂ VOCE: Am patru micuți, Măria-ta. Nici unu' nu-i bun dă coasă... Și se face otava acu, Măria-ta!...

ALTĂ VOCE: Las' că luăm dă la ăia. Că luară și ei... Îmi luară și oițele... gol m-au lăsat!

ALTĂ VOCE: Și eu lăsați la oițe o fată dă nici opt ani... Acu ce face ea?

ȘTIRBEI: Dar, oameni buni, mergem să zdrobim dușmanul care v-a călcat!...

ALDEA: N-avem pizmă pă nime, Măria-ta! Avem rosturi...

O VOCE: Dumnezeu o să-i plătească... Dar vitișoarele mele, cin' le adapă?

ALTĂ VOCE: Să să ducă Tuculi-grof cu-ai lui. Și cu Turcul, care bate mereu războaie, că asta i-e dat.

ALTĂ VOCE: Noi avem tîrle în munte... Și poloage...

COSTAN: Hai bă, că tot avem flinta în mînă!... Poate dăm un iureș și pentru slobozenia noastră, bre!

GHEORGHE (*năvălînd în fața Domnului și ingenunchînd*): Doamne! La tine-i nădejdea toată! L-au luat pă Matei, pă fii-meu! Spune-le, Doamne, la nemți să-l dea înapoi! Să facă cum or ști... să-l șchimbă! Că alt fecior n-am, că pă Ilie l-au omorît turcii cînd au vrut s-o fure pă sor-sa și el a sărit cu țăpouil!... da' tot au luat-o! Și fata ailaltă muri dîn naștere, cu nevastă-mea d-odată!... Și să-l dea 'napoi, pă moșia Măriei-tale, Zăcătura, că țî-i cu credință... Că frate-miu Costandin are fecior, pă Dinică, dar eu n-am... Și n-are cui rămîne crișma... Și am și o văcuță, și-o mînză, Doamne! Și pă boieri văz că-i șchimbă, da' să le fie milă și dă mine!... dacă le spui Măria-ta. (*Plînge. Știrbei face semn celorlalți țărani să se depărteze fiindcă a văzut un gest de nerăbdare al lui Brîncoveanu.*) Ascultă-mă, Mărite Doamne! Că am văcuța aceea și o mînză, ș-am trudit și eu pentru ele!... (*Un turc aduce capul lui Bălăceanu și i-l prezintă lui Vodă. Mulțimea se înfioară, murmură. Brîncoveanu, pripește meduzați capul. Gheorghe continuă jelanua.*) Și dacă-mi ia Costandin crișma, și mă lasă să plătesc eu bezmenul și cotăritul și camena și branștea... și n-am cu cine-mă ajuta... ce s-alege? Vrei să pui cuvînt Măria-ta, vrei? (*S-agață de caftan, boierii îl resping, Vodă face un pas spre capul lui Bălăceanu.*) M-ascuți, Măria-ta? Matei sin Durdu,

din Zăcătura! (*Decepționat.*) Nu mă ascuți, Măria-ta. Dar eu cui să mă ținui pã lumea asta, cui? (*Brincoveanu mai face un pas. Gheorghe nu mai plînge, strigã.*) Dine, nu ne-ascultã Vodã, care am luptat pentru el! Pã Matei nu-l cumpãrã! Trebuia sã fi fugit, Dine! Dãgeaba ne-am scos su-fletul! (*Disperãt.*) Jos cu Vodã Brincoveanu! (*Costin cãpitanul se repede, dar, inaintea lui, un altul îl doboarã*

și omoarã pe Gheorghe : e Tilicã. Se face rumoare. Boierii și cãpitanii îm-prãstie mulțimea, care începuse sã murmure. Fratele lui Gheorghe, Co-standin, apare și-l privește, cum stã doborît, cu aceeași expresie cu care Brincoveanu privește pe Bãlãceanu.)
COSTAN (*apare și el*) : Ce fãcurãți, mã ?
În loc sã izbim dușmanu'... la mir... ! ?

(*Intuneric.*)

Curuții

14 | Crisna lui Costandin. Tropote de cai. Atmosferã incinsã, se bca pe rupte. Șapte-opt țãrani, dar și cinci unguri curuți, în fireturi ; trei dintre ei, la o masã cu Safta, pe care doi o-ncing dupã mijloc. La altã masã, doi mai rãsãriței, unul fiind secretarul Bertodi. Popa Iorgu cu Pîrvu dãbilarul. Tinea și Costandin servesc, Costicã țirrie din vioarã.

MIKLOS (*lui Costicã, ce se strecoarã sã plece de la ei*) : Stai aici, la naiba ! Nu te miști cã te-mpușc ! (*Strigã.*) Crisãmãrițo, înc-o glajã de vin !

JANOS (*la masa cealaltã*) : Și-aicea încã una ! Plãtește Tökoli-Herțeg !

SAFTA (*se sãrutã cu Zoltan, se gidilã, ride*) : Fi-ți-ar mustața a dracului, dã soldãțoi !...

GRIGORE (*continuuind netulburat o conversație eternã*) : Iar scoase... Mã du-sei cu sapa, zic, acu-l prinț, lovi-l-ar boalele, dã sobol... cã scoate mereu și stricã finu...

MIKLOS : Zi-i un ceardaș, mã țigane, bãga-te-aș în... !

(*Costicã nu prea știe, atunci Miklos cintã el și țiganul îi ține hangul. Cîntec mare de chef.*)

COSTANDIN : Nu mai am, boier Pîrvule. Am dat.

PÎRVU : Mai ai, Costandine, o rãmãșiță... Nici cõtãritu' nu-l plãțiși... nici locu' agesc...

COSTANDIN (*beat, enervat, ridicînd vocea*) : Pãi eu crez cã fãcui dãstulã slujbã, la Vodã... Douã chirii i-am fãcut, bașca piinea !... Cãrai și iarbã dã foc !... Dãdui și nãvalã cu oastea... Pãi dar, dã ce sã ia dã pã mine tot, boier Pîrvule ?

LAJOS : Taci tu acolo cã nu s-aude muzica !

COSTANDIN (*mai inverșunat*) : Dã ce mereu pã mine ?

PÎRVU : Pãi dacã Gheorghe se duse, plãtești și orîndu' lui. Acù, vorba aia, ar trebui sã dai de bãut la toți... c-ai rãmas tu singur !

COSTANDIN : Am rãmas sã dau și ce n-am. D-asta oi fi bun toatã viața ? Sã tot scoț ?

LAJOS (*enervat*) : Taci acolo mã, n-auzi ?

Vorbești ca vita, nu știi ce-i frumos.

MIKLOS : Unde-i vinul ? Noi ce grebla lui Dumnezeu facem aici ? Crisãmãrițo ! Vino, sã te...

COSTANDIN (*la privirea întrebãtoare a Tincãii, îi face semn sã se ducã. Înghite în sec*) : Aștia-s d-ai noștri, ba-remi... (*Se apropie de Bertodi.*) Cine plãtește, Măria-voastrã ?

ZOLTAN : Tökoli Imre plãtește la toți ! Vã cumpãrã cizme !

MIKLOS : Și eu îi pot plãti : cite 25, la spate. Și dacã nu-ți ajunge, un glonț în gurã ! (*Pune pistolul pe masã.*)

BERTODI : Taci, Miklos !

COSTANDIN : Pãi dar, sîntem prieteni, neicã... Nu fãcurãm ispravã-mpreunã ?

JANOS : Dacã sîntem prieteni, sã dați vin aici ! Și-aduceți ceva femei, mai tinere, nu care n-au dinți !

ALDEA (*lingã Bertodi*) : Eu nu pricep neam : voi nu sinteți tot papistași, creștini ?

POPA IORGU : Creștini sînt, da' nu-s papistași. Au altã cruce.

ALDEA : Pãi dar atunci cum merg cu Turcul ?

BERTODI : Cum mergeți și voi.

NAE (*cu haz*) : Pãi noi mergem cã n-avem încotro, neicã.

ALDEA : Dar voi, dacã sinteți unguri, dã ce vã băturãți tot cu ungurii voștri ?

POPA IORGU : Pãi ăia-s alți unguri, și ăștia-s alți unguri. Și mai sînt și alții, care-s papistași. Și mai sînt și alții, care-au fost d-un fel și se trecurã d'-alt fel... fel dã fel sînt... cã nu-i cunoști... care cu cine. Și nemți sînt... și alte neamuri... Ș-acù venirã sã mai șazã p-aci... sã dea fin la cai... pinã-n primãvarã...

ALDEA : Păi, ce fin, nene, că dobitoacele noastre zac... Dă und' să mai luăm ?

NAE : Făcură, unii din ei, vraise mare, au spart la Baldovinu... au tăiat vite... pă Zdrelea îl scopiră.

COSTAN : Dă ce ?

NAE : Păi, eu știu ? !

ALDEA : Așa fac, se-mbată și... La Scorățelu ce-au lăsat ? Proașcă.

NAE : Le dă tainu' nostru, tot. Dă bine ce se pupară Craiul lor cu Vodă Costandin, la coronație.

COSTAN : Păi ce crai o mai fi și ăsta dacă stă p-acilea, pă pășunile noastre ? Să crăiască la el acolo... unde o ști !

NEAGA : Taci Costane, nu te pune...

BERTODI : Așa-i înțelegerea, de la Exce-lența-sa Sultanul.

LAJOS : Dacă v-ați întors după oi... Acum eram la Beci, la Viana și che-fuiam acolo în Ringplatz, nu în co-tețul ăsta puturos !

COSTAN : Nu-i hramul nostru la Viana, bre, frățioare, e aci ! Noi dă la alții nu luăm dă băut, nici dă-mbucut !

MIKLOS (*Tincăi, care-i servește*) : Hai, dragă, stai în brațe. Că nu capeți de la bărbat ce capeți de la mine. (*O ia pe genunchi.*)

SAFTA (*rizînd*) : Tinco, acū-i vremea noastră. Că mîine, cînd s-o-ntoarce foaia, mi-e că rămînem iar prizărite. D-atîta întors, nu mai știu nici eu care mi-i fața și care, dosu'. (*Văzînd că Miklos o mușcă pe Tinca, Costandin vrea să sară, dar Pîrvu îl oprește.*)

PÎRVU (*mai încet*) : E poruncă, să vă țineți... Să-i lăsați să s-astîmpere, să le treacă... Domnia nu vrea vrajbă acū...

COSTANDIN (*repede, suierat*) : Păi dar, e nevastă-mea, boier Pîrvule !

PÎRVU : Las-o și tu... Parcă tătarii... ce-ți făcură ?

COSTANDIN : Erau păgîni !... Au venit în pradă !...

PÎRVU : Tot sub cuvînt de ajutor... și prieteșug... Ca ăștia. Cînd o fi... știe el Vodă ! cum s-o dreagă !

TINCA (*îngheșuială*) : Costandine !

LAJOS : Dă la dracu' Costandin, că nu poate el nimic. Dacă n-are cu cine pupa, dau piștolul meu să pupe.

(*Curuții rid.*)

COSTANDIN (*nervos*) : Luați-o și pă Neaga a lui Costan atunci...

COSTAN : Cum asta, mă ? Nu țî-e rușine ?

COSTANDIN : Păi pă Tinca dă ce ?

COSTAN : Păi se potrivește ?

COSTANDIN : Cum adică ? (*Vrea să se repeadă la încăierare. Popa îl reține.*)

ZOLTAN (*strigă, cu limba împleticită*) : Nu. mai lătrați ! Sînteți cu toții niște prăpădiți ! Miroșiți a oaie. Nu știți

ce e viața viteazului. Numai brînză știți facem. Atunci dați brînză aici. Să mîncăm brînză.

COSTAN : Ia vezi, bă, ce zice zăbăucul ăsta ! Unde se trezește ? Să nu-i arăt eu ce brînză fac acū !

JANOS (*sărînd și el pe masă*) : Și schimbăți vinul imediat ! ăsta-i cu apă ! Crîșmare, imediat schimbați vinul ! Și dai să bea la toți ! Cristosul și Maria mă-ti !

BERTODI : Băieți, trebuie să plecăm ! Retragerea ! Stingerea !

JANOS (*neascultîndu-l*) : Că noi v-am apărat, și Craiul nostru, cu sabia goală, iar al vostru numai a vorbit la ureche și i-a pupat pe toți ! Și marele Sultan are nădejde tot la noi, în voi n-are, că nu faceți decît brînză împutită și băgați apă-n vin, Cristoșii și Maria Dumnezeilor...

COSTAN : Bă tu ăla, mustăciosule ! Ia zi tu cine duse greul podvezi ? Dă unde îmbucarăți voi ? Păi dacă am umbra și noi lela-lela, cu sabia smulsă...

NEAGA : Taci, Costane !

BERTODI : Ajunge, Janos !

ALDEA (*mai încet*) : Păi da, mă ! ...de fudui ! Numai să-și zornăie pîntenii știu ai lu' Tuculi-grof, ăștia, să trudească — neam !

JANOS : Lasă-mă, Bertodi. (*Lui Costandin.*) Pe tine, o să te spîzurăm cu mîna la cap ! Să-nveți să saluți gradul ! (*Celorlalți.*) Aduceți fetele aici ! Să jucăm ceardaș ! (*Lui Costică.*) Cîntă, prostule, că-ți sare creieru' prin ochi !

COSTICĂ : Cînt, săru-mîna !... Cînt cum vrei matale... (*Cîntă mai aprins.*)

JANOS (*lui Costandin*) : Ai adus vin ?

COSTANDIN : Da' cine plătește ?

JANOS (*se repede la el*) : Nemernicule ! Noi am plecat să răsturnăm o împărăție, și tu te tîrgui pentru un butoi ? (*Trage cu pistolul, Tinca țîpă, Costandin n-a fost atins, fiindcă Bertodi a sărit și a deviat glonțul, care a intrat în butoi, de unde începe să țîșnească vinul. După un moment de tăcere, curuții, care erau și ei cu pistoalele în mînă, izbucnesc în urale, și după ei țărani. Se duc la butoi și-și umplu cînil, care mai de care.*)

MIKLOS : Asta, da, muzică ! (*Merg pe rînd, beau, ciocnesc unii cu alții și sparg cînil de podea, cu năduh. E un delir de cîni sparte și de vin șuroind. La care se fac numai două obi-ectii, în mers.*)

PÎRVU (*lui Costandin*) : Cotăritul tot trebuie să-l plătești, Costandine... Și cu-păritul... Chiar dă să scurge tot, și să sparge tot ! Dabila e sfîntă !

SAFTA : Nu te iuți, Dine, că Matei a lu' nea Gheorghe n-a murit. Și-o să vie,

intr-o zi, la socoteli... (Ciocnește că-nile.) Hai să bem toți d-a valma, dă pomana lu' nea Ghică, săracul!

(Acum toți sînt bucuroși și euforici, afară de Costandin și de Tinca. Lăutarul începe să cînte „Perinița”. Joacă toți cu însuflețire, fraternizînd, cînd mai intră o femeie ciudată. Curuții chiuie și-o iau imediat la joc. Apoi intră Tilică cu Rada. Costandin îngălbenește. Rada e luată și ea la joc, sărutată. Dar, cînd vine rîndul jemeii ciudate, ea își petrece binișor batișta după gîtul lui Bertodi și începe să strîngă cu tot mai mare putere. Pînă să se bage de seamă, Bertodi, sugrumat, e tras la o parte, iar ceilalți sînt buluciți și nu văd cî se întimplă.)

PÎRVU (speriat) : Ce-ați făcut ?

POPA IORGU : Țsta, Bertodi secretarul, era ăl mai dă ispravă dîn ei... păcat!

CĂPITANUL COSTIN (apărut din senin) : Porunca Stăpînirii. Umbla cu... ce nu trebuie. (Se apucă să-l caute de hîrtii. Femeia se trage mai la o parte și lîngă Costandin se demască. E Costea-hoțul.)

POPA IORGU : Doamne, mare e puterea ta!

COSTIN (strigă spre buluc) : Ia scoateți-i, mă, și luați-i cu voi la joc, Tilică. (Ies aproape toți grămadă, jucînd.)

COSTEA (lui Costandin) : Dă ceva dă băut, Dine... (Afară se aud împușcă-

turi și gemete, și vioara lui Costică zicînd „Perinița” și vocea Saftei : „Fire-ai afurisit dă bozgoroi, că mă-nțepași cu mustața”. Și a lui Aldea : „Șterge-l, bă, peste bot, că prea o luase razna”. Și a lui Pirvu : „Încet, mă, că nu vrea Stăpînirea... Să nu dați dă bucluc !“...)

COSTIN : Umblau cu fofirlica, ai dracului ! Bravo, mă, Costeo, făcuși slujbă bună ! (Îl apucă toți trei pe Bertodi și-l scot alături.)

POPA IORGU (binecuvîntîndu-l) : Păcat de el.. era om bun !... măcar că d-altă lege. Dar dacă s-a-ntins la politicele... (Vede într-un cotlon pe Nae și pe Miklos beți, căzuți pe jos și îmbrățișați, făcînd eforturi să se scoale.) Răzimați-vă unu' dă altul, mă băieți ! (Cei doi se reazămă umăr la umăr și încep să se ridice, greoi.) Așa, copăcel ! Sprijiniți-vă, altfel nu merge ! Așa, mă, Nae !

(Cei doi se ridică în sfîrșit și se uită mirați unul la celălalt.)

NAE : Al dracu' brabete ! (Lui Miklos.) Greu, bă Miklos ! ori cum îți zice...

MIKLOS (recunoaște) : Greu !... Nae. NAE : Să ne dea Dumnezeu sănătate ! La care n-o crăpa...

(Întuneric.)

Spartul oalelor

15 |

Olăria lui Moș Costache. Dinică e iarăși prezent.

DINICĂ : Da' dă ce îi face pă unii mai mari și pă unii mai mici ?

COSTACHE : Ca să se mire proștii.

DINICĂ : Da El știe cînd cade unul, dă să sparge ?

COSTACHE : Eu știu dacă i-o mai fi numărînd ? Că-i bătrîn și Dumnezeu, mai uită...

DINICĂ : Păi dacă uită, e bine. Că uită și păcatele.

COSTACHE : Deh ! (O oală cade pe neașteptate de pe poliță și se sparge.)

DINICĂ (speriat, își face cruce) : Văleu ! Cine a-mpins-o ?

COSTACHE : Știu eu, taică ! ? Mița.

DINICĂ : Păi nu-i nici o miță...

COSTACHE : N-om fi văzut-o noi.

DINICĂ : Să poate ?

COSTACHE : Să poate. Că nu toate să văd. Vîntu' să vede ? Gîndu' să vede ? Poate o împinse Dumnezeu cu degetu'.

DINICĂ : Păi dă ce tocmai p-asta ?

COSTACHE : Așa-i veni. Dă joacă. Că și el să mai joacă.

DINICĂ : Dumnezeu ?

COSTACHE : Păi cum ! O ține într-o joacă. Mai face... Mai sparge... ! că altminteri nu le poate preface...

DINICĂ : Eu am crezut că numa' copiii să joacă.

COSTACHE : Nu. Toată suflarea.

DINICĂ : Și nea Drăgan, cînd stătea atîrnat acolo dă frînghii, în ocnă, tot să juca ?

COSTACHE : Tot.

DINICĂ : Da' dă ce îl pune pă unu' să moară și p-altu' să nu moară ?

COSTACHE : Păi, cum vin la rînd... Nu vezi că n-alege ? Ia și pă moșu', și pă țincu', care se brodește. Cum făcu mița.

DINICĂ : Pă 'tale cînd te ia ?

COSTACHE : Poate azi, poate alt'dată.

Eu dacă aş şti joaca lui, aş fi Dumnezeu.

DINICĂ : Pă tata-l luă, da-l lăasă.

COSTACHE : Că-i jucăuş şi tac-tu. L-a mai lăsat să să zbată niţel, ca nea Drăgan în funii. Da' pin-la urmă tot îl coborără şi pă el în fundul ocniî pământului.

DINICĂ : Da' fringhia cine-o mişcă, tot Dumnezeu ?

COSTACHE : Unii pă alţii să mişcă. Unii au rost mai mare, dă-i ţin pă alţii în leasă. Şi-i lasă, şi-i sfirîie, şi-i pitrocesc... Şi-i pierd...

DINICĂ : Dă ce ?

COSTACHE : Dă joacă. Cînd eşti mai mare, ai alt joc ca cînd eşti mic. Că asta-i rîvna la fiecare : s-ajungă la joaca a dă sus. Să joace cu Dumnezeu în bumbi.

DINICĂ : Păi Dumnezeu are bumbi ?

COSTACHE : N-are... Da omu' crede că are. Şi tot se iţeşte să-i apuce.

DINICĂ : Şi care-i mai sus cum să joacă ?

COSTACHE : Nu ştiu, băiete, că pă mine nu mă poftiră. Eu dă patruzeci dă ani tot frămînt lutu'... Poate mai dă mult...

(Întuneric.)

Panorama

Salonaş la Versailles. În fund, pe o parte, o uşă deschisă lasă să se vadă şi în special să se audă tiradele unei piese de teatru, în gustul lui Racine, care ţine concentrată atenţia Curţii. O altă uşă somptuoasă conduce spre galerie şi apartamentul regal, alta, spre intrare, alta, spre sala de joc.

16 | În salonaşul luxos, s-au strîns citeva doamne, în mare ţinută, care n-au mai încăput la locurile lor în teatru şi care s-au retras aici să respire şi să converseze. Astfel, într-un grup stă Mareaşala de Rochefort (45 de ani), cu Doamna de Saint-Valéry (40 de ani) şi cu Louise-Gabrielle de la Vallière (25 de ani), ducesă de Choiseul. Contesa de Bury (45 de ani) iese din sala de teatru cu Domnişoara Choin (20 de ani, urită) şi îşi fac saluturi graţioase. Vorbire extrem de rapidă.

DOAMNA DE BURY : Comedia e mai ravisantă ca oricînd. Iar Doamna D'Epernay se întrece pe sine astăzi.

LOUISE-GABRIELLE (*mordantă*) : Nici nu e greu, contesă.

MAREŞALA : Am remarcat şi eu că joacă virtutea cu o transfigurare admirabilă.

DOMNIŞOARA CHOIN : La care contribuie şi coafura, mi se pare. (*Doamnele zîmbesc.*)

DOAMNA DE BURY (*prezentînd*) : Ne-poata mea, domnişoara Choin. (*Choin se înclină.*)

MAREŞALA (*răspunzînd la salut*) : Adorabilă... (*Cele două se depărtează.*) Fanteziile prinţesei de Conti (*se întoarce spre Louise-Gabrielle*), iartă-mă, draga mea ducesă, am uitat că ţi-e nepoată... (*Rid amîndouă.*)

DOAMNA DE SAINT-VALÉRY : Doamna de Bury ţinteşte sus.

MAREŞALA : Cînd ai un corp ca un oboi, ariile se răspîdesc în aer. Oricît de aranjată ar fi coafura. (*Se apucă să şuşotească.*)

DOAMNA DE BURY (*Domnişoarei Choin*) : Mareaşala de Rochefort e din ramura Laval a casei Montmorency. Tatăl ei e al doilea fiu al mareaşalului Bois-Dauphin, care, deşi fără avere, dar de *bonne mine*, a luat pe marchiza

de Coislin, văduva colonelului-general al gărzii elveţiene, mama ducelui şi cavalerului de Coislin şi a episcopului d'Orléans, primul confesor al Regelui. Era fiica mai mare a cancelarului Séguier şi soră mai mare a ducesei de Verneuil, mama din prima căsătorie a ducelui de Sully şi a ducesei de Lude. Fratele mai mare al tatălui ei, Domnul de Bois-Dauphin, a murit fără posteritate, lăsîndu-i o avere. Mareaşalul de Rochefort-Aloigny a luat-o puţin după ce verişoara ei vitregă, moştenoarea de Souvré, fiica doamnelui Courteuveaux, care era fratele celebrei doamne de Sablé, s-a măritat cu domnul Louvois. Acesta n-a întîrziat s-o remarce îndeaproape şi, cum era în excelente relaţii cu domnul de Rochefort, l-a numit căpitan de Gardă şi guvernatorul Lorenei, apoi general de armată şi mareaşal, după moartea domnului de Turénne. A aparţinut casei Reginei, pînă cînd favoarea Regelui şi a doamnei de Maintenon au făcut-o doamnă de onoare a domnişoarei de Blois, fiica Majestăţii-sale cu doamna de Montepan, măritată de curînd cu ducele de Chartres, nepotul Regelui, fiul lui *Monsieur*. (*Tiradele de la teatru vin continuu.*)

DOMNIȘOARA CHOIN : E o femeie de mare merit, pe cât se pare.

DOAMNA DE BURY : Perfect demnă de a fi stimată. Ceea ce a și reușit, atât sub doamna de Soubise, *căreia ea i-a mijlocit întâlnirile cu amantul ei regal* — Bontemps, valetul, conducînd-o chiar din casa ei spre favorurile octroiaste de Rege —, cât și sub doamna de Montespan, pe care a servit-o cu grație și unde a cunoscut-o, ca guvernantă, pe însăși doamna de Maintenon, actuala regină, căreia i se devotează astăzi.

DOMNIȘOARA CHOIN (*zimbînd politicos*) : Înteleg.

DOAMNA DE BURY : Calitățile ei înnăscute, unite cu o excelentă educație, au ajutat-o să treacă ușor peste dizgrația doamnei de Louvois, care a murit (*insinuant*) mult prea repede, *vai ! după ce s-a opus căsătoriei Regelui cu doamna de Maintenon. Și care s-a împotrivit de asemeni promovării bastarzilor regali la rangul prinților de sînge.* Vei avea deci o situație delicată, fata mea, în casa prințului de Conti, și numai suplețea pe care ți-o recomand... îți va putea pune în valoare alesele însușiri.

DOMNIȘOARA CHOIN : Dar Prințesa de Conti este și ea bastardă, Doamnă !

DOAMNA DE BURY : E fiica domnișoarei de La Vallière, sora ducesei aci de față, dar a intrat în familia Prinților Bourbon-Condé prin atenta stăruință a Regelui de a face o stare demnă tuturor copiilor născuți din amorurile sale.

DOMNIȘOARA CHOIN : Și familia Prințului de Condé vede cu plăcere o asemenea alianță ?

DOAMNA DE BURY : Au primit mai bine decît s-ar fi crezut propunerea ca celălalt bastard al Regelui, domnul de Maine, s-o ia pe Anne Louise Benedicte de Bourbon, peste puține zile. Făcînd așa, Prințul de Condé a arătat mai multă moderație și mai puțin orgoliu decît principele Wilhelm de Orania, actualul rege al Angliei, care a respins cu dispreț oferta de-a lua o bastardă regală, și al cărui răspuns, îmbibat de ură, hrănește atît de copios actualul război.

DOMNIȘOARA CHOIN : Așadar, aceasta e cauza războiului ! ?

DOAMNA DE BURY (*surizînd*) : Nu singura, desigur, fata mea. Domnul de Louvois îl dorea cu dinadinsul, simțînd că-i slăbește creditul pe lîngă Rege, pe care și-a permis să-l contracizeze în public, în ziua în care Majestatea-sa observa că o fereastră, ce se lucra la Trianon, era mai mică decît celelalte. Atunci, pentru a-și salva prestigiul și onoarea, ministrul de război n-a ezitat să reaprindă vechi

inimiciții și a ațîțat războiul cu Englitera și Austria. (*Vii aplauze de la teatru.*)

DOMNIȘOARA CHOIN : Pe cine pot conta deci, scumpa mea mătușă ?

DOAMNA DE BURY (*trăgînd-o mai spre fereastră*) : În primul rînd, pe Casa Monseigneur-ului, moștenitor legitim și adversar firesc al bastarzilor... Pe aceea a lui Monsieur... Pe prinții de sînge. Pe mareșalul de Luxembourg... (*Vede ceva pe fereastră.*) *Tiens !* Echipajul Ducesei de Hanovra, sora Doamnei Prințese !...

LOUISE-GABRIELLE (*în celălalt grup*) : E un om de un deosebit merit...

MAREȘALA : Printre care primul e de a fi iubit de Voi, ducesă.

LOUISE-GABRIELLE : Brav, plin de onoare... A combătut alături de Prințul de Conti în Ungaria, contra Marelii Turc.

DOAMNA DE SAINT-VALÉRY : Și actualmente ?

LOUISE-GABRIELLE : E în armata principelui transilvan Tököli. Domnul Conte de Férol cunoaște, așadar, bine lumea turcească și (*insinuant*) *dacă ar fi numit ambasador la Poartă*, ar putea aduce Regelui eminente servicii. Aș prețui mult amiciția Voastră, dacă ați încredința din nou de valoarea sa pe doamna de Maintenon.

MAREȘALA : Am și făcut-o, Ducesă, căci recomandăția Voastră conferă merit chiar oamenilor celor mai puțin demni de ea. Domnul de Férol poate spera.

DOAMNA DE BURY (*despre Louise-Gabrielle, pe care Choin o privește curioasă*) : O frumoasă care nu-și pierde timpul și pentru care ducele, soțul ei, nevrînd s-o închidă într-o minăstire, așa cum Regele sugera, și-a văzut refuzat bastonul de mareșal... (*Despre Saint-Valéry.*) Doamna de onoare a Ducei de Maine.

DOMNIȘOARA CHOIN : Frumoasă.

DOAMNA DE BURY : Puțin prea. Pe deasupra și... bună, ceea ce îi va face viața dificilă. Ducele se aprinde nepermis la vederea ei, acum, în pragul nunții proprii. (*Intră Doamna de Lillebonne cu fiica ei Béatrix-Hiéronyme și se îndreaptă spre doamna de Bury, după ce le salută pe celelalte, cu grație.*)

DOAMNA DE LILLEBONNE : Spectacolul a fost uimitor, nu găsești, draga mea ? Vorbesc nu atît de această biată d'Eprenay, care a făcut tot ce-a putut să-și ascundă stîngăcia, dar de apariția Ducesei de Hanovra, care s-a așezat, și nu din pură ignoranță — deși erorile nu lipsesc la această Curte —, în fața Ducesei de Chevreuse, după ce n-au trecut nici trei luni de cînd a obligat, la Paris, caleașca Ducesei de

Bouillon să se dea la o parte. Unde o să ajungem ? cînd toată lumea știe că n-are rang și singurul ei merit e că a împrumutat ducelui de La Rochefoucauld niște splendizi cîini de vînaoare, pe care Electorul de Bavaria i-a trimis, prin Mareșalul des Lorges, într-un moment de armistițiu pe Rin. Vai, dar ai o coafură superbă, nu-i așa, Béatrix ? și smaragdele acestea cred că te costă o avere. Numai doamna de Beauvillier mai are unele comparabile.

BÉATRIX : E normal. Protejatul ei, domnul de Guilleragues, a stat mulți ani ambasador la Constantinopol și... nu i-a fost nerecunosător.

DOAMNA DE LILLEBONNE : Bietul de el s-a ruinat la masa de joc, deși fusese trimis să se refacă. E un post subțirel, dar prietenul nostru, domnul de Castagnerès, ar fi bucuros să-l preia, întrucît actualul ambasador, domnul Girardin, s-a compromis, prin sinuciderea secretarului său, mituit de un prințisor valah, Brancovan. Domnul de Castagnerès e un om de mult bine — nu-i așa, Béatrix ? — care ar putea contracara cu succes micile influențe, și ar convinge Poarta să instaleze în acele țări pe candidatul Regelui, principele Tököli, sau cam așa ceva. Un cuvînt spus de Prințesă Monsienorului Delfin ar pune lucrurile pe calea cea bună. Și ar face-o fericită și pe fiică-mea. (În acest moment trece doamna de Montchevreuil, care, cu o știință extraordinară, fără să zimbească, salută pe fiecare după importanța sa : mai puțin pe Béatrix și Choin, rece pe Louise-Gabrielle, mai cald pe Mareșală, și mai cald pe Saint-Valéry și pe de Bury, mai rece pe Lillebonne, deși aceea se ampreasă.)

DOAMNA DE BURY (lui Choin) : Doamna de Montchevreuil e o Boucher d'Orsay, iar el e Cavaler al Oudinului și guvernator la Saint-Germain — Mornay după tată. Și-a asigurat favorurile Doamnei de Maintenon.

DOAMNA DE LILLEBONNE : Căreia nu i se poate reproșa că ar fi uitat pe cei ce au fost îngerii tutelari și gazdele fericitelor ei întîlniri galante cu Domnul de Villarceaux, pe vremea cînd, văduvă a lui Scarron, căuta o prea dreptă consolare.

MARGUERITE DE TELLIER (intrînd cu Charlotte-Felicité de Hanovra) : Inechitatea ce ți se face, draga mea, dă mai mult preț virtuții ! (Mareșalei.) Sînt fericită, Doamnă, de alegera pe care Regele a făcut-o pentru împodobirea Curtii fiicei sale, și sînt sigură (se întoarce spre Saint-Valéry) că a dovedit aceeași înaltă inspirație pentru Curtea Domnului de Maine.

DOAMNA DE LILLEBONNE : Bunele aprecieri ale fiicei se întîlesc cu cele ale tatălui ei, domnul de Tellier, care nu și-a îngăduit să negligeze farmecul doamnei Mareșale.

LOUISE-GABRIELLE (Charlottei, înfepător) : Observ, domnișoară, după chipul vostru încîntător și grav, că piesa a făcut asupra voastră o puternică impresie.

CHARLOTTE (ripostînd) : Particip cu atenție la întîmplările altora, iar cele ce le-am ascultat se deosebesc, prin sublim, de cele comune, de care aflu deseori.

LOUISE-GABRIELLE : Nu totdeauna sublimul încoronează speranțele noastre și cunosc oameni care, neputîndu-l atinge, s-au veștejit devreme.

CHARLOTTE : În timp ce alții oferă generos, tuturor, fructe prea coapte de atîta căldură.

LOUISE-GABRIELLE : A oferi, fără ca nimeni să ia, mi se pare mai trist, nu găsiți ?

CHARLOTTE : Ce oferi e poate mai important decît cui, nu găsiți ?

LOUISE-GABRIELLE : Iată o dispută superfluă, cită vreme nu cunosc încă pe cavalerul dispus să vă sprijine păreră, cu spada sa.

CHARLOTTE : Mă felicit de a fi cruțat viața unor bravi. Și cîntea lor, întrucît nici unul n-a părăsit frontul ca să-mi cînte cuplete.

LOUISE-GABRIELLE : Cavalerul la care vă gîndiți, spunînd asta, n-a făcut decît să urmeze, ca bun francez, pe Regele său. Vă este cunoscut, domnișoară, că Majestatea-sa a abandonat, în Flandra, pe Mareșalul de Luxembourg, în timp ce acesta îl ruga, în genunchi, să ducă la bun sfîrșit o campanie promițătoare și s-a întors să omagieze doamnele ce-l așteptau și să ascult comedia. Nu cred că ați avea ceva de obiectat la acest procedeu regal, de veritabil gentilom.

CHARLOTTE : Regii au libertăți deosebite, și Prințul de Orania n-a procedat altfel lăsînd trupele în cîmp ca să meargă la o vînaoare de mistreți!...

MAREȘALA : Doamnelor ! Vă rog ! Comparația mi se pare de-a dreptul!...

BÉATRIX : Dacă toți cei pe care îi încurajați ar face la fel, Ducele de Choiseul, soțul vostru, s-ar pomeni într-o zi complet fără trupe.

LOUISE-GABRIELLE : Disprețul Dumneavoastră pentru bărbați nu e egalat decît de atracția soțului Dumneavoastră, Cavalerul de Lorena, pentru ei. Ceea ce explică totul.

DOAMNA DE LILLEBONNE (perfid) : Nu blamați un om a cărui contribuție la căsnicia domnișoarei de Blois, prin faptul că l-a convins pe Monsi-eur, a fost atît de substanțială.

MARGUERITE : Și atât de substanțial răsplătită.

CHARLOTE : Nu vă bucurați prea devreme, Doamnă. Din câte știe toată lumea, doamna de Manneville, fiica doamnei de Montchevreuil, mai puțin ofensivă decât Dumneavoastră, vă va prelua atribuțiile.

DOAMNA DE SAINT-VALÉRY (pălind) : Regele e liber să decidă după gustul și bunătatea sa.

DOAMNA DE LILLEBONNE (apropiindu-se de Bury) : Doamna de Maintenon. E un moment bun să-i amintiți de domnul de Fériol și de ambasada de la Constantinopol.

MARGUERITE : Începe actul 5, doamnelor.

(Trecînd îndărăt Doamna de Montchevreuil distribuie iarăși gesturi de salut.

Mai calde la Mareșală, mai reci la Saint-Valéry și Louise-Gabrielle, indiferente la partida de Bury — Lillebonne — Choin, cuviincios-disprețuitor la Charlotte-Felicité. Odată cu tiradele, se aude și un zgomot de cai, echipaje și strigăte de bătaie.)

BENEDICTE-HENRIETTE DE HANOVRA (năvălind) : Charlotte ! Oamenii noștri sînt bătuți ! Asasinii Ducesei de Bouillon o să ne-o plătească ! Am să mă duc la Rege, am să strig ! Și dacă nu mă ascultă vom pleca de aici, unde o prințesă germană de singe e sfidată și umilită !...

MAREȘALA (sever) : Încetați, Doamnă ! Curtea ascultă comedia !... (Tiradele cresc.)

(Întuneric.)

Țări surori

17

Tabloul acesta nu părăsește cu totul stilul realist, ci procedează la o contractare a timpului. Brincoveanu e în palatul său și ia seama cheltuielilor de la Constantin Știrbei. În timpul acesta vin și pleacă curieri, cauși, trimiși împărătești, leșești, muscali, se aud zgomote de cai, mai puțini, mai mulți, tabulhanele etc. Alături de Domn apar pe negîdite, cînd e nevoie, Stolnicul, Beizadea Costandin, Doamna Marica, Costandin Duca — viitorul ginere, de asemeni fetele Domnului, care stau înșirate ca și cînd ar aștepta pețitorii. Dedu (avansat), Patriarhul Dositei, un egumen. Apare cuparul care-i întinde cite o cupă cu vin, medelnicerul cu citeva bucate, și se amestecă uneori bărbierul, care de fapt îl machiază, îmbătrînindu-l succesiv.

ȘTIRBEI : Capuchehaia lui Kiupruli-Vizirul, pentru a sprijini izgonirea lui Tuculi-grof, 120 de pungi. Plocon la trecerea Hanului de la Crim cînd s-au dus să se-mpreune cu Vizirul și ai ieșit Măria-ta la Fîntîna Rece, 30 de pungi. Pentru aducerea capului lui Sfetî Sinadschi de la Sfetagora, cînd a fost urgie dumnezeiască de stricăciunea lăcustelor, 15 pungi, încă și părintelui Axentie Sofianul pocloane. Dresul caselor domnești din Tîrgoviște, douăzeci de pungi. Treizeci de pungi, nunta domniței Stanca cu Iliș Radu Beizadea, osebit înzestrările ce s-au făcut. (Vine Iliș, o ia pe Stanca și pleacă.) De hainia lui Staico Merișanu, Preda Prooroceanu, Milcovean și Radu Hațașhe, cînd s-au întors în o-bezi, de-ai repezit Măria-ta la Odrii, la svoana lui Costandin Comis Varzariu (acesta vine și-l anunță, doi boieri pleacă repede), pe Vergo Portarul și Barbul Brătășanul, 150 de pungi la mina capuchehaielor pentru Vizir, Buluc-bașa, Bostan-bașa, osebit poclon Sultanei Validé ; 80 de pungi — cai-macanului Mustafa, 90 de pungi —

seraschierului de Baba, 30 — pașalelor de Dii și de Silistra, 20 de pungi — muftiului, iar 28, de răsîndit de Fatlabuluc-bașa și beglerbei la boșnegi, gebegii și topcii, bașca poclon agăi ce a venit cu steag. (Se înterupe, căci cei patru vicleni sînt aduși sub escortă valașo-turcă și dați la mina Domnului, tocmai cînd bărbierul îi pune în față o oglindă. Brincoveanu se scoală mini-os.)

BRÎNCOVEANU : N-aș fi gîndit, Staico-paharnice, să văz una ca aceasta, zău n-aș fi gîndit în viața mea. Cela ce într-atîta vreme, printr-atîtea locuri și cu atîtea felieri de umblete, astăzi să te văz inaintea mea într-acesta chip, zău n-aș fi gîndit !... (În acest timp se arată Constantin Cantemir, la tronul lui, cu alți patru boieri căzuți înainte-i.)

CANTEMIR : N-aș fi gîndit, Lupe vornice, să văz una ca aceasta, zău n-aș fi gîndit în viața mea. Cela ce cu atîtea felieri de umblete..

BOIERI (din amîndouă părțile, se caină în genunchi) : Greșiți sîntem Mărieitale, Doamne ! Dumnezeu ne-a dat la

mîna Măriei-tale și dacă n-ar fi fost hoțul de Vodă Costandin (*unii zic Brîncoveanu, alții Cantemir*), nemîc n-ar fi fost. Ci mila Măriei-tale e mai mare ca greșala noastră. (*Sînt luați și duși.*)

VELICICO (*vistiernic la Curtea lui Cantemir*) : La mîna capucehaiei Latcarache, 80 de pungi, pentru Vizir, Mufti, Bostan-bașa, osebit poclon Sultanei Validé, pașalelor de Bender și Came-nița... Ambasadorului franțuz... (*Stolnicul, la Tîrgoviște, și un dregător molnav care seamănă cu Miron Costin, la Iași, clatină dezaprobator din cap.*)

STOLNICUL : Aruncare dă pungi!...

MOLDOVEANUL : Răsipă negîndită, care, dacă s-ar împaca...! (*Curtea de la Iași dispăre.*)

ȘTIRBEI : Ianache Porfirita-capucehaie, 40 de pungi, ci s-au ajuns cu Franțuzul și mai mult au surpat trebile Măriei-tale, de au mai trebuit 60 de pungi a le drege. Contelui Marsigli, poclon și pungi 22, asemeni Baronului Erbs — 18, iar 25 de pungi s-au dat în tot anul Măriei-sale Marelui dragoman Alexandru Exaporitul, osebit poclon și 20 de pungi venind Măria-sa la nunta domniții Stancăi ; 33 de pungi iubitorului de Dumnezeu Patriarh Dositei, pentru grija sufletelor și rîspîndirea Dreptei credințe. În-tîmpinarea Înălțimii-sale Vizirului și a Sultanului tătăresc la Rusciuc, cu zaharea și șeici, cînd s-au prilejuit de iznoavă 40 de pungi, și au fost apoi jaf tătăresc. Nunta domniței Maria... (*Costandin Duca se pleacă, o ia din șir pe Domnița Maria ; dar, la un semn al lui Vodă, se întrerupe acest du-tovino, dispar toți, cu excepția celor patru Costandini : Vodă, Stolnicul, Beizadeaua și ginerele, aceștia doi din urmă trăgîndu-se mai la o parte.*)

BRÎNCOVEANU (*tatonînd*) : Cum gîndești, unchiule, a fi cu chip și cuviință, să nu așezăm în Moldova pe Beizadea Costandin, în loc de tînărul Duca?

STOLNICUL : Se prilejuiește vorbă, Măria-ta, iar neamul Măriei-tale nu e încă întărit, iar al lui Duca e mai dinainte cunoscut...

BRÎNCOVEANU : Și dacă aș cumpăra Domnia pentru mine ?

STOLNICUL : N-ar da-o turcii, Costandine, nici semeția nu ți-ar trece-o.

BRÎNCOVEANU : M-ar ști de bun gospodar, și s-ar scuti pungiile ce se aruncă cu pîrile.

STOLNICUL : Fă-l ginere pe Costandin sin Duca, nu te pune înainte cu numele, ci stai în dos cu sfatul și făptuirea.

BRÎNCOVEANU : Au n-ar fi mai bine să scoț capul, și cu multă strălucire a Domnului să atrag luare-aminte asupra țării ?

STOLNICUL : Nu, Costandine. Fă fapta cea bună, iar lumii să nu-ți bați în ochi și-n urechi.

BRÎNCOVEANU (*cu un început de revoltă*) : Dar nu sînt Domn numai ca să număr pungiile de trebuintă, și să gătesc zaharele !

STOLNICUL : De-ai avea oști de bătaie, n-ai irosi mai puține.

BRÎNCOVEANU : Unchiule, Împăratul Leopold vrea să-i fiu Cavaler, iar Domnia-ta mă ții de rău să fiu cămăraș, nimic mai mult.

STOLNICUL : Alegerea nu-i a ta, Costandine. Puțină alegere e a noastră.

BRÎNCOVEANU : Lasă-mă să-mi pun măcar feciorul pe tronul Moldovei !

STOLNICUL : Nu părăsi politica, de dragul desertăciunii. (*Se privesc intens, Costandinii se retrag cîțiva pași, Brîncoveanu îi cîntărește.*)

BRÎNCOVEANU : Zi înainte, boier Costandine !

ȘTIRBEI : Pentru alegerea lui Vodă Duca în Moldova, s-au dat 270 de pungi, după cum urmează : 60 de pungi — Măriei-sale Hanul de Crîm, și 15 — lui Calga-Sultan, 48 — lui Reis-Effendi, 28 — lui Boston-bașa, 20 — Teftedarului, 20 — lui Iennicer-Aga, pașalelor de Dii și de Silistra — cîte 32 de pungi, Sultanei Validé — 30 și, osebit poclon, Vizirului Mustafa-Pașa — 90 de pungi... Pentru Academia domnească de la Sfîntul Sava și pentru tipar-nița de la Sfînta Monastire a Snagovului... (*Se aud cai. Intră un ceauș sau ciohodar, Vodă tresăre.*)

CIOHODARUL : Veți ști că Allah, Lumina lumii, a dat ostrov de înțelepciune Sultanului nostru strălucit să arunce pre cîinele necredincios... (*panică la Vodă*) de Mustafa-Pașa, punînd steag și tui de Vizir în mîinile mărîtului Ali Pașa. (*Vodă respiră.*)

ȘTIRBEI : 30 de pungi, osebit conace și provizii lui Calga-Sultan cînd a fost mergător la Belgrad. Vizirului Ali-Pașa, poclon și pungi 80, de luarea stăpînirii. Pentru Sfînta biserică din Făgăraș, de peste munți, și bătutul în nestemate a potirelor...

(*Alt ciohodar, altă panică.*)

CIOHODAR 2 : Allah e Allah și în slava lui veșnică au poruncit plecarea de pe tărîm de lumină a (*panică*) fiului său Sultanul Ahmet, și în locul lui a așezat în strălucire pe Mustafa, fiul lui Mehmet. (*Intră un alt ciohodar și anunță o veste.*)

ȘTIRBEI : Pentru îndreptarea cetății Cladovei, poruncită de Înalta Poartă, 20 de pungi ce s-au prilejuit, iar pentru dobîndirea de zăbavă, alte zece. Pentru cărți de învățătură și îndreptare a credinței... (*Intră al patrulea apoi al*

cincilea ciohodar și îi pretind lui Vodă să se grăbească. Brincoveanu dă din cap, acceptă, dar nu se prea mișcă. Intră un al șaselea ciohodar și reclamă ceva.)

BRINCOVEANU (*incălzindu-se*): Cum nu-i împlinit haraciul? (*Explodează violent*.) Cum nu-i împlinit haraciul, boier Știrbei Costandine? Dar ce, țara asta-i de jac și prădăciune? Ți-am dat în seamă să ai grijă ca de ochii tăi, nu să bagi mina în hazna și în visteria țării!... Nevolnic ești înaintea mea, și te voi pune în ochă, ciine la-com și prădăcios! Luați-l d-aci și să treacă în judecata Divanului!

MARICA DOAMNA: Doamne Costandine, nu face asta! Ți-i cu credință!

BRINCOVEANU: A jăcuit poporul cel de jos pentru îmbuibarea lui și lipsa țării! Luați-l! (*Ies toți afară de Stolnic. Cavalcada de-afară continuă.*)

STOLNICUL: Ai fost înțelept, Măria-ta. Acu îți va fi rob și-și va spori sirguința. Căci greșala te leagă și cată să te răscumperi. Așa și Turcul, nu-i supărat, prinzînd scrisori, și-ți trece greșul, încă se bucură: căci toată greșala se îndreaptă cu adaos de bani, de care domniile sînt veșnic nesătule.

BRINCOVEANU: Cu bani îmi cupăr puțința de-a ridica și împodobi această țară, de a-i ține Legea și a duce mîngiere și scriptură celor ce grăiesc aceeași limbă, fiind supuși aceleiași năpaste.

(Intră al șaptelea ciohodar.)

CIOHODARUL: Înălțimea-sa Vizirul salută pe Costandin-Bey și-i dă poruncă... (*panică*) să stîrpească hoții de pe drumuri ce împiedică neaguțoria și pradă trimișii Împărăției. Beul va răspunde cu capul său față de Înălțimea-sa Vizirul de pierderea sau dosirea celor umblătoare prin țară.

BRINCOVEANU (*stăpînindu-se*): Sărut cu bucurie poala Preaînțeleptului și viteazului Mehmet-Pașa Vizir, pe care cu priință l-am cunoscut la Zărnești ajutînd pe Tuculi zavistitorul. Voi fi următor poruncii sale, iar Craiul Tuculi e cel mai mare dintre hoți și el s-ar cuveni cetluit mai cu osebite. Veți rămîne să prinzim împreună și am găsite și cîteva pungi pentru osteneala Porții... (*Ies toți.*) Iartă-mă Doamne!... că dau păgînului pentru slava Ta și-mi urgisesc norodul ca să-l înalț!... (*Iese.*)

STOLNICUL (*rămas în urmă*): Nu se poate altfel. Măcar că numai cu pîrile și îndreptările se scurg averi... (*Vede în ușă un căruțaș desculț, cu biciul în mină și cu o sarcină în brațe care-l incovoie.*) Tu ce poțtești?

COSTAN: Am adus pungile cu aur... Unde le punem? (*Scapă sarcina.*) Luați belșugul dă pă mine... că mă spetii dă el... (*Iese.*)

STOLNICUL: Nemernice! Cum cutezi! Strajă, pune mina pe el. (*Vacarm, pocnituri de bici, goană.*)

(*Intuneric.*)

Două sfîrșituri

18

Decorul din tabloul 6, zăvoiul cu puț. Costandin, îmbătrinit, stă față în față cu Rada și nu știe ce să-i spună. E seară și, în sfîrșit, puțină liniște.

COSTANDIN: Zi... te duci.

RADA: Mă duc, bădiță.

COSTANDIN (*oftînd*): Rău faci, Rado...

RADA: Dumnezeu m-o ajută... și-am să fac iar bine. Și 'tale tot bine îți doresc.

COSTANDIN: Da-l iubești, fato, pe boier-nașul ăla? Nu vezi scălimb ce e? Iar tu ești cum îi mîndria!

RADA: Mi l-a scos Tilică, nea Dine, și cată să-mi cerc norocu'...

COSTANDIN: Și râmii cu el, zi-i, ori te gîndești să-ți găsești la Curte alții mai abitir? să te coconesteți, și să vii peste alde mine, să-ți pup mina?

RADA (*tristă*): Care a fost mai abitir, nea Dine, se duse și se topi... și-ntoarcere nu mai e.

COSTANDIN: Dă care vorbești?

RADA: Păi vorbesc dă Gavrilă, care plecă în țara Neamțului cînd era flăcăias, și acū e ori în leafă, ori sub glie.

COSTANDIN: Și dă Drăgan nu vorbești?

RADA: Ba și dă Drăgan, nea Dine, că mă iubea și n-avui parte dă cununii cu el. (*Se privește lung.*)

COSTANDIN: Și dă mine nu ți-e deloc? care și eu te-am iubit și te iubesc, Rado?

RADA: Mi-e și dă 'tale, că m-am muncit mult nea Dine și m-am perpelit. și-aș fi vrut să-mi fii bărbat, dar ai fost al alteia... Și n-am vrut așa, făr-dă lege...

COSTANDIN: Nu m-ai iubit, asta e. Și pleci și mă lași pustiu.

RADA (*dulce*): Nu te las, nea Dine. Că 'tale ai alte încurcate trebi și te iei dă ele... Și eu erăm și eu, așa, un gând, și o părere...

COSTANDIN: Nu e adevărat!

RADA: Ba da, nea Dine. 'tale îți iubești mai întâi crîșma și toate cîte s-adună în jurul ei... Iar pã mine m-ai fi pus pã masa 'tale, și pã viața 'tale, ca o floare ce sã vestejește. Și eu n-am vrut. Cã 'tale îți iubești crîșma mai întii.

COSTANDIN: Zici cã-s lacom dã bani?

RADA: Nu, nea Dine, mãcar cã banii dau slobozenie, cum mi-ai spus odatã. Ești lacom dã rosturile vieții și sã stai sã vezi cum se perindã toate și sã știi cã ai un ort, și o vorbã, și o putere, și sã mișcã lume împrejurul 'tale. N-ai da crîșma o datã cu capu'. Mãcar cã e ades cu pagubã și smintealã, și n-ai da-o. Iar pã mine dacã m-ai avea, m-ai da. C-așa-i plãmada 'tale, nea Dine...

(Se aude tropot de cal apropiindu-se.)

COSTANDIN: Rado, dã-te tu colea, mai departe, așa... Și dacã vine vrunu', îmi faci semn. Hai! (*Rada pleacã și imediat intrã Costea.*)

COSTEA: Ce-i, bã, frãțioare?

COSTANDIN: Ce sã fie, Costeo, bine. Da' ție cum îți merg socotelile?

COSTEA: Cum sã-mi meargã? Mai ai nevoie dã cevaș? pã zi-i dîn gurã, sã știu.

COSTANDIN: Bã Costeo, eu te iubesc pã tine, mã, și te-am ținut ca p-un frate. Și eu zic sã te lași mai moale, mã, cã Stãpînirea e burzuluitã... Și sã te muți, știu eu, pîn alte țãri...

COSTEA: Ce tot vorbești! Sã-mi las eu țara? Aida de! Pã unde-i vinu' mai

bun și muierea mai dulce ca aci!? Pãi eu hoșec dã nevoie, bã, ori dã voia-bunã a mea — și dã drag?

COSTANDIN: Bã Costeo bã, fugi mã și te-acunde și te lasã o vreme dã pradã, și dã zaiafet și dã muieri și dã chiolhan.

COSTEA: Pãi dã ce sã mã las, Dine? Cã vãz cã și Vodã, dacã apucã un ceas dã tihnã, întinde masã mare în vie, la Pitești... Cã doar am fost și-acolo și nu m-a simțit nimeni... și-am stat printre ei... și cu lotri mai mari ca mine. Și dacã am bãut toți nu s-a mai cunoscut care ce e.

COSTANDIN: Pãi nu e bine, Costeo... Cã eu te cunosc... Și nu poci sã spui la nimeni cã nu te cunosc...

COSTEA: Pãi te-ai înfruptat și tu... c-ai fost mai dãștept ca alții... și-ai dibãcit rosturile...

COSTANDIN (*cu o imensã tristețe*): Da, Costeo... Și alții mã dibãcirã pã mine... Și-atuncea, vezi și tu...

COSTEA: Ce sã vãz?

COSTANDIN (*fãrã vlagã, aproape leșinat*): Mi-i greu, mã, Costeo!

COSTEA: Dã ce, mã Dine? Ce ți-i greu așa? (*Se repede sã-l susținã.*)

COSTANDIN: Mi-i greu dã moarte, Costeo. Dar n-am incotro. (*Trage în spațele lui Costea, îl doboarã.*)

COSTEA (*agonizînd*): Pãi dã ce, mã, dã ce?...

COSTANDIN: Știi prea multe, Costeo... Și am avut poruncã... Cu capul meu...

RADA (*nãvãlînd cu un strigãt de spaimã și iubire*): Dine! (*Îi vede pe amîndoi ghemuiți, apoi Costandin se ridicã, alb, și trece de ea.*)

(Intuneric.)

Monologul lui Vodã

19 |

O platformã înaltã, șleau de drum, pe care se apropie alai.

BRĂILOIU: Mãria-ta! N-am putut! Mi-a fost fricã. Taie-mã! Spînzurã-mã! N-am putut sã ies în fațã! Și nici ceilalți! Ne apucase o spaimã! Ne orbise! Mãria-ta, iartã-mã! N-am prins sã spun o vorbã! E toatã Sublima Poartã! Și însuși Padișahul, glorios... Toți stau în țãrinã, Mãria-ta, dinaintea lui...

BRÎNCOVEANU: Du-te, Brãiloiule. (*Alaiul se apropie, trece pe undeva pe alãturi. Pe platformã se vor ivi, abia vãzute pînã la genunchi, picioarele Sultanului Mustafa. Brîncoveanu se prosternã la*

pãmînt, iar monologul ce-l rostește va fi, printr-o dilatare a timpului, cuprins în acest pas unic, oprit, al Sultanului.) Acum se hotãrãște dacã voi mai fi Domn sau nu; dacã voi mai trãi sau nu; dacã copiii mei vor mai trãi... Cu o vorbã acest om ne poate risipi pe toți, de ce oare? cine i-a îngãduit atîta putere și m-a fãcut atît de mãrunt în fața lui? și țara atît de nevolnicã și de slabã? Dacã nu-mi plec capul, mi-l pierd, dacã nu mușc acum țãrina, vor mușca-o toți ai mei „Rob din naștere“ — mi-a spus atunci ghe-

neralul Heissler, n-am să-l uit pînă în ceasul din urmă. Orice cavalerăș ar fi tras sabia, orice Domn i-ar fi zdrobit gura cu sceptrul; eu a trebuit săndur, să nu mă clintesc... Pentru ai mei... Pentru Costandin al meu... S-aibe un sprijin... Poate se întorc biruințele... Și atunci voi sta tot în genunchi, cu capul jos... Va trece altul... „Va trece” — cum spune Stolnicul. Să treacă. Dar acesta s-a oprit. E cu piciorul pe capul meu. Poate n-are timp de mine acum. Cît bate război n-are timp. Dar cînd se vor împăca? Ce pot să fac dacă din poporul acesta al meu s-au născut puținei cu sabia în mînă, mai mulți cu fluierul? Dacă pleacă atîția de lîngă mine și-și taie finul, și mai tîrziu otava... Eu nu pot să bat, ca alții dinaintea mea, războaie, decît între coasa întîia și a doua. Nădușind sub oara puternicilor, nu mă pot stîmpăra cu sînge, ca atîția Domni ai acestui pămînt! Ce-mi rămîne decît să vind fin? Să-mi cumpăr tihna cu fin? Dar dacă vor face pace și nu vor mai avea nevoie de fin? Pacea lor mă-nspăimîntă mai mult decît această continuă spaimă care e pacea noastră.

M-au dăscălit să stau cu capul la pămînt, cum n-au stat alții... Și el, Stolnicul, m-a învățat... El, care nu stă... Stau eu în locul lui... Să mă ridic, mă ține de rău... Oare, pentru binele țării?... Stau plecat pentru toți... Toți au fugit... Toți pot veni să se plîngă acum de mine, la Mai-marele meu acesta. Dar eu, de Mai-marele meu acesta, *nu mai am cui să mă plîng*, în toată lumea!

O să mă păsuiască și acum, de bucurie că l-a ucis pe Veterani-gheneral.

Numai să nu fi găsit la el scrisori de ale mele... atunci voi muri și eu. Am avut cîteva ceasuri frumoase, la vie, și prin chinoviile mănăstirilor zidite. Mă vor astruca la Hurez... Nu, o să mă păsuiască, fiindcă stau cu capul în țărînă. O să spună o vorbă scurtă Vizirului, pe care l-am burdușit de bani, o să mă ridice cu hadîmbi, o să mă așeze între Iennicer-Aga și Teftedar, o să-mi dea caftan... Am plătit mii de caftane... Mii de care de bucate am luat de la gura rumânilor lihniți... vlagă țării stă risipită pe toate cîmpurile de bătaie, de unde acești stăpîni au fugit. Ei știu că vine alta. Și știu că *numai eu pot să le-o dau*, prințul aurului... preaplecatul... O să mă ierte... (*E cu ochii în lacrimi.*) O să-mi ia capul mai tîrziu... Dacă aș ști că sîngele meu i-ar îmbuna!...

Poate o veni odată vremea, Doamne, ca Mai-marele acestui popor urgisit să stea drept în picioare și să vorbească în ochi Turcului, ori Neamțului, ori Leahului, Frîncului și celorlalți, cu vorbă chibzuită și dreaptă! și fără-nspăimîntare, nici rușine! Iată-mă, stau în țărînă, Io Costandin Voievod Basarab, cu această mare nădejde, și mă plec și mă zdrobesc, singur, cu fruntea de pămînt, ca această nație să trăiască și să se ridice! și să șadă între celelalte, în slobozenie și mîndrie, și ne spurcată de nimeni! Ajută-mă Doamne să rabd și-acum, pentru nesfîrșirea țării... pentru cei ce vor să vie după noi!...

(Intuneric.)

Grecii

20 |

Circiuma. Costandin a încăruntit, anii l-au marcat, de la primul episod au trecut zece. Stă singur la o masă, e melancolic.

COSTANDIN : Tingo !

TINCA (*aparînd de dincolo*) : Da, Costandine.

COSTANDIN : Tingo, hai să plecăm.

TINCA : Unde, Costandine ?

COSTANDIN : Hai să plecăm în altă parte. Să vindem tot aci și să ne ducem...

TINCA : Dă ce ?

COSTANDIN : Nu știu... Mi-e greu la suflet...

TINCA : Păi... greu e mereu.

COSTANDIN : **Să ne luăm copiii și să ne ducem...** Aci mă-ncearcă un presimț.

TINCA (*s-apropie aspră și tandră*) : Lasă, Dine, că nu fu rău... Răzbirăm și noi... Trăirăm... Ce să-i faci ? Omul e supus la greșeli... Și la răutăți... Tu ești om bun, Dine...

COSTANDIN (*aspru și el, dar nu brutal*) : Lasă-mă... Să-mi aducă Voica o ulcică dă vin. (*Tinca iese, vine Voica cu vinul : o mîndrețe de codană.*) Voico ! (*O mîngîie pe păr, vrea să-i spuie ceva, nu găsește.*) Voico, ție ții bine, fă ?

VOICA : Da, tată.

•COSTANDIN : N-ai vrea să ne ducem pîn alte părți, să vezi și tu oamenii mai scotiți, poate că...

VOICA : Nu, tată...

•COSTANDIN : Aci vin prostime, jerpe-liți d-ăștia vai dă ei, rar cite-un o-braz... (Intră Grigore.) Ce-i, Grigore ?

GRIGORE : Păi, ce să fie ? Venii să beau și eu un gît. Ad' o ulcică, Voico.

•COSTANDIN : Păi ai parale ?

GRIGORE : Am.

•COSTANDIN : Să știi că-i un irmilic și juma' oala.

GRIGORE : Păi dă cînd ?

•COSTANDIN : D-acu'. Altfel nu poci. Mă-nghesuie și pă mine Stăpînirea.

GRIGORE : Păi tocmai la băutura, nene ? Că vorba aia, dă mîncat mai rabzi, dă' dă băut... Adu, Voico, hai că fac eu cinste.

(Voica iese.)

•COSTANDIN : Păi dă und'te pricopsiși așa ?

GRIGORE : Păi ia-uite ! Odată ce-l făcu pe nepotu-meu dăbilar.

•COSTANDIN (ingrijorat) : Pă Tilică ?

GRIGORE : Păi cum ! Că vezi că dacă se mărită Rada, îl trase și pe frat-su. Că el îi făcu rostu'. Și Dedu la amîn-doi. (Ciocnește oala adusă.) Hai să trăiești, Dine ! Că am o bucurie, care nu poci s-o spui.

•COSTANDIN : Păi spune-o !

GRIGORE (triumfător) : L-am răzbit bă, tu-i grijania lui !

•COSTANDIN : Pă cine ?

GRIGORE (aspru) : Pă sobol, pă cine. Că iar scotea. Îmi mușuroia toată finea-ța. L-am răzbit și era să-l omor. (Dulce.) Da-mi fu milă... și-i dădui drumu'...

(Intră Safta.)

•SAFTA : Dine, sînt la aman, frate-miu. Venii să-mi dai un mertic dă mălai.

•COSTANDIN : Păi iar ?

•SAFTA : Păi eu la cin-să mă duc ?

•COSTANDIN : Păi să te duci și tu la cin' te-ai mai dus cînd, vorba aia...

•SAFTA : Aoleo, păi n-o să mă lași tu pă mine, care ești din singele meu... Voico, fă-te și tu cu o ulcică la țăți-că-ta !

•COSTANDIN : Un irmilic juma', Safto. S-a zis cu pomana, că nu mai am dă unde.

(Intră Matei, băiatul lui Gheorghe.)

•SAFTA : Iote-l pă Matei !

•COSTANDIN (ca și cînd ar vedea o sta-fie) : Ce faci, bă Matei, mai trăiești ?

•MATEI : Trăiesc, nene, dă ce să nu trăiesc ?

•COSTANDIN : Veniși să... ?

•MATEI : Venii acasă, dăh !... Că dacă mai taica, să-mi fac și eu nițel rost p-acilea.

•COSTANDIN (atacînd direct) : Păi tu parcă erai fugit... Or' n-ai fost tu și cu boierii la Stambul de-ați băgat piră lui Vodă ?

•MATEI : Ai greșală, unchiule. Pă mine, dacă mă prinseră, mă puseră nemții la zidit cetății. Că le băteau care mai dă care, și le stricau, și p-ormă ne puneau pă noi dă le zideam la loc, și uite așa mereu, dă m-au tăbîrcit. Așa că zisei hai acasă, că văz că Vodă zidește monastiri și fintini și acareturi, p-alea baremi nu le prea mai strică și să cunoaște ceva dă osteneală. Și-oi mînca și eu un coltuc și-oi bea din vinu' nostru. Și nici n-o să mă mai papistășească, cum umblau unii.

•COSTANDIN (mereu precaut și agresiv) : Oi fi venit să-ți iei partea ta, te pomenești.

•MATEI : Păi dă ce s-o iau, c-auz că moșia o dete Vodă lui fie-sa Ilinca, de-o mărită cu boier Scarlatache Mavroc-dato, feciorul lui Exaporit-Dragoman, și c-ar aduce, dumnealui Scarlat, pe Panaiot grecul, să-i dea orindul, că-i tot grec, ca el.

•COSTANDIN (uluit) : Fugi că minți !

GRIGORE : Bă așa-i, Dine. Spune și Tilică — că-i și el pă la Curte, dăh, mai mare acu' pă la biruri, în locu' lu' boier Pîrvu, care feaștei iacaua, că nu putu s-adune adaosu'... Da dacă intră grecul cică-i face scăzămînt, că-i viță boierească... (Apar, cam beți, Popa Iorgu, cu Dedu și cu Pîrvu.) Bлагословете, Părințele !...

•POPA IORGU (binecuvîntînd) : Domnul, taică ! (Continuînd înfocat discuția.) Nu-i drept, boier Pîrvule ! Noi ne uscăm aci dă dabile și podvezi, și egu-menu-și saltă pîntecelu'. Iar din ce-i dăm, Vodă ține pe cheltuială pă Dositiei Patriarhul și alți nepricopsiți mîn-căi, care dă treabă nu-s, limba n-o precep — da nici nu vor, c-o țin pe grecește —, însă povară netrebnică sînt pentru toată suflarea. Nu-i drept ! PÎRVU (cătrănit) : Apoi sînt multe care nu-s drepte.

(Costandin se uită mirat, de unde atita curaj.)

•POPA IORGU : Adă, Costandine ! (Celor-lalți doi.) Noi pentru lege trăim și pentru lege murim, și pentru slova noastră cea rumânească, care, cu voia Domnului, va să iasă d-asupra. Că dacă slujești la Dumnezeirea popo-rului tău, n-ai cum să nu izbîndești ! Și la sufletul tău cel veșnic ! (Pe a-ceastă tiradă au intrat Costan, Neaga și Nae.) Și cine crede în Viața dă Apoi, are putere s-o-ndure și p-asta.

COSTANDIN : S-a scumpit vinu', părinte.
NAE (pe un ton de glumă serioasă) : Uite, Costandin n-a crezut la poporul lui, și nici la suflatu' lui, că ne-ncetat scumpi vinu' și-l subția...

COSTAN : Și mai învîrți și altele, dă stă-tea să ne dea robi vinduți, pă toți.

NEAGA : Lasă-l Costane, iartă-l...

COSTAN (și el pe jumătate în glumă) : L-aș ierta eu, da' vezi că prea mulți o pățiră și s-au pomenit fără dă veste luați, ori la bașcă, ori schilozii, d-un cuvînt care l-au spus la beție... Că s-ajunsese și cu hoții, și cu căpitanii. Cum e mai rău.

COSTANDIN : Bă Costane, nu vorbi-n dodii, mă.

COSTAN (rinjind) : Las-că acū scăpăm dă tine, pehlivane, că ne-ai fript bine și ne-ai jumolit cît ai putut și tu, deh! Dă două ori m-ascunsei în codru, dă palavrele tale...

PÎRVU : Păi și altu' făcea la fel. Că nu-i de vină ăl mititel dă face, e dă vină ăl mare dă cere.

COSTANDIN : Măi oameni buni, ce v-am făcut eu, mă ? V-am măsurat cu măsură cinstită...

NAE : Ei lasă, că văzurăm noi...

COSTANDIN : Alt'dată v-am dat dă la mine...

COSTAN : Ai dat, c-ai avut dă unde.

SAFTA (ironic) : Fie dă pomana lu' taica ! (Totul pare o joacă, dar cu fond serios.)

NEAGA : Ți-am întors, Dine, p-ormă, îndoit !... (Tinca a apărut în ușă), așa-i, Tinco ?

TINCA : N-a luat dă la nimeni din buzunar, cu sila. Nici n-a umblat cu meșteșuguri și doseli.

NAE : Da pă Rada ți-o dosi, ori o dădu pă față ? Că-i ardeau calcîile dă ea.

TINCA (clipind, stînd tare) : N-am știință, Nae, dă ce spui tu.

(Intră Aldea.)

ALDEA : Vine Stăpînirea aci să vază. Boier Scarlat, generică lu' Vodă.

COSTANDIN (disperat) : Oameni buni, nu sînteți drepți. Aci v-ați petrecut ceasurile cele mai bune care le avurăți. Și noi am trudit pentru voi dă cînd s-a luminat dă zi și pînă ziua-ailaltă.

ALDEA (mirat) : Dă ce-i vorba, mă ?

COSTANDIN (cu obidă) : Eu n-am cîștigat, bă, cine știe ce, mi-am ținut și eu p-ai mei, și numa' Dumnezeu știe cît am tras dă fiecare dată, și dă la turci, și dă la tătari, și dă la nemți, și dă la curuți, ba și dă la ai noștri, că n-a venit unu', bă, să nu spatgă, și să nu se-mbete, și să nu facă zarvă, că numai oale avui pă jos, și numai pă cioburi umblai, și creștina asta o viață a tot rînit și măturat spărturile, altceva n-a mai apucat. Toți au spart și-au bubuit p-aci.

COSTAN : Da' vezi că oalele sparte le plătirăm noi, Dine... (Nu se știe dacă e supărat, sau hitru.)

COSTANDIN : Și-atunci dă ce să vie altu' ? Dă ce să vie străinu' peste noi ? Să vă fi hoțit, bă, dacă ziceți, cum mă hoțiră și pă mine mai dă sus, și p-ăia mai dă sus, da' tot eram noi bă, între noi, și nu erea altu', venetic pă capu' nostru !

ALDEA (zimbînd) : Bă, eu, vorba aia, tu ori altu', da să beau un vin socotit, aia e. (Același ton de glumă.) Care dă vinu' bun, ăla-i crișmar pentru mine.

(Țăranii aprobă.)

POPA IORGU : Greșți, oameni buni ! Dumnezeu ne-a lăsat țărișoara asta ca noi s-o ferim dă amestecătură, și papistași, și dă reformați și dă păgîni și dă greci, și să-i păzim Cuvîntul Lui, care e unul și limpede !

COSTAN : Cuvîntu' limpede e slobozenia, taică părinte. D-asta ne-opintim și p-asta o jinduim pînă om da dă ea. Iar ce-o fi pă la alții, fie la ei acolo...

DEDU : Nici acolo, pă la alții, nu-i dăloc mai limpede, părinte. Limpede era cînd am plecat eu d-aci, d-o șchioapă, și știam sloveni de la Sfinția-ta, și-mi făceam cruce cu evlavie, și cătam la Domnii ca la soare. Da' dacă învățai carte și rosturi, se-ncilcîră toată, Părinte și oameni buni. Că ce să vezi : zici că-s dîtai creștini ; da' ia uite că Franțuzul catolic dă mina cu Păgînul, dă-l prigoneste pă Împăratul, tot catolic, ca și el. Ia-l și pă ăsta, pă Tuculi, luteranul ; uită dă Creștinătate și să dete cu Păgînul, să scape dă Neamțul catolic, cu banii Regelui franțuz, tot catolic. ăsta, barem, Ludovic ăl Mare, al 14-lea, ocroti, cît îi dădu mina, pă Iacob, al doilea, englezul, tot catolic, la el ; da' cînd fu la o adică, recunoscū pă Wilhelm, protestantul și dușmanul, că acū erea mai cu folos — după ce tot el urgisi pă protestanți dîn țară și-i zburătăci. Cum s-o mai descurci ? că n-are nici o noimă. Zici că-s rude, ori neamuri : păi Ludovic se bătu, pînă antărt, cu cumnat-său, Riga Spaniei, cu cumnat-său, Electorul bavarez, a căruia soră erea chiar nevasta lui fii-său ; și cît erea el dă rege catolic a făcut scrum Palatinatul, dă unde prințesa erea nevasta lui frate-său, domnul Monsieur ; care ăș'timp trăia cu cavalerul dă Lorena, în timp ce Regele se bătea cu Duca dă Lorena, care era tot franțuz ; cum e și Prințipul Evghenie de Savoia care bătu pă turci, dar în numele Împăratului neamț, dușmanul Regelui franțuz Ludovic. Păi cine mai înțelege, părinte, ce vrea Dumnezeu și a cui parte o ține, dacă pă Iacob, catolicul, l-a gonit dă pe tron chiar gineri-său

și cu *fiică-sa*, protestanți ? D-apoi Ducele dă Savoia, bătându-se cu Franța, unde *fié-sa* era moștenitoare, și cu Spania, unde *fié-sa* ailaltă erea regină — și p-ormă întorcînd iar foaia de pã o noapte pã alta, cum au întors-o mai toți, cît erau ei dã cavaleri, — și dã luminați, și dã creștini ! ? ! Puse Vodã Brincoveanu pã *gineri-sãu*, Duca, la Moldova, și i s-a tras belea dã la el mai abitir ca dã la strãin. Așa cã ce sã pricepi, ce „voia lui Dumnezeu“, ce neam, ce rudã ? ! Eu stau și mã mir cum ne mai ținem în picioare. Sã nu vã mai spui eu ce scrisori pleacã din Cancelaria Mãriei-sale Stolnicului, în toatã ziua, osebit de-ale Curții, dã nu mai înțeleg chiar nimic și mi s-a fãcut capul banițã, cã nu mai știu dacã-i unchiu și ajutor lui Vodã, ori dușman d-al lui.

COSTAN (*care a ascultat zimbînd și dînd cãmile pe gît*) : Pãi dacã tot nu se mai înțelege dã nimic pã fața pãmîntului, ia hai mã fraților sã punem și noi mîna pã rețevei și pã ciomag și sã-i dãm nițel în gît p-ãi dã ne joacã !...

COSTANDIN (*atent și el*) : Pãi cine vã joacã !...

COSTAN (*tot mai întãritat*) : Uite așa, mulți ne joacã. Din ãia care n-ar trebui. Cã-i ținurãm cu opinteala noastră. Și p-ãsta-l ținem noi (*aratã pe Costandin*), și pã dãbilar, și pã Sfinția-ta !...

NEAGA (*speriat*) : Taci, mã Costane !

POPA IORGU (*mîrînd*) : Bã ! Pãgine !

COSTAN : Și p-ãi dã la Curte, aprozi, boiernași !... (*Lui Costandin și lui Dedu.*) Și zorzoanele lui Rada, ș-a unora ca ea, tot dîn calicia noastră-s fãcute, mãi vere !

SAFTA (*bucuroasă*) : Așa-i !

COSTANDIN : Nu știe ce vorbește !...

COSTAN (*și mai pornit*) : Ba știi, Costandine, cã nu mã-mbãtai : n-avui dîn ce. Da' ia, imi vine sã zic cã dacã tot plãtirãm la oale, încai sã spargem și noi una ! Atunci sã te ții ! (*Dã cu oala de pãmînt.*)

NAE (*incurajat*) : Da, mã ! Adicã ãilaltã dã ce și noi ba ? Alelei bã ! (*Dã și el.*)

COSTAN (*spãrgînd alte douã oale de la vecini*) : Ia sã trãim și noi bre odatã ! Cã dîn ce-s ãstea ? Din pãmîntul care-l frãmîntãm noi cu tãlpile goale !...

SAFTA (*imitîndu-l*) : Bine zici ! Și cin's-a-mbuibat, sã scoatã ! (*Sparge.*)

GRIGORE (*și el*) : ... Tu-i pișpiricul mãsi ! (*Sparge.*)

COSTANDIN (*umblînd sã-i potoleascã*) : Fraților ! Oameni buni !

COSTAN : Pãi dacã e slobozenie și înaintare, și chef, sã fie pentru tot natul !

ALDEA : Aia e, bã ! (*Sparge și el.*)

COSTAN : Nici sã ne poarte care cum vrea dã belciug, bã ! Cã bir dãdui, la

hartã am fost, de stropșit, slavã Domnului !... pãi ce-o fi bã spinarea și osul meu ? (*Aprobãri. Atunci intrã pe neașteptate boier Scarlat, însoțit de Tilicã.*)

SCARLAT : Bunã ziua, oameni buni.

OAMENII : Sã trãiți, Mãria-voastrã... (*Se face tãcere.*)

TILICĂ : Asta-i crișma, boier Scarlat. Și-ar aduce venituri bune, dacã ar fi un om de nãdejde s-o ținã... Sã fie cinstit și plecat Curții...

SCARLAT : Da... Eh, sã bem și noi un pocal cu pãrintele și cu oamenii.

TILICĂ : Dînsul e diac la Curte... și e fratele meu...

SCARLAT : Ahã. Dar ce e gunoiul ãsta ? (*Aratã oalele sparte pe jos.*)

COSTANDIN : Curățãm, Mãria-ta. Am scãpat, dîn greșalã...

SCARLAT : Și nu prea e luminã aici.

COSTANDIN : Cum s-a putut și la noi, Mãria-ta... deh !...

SCARLAT : Rãu s-a putut.

COSTANDIN : E mai ferit...

SCARLAT : De cine mai ferit ? Trebuie sã ieșiți la luminã. Este altã lume acum. Nu puteți trãi ca animalele. (*Lui Tilicã.*) O sã vã facem crișmã nouã sus. Sã vorbim cu Panaiotaki. (*Voica vine cu vinul.*) O, dar cine este frumusețea ?

COSTANDIN : E fata mea, Mãria-ta...

SCARLAT : Frumoasă puicuțã. Cum poți sã îți asemenea floare în bezna asta ? S-o trimiți neîntãrziat la Curte. Sã avem grijã de ea. Vrei, scumpo ?

COSTANDIN (*evitînd, luptîndu-se cu sine*) : Mãria-voastrã... Mi-ar trebui p-aci, pã lingã mine...

SCARLAT (*cu un zimbet oblic*) : Și nouã ne-ar trebui pe-acolo. Pe lingã noi.

COSTANDIN : Eu... v-aș trimite pe... soru-mea (*se întoarce la Safta*), sã vã slujeascã, cu credințã.

SCARLAT (*dupã ce a evaluat-o*) : Nu. Ea e bunã la cîmp. Fata s-o trimiți. Așa-i cã vii, scumpo ? O sã te-mbrãcãm, o sã te-mpodobim... (*O mîngîie.*) Ce bujori ai în obraji, *psihi mû*. Și merele tocmai dau în copt ?... (*O pișãie la sîn.*) Mai adu-mi un pocal ! (*Costandin se repede.*) Nu tu. Fata. (*Voica iese.*) Aici trebuie schimbate multe. (*Oamenii murmurã, incuviințeazã.*)

COSTANDIN : Mãria-voastrã, tot ce veți porunci voi face. Eu sînt sluga voastrã supusã pinã la moarte !...

SCARLAT (*duhliu*) : E cam mult pinã atunci. Noi trebuie sã ridicãm curînd țara, s-o evropeizãm. Asta e și dorința lui Vodã Costandin. Voi, care v-ați învățat *într-un fel*, și nu puteți altfel. (*Face un gest cã trebuie dați la o parte.*) Voica vine cu cupã.) O, puicuțo ! În sãnãtatea ta ! (*Bea dintr-o*

răsuflare.) O trimiți deseară, la chin-die... Și o să mai vorbim pe urmă...
COSTANDIN (*răgușit*): Mărite Doamne, ea mi-a rămas... Că fecioru', nu mai dă p-aci... (*Rugător.*) Am nevoie dă ea !...
SCARLAT (*privindu-l ironic*): La ce ? (*Spre ieșire spune lui Tilică.*) Nu-i chiar așa de rău vinul, pe cît spuneai. (*Lui Costan.*) Și tu, ce te uiți așa urît la mine ?
COSTAN: Îmi stă ceva-n gît boierule...
SCARLAT: Vii și tu la Curte, să-ți scoatem ce ai.
COSTAN: Eu știu dac-ați putea ! ?
SCARLAT: Tăiem gîtul și tot scoatem. Dar am părerea că nu e la gît... e mai sus...

TILICĂ: Te-nfățișezi mîine în zori, ai în-teles ? (*Ies.*)
COSTAN: Să mă cați în codru mîine-n zori... Dacă ai nas !...
DEDU (*comentînd*): Eh, ți-au venit și frații întru ortodoxie, Părinte !... Tot de-o lege ! Dar alt tacim !
POPA IORGU: Bucuria nebunilor !
DEDU: Abia ne-nvățasem cu limba și cu sufletul nostru...
COSTAN: P-alea n-au cum să le scoată dîn noi.
SAFTA (*lui Costandin, care o ține pe Voica îmbrățișată*): Să te văz acû, cînd ți-o lua-o și ție p-asta mică, să ți-o strice... Cum făcură alții cu alde noi... mai înainte...
COSTANDIN (*urlet*): Nuuu !! Să știu de-bine că îi vir în gîtlej... !...
(Intuneric.)

Năpasta

21 |

Pe un loc neutru, de trecere. Apar Brîncoveanu și Stolnicul. Promenadă.

STOLNICUL (*cu falsă tristețe*): S-a răz-bolit și ginerele Măriei-tale, Scarlat, Doamne. Dumnezeu l-a chemat la dreapta Sa judecată, spre jalea noastră, a celor ce l-am iubit.
BRÎNCOVEANU (*insinuant, suspectin-du-l*): S-a prins... făptașul ?
STOLNICUL: Un hoț de crișmar, de pe moșia Măriei-tale... L-ar fi otrăvit... zice-se... pentru fiie-sa...
BRÎNCOVEANU (*care nu crede nimic*): Cuscrul meu, Alexandru Exaporit, va ajunge la mare tulburare. Și poate că și noi, din această pricină... (*Îl privește țintă.*)
STOLNICUL (*îi suportă privirea*): Mă-ria-ta va ști să-l liniștească pe Drago-man.
BRÎNCOVEANU: Ce nevoie aș fi avut și eu de liniște, unchiule !...
STOLNICUL (*insinuant și el*): Poate că în felul acesta veți avea mai multă, Doamne.
BRÎNCOVEANU (*privindu-l mereu*): Bine ar fi, Mărite Stolnice... Dar ar fi fost mult mai bine să nu se fi petrecut acestea...
STOLNICUL: Sint oameni proști, din popor, fiule, și nu-și dau seama ce fac... (*Ies. Pe partea cealaltă apare Costandin cu Costică, și escortat de căpitanul Costin.*)
COSTANDIN (*beat*): Costică, frate-miu, toate le făcui otova... Vruî s-ajung la viață și iote c-ajunsei d-andoaselea. (*Nu e supărat.*) Tu cîntă, bă, bătute-ar Dumnezeu, că numai cu scîrșitul tău mă ținui. Auzi Costică, tu ai fost mai dăștept. Tu le cîntași la toți, da' n-ai scos nimic, dă la tine.

COSTICĂ: Dăcît glasu'. Că numai pă el l-avui.
COSTANDIN: Tu ai fost mai slobod ca toți !
COSTICĂ: Păi ce să-mi mai ia Dine, păcatele mele, că piranda o omorîră, iar din puradei s-au dus unii dă s-au turcit, alții s-au făcutără potcovari, și vro doi se boieriră, vai dă capu' lor !...
COSTANDIN: Și eu nu răzbii, mă, nici să plătesc biru', dăși am făcut și eu moarte dă om. Ție ce bir îți ia ?
COSTICĂ: Sufletu'.
COSTANDIN: Ești mai slobod, bă, și mai bogat ! Că eu nu-l mai am nici p-ăsta.
COSTICĂ: Fugi, Dine, că-l ai !... Dacă nu te-oi ști nici eu...
COSTANDIN: Tu ești mai slobod, bă și ca Costin căpitanul. (*Costin se apropie.*) Că pă el l-au poprit, și l-au ză-ticnit, și-l scoaseră dîn leafă, și-l puseră mai mărunțel... strajă... caraulă... Ai, Costine ? Și tu zici că l-am omorît eu pe boier Scarlat ! ?
COSTIN: Nu zic, Dine... Știu că nu l-ai omorît.
COSTANDIN: Păi atunci dă ce mă duci mă la ocnă, să mă omori ?
COSTIN: Păi nu te duc eu, Dine... Parcă tu nu știi ! ?... Parcă atunci cînd l-ai omorît pă Costea, tu l-ai omorît ?
COSTANDIN: Da' cine, Costine, dacă știi ?
COSTICĂ: Împăratu' Franțuzului, mîn-ca-te-aș, ăla vă omorî pă toți, și cu alți împărați !
COSTIN: Aoleo, cioroiule, ce vorbă mare ai zis ! Da' cum ai gîcit-o ?

COSTICĂ : Păi dîn diblă, c-aşa vine vorba...

COSTANDIN (cu puţin fior) : Mă, şi cînd oi sta spînzurat în frîngîii coala, ce-ai să-mi cînti, tu, ţigane ?

COSTICĂ (cu lacrimă) : Păi ce vrei matală să-ţi cînt ?

COSTANDIN : Păi nu ştii ?

COSTICĂ : Păi ştiu, da să-mi comanzi 'tale. Cum m-ai comandat şi pînă acu. Cu picioare coleă (arată dosul) ...că m-ai frăgezit tare !...

COSTANDIN : Păi să-mi cînti aşa, ia : Joacă bine

Costandine,
că-ţi dau pîne cu măslina

Dihai, dihai, mor !

Că toată viaţa jucai, mă. Da' vezi că jucară şi alţii, cu capu' meu, trăsni-l-ar Dumnezeu dă cap !... Tu mai găseşti und' să mai bei vin, da' eu und' să-mi pui capu', ba... (Moment de tăcere şi reculegere. Apar Brîncoveanu şi Stolnicul.)

BRÎNCOVEANU : Şi dacă săvîrşim o nedreptate ?

STOLNICUL : Măria-ta, lumea-i plină de nedreptăţi. Cine stă în chinga dreptăţilor mărunte, n-are adevărată stăpînire. Dreptatea-i mare, Doamne, şi o face timpul.

BRÎNCOVEANU (obosit, cu gîndul dus) : Atîtea zăticneli, unchiule, pentru puţină a noastră răzbire !...

STOLNICUL : A noastră, Doamne ?

BRÎNCOVEANU : Atîtea nefiinţe ca să ne ţie Fiinţa !

STOLNICUL : De 15 sute de ani e aşa, Costandine. De cînd am rămas nepăzîţi şi cată să ne păzim singuri ; pe noi, şi pe cei d-o limbă cu noi, din toate marginile...

BRÎNCOVEANU : Aşa am urmat, dar cumpăna vremii a rămas aceeaşi. Am iscat slovă şi aşezare românească, gînd înalt, temeii de credinţă ; şi-om mai isca, de ne-o lăsa vremea. Dar nici acum, după Karlovitz, n-am abătut cumpăna cea rea ; şi, într-o zi, cînd iar s-or ciocni munţii în capete...

STOLNICUL : Nu te mai gîndi la rău, Doamne ! Cită vlagă avem, cată s-o dăm.

Fapta bună e să-ţi înalţi neamul la viaţă, iar alelalte-s nimicnicie.

BRÎNCOVEANU (văzînd pe cei trei) : Cine-s ăştia ? (Rămîn toţi cinci pe loc, tăcuţi, uitîndu-se unii la alţii. Atunci se aude vocea lui Moş Costache, din primul tablou.)

VOCEA LUI COSTACHE : Bă, pă tine, Costandine, te fac crişmar, şi pă tine, Costandine, te fac Crîşnod. Şi pă tine, Costandine, te fac Stolnic, şi pă tine, Căpitan. Şi pă tine, Costandine, te fac lăutar, şi-ţi dau şi o diblă să le cînti la toţi... (Apare Costan, cu un toroipan.) Iar pă tine, Costandine, te fac năduh şi vilvătaie pentru toate cele cite vor să vină... !

(Intuneric.)

Îndreptarea oalelor

22

Olăria lui Moş Costache. Dar moş Costache nu mai e. În locul lui stă şi lucrează acum un bărbat chipeş şi senin, cu ochii ca cerul, Dinică. Intră Titi, un puşti de-o şchioapă şi, spărgînd o ulcică, se aşază spăsit alături.

TITI (într-un tîrziu) : Dă ce faci mereu oale, nea Dinică ?

DINICĂ : Ca să se mire proştii.

TITI : Păi dacă tot să sparg...

DINICĂ : Cîte unele, Titi-băiete... Cum să sparse tăicuţu', Dumnezeu să-l ierte. Şi tata mare. Şi moş Costache, bătrînu'... Şi Domnul care a fost, cel plin de podoabă, Costandin Vodă, de-l sparseră cu urgie la Ţarigrad, cu toţi coconii lui, căci nu s-a dat din legea noastră... Şi luminat unchi-său, gituit anţărt, tot acolo. Şi alţi mulţi Costandini, ciţi ori mai pătimi, puzderie. Da' neamul Costandineştilor nu să sparge.

TITI : Dă ce zici aşa ?

DINICĂ (continuînd să lucreze) : Prea e pămîntu' bun. Şi prea e focu' pornit.

Iar şmalţu', ăl dă ţine culoarea, e ca la nime pă faţa pămîntului. Într-o zi o să iasă din cuptoraşu' ăsta mari minunaţii, ascultă-mă ce-ţi spun.

TITI : Da' dacă-l dărimă ?

DINICĂ : Nu-l dărimă, neam... L-au copt păcatele noastre şi l-au perpelit urgiile — dă l-au călit. (Se opreşte.) Şi-o să stea pururi tare şi necuprins. Şi ai să te-nveţi şi tu să-l iubeşti şi să-l porţi. Şi să tragi fierul pentru el.

TITI : Eu, nene ?

DINICĂ : Şi-o să-l duci mai departe cu tine, Titişor-Costandine, cu plozii tăi, şi cu ai lor, şi cu toată seminţia, şi prăsila, şi cimotia ta, pînă în ceasul izbinzii dă apoi ! (Se întoarce la roată.) Să lucrăm !

CORTINA

Bucureşti — Staţiunea Venus, iunie 1973.

Pe agenda stagiunii estivale

Stagiunea artistică estivală pe litoral se va desfășura sub egida Consiliului Culturii și Educației Socialiste. Intre teatre și filiala A.R.I.A. din Constanța, s-au încheiat din timp contracte și înțelegeri, pe baza cărora s-a alcătuit un program de ansamblu. Pe scenele litoralului vor fi prezentate peste 850 de spectacole, dintre care 320 de teatru. Este știut faptul că prezentarea de spectacole pe litoral constituie un mare avantaj pentru orice colectiv teatral, sub aspectul popularizării: reprezentațiile au loc în teatre de vară, în fața a mii de spectatori; ceea ce implică și o mare răspundere față de calitatea spectacolelor oferite publicului.

O privire mai atentă ne arată însă că stagiunea teatrală estivală pe litoral nu constituie un pas înainte față de anii trecuți; ba, dimpotrivă. În acest an se conțea doar pe prezența a 14 teatre dramatice: Naționalele din București și Craiova, „Nottara“, „Bulandra“, Mic, de Comedie, Giulești, „Ion Vasilescu“, Tinerețului din Piatra Neamț, Bacovia din Bacău, Dramatic din Brașov, „A. Davila“ din Pitești, „Valea Jiului“ din Petroșani, Municipal din Ploiești. Precum se vede, ponderea principală o au teatrele din București, majoritatea teatrelor din țară fiind absente.

„Rampă“ acum 50 de ani iunie 1930

Cezar Petrescu împarte premiul academic pentru romanul „Întunecare“ cu... Damian Stănoiu („Călugări și ispite“). ● În plină caniculă, la Parcul Oteteleşanu, soții Bulandra, Maximilian, Talianu, Groner și alții ne trimit *Înapoi la școală* prin comedia lui Birabeau. ● N. Iorga a terminat drama *Ovidiu*. Gazeta crede, cu naivitate, că este o replică la piesa lui Alecsandri. ● Cea mai veche grădină de teatru din Capitală este „Jignița“, pe strada Negru Vodă. ● La Roman se filmează „Ciuleandra“, după cartea lui Rebreanu. În rolul principal, N. Bălățeanu. ● În grădina „Colos“ de pe Calea Victoriei

(grădină rebotezată „Nep-tun“!), Elena Zamora, Niculescu-Buzău și Ion Morțun doresc să reinvie strălucirea operetei prin recentul succes parizian *Flossie*. ● Proteste violente împotriva pensionării actorului N. Soreanu. Noua lege a teatrelor este viu discutată. ● I se propune lui Lucian Blaga, atașat diplomatic la Berna, postul de „director al regiei“ la Teatrul Național din București. Marele poet va refuza. ● De pe acum, „Rampă“ știe ce teatre „vor rămâne goale la iarnă“: „Lyric“, teatrul din Piața Palatului și „Fantasio“. Consecința crizei economice. ● Nume la producția Conservatorului dra-

Pe afișul stagiunii estivale vor figura spectacolele: *Idolul și Ion Anapoda și Romulus cel Mare* (Naționalul bucu-reștean); *Pluralul englezesc* (Mic); *Opinia publică* (Giulești); *Cinci romane de amor* („Nottara“); *Infidelitate conjugală* („Bulandra“); *Dulcea ipocrizie a bărbatului matur* („Ion Vasilescu“); *Opera de trei parale* (Bacovia — Bacău); *Cui i-e frică de Virginia Woolf?* („A. Davila“ — Pitești); *Tache, Ianke și Cadir* (Național — Craiova).

Stagiunea estivală cuprinde însă și spectacole insuficient de reprezentative pentru teatrele respective: *Peșitoarea* (Teatrul de Comedie), *Într-un bazar sentimental* (Municipal — Ploiești), *Siciliana* (Teatrul „Ion Vasilescu“). Dealtfel, revista noastră (nr. 1 din 1980) a atras atenția asupra deteriorării acestui din urmă spectacol.

Așteptînd din partea teatrelor o atitudine de responsabilitate în ce privește ținuta spectacolelor, e firesc să așteptăm și din partea organizatorilor stagiunii estivale, în primul rînd a organizațiilor turistice, aceeași atitudine în ce privește condițiile materiale de desfășurare a turneelor (amenajarea teatrelor de vară, cazare corespunzătoare, transport etc.). Dacă toți factorii interesați vor considera stagiunea estivală ca un moment artistic important, spectatorilor nu le va rămîne decît să aplaude.

S. V.

matic: Marietta Anca, George Mărutză, Lucia Demetrius (viitoarea scriitoare) ● „Omul“ Gogu Ciprian (actorii îl numeau așa după răsunătorul succes al piesei) și-a luat „mîrtoaga“ de căpăstru și poposește la... „Schiller Theater“. Va fi un triumf (o știm din memoriile actorului!) ● Editura „Vremea“ inaugurează *Biblioteca Teatrului Românesc*, cu piesa *Comedia zorilor* de Mircea Ștefănescu. O inițiativă, din păcate, repede abandonată. ● Criză de direcție la Teatrul Național din București. „Să se facă apel la d. Paul Gusty!“ — propune, pe trei coloane, „Rampă“. Meșterul n-a primit însă niciodată să fie director. A preferat să educe strălucii discipoli, pentru prestigiul școlii românești de regie.

I.N.

(Teatrul Național „Vasile Alecsandri“ din Iași); „Sfântul Mitică Blajinul“ (Teatrul „Nottara“); „Azilul de noapte“ (Teatrul Național din Craiova); „Andromaca“ (Teatrul Dramatic din Constanța); „Dar nu e nimic serios“ (Teatrul „Ion Vasilescu“); „Labirintul“ (Teatrul Național din Cluj-Napoca); „Vremea dragostei“ (Teatrul „Ion Creangă“); „Scene din viața unui bădăran“, „Regele Lear“, „Sinucigașul“ (Teatrul Național din Tîngu Mureș). *Semnează*: RADU ALBALA, ALEXANDRU CALINESCU, DUMITRU CHIRILA, VALERIA DUCEA, CRISTINA DUMITRESCU, MIRCEA GHITULESCU, DINU KIVU, CONSTANTIN RADU-MARIA, PAUL TUTUNGIU . . . . . p. 29

★

Telex-„Teatrul“ . . . . . p. 33, 35, 41, 44
O precizare . . . . . p. 46

★

ALEXANDRU SEVER : La moartea lui Marin Preda p. 47
RADU BELIGAN : Rămășagul cu durată . . . . . p. 48
DAN DEȘLIU : Preda — știut și nu . . . . . p. 49
RADU F. ALEXANDRU : Dacă dragoste nu e, nimic
nu e . . . . . p. 50

★

TV

CONSTANTIN RADU-MARIA : Visul unei nopți de
vară . . . . . p. 51

TEATRUL RADIOFONIC

CRISTINA DUMITRESCU : Ce naște din pisică . . . . . p. 51

IN MEMORIAM

MIHAI BERECHET : Nicușor Constantinescu . . . . . p. 52

<p>COSTANDINEȘTII frescă dramatică în 22 de tablouri de PAUL EVERAC</p>

. . . . . p. 53

S. V. : Pe agenda stagiunii estivale . . . . . p. 96

I. N. : „Rampa“, acum 50 de ani . . . . . p. 96

Foto : Ileana Muncaciu

REDACTIA ȘI ADMINISTRATI
STR. CONSTANTIN MILLE
nr. 5-7

Tel : 14.35.88 și 14.35.58

RODICA TAPALAGĂ : „Ce încearcă fiecare, cu atita disperare, este să dea un sens timpului său propriu...”

(Clara, Copiii lui Kennedy de Robert Patrick)

